

**KADIN VE AİLE ARAŞTIRMA VE UYGULAMA MERKEZİ
WOMEN AND FAMILY RESEARCH AND APPLICATION CENTER**

**ULUSLARARASI KADIN ÇALIŞMALARI SEMPOZYUMU
TAM METİN BİLDİRİLER KİTABI**

12-13 Mayıs 2022

Manisa, Türkiye

**INTERNATIONAL WOMEN'S STUDIES SYMPOSIUM
FULL TEXT PROCEEDINGS BOOK**

12-13 May 2022

Manisa, Turkiye

Manisa Celal Bayar Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri

Koordinasyon Birimi tarafından desteklenmiştir.

Supported by Manisa Celal Bayar University Coordination Unit of Scientific Projects.

MANİSA
CELAL BAYAR
ÜNİVERSİTESİ

30^{Yıl}

KADIN VE AİLE ARAŞTIRMA VE UYGULAMA MERKEZİ
WOMEN AND FAMILY RESEARCH AND APPLICATION CENTER

ULUSLARARASI KADIN ÇALIŞMALARI SEMPOZYUMU

INTERNATIONAL WOMEN'S STUDIES SYMPOSIUM

Tebliğ Özetleri için Son Tarih
Deadline for Abstracts
5 Mayıs 2022/5 May 2022

12-13 Mayıs 2022/12-13 May 2022
Manisa, Türkiye/Turkey

İletişim/Contact
kadinveaile@cbu.edu.tr

uluslararasıkadincalismalari.mcbu.edu.tr

Manisa Celal Bayar Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri
Koordinasyon Birimi tarafından desteklenmiştir.

Supported by Manisa Celal Bayar University Coordination Unit of Scientific Projects.

ONUR KURULU

PROF.DR. AHMET ATAÇ (MCBÜ)
PROF. DR. KIVANÇ GÜNHAN (MCBÜ)
PROF. DR. ASENA GÜLOVA (MCBÜ)

SEMPOZYUM KOORDİNATÖRÜ

DOÇ. DR. ÜLVİYYE SANILI AYDIN (MCBÜ)

DÜZENLEME KURULU

DOÇ. DR. HÜSEYİN KUTAY AYTUĞ (MCBÜ)
DOÇ. DR. FEYDA SAYAN CENGİZ (MCBÜ)
DOÇ. DR. TUNA CAN GÜLEÇ (MCBÜ)
DOÇ. DR. DERYA ŞAŞMAN KAYLI (MCBÜ)
DR. ÖĞR. ÜYESİ DERYA ALIMANOĞLU YEMİŞÇİ (MCBÜ)
DR. ÖĞR. ÜYESİ AYŞE GÖNÜLLÜ ATAKAN (MCBÜ)
DR. ÖĞR. ÜYESİ GÜLENAZ SELÇUK (MCBÜ)

BİLİM KURULU

PROF. DR. ASUMAN ALTAY (DEÜ)
PROF. DR. REYHAN ATASU TOPCUOĞLU (HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ)
PROF.DR. TÜLİN CANBAY (MCBÜ)
PROF. DR. SERPİL ÇAKIR (İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ)
PROF.DR. NESRİN DEMİR (IKCÜ)
PROF. DR. HASAN KANDEMİR (MCBÜ)
PROF. DR. TETIANA KOBZIEVA (SUMY DEVLET ÜNİVERSİTESİ)
PROF. DR. HURİYE TOKER (YAŞAR ÜNİVERSİTESİ)
DOÇ. DR. KONUL ALIYEVA (AZMIU)
DOÇ. DR. DUYGU ALPTEKİN (MCBÜ)
DOÇ. DR. ALINA GONCHAROVA (SUMY DEVLET ÜNİVERSİTESİ)
DOÇ.DR. PINAR GÜZEL GÜRBÜZ (MCBÜ)
DOÇ. DR. MELTEM İNCE YENİLMEZ (IDÜ)
DOÇ. DR. OLENA KYSELOVA (SUMY DEVLET ÜNİVERSİTESİ)
DOÇ. DR. HICRAN MIRZEYEVA (AESMA)
DOÇ. DR. HANDE SAHİN (İDÜ)
DOÇ. DR. SÜHEYLA UCİŞİK ERBİLEN (DOĞU AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ)
DOÇ. DR. ELDA ZOTAJ (ALEKSANDER MOISIU ÜNİVERSİTESİ DURRE)
DR. ÖĞR. ÜYESİ MAHİNUR AKŞEHİR UYGUR (MCBÜ)
DR. SHAMENAZ BANO (ALLAHABAD ÜNİVERSİTESİ)
DR. FARHAT ASIF (CUMHURBAŞKANI BARIŞ VE DİPLOMATİK ÇALIŞMALAR ENSTİTÜSÜ)

YÜRÜTME KURULU

DOÇ. DR. DİLEK DULAY YANGIN (MCBÜ)
DR. ÖĞR. ÜYESİ MİNA FURAT (MCBÜ)
DR. ÖĞR. ÜYESİ GÖZDE ŞAKAR (MCBÜ)
ZEYNEP SÜLEK (MCBÜ)
ŞEYMA BÜYÜKKAYA (MCBÜ)
BEYZA GÖKKAYA (MCBÜ)
UĞUR DEMİR (MCBÜ)
AKSEL BEDİRHANCAN AKMAN (MCBÜ)
GÜLFİDAN UZUN (MCBÜ)

HONORARY COMMITTEE

PROF.DR. AHMET ATAC (MCBU)
PROF. DR. KIVANC GUNHAN (MCBU)
PROF. DR. ASENA GULOVA (MCBU)

COORDINATOR OF SYMPOSIUM

ASSOC. PROF.DR. ULVIYYE SANILI AYDIN (MCBU)

ORGANIZING COMMITTEE

ASSOC. PROF.DR. HUSEYIN KUTAY AYTUG (MCBU)
ASSOC. PROF.DR. FEYDA SAYAN CENGIZ (MCBU)
ASSOC. PROF.DR. TUNA CAN GULEC (MCBU)
ASSOC. PROF.DR. DERYA KAYLI (MCBU)
ASSIST. PROF. DR. DERYA ALIMANOGLU YEMISCI (MCBU)
ASSIST. PROF. DR. AYSE GONULLU ATAKAN (MCBU)
ASSIST. PROF. DR. GULENAZ SELCUK (MCBU)

SCIENTIFIC COMMITTEE

PROF. DR. ASUMAN ALTAY (DEU)
PROF. DR. REYHAN ATASU TOPCUOGLU (HACETTEPE UNIVERSITY)
PROF.DR. TULIN CANBAY (MCBU)
PROF. DR. SERPIL CAKIR (ISTANBUL UNIVERSITY)
PROF.DR. NESRIN DEMIR (IKCU)
PROF. DR. HASAN KANDEMIR (MCBU)
PROF. DR. TETIANA KOBZIEVA (SUMY STATE UNIVERSITY)
PROF. DR. HURIYE TOKER (YASAR UNIVERSITY)
ASSOC. PROF.DR. KONUL ALIYEVA (AZMIU)
ASSOC. PROF.DR. DUYGU ALPTEKIN (MCBU)
ASSOC. PROF.DR. ALINA GONCHAROVA (SUMY STATE UNIVERSITY)
ASSOC. PROF.DR. PINAR GUZEL GURBUZ (MCBU)
ASSOC. PROF.DR. MELTEM INCE YENILMEZ (IDU)
ASSOC. PROF.DR. OLENA KYSELOVA (SUMY STATE UNIVERSITY)
ASSOC. PROF.DR. HICRAN MIRZEYEVA (AESMA)
ASSOC. PROF.DR. HANDE SAHIN (IZMIR DEMOKRASI UNIVERSITY)
ASSOC. PROF.DR. SUHEYLA UCISIK ERBILLEN (DOGU AKDENIZ UNIVERSITY)
ASSOC. PROF.DR. ELDA ZOTAJ (ALEKSANDER MOISIU UNIVERSITY DURRES)
ASSIST. PROF. DR. MAHINUR AKSEHIR UYGUR (MCBU)
DR. SHAMENAZ BANO (UNIVERSITY OF ALLAHABAD)
DR. FARHAT ASIF (PRESIDENT INSTITUTE OF PEACE AND DIPLOMATIC STUDIES)

EXECUTIVE COMMITTEE

ASSOC. PROF.DR. DILEK DULAY YANGIN (MCBU)
ASSIST. PROF. DR. MINA FURAT (MCBU)
ASSIST. PROF. DR. GOZDE SAKAR (MCBU)
ZEYNEP SULEK (MCBU)
SEYMA BUYUKKAYA (MCBU)
BEYZA GOKKAYA (MCBU)
UGUR DEMIR (MCBU)
AKSEL BEDIRHANCAN AKMAN (MCBU)
GULFIDAN UZUN (MCBU)

KATILIMCI ÜLKELER

Türkiye, ABD, Arnavutluk, Azerbaycan, Birleşik Krallık, Bulgaristan, Çin, Fransa, Hindistan, İran, İspanya, İsveç, Nijerya, Pakistan, Rusya, Ukrayna.

Sempozyumda 21 yurt içinden, 27 yurt dışından olmak üzere toplamda 48 bildiri Türkçe, Azerbaycan Türkçesi ve İngilizce dillerinde sunulmuştur.

PARTICIPANT COUNTRIES

Turkiye, Azerbaijan, Albania, Bulgaria, China, France, India, Iran, Nigeria, Pakistan, Russia, Spain, Sweden, UK, Ukraine, USA.

During symposium 48 papers in total - 21 from Turkey and 27 from abroad – have been presented in Turkish, Azerbaijani Turkish and English.

EDİTÖR

Doç. Dr. Ülviyye SANILI AYDIN

EDİTÖR KURULU

Dr. Öğr. Üyesi Ayşe GÖNÜLLÜ ATAKAN

Dr. Öğr. Üyesi Gülenaz SELÇUK

Zeynep SÜLEK

E-ISBN: 978-625-00-9118-0

Yayın tarihi: 22.08.2022

Kitapta yayımlanan tam metinlerde ifade edilen ifadeler veya görüşler, editörlerin, yayın kurulunun veya yayıncının görüşlerini değil, yazar(lar)ın görüşlerini yansıtır; editörler, yayın kurulu ve yayıncı bu tür materyaller için herhangi bir sorumluluk veya yükümlülük kabul etmemektedir.

EDITOR

Assoc. Prof. Dr. Ulviyye SANILI AYDIN

EDITORIAL BOARD

Assist. Prof. Dr. Ayse GONULLU ATAKAN

Assist. Prof. Dr. Gulenaz SELCUK

Zeynep SULEK

E-ISBN: 978-625-00-9118-0

Publication date: 22.08.2022

Statements or opinions expressed in the full papers published in the book reflect the views of the author(s) and not the opinions of the editors, the editorial board, or the publisher; the editors, the editorial board, and the publisher disclaim any responsibility or liability for such materials.

SYMPOSIUM PROGRAM

ONLINE SESSIONS: 14.00-15.00 (IST TIME ZONE)

SESSION I- CHAIRMAN: FAIKA CELIK

Presentations (Teams meeting code: zwdtrnm)

- Farhat Asif, Niazi Aiman Iqbal and Zubeda Anjum. “Women in International Relations- Perspective from Pakistan”, President Institute of Peace and Diplomatic Studies/Pakistan
- Irem Askar, Z. Nilufer Karacasulu. “The Evolution and Diffusion of Women, Peace and Security Agenda and the Global South”, Dokuz Eylul University/Turkey
- Burcu Ozturk. “Unheard Stories From Middle Eastern Immigrant Women IPV Survivors: A Qualitative Study”, University of Oklahoma/USA
- Rong Wang and Dan Mu. “Feminism and Intercultural Communication -Chinese Cross-Gender Dialogue as an Example”, Guangdong University of Foreign Studies South China Business College / Republic of China.
- Natalia Khodyreva. “Two Waves of Ukrainian Refugees to Russia: Social and Psychological Features”, St.Petersburg State University / Russia

SESSION II- CHAIRMAN: ARZU TURGUT

Presentations (Teams meeting code: 3gh2xul)

- Burkay Pasin and İtir Bagdadi. “Gendering Urban Memory: Do Cities Exclude Women in Their Histories?” Yasar University / Turkey
- Alina Goncharova (Sumy State University) and Fabienne Labelle (University of Tours). “Inheritance Right of Women and Their Unborn Children”, / Ukraine / France
- Olena Kyselova. “The Issue of Discrimination Against Women in Labor Relation”, Sumy State University / Ukraine
- Gozde Kaya. “Retackling the Gender Pay Gap under EU Law: What Chance for the EU's Newly Proposed Pay Transparency Directive?” Dokuz Eylul University / Turkey
- Denis Hyams-Ssekasi (University of Bolton), Diana Cole (Arden University) and Yasemin Tutar (Yeditepe University), “Exploring the World of the West African Women Entrepreneurship Development”, UK / Turkey

SESSION III- CHAIRMAN: MINA FURAT

Presentations (Teams meeting code: or42bo1)

- Rosa San Segundo. “Violence Against Women in Judicial Separation Procedures”, Universidad Carlos III de Madrid / Spain
- Rabia Zaid. “Islam and Women's Movement in Turkish Politics”, Lahore University of Management Sciences / Pakistan.
- Elif Uzgoren. “Internationalism and Women’s Rights/Feminist Movement in Turkey: Reconsidering Europeanisation within a Historical Context of De-Globalisation”, Dokuz Eylul University / Turkey
- Ela Gokalp Aras. “Governance of Vulnerabilities Regarding International Protection in Turkey”, Swedish Research Institute in Istanbul / Sweden
- Burcu Ozdemir Sarigil. “Women and Leadership in Times of Covid-19 Pandemic: The Model of New Zealand’s Prime Minister Jacinda Ardern”, Bilkent University / Turkey

SESSION IV- CHAIRMAN: HUSEYIN KUTAY AYTUG

Presentations (Teams meeting code: 2ot14pt)

- Hulya Karakartal (Izmir Kavram Vocational School) and Derya Sasman Kaylı (Manisa Celal Bayar University). “Genc Multeci Kadınların Türkiye'deki Ureme Sağlığı Hizmetlerine Yonelik Farkındalıkları”, Turkey
- Sefanur Yesilyurt Akasaka. “Olmeye Yatmak ve Dagin Oteki Yuzu Romanlarının Feminist Yurttaslik Baglamında Analizi: Toplumsal Kurgular ve İce Donuk Hayatlar- Aysel ve Vicdan”, Manisa Celal Bayar University / Turkey
- Lale Cabbarlı. “Turkdilli Dovlètlèrdè Qadınların Məsgulluqda Rolu və Onun Qiymətləndirilməsi (The Role and Current Situation of Women's Labor in Economic Life in Turkish-Speaking States)”, Azerbaijan Academy of Labor and Social Relations / Azerbaijan
- Suleyman Gok (Surdurulebilir Kalkınma ve Girismcilik Dernegi) and Emine Gok (Ege Universitesi Kadın Sağlığı ve Hastalıkları Hemsireligi ABD). “İklim Politikalarına Cinsiyet Esitligi Perspektifinden Yaklaşmak” / Turkey

SESSION V- CHAIRMAN: FEYDA SAYAN CENGİZ

Presentations (Teams meeting code: kjbimlo)

- Fatemeh Rezaei and Shahryar Niazi. “Study of Gendered Narrations in Arabic Short Stories: Case Study of Fazila Farooq's Short Story”, University of Tahran / Iran
- Temitope Balogun and Julianah Akindele. “Representation of Women in the Academia Using Selected Universities in The Southwest as the Case Study”, Osun State University / Nigeria
- Mariya Stankova. “The Woman in Science Today - Storytelling Showcase From Bulgaria”, South-West University "Neofit Rilski" / Bulgaria
- Shamenaz Bano. “Women as a Paragon of Virtue & Epitome of Evil: Portrayal of Women in Alice Munroe's The Love of a Good Woman”, University of Allahabad / India
- Joana Kosho. “Gender Issues in a Mediatized Society: Gender Stereotypes vs Gender Confusion”, Aleksander Xhuvani University / Albania
- Rasool Bazyar and Mohammad Hasan Foadyan. “The Impact of Gender on Learning Arabic Language in Iran”, University of Tahran / Iran

FACE TO FACE SESSIONS: 14.00-15.00

SESSION I- CHAIRMAN: MURAT GOC

Presentations

- Eshgin Tanriverdi. “The Benefit of the Family Strengthening and Economic Strengthening Training for the Low-Income Azerbaijani Women in the Child Development Process”. SOS Children's Villages Azerbaijan Association / Azerbaijan
- Mina Nazari. “EQ status in women victims of domestic violence compared to the control group: Case study in Tabriz City”, Power Distribution Company of Tabriz Research and PR Expert / Iran
- Esmira Jafarova. “Women in Politics: An Overview”. Center of Analysis of International Relations (AIR Center) / Azerbaijan
- Nazlı Kazanoglu. “Europeanisation Patterns of Gender Equality within the Work and Family Life Reconciliation Policies: Germany and Turkey”. Nisantasi University / Turkey

SESSION II- CHAIRMAN: MAHINUR AKSEHIR

Presentations

- Elda Zotaj and Eriada Cela. “Gender Equality in the Framework of the European Union: The Albanian Context”, “Aleksandër Moisiu” University Durrës University of Elbasan “Aleksandër Xhuvani” / Albania
- Mehrdad Tahmasebi (University of Kazeroon) and Rasool Bazayr (University of Tahran). “The Development of Iranian Legislation Regarding the Protection of Womens Rights” / Iran
- Sedigheh Shakouri Rad. “Woman at the Crosroad of Religion and Politics”, University of Tahran / Iran
- Seyed Amir Akram. “Mawlana Rumi’s View on Women”. Iranian Research Institute for Humanities and Cultural Studies / Iran

SESSION III- CHAIRMAN: HANDE SAHIN

Presentations

- Hicran Mirzeyeva. “Azərbaycanda qadın sahibkarlığının təsəkkülü və fəaliyyət istiqamətləri”, Azerbaijan Academy of Labor and Social Relations / Azerbaijan
- Nurengiz Mikayılova. “Azərbaycanda Qadın Əmək Bazarı və Məsgulluq Problemləri”, Azerbaijan Academy of Labor and Social Relations / Azerbaijan
- Kadriye Semerci Ozkan and Derya Sasman Kaylı. “Kırsalda Anneler ve Kızları-Kusaklar Arasında Ataerkilligin Gorunumu, Turkey”, Manisa Celal Bayar University / Turkey
- Birgul Yıldırım and Hande Sahin. “Türkiye’de Üniversite Mezunu Kadınların Çalışmama Durumlarını Belirleyen Etmenler: İzmir Örneği”, İzmir Demokrasi University / Turkey

SESSION IV- CHAIRMAN: AHMET UCAR

Presentations

- Faika Celik and Gamze Sarıtunalı. “Cumhuriyet’in “İdeal Kadın” Soylemini Yerelde Okumak: Manisa Gediz Dergisi Örneği (1937-1950)”, Manisa Celal Bayar University / Turkey
- Muge Bozkurt and Rasim Akpınar. “Kadının Yerel Siyasete Girişinde Mahalle Muhtarlığının Önemi: Manisa Örneği”, Manisa Celal Bayar University / Turkey
- Meltem Erdinc and Duygu Alptekin. “Harry Potter Kitaplarında Annelik Olgusunun Feminist Bir Degerlendirmesi”, Manisa Celal Bayar University / Turkey
- Burak Hamsa Eryigit (Marmara University) and Ahmet Ucar (Manisa Celal Bayar University) “Merkez-Yerel İkilimde Kadın Siginma Evleri: İstanbul Bağlamında Bir Alan Analizi”, Turkey
- Meral Özcınar. “Türk Sinemasında Kadın İmgesi”, Manisa Celal Bayar University / Turkey

SESSION V- CHAIRMAN: SIBEL KIRAZ

Presentations

- Umran Berfin Guneysu and Ayse Gonullu Atakan. “İşçi Kadınların Özel ve Kamusal Alandaki Ataerkil Deneyimleri ve Basa Çıkma Stratejileri: Manisa Organize Sanayi Bölgesi Örneği”, Manisa Celal Bayar University / Turkey
- Hakan Gulcay and Sibel Sebuktekin. “Cumhuriyet Tarihine Etki Eden Aydın Kadınlar Çerçevesinde Mesleki Eğitimin Kadının Güçlendirilmesindeki Önemi”, Usak University / Turkey
- Gozde Yılmaz. “Toplumun Kadın Bağlılıklara Yönelik Tutumları”. Manisa Celal Bayar University / Turkey
- Durkadın Akyar and Nurdan Sağlam. “Kadınların Çalışma Hayatında Yeri”, Usak University / Turkey

TÜRKDİLLİ DÖVLƏTLƏRDƏ QADINLARIN MƏŞĞULLUQDA ROLU VƏ ONUN QIYMƏTLƏNDİRİLMƏSİ

Lalə CABBARLI

Azərbaycan Əmək və Sosial Münasibətlər Akademiyası, Azərbaycan
lalacabbarli.aesma@gmail.com

XÜLASƏ

Qadınlar kimi sosial və ailənin inkişafı iqtisadi həyatda mühüm rol oynayır. Belə ki, cəmiyyətin sosial və iqtisadi inkişafı həm ailə-məişət işlərində, həm təsərrüfat təsərrüfatlarının həm təsərrüfatlarının, həm də təsərrüfat müəssisələrinin işçilərinin işçi heyətində rəhbər və işçi vəzifələrində, həm də siyasi həyatda və dövlət idarəetmə sektorunda qadın əməyindən istifadə olunur. Müasir dövrdə gender bərabərliyi və qadın əməyindən səmərəli istifadəyə dair global çağırışların aktuallaşdığını nəzərə alaraq, bu sahədə təfərrüatlı tədqiqat işinin aparılmasına ehtiyac vardır. Məqalədə iqtisadi həyatda qadın əməyinin rolu öyrənilmiş, onun fəaliyyətinin vəziyyəti dünya ilə bağlı, o cümlədən türkdilli qrup ilə əlaqəli şəkildə təhlillər aparılmışdır. Tədqiqat aparılan statistik, analiz və sintez kimi təhlil metodlarından istifadə edilmişdir. Tədqiqat işinin informasiya və statistik məlumat bazası kimi Dövlət Statistika Komitəsi ilə yanaşı, Dünya Bankı, BMTİP, Avropa İqtisadi İnkişaf Nazirliyi və digər təşkilatların hesabatlarından, statistik məcmuələrindən, məlumat bazalarına istinad edilmişdir. Yekun hissədə qadın əməyinin məşğulluqdakı rolu ilə əsaslandırılmış nəticələr əldə edilmiş, əvvəlki iqtisadi həyatda qadın əməyindən istifadə edilməsi, qadın liderliyi və sahibkarlığın rolunun artmasına dair təkliflər verilmişdir.

Açar sözlər: qadın sahibkarlığı, iqtisadi həyat, məşğulluq, əmək resursları, kənd təsərrüfatı

THE ROLE AND CURRENT SITUATION OF WOMEN'S LABOR IN ECONOMIC LIFE IN TURKISH SPEAKING STATES

ABSTRACT

Women play an important role in economic life as well as in social life and the family. Women's labor is utilized in home matters, as a subject of households and farms, in management and staff roles in businesses and companies, as well as in political life and the public administration sector, in the social and economic life of society. There is a need for extensive research in this area, given the urgency of global concerns on gender equality and the effective utilization of women's labor in modern times. The article investigates the importance of women's labor in economic life and compares our country's current status to that of the rest of the world, especially the Turkic-speaking countries. The research implemented analytical procedures such as statistics, comparison, analysis, and synthesis. The research's information and statistical database, as well as the State Statistics Committee's, referenced World Bank, UNDP, European Economic Commission, and other international organizations' publications, statistical collections, and databases. In the last chapter, substantiated results in relation to the role of women's labor in employment were acquired, as well as recommendations for the effective use of women's labor in economic life, including strengthening the role of women's leadership and entrepreneurship.

Keywords: Women's entrepreneurship, economic life, employment, labor resources, agriculture

Giriş

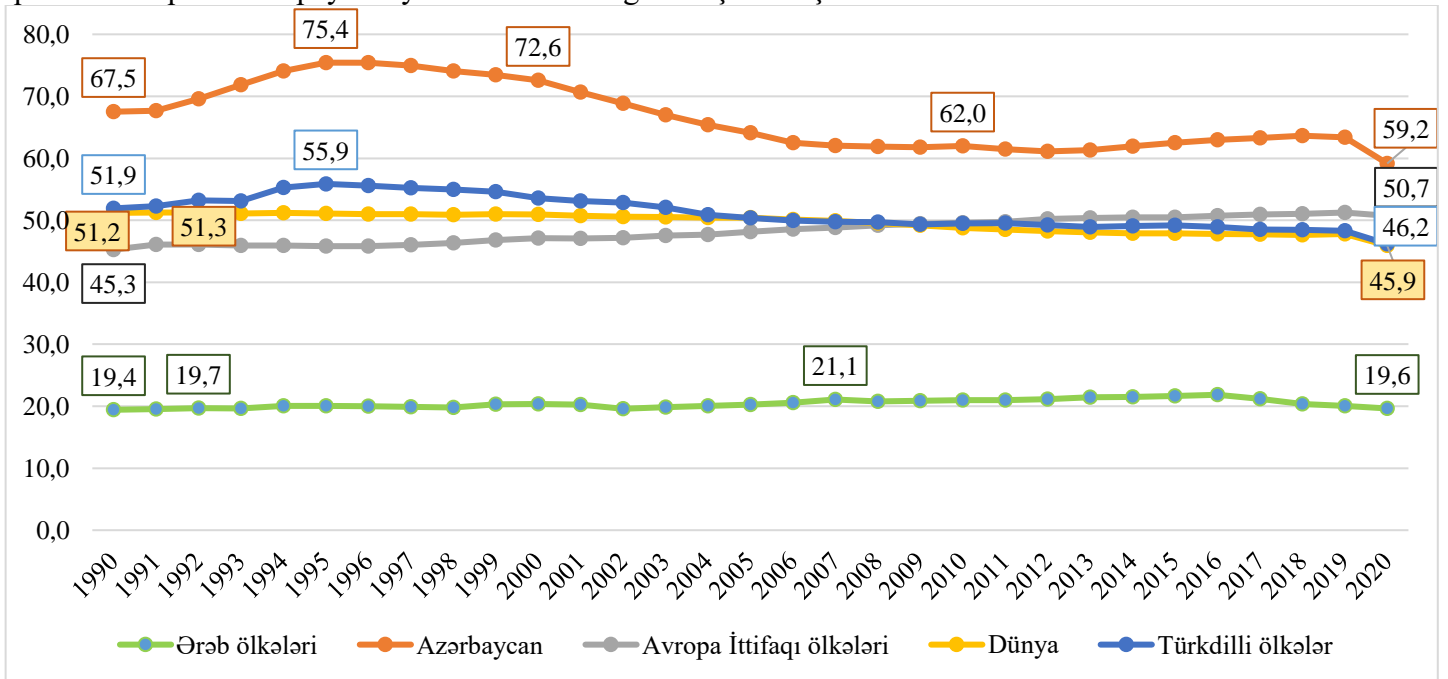
Son dövrlərdə həm elm adamları, həmçinin institutlar qadın məşğulluğuna və sahibkarlığına, bir sözlə desək, qadın əməyinə xüsusi maraq göstərirlər. Ölkələr üzrə qadınların ictimai fəaliyyətdəki fəallığına baxmayaraq, qadınların özünəməşğulluğa və sahibkarlığa verdiyi töhfəsinin kişi həmkarlarına nisbətən xeyli az olduğu fikri formalaşmışdır. Azərbaycanda Kiçik və orta biznesin (KOB) inkişafında qadın sahibkarlığı da özünəməxsus yer tutur və sahibkarlıq fəaliyyəti ilə məşğul olan qadınların xüsusi çəkisi 21,26% təşkil edir.

Azərbaycanda qadın sahibkarlığına dəstək, ölkədə iqtisadi, sosial inkişaf və gender bərabərliyinin təmin edilməsi ilə bağlı dövlət tərəfindən həyata keçirilən tədbirləri təbliğ etmək, sahibkarlıq və informasiya-kommunikasiya texnologiyalarından istifadə sahəsində qadınların maarifləndirilməsinə kömək etmək məqsədi ilə 2017-ci ilin oktyabr ayında “Azərbaycanda Qadın Sahibkarlığının İnkişafı Assosiasiyası” (AQSİA) və 2021-ci ilin iyul ayında Bakıda “İş Qadınlara Dəstək” İctimai Birliyi yaradılmışdır.

Müasir dövrdə qadın məşğulluğu və qadın əməyindən səmərəli istifadəyə dair global çağırışların aktuallaşdığını nəzərə alaraq, bu sahədə ətraflı tədqiqat işinin aparılmasına ehtiyac vardır. Qadınların cəmiyyətin sosial-iqtisadi həyatında rolunun artırılmasının əsas vasitələrindən biri də məhz onların sahibkarlıq fəaliyyətinə dəstək və məşğulluğunun təmin olunması istiqamətində işlərin aparılmasıdır.

1. Türkdilli ölkələrdə qadın əməyindən istifadənin mövcud vəziyyətinin müqayisəli təhlili

Dünya ölkələrində məşğulluqda qadınların xüsusi çəkisi araşdırılmışdır (Qrafik 1). 2020-ci ildə Azərbaycanda məşğulluqda qadınların xüsusi çəkisi 59,2%, Avropa İttifaqı ölkələrində 50,7%, Türkdilli ölkələrdə 46,2%, Ərəb ölkələrində 19,6%, ümumilikdə dünya ölkələrində isə 45,9% olmuşdur. Qrafikdən görüldüyü kimi Ərəb ölkələrində qadınların məşğulluqda xüsusi çəkisi daha azdır. Son 30 ilin statistikasına nəzər salsaq, məşğulluqda qadınların payı demək olar ki, stabil olaraq qalmışdır. Eyni zamanda Avropa İttifaqı ölkələrinin, Türkdilli ölkələrin və dünya ölkələrinin məşğulluğunda da 30 il ərzində qadınların xüsusi çəkisində elə də böyük dəyişiklik baş verməmişdir. Lakin bu illər ərzində Azərbaycanda bu statistika üzrə fərqlilik qeyd alınmışdır və ən yüksək göstərici 1995-ci ildə 75,4%-lə qeyd alınmışdır. Buna səbəb kimi Azərbaycanda 1991-1994-cü illərdə baş verən müharibəni göstərə bilərik ki, bu müharibə ərzində minlərlə hərbi, əsgər və könüllülər şəhid olmuşdur. Ailə başçısının itirilməsi nəticəsində qadınlar işləmək məcburiyyətində qalmışlar və bu da işçi qüvvəsində qadınların payının yüksək olmasına gətirib çıxarmışdır.

Şəkil 1: Dünya ölkələrinin məşğulluğunda qadınların payı, %

Mənbə: Dünya Bankının statistik məlumatlar bazası əsasında müəllif tərəfindən hazırlanmışdır.

(data.worldbank.org)

Cədvəl 1.-də 2020-ci ildə Türkdilli ölkələrdə məşğulluqda qadınların payı göstərilmişdir. Bu siyahıda Qazaxıstan 63,6% olmaqla ən yüksək, Türkiyə isə 31,0% olmaqla ən aşağı göstəriciyə malikdir. Azərbaycan isə 59,2%-lə 2-ci yerdə qərar tutub.

Cədvəl 1. Türkdilli ölkələr üzrə məşğulluqda qadınların xüsusi çəkisi, %

	1990	1995	2000	2005	2010	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Azərbaycan	67,5	75,4	72,6	64,1	62,0	62,5	63,0	63,3	63,7	63,4	59,2
Qazaxıstan	64,7	66,5	65,7	64,6	65,4	65,4	64,3	63,2	64,0	64,0	63,6
Qırğızıstan	50,2	58,4	55,7	53,8	52,4	49,9	48,3	45,9	44,2	44,0	41,6
Türkmənistan	40,9	46,0	44,5	42,7	39,7	37,9	37,8	37,6	37,5	37,4	36,8
Türkiyə	34,3	31,2	26,8	23,4	27,3	31,6	32,6	33,7	34,3	34,5	31,0
Özbəkistan	53,7	57,7	56,2	53,7	50,3	47,8	47,4	47,2	46,9	46,7	44,8
Türkdilli ölkələr orta göstərici	51,9	55,9	53,6	50,4	49,5	49,2	48,9	48,5	48,4	48,3	46,2

Mənbə: Dünya Bankının statistik məlumatlar bazası əsasında müəllif tərəfindən hazırlanmışdır.

(www.data.worldbank.org)

İnsan İnkişafı İndeksi (İİİ) Birləşmiş Millətlər Təşkilatının İnkişaf Proqramı (BMTİP) tərəfindən uzun və sağlam ömür, orta təhsil illəri və layiqli həyat səviyyəsini nəzərə alan ölçüdür. 0,730 İİİ göstəricisi ilə Azərbaycan 189 ölkə arasında 88-ci yerdədir. 1990-2019-cu illərdə Azərbaycanın İİİ göstəricisi 25,2 faiz artıb (BMTİP,2020). Türkdilli ölkələr içərisində isə İİİ-yə görə Qazaxıstan 0,807 göstəricisi ilə ən yüksək yeri tutur.

Gender bərabərsizliyi ölkələrdə insan inkişafı səviyyələrinə necə mənfi təsir göstərir. BMTİP qadın və kişilər üçün ayrı-ayrılıqda hesablanmış İİİ-ni üç ölçü üzrə müqayisə edən Gender İnkişaf İndeksindən (Gİİ) istifadə edir: səhiyyə, təhsil və iqtisadi göstəricilər. Azərbaycanda qadınlar üçün İİİ göstəricisi 0,730 olduğu halda kişilər üçün 0,774-dür, Gİİ göstəricisi isə 0,943-dür. Türkdilli ölkələr arasında Gİİ göstəricisi isə demək olar ki, oxşar ölçüdədir.

Cədvəl 2. Türkdilli ölkələrin və İqtisadi Əməkdaşlıq və inkişaf təşkilatının Gender Bərabərsizliyi İndeksi (GBİ)

	Gİİ (dəyər)	İİİ (dəyər)	GBİ (dəyər)	Adambaşı na düşən Ümumi Milli Gəlir(201 7 PPP \$)	Parlament -dəki yerlərin sayı,%	Ana ölüm nisbəti (10000 0 canlı doğuşa düşən)	Yeni- yetmə doğum səviyyəsi (15-19 yaşlı hər 1000 qadına doğuş)	İşçi qüvvəsin -də iştirak nisbəti (% 15 yaş və yuxarı)
Qazaxıstan	0,980	0,807	0,190	16 791	22,1	10	29,8	62,7
Türkiyə	0,924	0,784	0,306	17 854	17,4	17	26,6	34,0
Azərbaycan	0,943	0,730	0,323	8 919	16,8	26	55,8	63,4
Özbəkistan	0,939	0,695	0,288	5 064	16,4	29	23,8	52,4
Türkmənistan	...	...	...	10 493	25,0	7	24,4	51,4
Qırğızıstan	0,957	0,677	0,369	2 971	19,2	60	32,8	44,8

Mənbə: BMTİP-nin statistik məcmuələri əsasında yığılmışdır, 2020, s. 362, 364.

Gender Bərabərsizliyi İndeksi (GBİ) qadın və kişilər arasında üç ölçüdə bərabərsizliklərə aid edilə bilən potensial insan inkişafı itkisinin ölçüsüdür. 2019-cu ildə Azərbaycan üçün GBİ dəyəri 0,323 təşkil edib ki, bu da

gender bərabərsizliyi səbəbindən insan inkişafında 30% itkini əks etdirir. GBİ-nin tətbiq edildiyi 2010-cu ildən bəri gender bərabərliyinin vəziyyətinin bu göstəricisi nisbətən sabit qalmışdır, lakin bəzi mənfi tendensiyalar müşahidə olunmuşdur. Ən əsası, qadınların siyasi iştirakı (parlamentdə qadınların tutduğu yerlərin sayı ilə ölçülür) digər ölkələrlə müqayisədə xeyli aşağıdır. GBİ göstəricisində ən aşağı nəticə Qazaxıstana, ən yüksək nəticə isə Qırğızıstana məxsusdur ki, bu da müvafiq olaraq, 0,190 və 0,369 dəyər ölçüsündədir.

2. Azərbaycanda qadınların iqtisadi və sosial həyatdakı rolu

“Qadın əməyinin tətbiqi qadağan olunan, əmək şəraiti zərərli və ağır olan istehsalatların, peşələrin (vəzifələrin), habelə yerlatı işlərin siyahısı” Nazirlər Kabinetinin 1999-cu il 20 oktyabr tarixli 170 nömrəli qərarı ilə təsdiq edilib. Sənədə görə, əmək şəraiti ağır, zərərli olan iş yerlərində, habelə yeraltı tunellərdə, şaxtalarda və digər yeraltı işlərdə qadın əməyinin tətbiqi qadağandır. Qadınların əmək funksiyasına yalnız aşağıdakı normalar həddində ümumi çəkisi olan ağır şeylərin əl ilə qaldırılması və daşınması işlərinin görülməsi (xidmətlərin göstərilməsi) daxil edilə bilər:

a) başqa işləri görməklə yanaşı eyni zamanda ümumi çəkisi 15 kiloqramdan çox olmayan əşyaların əl ilə qaldırılaraq başqa yerə daşınması;

b) ümumi çəkisi 10 kiloqramdan çox olmayan əşyanın bir metr yarımdan artıq hündürlüyə qaldırılması;

c) bütün iş günü (iş növbəsi) ərzində müntəzəm olaraq ümumi çəkisi 10 kiloqramdan çox olmayan əşyanın əl ilə qaldırılıb başqa yerə daşınması;

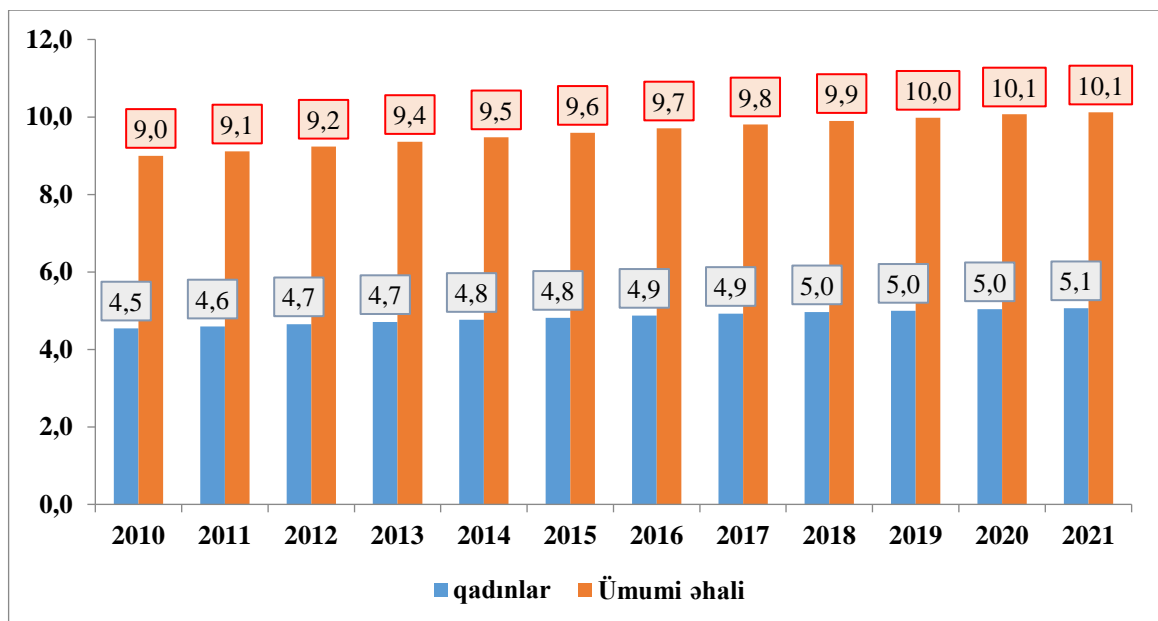
ç) 15 kiloqramdan artıq gücün sərf edilməsi tələb olunan yüklənmiş təkərli araba və ya hərəkət edən digər vasitələrlə əşyaların daşınması.

Bununla yanaşı, hamilə və 3 yaşınadək uşağı olan qadınların bu maddədə nəzərdə tutulmuş işlərin görülməsinə cəlb olunması qadağandır (sosial.gov.az).

Qadın və kişi bərabərliyinin hüquqi əsasları Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasında təsbit edilmişdir (1995). Konstitusiyanın 25-ci maddəsi cinsindən asılı olmayaraq hər kəsin hüquq və azadlıqlarının bərabərliyinə təminat verir (Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası, 25-ci maddənin ilk hissəsi). 1998 və 2000-ci illərdə konstitusiya müddəaları müxtəlif qanunvericilik aktları ilə gücləndirilmişdir. Prezidentin fərmanları və Nazirlər Kabinetinin qərarında konkret öhdəliklər, məsələn, dövlət strukturlarında qadın və kişilərin bərabər şəkildə təmsil olunması və gender statistikasının inkişafı ilə bağlı öhdəliklər öz əksini tapıb.

Azərbaycan Respublikası BMT-nin Qadınlara qarşı ayrı-seçkiliyin bütün formalarının ləğv edilməsi haqqında Konvensiyasının iştirakçısıdır və müqavilənin icrası ilə bağlı ən son 2019-cu ildə altı dövrü hesabat təqdim etmişdir. Hazırda Azərbaycan Respublikasının Gender Bərabərliyinə dair 2022-2025-ci illər üçün Milli Fəaliyyət Planı hazırlanır.

Azərbaycan Dövlət Statistika Komitəsinin məlumatına əsasən, ölkə əhalisinin ümumi sayında qadınlar 5065,3 min nəfər olmaqla 50,1%-dir. Qadınların yaş qrupları üzrə bölgüsünə nəzər saldıqda onların təxminən 26%-i 25-39 yaş aralığında olduğu müşahidə edilir. 70 yaşdan yuxarı yaşda olan qadınlar isə 258.3 min nəfər olmaqla ümumi qadınların cəmi 5.1%-ni təşkil edir. Bu da qadınlar arasında gənc və orta yaşlı qadınların üstünlük təşkil etdiyini göstərir. Kənd yerlərində əmək qabiliyyətli qadınlarla şəhər yerlərindəki müvafiq kateqoriyada olan qadınların xüsusi çəkisi demək olar ki, fərqlənmir.

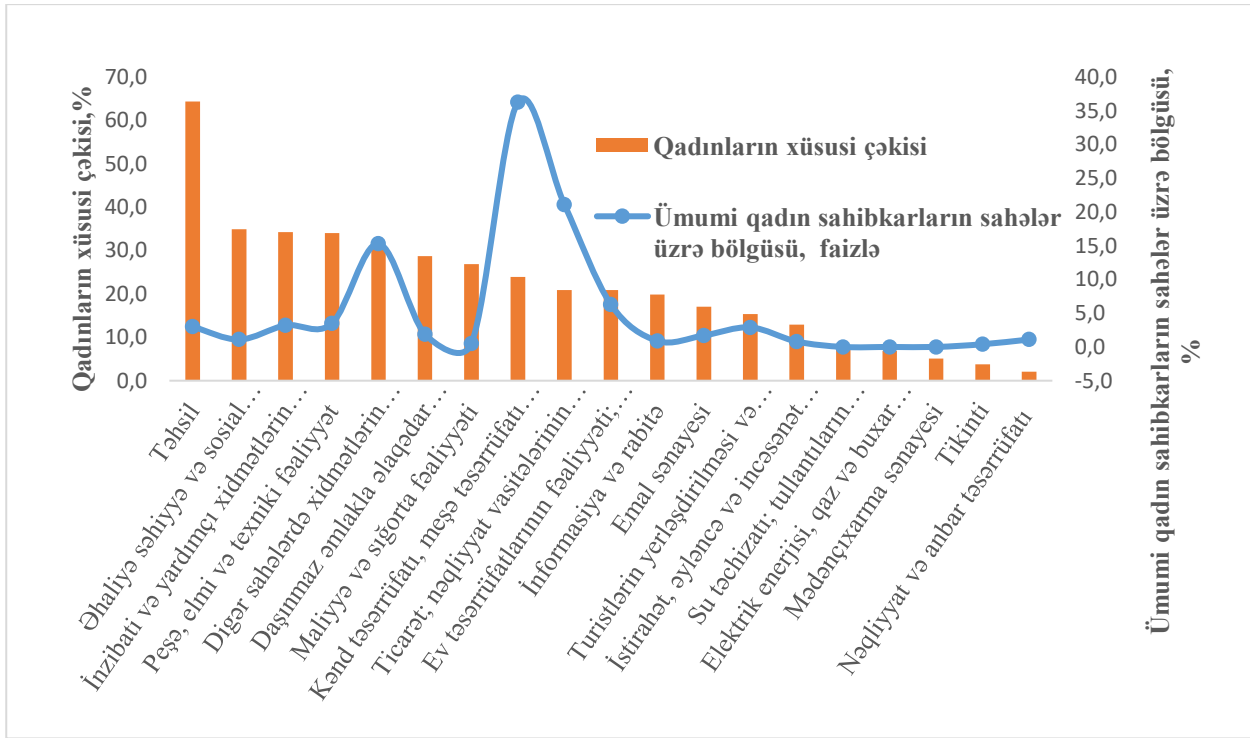
Şəkil 2: Əhalinin sayı və cinslərə görə bölgüsü, min nəfər

Mənbə: Azərbaycan Dövlət Statistika Komitəsi

(www.stat.gov.az)

Qrafik 5.-də Azərbaycanda ümumi sahibkarlıqda qadınların xüsusi çəkisi və ümumi qadın sahibkarlarının sahələr üzrə bölgüsü verilmişdir. Azərbaycanda ümumi sahibkarlıqda qadınların xüsusi çəkisi özünü daha çox təhsildə, əhaliyə səhiyyə və sosial xidmətlərin göstərilməsində, inzibati və yardımçı xidmətlərin göstərilməsində, həmçinin peşə, elmi və texniki fəaliyyətdə göstərmişdir ki, bu da müvafiq olaraq 64,4%, 34,9%, 34,2% və 34,0% təşkil etmişdir. Ən az sahibkarlıq fəaliyyəti isə 5,1%-lə mədən sənayesində, 3,8%-lə tikintidə və 2,1%-lə nəqliyyat və anbar təsərrüfatında qeydə alınmışdır.

Ümumi qadın sahibkarların sahələr üzrə bölgüsünə nəzər salsaq, müəyyən edərik ki, kənd təsərrüfatı, meşə təsərrüfatı, balıqçılıq və ticarət; nəqliyyat vasitələrinin təmiri digər sahələrlə müqayisədə daha yüksək göstəriciyə sahibdir. Belə ki, kənd təsərrüfatı, meşə təsərrüfatı və balıqçılıq sahəsində sahibkarlıq fəaliyyəti ilə məşğul olan xanımlar 36,3%, ticarət; nəqliyyat vasitələrinin təmiri sahəsində sahibkarlıq fəaliyyəti ilə məşğul olan xanımlar isə 21,1% təkil edir.

Şəkil 5: Azərbaycanda işçi qüvvəsində qadınların çəkisi və ümumi qadın sahibkarlarının sahələr üzrə bölgüsü, %
Mənbə: Azərbaycan Dövlət Statistika Komitəsi, 2021

Kənd təsərrüfatının inkişafına dair Strateji Yol Xəritəsi kənd yerlərində alternativ fəaliyyətin inkişafı və kənd yerlərinin inkişafı üçün icma təşəbbüslərinin dəstəklənməsi üzrə prioritetlər çərçivəsində qadınlara xüsusi diqqət yetirir. Birinci prioritet çərçivəsində xüsusi proqram və təkmil peşə hazırlığı vasitəsilə kənd qadınlarının məşğulluğunun artırılması istiqamətində tədbirlər nəzərdə tutulur. Kənd turizminə xidmət edən ənənəvi sahələrdə (xalçaçılıq, suvenir istehsalı və s.) qadınların məşğulluğuna xüsusi diqqət verilərək, qeyri-kənd təsərrüfatı sektorlarında çalışan qadınların sayının 20 faiz artırılması hədəflənməlidir (Azərbaycan Respublikasında kənd təsərrüfatı məhsullarının istehsalına və emalına dair Strateji Yolları, 2016). İkinci prioritet çərçivəsində kənd icmalarının sosial həyatında qadınların və gənclərin fəal iştirakını təmin edən proqramlar həyata keçirilməlidir, kənd yerlərində iş yerlərinin ümumi artımı 30 faiz, qadınlara və gənclərə yönəlmiş proqramların isə 3 dəfə artması gözlənilir. Strateji Yol Xəritəsi mühüm məsələyə - kənd qadınlarının iqtisadiyyatda iştirakının artırılmasına diqqət yetirsə də, o, əsasən ənənəvi peşələrə yönəlib. Strategiya, məsələn, qadınların fermer kimi rolunu, habelə onların maşın, suvarma və kənd təsərrüfatının genişləndirilməsi xidmətləri kimi mühüm resurslara məhdud çıxışını nəzərdə tutan açıq tədbirləri əhatə etmir. Hazırda ümumi strateji yol xəritəsində kənd təsərrüfatında qadınların rolu xüsusi qeyd olunmur.

Dünya Bankının hesablamalarına görə, Azərbaycanda qeydiyyatda olan bütün torpaq mülkiyyətçilərinin 42%-ni qadınlar təşkil edir (Dünya Bankı Qrupu. 2016. Azərbaycan - Daşınmaz Əmlakın Qeydiyyatı Layihəsi, səh. 26). Qadınların başçılıq etdiyi ev təsərrüfatları adətən bir akrdan kiçik torpaq sahələrinə sahib olurlar.

2020-ci ildə aparılan ev təsərrüfatları sorğusu göstərir ki, tək yetkin ailə təsərrüfatlarının və azyaşlı uşaqları olan tək valideynlərin böyük əksəriyyəti qadınların başçılıq etdiyi ev təsərrüfatlarıdır. Azərbaycanda bütün Əhalinin Sosial Müdafiə Mərkəzlərini nəzərə alsaq, tənha qadınların, eləcə də tək anaların sayı kənd yerlərinə nisbətən şəhər yerlərində bir qədər yüksəkdir.

Qadınlar dövlət sektorunda, təhsil, səhiyyə və sosial xidmətlər kimi işlərdə cəmləşiblər və onlar bu sahələrdə çalışan bütün işçilərin təxminən 75%-ni təşkil edir (Azərbaycan Respublikasının Dövlət Statistika Komitəsi. 2021. Əmək bazarı, səh. 138). Kişilər isə dövlət idarəçiliyi və müdafiə, enerji təchizatı və bölüşdürülməsi, mədəncixarma, tikinti və nəqliyyat və anbar sahələrində çalışanların 80%-90%-ə qədərini təşkil edir. Bu spesifik sahələr daha yüksək əmək haqqı və daha çox mobillik ilə əlaqələndirilir. Qeyd edək ki, daha az rəqabətə davamlı hesab edilən sektorlarda, (məsələn, təhsil, səhiyyə və kənd təsərrüfatı) aşağı maaşlı, aşağı

İxtisaslı işlərdə qadınların payı son on ildə artıb. Eyni zamanda, qeyri-ənənəvi təhsil alan qadınların sayının artması ilə əlaqədar olaraq elm və texnologiya sahəsində çalışan qadınların sayı da müsbət istiqamətdə dəyişmişdir. Bu tendensiya onu göstərir ki, STEM kimi qeyri-ənənəvi sahələrdə peşəkar təhsil imkanlarının artırılması səyləri qadınların məşğulluğu baxımından faydalı ola bilər. Peşə seqreasiyası böyük gender əsaslı maaş fərqinə səbəb olur. Orta hesabla, kişilərin orta aylıq əmək haqqı qadınlarınkindən 37 faiz çoxdur. 2020-ci ildə qadınların orta aylıq nominal əmək haqqı kişilərin 830,20 manatına qarşı 525,60 manat təşkil edib. (Azərbaycan Respublikasının Dövlət Statistika Komitəsi. 2021. Azərbaycanda qadınlar və kişilər, s., 137-138). Kənd təsərrüfatı, meşə təsərrüfatı və balıqçılıq sahələrində rəsmi işləyən işçilər arasında kişilər qadınlardan təxminən 16 % çox qazanır. İxtisaslı kənd təsərrüfatı, meşə təsərrüfatı və balıqçılıq işçilərinin 44,9%-i qadınlardır. (ILOSTAT, 2019-cu il üçün İşçi Qüvvəsi Sorğu məlumatlarından istifadə etməklə). Bununla belə, nəzərə alınmalıdır ki, ödənişli və ixtisaslı işçilərin bu kateqoriyası öz-özünə işləyən, qeyri-rəsmi və ya ödənişsiz işçilər də daxil olmaqla, kənd təsərrüfatı işləri ilə məşğul olan böyük əhalinin yalnız kiçik bir hissəsini təmsil edir.

Azərbaycanda qadın sahibkarlığına dəstək məqsədi ilə 2017-ci ildə “Azərbaycanda Qadın Sahibkarlığının İnkişafı Assosiasiyası” (AQSİA) və 2021-ci ildə Bakıda “İş Qadınlara Dəstək” İctimai Birliyi yaradılmışdır. Burada məqsəd iş qadınlara dəstək olmaqdan, ölkədə iqtisadi, sosial inkişaf və gender bərabərliyinin təmin edilməsi ilə bağlı dövlət tərəfindən həyata keçirilən tədbirləri təbliğ etmək, sahibkarlıq və informasiya-kommunikasiya texnologiyalarından istifadə sahəsində qadınların maarifləndirilməsinə kömək etməkdən ibarətdir.

“Kiçik Sahibkarlığın İnkişafına dəstək” layihəsinin “Qadın sahibkarlığı” komponenti çərçivəsində çərçivəsində Azərbaycan Respublikası ərazisində 500 (beş yüz) qadın kiçik sahibkarlıq subyekti arasında keçirilmiş üzvə rəy sorğusu keçirilib (Azərbaycan Respublikasının Kiçik və Orta Biznesin İnkişafı Agentliyi, Sahibkarlığa və Bazar İqtisadiyyatının İnkişafına Yardım Fondu Kiçik və Orta Müəssisələrin İnkişafına Yardım Mərkəzi).

Sorğuda qadınların sahibkarlıqla məşğul olma səbəbləri, hansı formada sahibkarlıq fəaliyyəti göstərdikləri, sahibkarlığa başlayan zaman və sonra da davam edən çətinliklər araşdırılmışdır. Qadınların 44,6%-i ailə və öz büdcəsinə dəstək vermək üçün, 40,6%-i bu fəaliyyəti sevdiyi üçün, 14,5%-i başqa bir iş bacarmadığını, 0,3%-i isə maliyyə çatışmazlığını sahibkarlıqla məşğul olma səbəbi kimi qeyd etmişdir. Sahibkar qadınların 74,8%-i hüquqi şəxs yaratmadan fəaliyyət göstərən sahibkar (fərdi sahibkarlar) kimi, 0,6%-i hüquqi şəxs kimi və 24,6%-i qeydiyyatsız fəaliyyət göstərirlər. Təbii ki qadınlar sahibkarlıq fəaliyyətinə başlayan zaman müəyyən çətinliklərlə üzləşirlər və bu çətinliklərin yaranma səbəbini qadınların 56,%-i ailə etirazında, 36,1%-i maliyyə çatışmazlığında, 7,6%-i sahibkarlıq fəaliyyəti ilə əlaqəli xüsusi biliklərin azlığında, 0,2%-i ictimai qınaqda görürdü. Qadınlar son illərdə sahibkarlıq fəaliyyətlərində mütəmadi olaraq çətinliklərə uğradıqlarını bildirmişlər. Sahibkar qadınların 33,6%-i maliyyə çatışmazlığı, 23,1%-i kədr çatışmazlığı, 14,4%-i ədalətsiz rəqabət, 14,1%- i vergi yükünün ağırlığı, 5,7%- dövlət qurumlarının müdaxiləsi kimi problemlərlə üzləşdiklərini qeyd etmişlər.

Nəticə

Qadınların sahibkarlıqla məşğul olmaq istəyinin aşağı və ya orta olmasının səbəbi kimi ilk öncə onu deyər bilərik ki, qadınlar hansı sahibkarlıq fəaliyyətinin onlar üçün daha uğurlu olduğunu müəyyən edə bilmirlər. Digər səbəblər kimi ilkin maliyyənin yoxluğunu, başlamaq üçün yetərli biliklərin olmamasını, risk qorxusunun həddindən artıq olmasını, yaxınların etirazının çox olmasını, qınaq obyektinə çevrilməsini, hüquq-mühafizə orqanları ilə üzləşmək istəməməsini, yaxınlarının, tanışlarının uğursuzluğu ilə rastlaşmasını göstərə bilərik. Bütün yaranan problemləri nəzərə alaraq, qeyd edə bilərik ki, qadınların sahibkarlıq və rəqəmsallaşma, eyni zamanda sahibkarlıq biliklərinin hüquqi və təşkilati istiqamətlərdə maarifləndirilməli, sosial sahibkarlığın inkişafı istiqamətində təşviqedic mexanizmlər tətbiq edilməli, maliyyə dəstəyi göstərməli, vergilərdə müəyyən güzəştlər edilməli və qadınların məşğulluğunda səmərəliliyinin artırılması həyata keçirilməlidir.

İstifadə olunan ədəbiyyat siyahısı

- 1) <http://www.sosial.gov.az>
- 2) FAO. 2020. FAO Policy on Gender Equality 2020–2030, səh. 3

- 3) <https://data.worldbank.org/indicator/SL.TLF.CACT.FE.ZS>
- 4) https://ec.europa.eu/growth/smes/supporting-entrepreneurship/women-entrepreneurs_en
- 5) <https://www.stat.gov.az/source/gender/>
- 6) https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/food-farming-fisheries/farming/documents/agri-statistical-factsheet-eu_en.pdf (səh 22)
- 7) <https://www.stat.gov.az/source/demography/>
- 8) BMTİP-nin statistik məcmuələri 2020, s. 362, 364
- 9) Dünya İqtisadi Forumu. 2021 Qlobal Gender Fərqi Hesabatı 2021, səh. 107
- 10) Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası, 25-ci maddənin ilk hissəsi
- 11) Azərbaycan Respublikasında kənd təsərrüfatı məhsullarının istehsalına və emalına dair Strateji Yol Xəritəsi
- 12) <https://www.ilo.org/>
- 13) Dünya Bankı Qrupu. 2016. Azərbaycan - Daşınmaz Əmlakın Qeydiyyatı Layihəsi, səh. 26.
- 14) Azərbaycan Respublikasının Kiçik və Orta Biznesin İnkişafı Agentliyi <https://www.smb.gov.az/az>

AZƏRBAYCANDA QADIN ƏMƏK BAZARI VƏ MƏŞĞULLUQ PROBLEMLERİ

Nurəngiz MİKAYILOVA

Azərbaycan Əmək və Sosial Münasibətlər Akademiyası, Azərbaycan
nurengizmikayilova@gmail.com

XÜLASƏ

Məqalədə Azərbaycanda qadın əmək bazarının formalaşması, onun sosial-iqtisadi təbiəti, əmək bazarında mövcud olan problemlər, qadın məşğulluğu kimi məsələlərdən bəhs olunur. Dünya statistikasında qadın məşğulluğu, “Covid-19” pandemiyasının məşğulluğa təsirləri statistik rəqəmlərlə göstərilmiş və təhlillər aparılmışdır. Vurğulanmışdır ki, iqtisadi, hüquqi və təşkilati baxımdan dövlət tərəfindən mütəmadi yardım edilməsinə baxmayaraq, hələ də Azərbaycanda qadın əmək bazarı və məşğulluqda problemlər qalmaqdadır.

Eyni zamanda məqalədə gender amili nəzərə alınmaqla İnsan İnkişafı İndeksi, əmək bazarının sosial-iqtisadi göstəriciləri, iqtisadi fəaliyyət növləri üzrə muzzdu işçilərin orta aylıq nominal əməkhaqqı göstəriciləri, fəlsəfə və elmlər doktorlarının cins üzrə bölgüsü üzərində təhlillər aparılmış və sonda mühüm nəticələr əldə edilmişdir. Qeyd olunmuşdur ki, əmək bazarında qadınların rolunun artırılması, həm də onların yalnız istehlakçı olmaqdan çıxıb istehsala cəlb edilməsi, qadınların işlə təmini, iqtisadi imkanlarının genişlənməsi, mikro kreditlərin və digər vəsaitlərin verilməsi, onlar üçün gəlir gətirən fəaliyyət növlərinin təşkili dövlətin daim diqqət mərkəzindədir.

Məqalədə iqtisadi göstəricilər cədvəl və şəkil formasında ümumiləşdirilmişdir. Tədqiqat işində dünya dövlətləri və Azərbaycanın milli statistikasına, çoxsaylı yerli və xarici ədəbiyyatlara, internet resurslarına istinadlar edilmişdir.

Açar sözlər: qadın, əmək bazarı, məşğulluq, statistika, idarəetmə

WOMEN IN LABOUR MARKET AND EMPLOYMENT ISSUES IN AZERBAIJAN

ABSTRACT

The article is dedicated to the issues such as forming labour market of women, its socio-economic nature, existing problems in labour market, women's employment in Azerbaijan. The employment of women, the effects of “Covid-19” pandemic to the employment were displayed in statistic figures in the world statistics and the analyses were conducted. It was emphasized that despite of continuous support of the state in terms of economy, law and organization, the issues in labour market of women and employments still remain in Azerbaijan.

Meanwhile, in the articles the analyses were carried out on Human Development index, socio-economic indicators of labour market, average monthly nominal salary indicators of hired employees on economic activity types, division on sex of doctors of Philosophy and Sciences by taking into account the gender factor and consequently, the significant results were obtained. It was mentioned that increasing women's role in labour market, involving them into the production from being only consumer, recruitment of women, extending their economic opportunities, giving micro credits and other allowances, organization of activity types that bring income for them are always paid attention by the state.

In the article the economic indicators were generalized in the form of tables and figures. In the study work, it was referred to the national statistics of world states and Azerbaijan, numerous national and foreign literatures, internet resources.

Keywords: Woman, labour market, employment, statistics, management.

Giriş

Məşğulluğa kömək sahəsində dövlət siyasətinin hüquqi, iqtisadi və təşkilati əsaslarını, eləcə də vətəndaşların əmək sahəsində və işsizlərin sosial sahədə dövlət təminatlarının müəyyən edilməsi məqsədi ilə 02 iyul 2001-ci ildə “Məşğulluq haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu imzalandı və müvafiq qurumlar əmək bazarını formalaşdırmağa başladılar. Əmək bazarı - əmtəə, kapital, qiymətli kağızlar, investisiya və sair

bazarlar kimi bazar iqtisadiyyatının mühüm tərkib hissələrindən biridir. Əmək bazarı dedikdə ən ümumi halda işverənlərlə müzdlü fəhlələr, iş qüvvəsi alıcıları ilə onun satıcıları arasında birincilərin əməyə olan tələbləri ilə ikincilərin isə təkliflərinin ödənilməsi üzrə formalaşan iqtisadi münasibətlər sistemi başa düşülür. Ayrı-ayrı ölkələrdə əmək bazarının xüsusiyyətləri və cəhətlərinə isə müxtəlif kontekslərdən yanaşılır. İnkişaf etmiş ölkələrdə iqtisadiyyatın və sosial sferanın inkişafındakı bütün oxşarlıqlara baxmayaraq, ayrı-ayrılıqda götürüldükdə, hər bir ölkədə həyata keçirilən məşğulluq siyasəti bu ölkələrdə əmək bazarının müxtəlif modellərinin yaranmasına gətirib çıxarmışdır. Əmək bazarının çevikliyi və problemləri bir çox mikro və makroiqtisadi nəzəriyyələrin obyektinə çevrilmişdir. Neoklassik mikroiqtisadi nəzəriyyəyə görə əmək bazarını başlıca vəzifəsi firmadaxili iqtisadi konyukturada baş verən dəyişikliklərə - məhsuldarlığa, gəlirlərə, sahibkarlığın səmərəliliyinə, əmək haqqının səviyyəsinə, işçilərin iqtisadi fəallığına xidmət etməlidir.

Qadınlara məşğulluq sahəsində kömək edilməsinə xüsusi diqqət tələb olunur və bu sahədə aşağıdakılar həyata keçirilməkdədir:

- sosial infrastruktur yönümlü işlərin inkişaf etdirilməsi, xalq tətbiqi sənətinin dirçəldilməsi və inkişafı, turizm və istirahət zonalarının yaradılması hesabına qadınların məşğulluğunun artırılması;

- özünü məşğulluğun inkişaf etdirilməsi istiqamətində həyata keçiriləcək çevik proqramlar çərçivəsində işsiz qadınlar üçün peşə hazırlığı kurslarının təşkili;

- kiçik sahibkarlığın inkişafında gender bərabərliyinin təmin edilməsi;

- qadın sahibkarlığının inkişaf etdirilməsi məqsədilə onlara zəruri köməyin göstərilməsi;

- qadınlar üçün əlavə iş yerləri yaratmaq məqsədilə çevik məşğulluq formalarının (natamam iş günü və iş həftəsi, dəyişkən iş qrafiki, evdə iş və s.) geniş tətbiqi;

- uşaq qadınlar üçün qanunvericiliklə müəyyən edilmiş qaydada iş yerlərinin müəyyənləşdirilməsinin iqtisadi cəhətdən stimullaşdırılması (Strategiya, 2019, s.4).

Əmək bazarının mikroiqtisadi, firma aspektli nəzəriyyəsindən fərqli olaraq, keynsçilik bu problemi makroiqtisadi səviyyəyə çatdırmışdır. İqtisadi ədəbiyyatlarda əmək bazarı modelləri iki tipə -xarici (və ya peşə) və daxili (və ya qapalı) əmək bazarına bölünürlər. Məkan ölçüsü və inzibati-ərazi asılılığına görə əmək bazarı milli, yerli əmək bazarına bölünür. Milli bazar -bütünlüklə ölkə ərazisini əhatə edir və onun sərhədləri çərçivəsində fəaliyyət göstərir. Əmək bazarının məkan, peşə və sosial baxımdan aşağıdakı formaları vardır və orada özünəməxsus müzdlü əmək sövdələşməsi həyata keçirilir: milli əmək bazarı, beynəlxal əmək bazarı, şəhər əmək bazarı, kənd əmək bazarı, lokal əmək bazarı, yerli, bölgə əmək bazarı, sosial qruplar üzrə əmək bazarı, sahə mənsubiyyətli peşələr üzrə əmək bazarı, fəhlə kadrları bazarı, mütəxəssis kadrlar bazarı, qadın əmək bazarı, gənclər əmək bazarı, mütəşəkkil və qeyri-mütəşəkkil əmək bazarı, pensiyaçıların faktiki əmək bazarı və sair (T.Ə.Quliyev, 2003, s.184).

Yerli əmək bazarı ayrı- ayrı regionların, şəhər və kəndlərin ərazisində fəaliyyət göstərir. Beynəlxalq əmək bazarı isə müxtəlif ölkə və qitələri əhatə edir. Müəyyən çətinliklər olmasına baxmayaraq hazırda Azərbaycan Respublikası beynəlxalq əmək bazarına qoşulmuş və öz yerini möhkəmlətməkdədir.

Dünya statistikasına nəzər salsaq görərik ki, cəmi kişilərin 66,1 %-i, cəmi qadınların isə 51,7 %-i məşğuldur. Beynəlxalq Əmək Təşkilatının (BƏT) meyarlarına uyğun olaraq, 4,7 milyon nəfər işsiz kimi qeydə alınmışdır, yəni onların işi və ya gəlirli məşğuliyəti yoxdur, əksəriyyəti iş axtarır və sorğu edilən zaman işə başlamağa hazır olduqlarını bildirmişdilər.

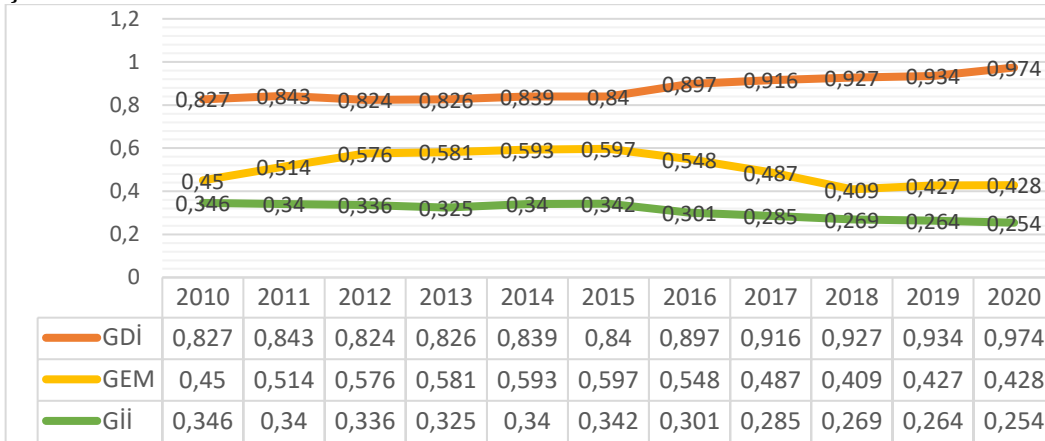
Hələ də global miqyasda “Covid-19” pandemiyası qadınların işçi qüvvəsində iştirakını pozmaqdadır. Bütün dünyada qadınlar pandemiya səbəbindən kütləvi iş itkiləri yaşadılar. Altı ölkədə (Çin, İtaliya, Yaponiya, Cənubi Koreya, Böyük Britaniya və ABŞ) məşğulluq və gəlir tendensiyaları ilə bağlı aparılan araşdırmalar nəticəsində məlum olur ki, qadınların kişilərlə müqayisədə işini daimi olaraq itirmə ehtimalı 24% daha çoxdur. Hələ pandemiya zamanı qadınlar arasında işsizlik 30%-dən yuxarı qalxdı. Bununla bərabər qadınlara qarşı şiddət də artdı. ...Ümumiyyətlə götürdükdə, Qırğızıstanda işləyən qadınların 70%-dən çoxu təhsil və tibb sektorundadır” (Materialı vebinara, 2021).

Qadınlar kişilərə nisbətən uşaq baxımı və ev işləri kimi ödənişsiz işlərə daha çox vaxt sərf edirlər. Qlobal miqyasda yalnız 41 milyon (1,5%) kişi ödənişsiz işlərlə məşğul olur. Qadınlarda isə bu göstərici 28%-1 ötür. Analar uşaqsız qadınlara nisbətən daha az iş imkanlarına malik olurlar. Dünya üzrə orta hesabla qadınlar gündə 4 saat 22 dəqiqə pulsuz əmək sərf edirsə, kişilər üçün bu vaxt cəmi 2 saat 15 dəqiqədir. “Covid-19” bu boşluğu daha da genişləndirdi. Qadınlar indi kişilərə nisbətən hər həftə ödənişsiz işlərə 15 saat daha çox vaxt sərf edirlər. 184 ölkədə orta analıq məzuniyyət müddəti 98 gündür. Yalnız 105 ölkədə atalıq məzuniyyəti mövcuddur ki, o da ortalama cəmi 5 gün təşkil edir(catalyst.org).

1. Gender amili nəzərə alınmaqla İnsan İnkişafı İndeksi

Gender amili nəzərə alınmaqla İnsan İnkişafı İndeksi (GDI) insan inkişafının üç əsas amilində - sağlamlıq, bilik və layiqli həyat standartları göstəricilərindən istifadə etməklə qadınlar və kişilər arasında bərabərsizlikləri və boşluqları ölçür. Belə ki, GDI, İnsan İnkişafı İndeksində olduğu kimi eyni metodologiyadan istifadə edərək qadınlar və kişilər üçün ayrıca hesablanmış bir indeksdir. Bu, qadın III-ni kişi III-nin faizi kimi göstərən gender fərqi birbaşa ölçüsüdür. BMT tərəfindən GDI 167 ölkə üçün hər il hesablanır. III dərəcələrində gender paritetindən mütləq kənarlaşmaya əsasən ölkələr beş qrupda qruplaşdırılıb. Bu o deməkdir ki, qruplaşma kişilərə üstünlük verən gender boşluqlarını, eləcə də qadınlara üstünlük verənləri bərabər şəkildə nəzərə alır. GDI qadınların kişi həmkarlarından nə qədər geridə qaldıqlarını və insan inkişafının hər bir ölçüsündə qadınların nə qədər onlara mümkün yaxınlaşmasının lazım olduğunu göstərir. Bu, insan inkişafı nailiyyətlərindəki real gender fərqi anlamaq üçün faydalıdır və boşluğu aradan qaldırmaq üçün sosial siyasətin tərkib hissəsidir.

Şəkil 1 : İndekslər

Qeyd: Dövlət Statistika Komitəsinin məlumatları əsasında müəllif tərəfindən tərtib edilmişdir, burada, Gender amili nəzərə alınmaqla İnsan İnkişafı indeksi (GDI), Qadınların səlahiyyətlərinin artırılması indeksi (GEM), Gender bərabərsizliyi indeksi (GII).

İndekslər sosial inkişafın əsas göstəricilərindən biri kimi qəbul edilir. Tədqiqatın nəticələri Birləşmiş Millətlər Təşkilatının (BMT) insan inkişafı ilə bağlı xüsusi hesabat seriyasının bir hissəsi kimi dərc edilən İnsan İnkişafı İndeksini hesablamaq üçün istifadə olunur. Hazırda İndeks BMT-yə üzv dövlətləri, eləcə də xüsusi statusa malik bəzi inzibati əraziləri əhatə edir, halbuki reyting cədvəlində çox vaxt daha az dövlətlər olur, çünki bu göstərici üzrə statistik məlumat vermək istəməyən ölkələr siyahıya daxil edilmir. İndekslər hər il yenilənir, lakin BMT məlumatları ilə hesabatlar adətən bir-iki il gecikir, çünki onlar milli statistika idarələri tərəfindən məlumatların dərcindən sonra beynəlxalq müqayisə tələb olunur.

Ölkə Kostituisiyası və digər bütün hüquqi aktlarda əmək münasibətlərində qadınlara münasibətdə hər hansı ayrı-seçkilik halına əsas verə bilən müddəə yoxdur. Ölkə qadınlara münasibətdə ayrışdırılıb aradan qaldırılmasına yönələn bütün əsas beynəlxalq normalara, o cümlədən Beynəlxalq Əmək Təşkilatının müvafiq Konvensiyalarına tərəfdar çıxışıdır.

2. Azərbaycanda əmək bazarının formalaşması

Keçid dövrünün əvvəllərində maddi ehtiyaclarını ödəmək üçün qadınlar kütləvi olaraq qeyri-formal məşğulluğa (uşaq və xəstə baxıcıları, evlərdə təmizlik işləri) üz tutdular. Əmək norma və normativləri, iş gününün uzunluğu, fasilə vaxtları və s. nəzərə alınmadan çalışan qadınlar demək olar ki, kütləvi surətdə əmək istismarına məruz qalırdılar. Belə qadınların rəsmi iş yerləri olmadığı üçün təbii olaraq banklara kreditə çıxış imkanları yox idi. Həmin dövrdə çox az sayda qadın bir qədər kapitalla sahib olduğuna görə (əsasən ailə dəstəyinə əsaslanan) kiçik bizneslə məşğul olmaya başladı. Çətin iqtisadi şəraitdə baş tutan biznes əlaqələri get-gedə daha da inkişaf etməyə başladı.

Qadınların iqtisadi resurslardan istifadə imkanlarının genişləndirilməsi və bu resurslardan səmərəli istifadə edilməsi, onları dəstəkləyən mühitin (təlim kursları, məsləhətxanalar) formalaşması, gender qanunvericiliyinin hüquqi əsaslarının təmin edilməsi, qadınların mülki işlərdə irəli çəkilməsi və dəstəklənməsi üçün Dövlət proqramlarının qəbul edilməsi zərurəti ortaya çıxdı.

Planlı təsərrüfat tipindən bazar iqtisadiyyatına keçid edilməsi digər sahələrdə olduğu kimi məşğulluq sahəsində də çoxsaylı problemlər yaratdı. Ölkənin ən ağır iqtisadi dönməndə müəssisələr bağlandı, iqtisadi əlaqələr qırıldı, dövlətin sosial proqramları təxirə salındı, yaxud ləğv edildi. Nəticə etibarilə məşğulluq səviyyəsi sürətlə aşağı endi. Eyni zamanda Ermənistan-Azərbaycan-Dağlıq Qarabağ münaqişələri Azərbaycana çoxsaylı problemlər gətirdi: 1 milyondan artıq evsiz-eşiksiz, işsiz qaçqın və köçkün. Dövlətin iqtisadi və sosial yükü artdı, yoxsulluq pik həddə çatdı. Əsasən aqrar sahədə məşğul olan əhali kolxoz və sovxozların dağılması ilə tam işsiz qaldı. Bu özünü daha çox qadınların məşğulluğunda büruzə verdi. Qadınların iş tapa bilməməsi digər sosial və sağlamlıq problemlərini ortaya gətirdi. Sağlam qidalana bilməyən qadınlar bir sıra problemlərlə üzləşdi ki, bu da özünü daha çox yeni doğulan uşaqlarda büruzə verməyə başladı. Qadınların gender bərabərsizliyi, insan alveri və zorakılıqlara məruz qalma halları artmağa başladı. Müstəqilliyin ilk illərində əmək qabiliyyətli qadınların yalnız ortalama 28%-i məşğul idi.

Siyasətdə baş verən köklü dəyişikliklər, iqtisadi islahatların həyata keçirilməsi- maliyyə sektorunun yenidən qurulması, özəlləşdirmənin başlanılması, xarici iqtisadi əlaqələrin bərpa edilməsi, kiçik və orta sahibkarlığın inkişafına dövlət dəstəyi ölkədə məşğulluq səviyyəsinin artmasına təkan verdi. “Əsrin müqaviləsi”nin uğurla icra edilməsi ölkəyə valyuta axınının sürətlənməsinə səbəb oldu. Ölkədə kommertiya banklarının yaranması kiçik sahibkarlığın inkişafına zəmin yaratdı. Kiçik və orta müəssisələrin fəaliyyətə başlaması, sosial-müdafiə sisteminin işə düşməsi, dövlətin məşğulluq siyasətinin genişlənməsi yeni iş yerlərinin açılmasına və əmək qabiliyyətli əhəlinin iqtisadi fəal əhəliyə çevrilməsinə zəmin yaratdı.

Müstəqillik qazanıldıqdan sonra Azərbaycanda gender məsələlərinə - o cümlədən qadınların məşğulluq problemlərinə ciddi yanaşılmaya başlandı. Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasına görə “Kişi ilə qadının eyni hüquqları və azadlıqları vardır” (Konstitusiya, 1995, s.24). Qadınların sosial-iqtisadi inkişafda rolunun artırılması məqsədilə hökumət tərəfindən bu gün də mütəmadi olaraq islahatlar aparılmaqdadır. Bu baxımdan qadın və kişilərin bərabər hüquq və imkan azadlıqları siyasətinin əsasları müəyyən edilmişdir: ümumbəşəri insan haqları baxımından hər iki cinsdən olanların haqlarının daim qorunması və möhkəmləndirilməsi, bu haqlardan bərabər hüquqlu istifadə, idarəçilikdə, qərar qəbul etmək prosesində qadın və kişilərin bərabər iştirakını təmin etmək, qadın və kişilərin əmək bazarında, biznesdə, demokratik təmsilçilikdə bərabər imkanların yaradılması və s.

Azərbaycanda əmək bazarının formalaşmasının maddi əsasını aşağıdakılar təşkil edir:

- mülkiyyətin özəlləşdirilməsi və dövlətsizləşdirilməsi;
- müxtəlif mülkiyyət formalarının yaranması, onların hüquqi və iqtisadi cəhətdən tam bərabər hüquqlara malik olması;
- istehsal vasitələri üzərində xüsusi mülkiyyətin bərqərar olması və buna müvafiq olaraq iqtisadiyyatda xüsusi sektorun yaranması;
- iqtisadiyyat dairəsində inhisarçılığın aradan qaldırılması, istehsalçılar (sahibkarlar) arasında azad, iqtisadi və hüquqi cəhətdən bərabər hüquqi əsasda rəqabətin inkişaf etdirilməsi, o cümlədən onlar arasında iş qüvvəsi uğrunda da rəqabətin inkişaf etdirilməsi;

➤ əmək ehtiyatları və iş qüvvəsi üzərində dövlətin inhisarının ləğv edilməsi, onların hazırlanması, bölüşdürülməsi və istifadəsində məhdudiyyətlərin aradan qaldırılması, onlara öz bacarıq və qabiliyyətindən sərbəst surətdə istifadə etmələrinə imkan verilməsi (Ş.Muradov, 2004, s.152).

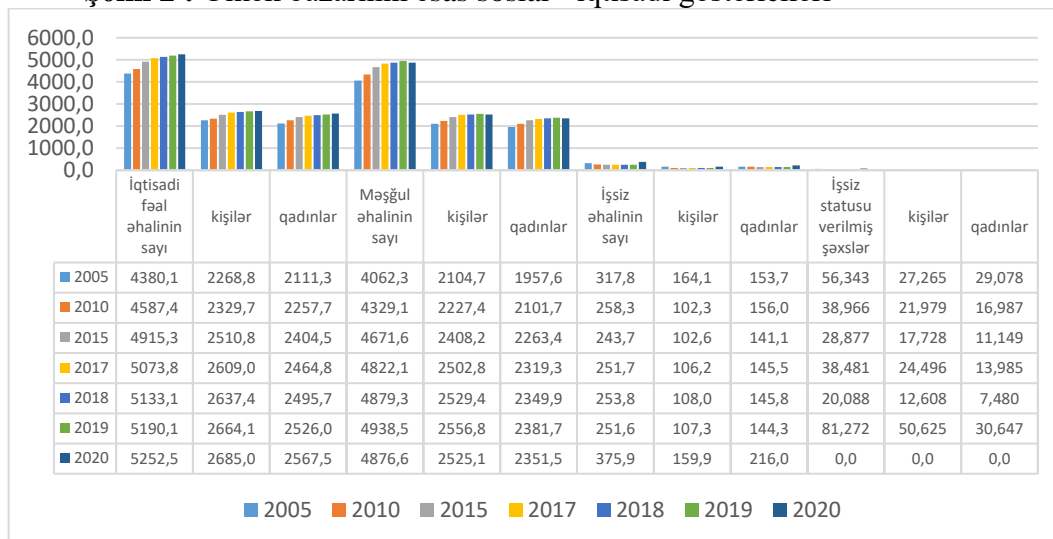
Azərbaycanda əmək bazarı üzrə müvafiq qanunvericilik mövcuddur və bu qanunvericilik müasir tələblərə uyğun gəlir. Amma mövcudluq və həqiqət heç də həmişə eyni anlamı vermir. Təcrübə göstərir ki, milli qanunvericilik tələblərinin böyük bir qismi hələ də əksəriyyəti reallaşdırılmamışdır.

Azərbaycan Respublikasının məşğulluq strategiyasında da məşğulluq probleminin olmasını göstərilmişdir. Gənclər arasında işsizliyin artması ölkənin əmək bazarında müşahidə olunan əsas problemlərdən biridir. Qeyd edək ki, Strategiyada qadınların, gənclərin və yeniyetmələrin məşğulluğunun təmin olunması üçün bir sıra müddəalar nəzərdə tutulmuşdur.

Əməyin ödənilməsində bərabərlik prinsipinin tətbiqinə dair müddəa həmçinin Əmək Məcəlləsi və digər normativ-hüquqi aktlarda əks olunmuşdur. “Gender (kişi və qadınların) bərabərliyinin təminatları haqqında” Qanuna görə “Cinsindən asılı olmayaraq bir iş yerində işləyən, eyni ixtisas dərəcəsinə malik olan, eyni iş şəraitində işləyən, eyni dəyərli işi yerinə yetirən işçilərə əməkhaqqı, həmçinin mükafatlar və işçini həvəsləndirmək məqsədilə ödənilən digər maddi ödənişlər eyni ödənilməlidir... Əmək haqqı, mükafatlar və işçini həvəsləndirmək məqsədilə ödənilən digər maddi ödənişlər müxtəlif olduqda, işçinin tələbi ilə işəgötürən əməkhaqqındakı fərqi işçinin cinsi mənsubiyyəti ilə əlaqədar olmadığını əsaslandırılmalıdır” (Qanun: 2006).

Bütün bunları nəzərə alaraq bu gün Azərbaycanda stabil bir əmək bazarı formalaşdırmaq mümkündür və bu, daim dövlətin diqqət mərkəzindədir. 2020-ci ilin statistikasına görə Azərbaycanda iqtisadi fəal əhalinin sayı 5252.5 min nəfər təşkil etmişdir. Onlardan 2567.5 min nəfərini qadınlar (48.9%), 2685.0 min nəfərini kişilər (51.1%) təşkil edir. Məşğul əhalinin 48.2%-ni qadınlar, 51.8% -ni kişilər təşkil edir. Ölkədə 374.9 min işsiz var ki, bunun da 57.5 % -i qadınlar, 42.5% -i kişilərdir. Statistik göstəricilər bir - birinə yaxın olsa da, bu da heç də qadın əmək bazarında problemlərin olmaması anlamına gəlmir.

Şəkil 2 : Əmək bazarının əsas sosial - iqtisadi göstəriciləri

Mənbə: “Azərbaycanda qadınlar və kişilər 2021” statistik bülleteni əsasında müəllif tərəfindən hazırlanmışdır.

Diaqram və cədvəl məlumatlarını təhlil edərkən görünür ki, 2005 - ci ilə nisbətən əhalinin orta illik sayı 1.187 min nəfər (11,8 %), iqtisadi fəal əhali 1.199 min nəfər (11.9 %), məşğul əhalinin sayı 1.200 min nəfər (12%), işsiz əhalinin sayı 1.198 min nəfər (11%), məşğul qadınların sayı 1.201 min nəfər (1.2%) artmışdır.

“Qadınlara qarşı ayrıseçkiliyin ləğv edilməsi haqqında” Konvensiyanın və Pekin Platformasının müddəalarına uyğun tərtib olunmuş Milli Fəaliyyət Planında iqtisadiyyat, təhsil, sağlamlıq, insan hüquqları, hərbi münafişlər zamanı qadınların problemləri, idarəetmədə və qərarların qəbul edilməsi prosesində qadınların rolunun artırılması nəzərdə tutulsa da hələ bu sahədə kifayət qədər problemlər qalmaqdadır.

Bu gün Azərbaycan qadınları iqtisadiyyatın bütün sahələrində fəai iştirak etməkdədirlər. Lakin kənd təsərrüfatı, meşə təsərrüfatı və balıqçılıq, mədənçıxarma sənayesi, emal sənayesi, su təchizatı, tullantıların

təmizlənməsi və emalı, tikinti, ticarət, nəqliyyat vasitələrinin təmiri, nəqliyyat və anbar təsərrüfatı, turistlərin yerləşdirilməsi və ictimai iasə, daşınmaz əmlakla əlaqədar əməliyyatlar, təhsil, istirahət, əyləncə və incəsənət və digər sahələrdə çalışan qadınların orta aylıq nominal əməkhaqqı eyni fəaliyyət növləri ilə çalışan kişilərə nisbətən aşağıdır.

Cədvəl 1: Azərbaycanda 2020-ci ildə iqtisadi fəaliyyət növləri üzrə maddəli işçilərin sayı

	Qadınlar		Kişilər		Cins üzrə bölgü	
	nəfər	faiz	Nəfər	faiz	qadınlar	kişilər
Kənd təsərrüfatı, meşə təsərrüfatı və balıqçılıq	14604	2.2	46609	4.5	23.9	76.1
Mədəncixarmanın sənayesi	4334	0.6	29793	2.9	12.7	87.3
Emal sənayesi	32161	4.6	94971	9.2	25.3	74.7
Elektrik enerjisi, qaz və buxar istehsalı, bölüşdürülməsi və təchizatı	3177	0.5	25161	2.5	11.2	88.8
Su təchizatı, tullantıların təmizlənməsi və emalı	10428	1.6	19510	1.9	34.8	65.2
Tikinti	9707	1.4	124264	12.1	7.2	92.8
Ticarət, nəqliyyat vasitələrinin təmiri	78920	11.8	233827	22.7	25.2	74.8
Nəqliyyat və anbar təsərrüfatı	12379	1.8	63943	6.2	16.2	83.8
Turistlərin yerləşdirilməsi və ictimai iasə	7103	1.1	18133	1.8	28.1	71.9
İnformasiya və rabitə	8578	1.3	21190	2.1	28.8	71.2
Maliyyə və sığorta fəaliyyəti	10226	1.5	18705	1.8	35.3	64.7
Peşə, elmi və texniki fəaliyyət	5515	0.8	12433	1.2	30.7	69.3
İnzibati və yardımçı xidmətlərin göstərilməsi	25503	3.8	32863	3.2	43.7	56.3
Dövlət idarəetməsi və müdafiə, sosial təminat	29374	4.4	82646	8.0	26.2	73.8
Təhsil	244119	36.4	88812	8.6	73.3	26.7
Əhaliyə səhiyyə və sosial xidmətlərin göstərilməsi	108761	16.4	31.454	3.1	77.6	22.4
İstirahət, əyləncə və incəsənət sahəsində fəaliyyət	33756	5.0	20696	2.0	62.0	38.0
Digər sahələrdə xidmətlərin göstərilməsi	6500	1.0	12402	1.2	34.4	65.6
Cəmi	670477	100.0	1028267	100.0	39.5	60.5

Mənbə: "Azərbaycanın statistik göstəriciləri 2021", s.128 statistik bülleten

Cədvəl materiallarını təhlil etdikdə məlum olur ki, qadınların sayı kişilərdən üç fəaliyyət növündə-səhiyyə və sosial xidmətlərin göstərilməsində (55.2%), təhsildə (46.6%) və istirahət, əyləncə və incəsənət sahəsində fəaliyyətdə (24.0%) çox olmuşdur.

Qanunvericiliyin qadınlar üçün qoyduğu məhdudiyətlər bəzi iş yerlərində və peşələrdə işləməsinə imkan vermir və bu iş yerləri də bir qayda olaraq daha yüksək əmək haqqı ödənişləri olan yerlərdir (ağır və zərərli iş yerləri). Bu baxımdan qadınlar ənənəvi olaraq daha az əmək haqqı ödənişi olan iş yerlərində çalışırlar (müəllim, həkim, xidmət, ticarət, yüngül sənaye və s.). Nəticədə qadınların aldığı əmək haqqı ilə kişilərin aldığı əmək haqqının məcmusunda ciddi fərqlər əmələ gəlir. Lakin eyni iş yerində, eyni işi yerinə yetirən və eyni kvalifikasiyaya və təhsilə malik şəxslərin arasında əmək haqqı fərqi yalnız əmək stajı ilə bağlı olan artımlarla əlaqəli ola bilər ki, bu da cinsə və ya hər hansı əlamətə görə deyildir.

Gender bərabərliyi cəmiyyətdə sosoi-mədəni normalar, inkişaf modelləri toplusudur. Gender bərabərliyi müasir dövrdə demokratik cəmiyyətin inkişafının və insan hüquqlarının qorunmasının əsas prioritetlərindən birini

təşkil edir. Müasir dövrdə Azərbaycanda bütün ayrı-seçkilik formalarının ləğvinə yönəldilmiş hüquqi islahatlar həyata keçirilir. Eyni zamanda Sahibkarlığa Kömək Milli Fondunun vasitəsilə 2015-ci il ərzində 762 qadın sahibkara 22.1 milyon manat dövlətin güzəştli kreditləri verilmişdir. Verilmiş güzəştli kreditlər hesabına 1707 yeni iş yerinin yaradılması imkanı yaranmışdır. Maliyyələşdirilən layihələrinin sayı ötən illə müqayisədə 8.4%, məbləği 2.4 dəfə, bu kreditlər hesabına yaradılması nəzərdə tutulan yeni iş yerlərinin sayı isə 24% artmışdır.

2020-ci ildə Fond tərəfindən layihələrin ümumi dəyəri 397 milyon manat olan 908 investisiya layihəsinin maliyyələşdirilməsinə 126.9 milyon manat güzəştli kredit verilmişdir. Bunlardan 74 qadın sahibkarlıq subyektinə 5.2 milyon manat məbləğində güzəştli kredit vəsaiti ayrılmışdır. Vurğulamaq lazımdır ki, bütün dünyada olduğu kimi zorakılığın bütün formalarına, qadınların əmlak və sahibkarlıq hüquqlarına, əmək və məşğuliyyət hüquqlarına nəzarət edən dövlət və Qeyri Hökumət Təşkilatları yaradılmışdır.

Cədvəl 2: 2020-ci ildə iqtisadi fəaliyyət növləri üzrə muzzdlu işçilərin orta aylıq nominal əməkhaqqı

İqtisadi fəaliyyət növləri	Orta aylıq əmək haqqı		Qadınların orta aylıq əmək haqqının orta aylıq nominal əmək haqqına nisbəti
	qadınlar	kişilər	
Kənd təsərrüfatı, meşə təsərrüfatı və balıqçılıq	379.8	450.1	84.4
Mədəncixarma sənayesi	2081.3	3455.4	60.2
Emal sənayesi	452.8	710.2	63.8
Elektrik enerjisi, qaz və buxar istehsalı, bölüşdürülməsi və təchizatı	584.6	712.7	82.0
Su təchizatı, tullantıların təmizlənməsi və emalı	439.9	623.6	70.5
Tikinti	666.8	800.2	83.3
Ticarət; nəqliyyat vasitələrinin təmiri	458.5	541.3	84.7
Nəqliyyat və anbar təsərrüfatı	616.5	938.3	65.7
Turistlərin yerləşdirilməsi və ictimai iaşə	489.1	557.4	87.7
İnformasiya və rabitə	877.2	1168.4	75.1
Maliyyə və sığorta fəaliyyəti	1196.9	2021.8	59.2
Daşınmaz əmlakla əlaqədar əməliyyatlar	458.2	683.4	67.0
Peşə, elmi və texniki fəaliyyət	736.7	1547.3	47.6
İnzibati və yardımçı xidmətlərin göstərilməsi	325.7	484.3	67.3
Dövlət idarəetməsi və müdafiə; sosial təminat	822.1	1006	81.7
Təhsil	483.4	612.0	79.0
Əhaliyə səhiyyə və sosial xidmətlərin göstərilməsi	480.0	692.3	69.3
İstirahət, əyləncə və incəsənət sahəsində fəaliyyət	454.9	657.2	69.2
Digər sahələrdə xidmətlərin göstərilməsi	552.1	744.0	74.2
Cəmi	525.6	830.2	63.3

“Azərbaycanın statistik göstəriciləri 2021” statistik məcmuə, 2021, s.135.

Ev təsərrüfatları başçıların cinslər üzrə gəlirlərinin quruluşuna nəzər saldıqda, onun qadınlarda 61,1%-i, kişilərdə isə 71,2 %-i maddəli əmək fəaliyyətindən və özünüməşğulluqdan gəlirlər təşkil edir. Ölkə xaricindən göndərilən pul vəsaitinin xüsusi çəkisi qadınların gəlirlərinin 3,7 %-i olduğu halda, kişilərdə bu göstərici cəmi 1,6%-ə bərabərdir. Pensiya, müavinət, sosial yardım və transferlərdən daxil olan gəlirlər qadınların gəlirlərinin 23,7 %-ni, kişilərin gəlirlərinin isə 19,0 %-i təşkil etmişdir.

2020-ci ildə istehlak xərclərinin qadınlar və kişilər üzrə müvafiq olaraq 44,8% və 45,7 %-i ərzağa, alkoqollu içkilərə və tütün məmulatlarına, 6,7% və 6,3 %-i paltar və ayaqqabıya, 8,3% və 8,4 %-i ev əşyaları, məişət texnikası və evə gündəlik qulluğa, 5,4% və 4,9 %-i səhiyyə xidmətlərinə, 9,2%-i və 10,0 %-i nəqliyyat və rabitəyə, 3,6% və 3,5%-i istirahət və mədəniyyətə, 7,1% və 7,2 %-i ictimai iaşəyə, 1,7% və 1,6 %-i təhsilə, 8,1% və 7,8 %-i su, elektrik enerjisi və digər yanacağa, 5,1% və 4,6 %-i isə digər mal və xidmətlərə çəkilən xərclər təşkil etmişdir.

3. Qadınlar elm və idarəetmədə

Azərbaycan Şərqdə birinci, Avropada isə ön sıralarda qadınlara secki hüququ verən dövlətdir. Lakin hazırda Azərbaycanda istər dövlət və bələdiyyə orqanlarında, istrsə də siyasi partiyalarda qadınların təmsilçiliyi aşağı səviyyədədir. Bəs bunun əsas səbəbi nədir? Qeyd etmək lazımdır ki, istər dövlət, istərsə də bələdiyyə orqanları tərəfindən qadınların idarəetmədə iştirakına hec bir maneyə yaradılmır. Lakin 2021-ci il yanvar ayının 1-nə olan məlumata görə Azərbaycanda parlamentdə tutulan yerlərin cins üzrə bölgüsündə 22 nəfərini qadın (1 8,3%), 98 nəfərini (81,7%) isə kişilər təşkil etmişdir. Nəqliyyat vasitələrinin idarə olunması üçün sürücülük vəsiqələrinin alınmasında da üstünlük yenə də kişilərdə (92,594) olmuşdur (Statistik bülleten, 2021).

2021-ci ilin əvvəlinə Azərbaycanda elmi tədqiqat və işləmələrlə 20522 mütəxəssis məşğul olmuşdur ki, onların da 14987 nəfərini və ya 73,0 faizini qadın tədqiqatçılar təşkil etmişdir.

Cədvəl 3: Fəlsəfə və elmlər doktorlarının cins üzrə bölgüsü

Fəlsəfə doktorlarının cins üzrə bölgüsü					
İllər	1991	2011	2019	2020	2021
Qadın	2339	2917	4578	5181	5401
Kişi	6566	5484	5334	5658	5651
Elmlər doktorlarının cins üzrə bölgüsü					
İllər	1991	2011	2019	2020	2021
Qadın	120	281	417	447	490
Kişi	1066	1607	1798	2020	1977

Mənbə: “Azərbaycanda qadınlar və kişilər 2021, s.127-129” statistik bülleteni əsasında müəllif tərəfindən hazırlanmışdır.

İdarəetməyə gəldikdə isə 2016-cı ildə vitse-prezident 1 nəfər, nazir 1 nəfər, nazir müavini 1 nəfər, Dövlət Komitə sədri 2 nəfər, Dövlət Komitə sədrinin müavini 2 nəfər, yerli icra hakimiyyəti başçısı 1 nəfər, icra hakimiyyətinin başçısının müavini 79 nəfər, ombudsman 2 nəfər olmuşdur. 2020-ci ildə 2016-cı ilə nisbətən bu rəqəmlərdə nəzərəcarpacaq bir dəyişiklik müşahidə olunmur: vitse-prezident 1 nəfər, nazir 1 nəfər, nazir müavini 8 nəfər, Dövlət Komitə sədri 2 nəfər, Dövlət Komitə sədrinin müavini 2 nəfər, yerli icra hakimiyyəti başçısı 1 nəfər, icra hakimiyyətinin başçısının müavini 92 nəfər, ombudsman 2 nəfər kimi olmuşdur.

İdarəetmədə qadınların sayının belə az olması heç də onlara qarşı olan ayrıseçkilikdən və qanunlarda olan boşluqlardan qaynaqlanmır, səbəb ənənlərdən irəli gələn stereotiplərdir. Belə ki, Azərbaycanda ailənin fiziki yükü demək olar ki, qadınların üzərinə düşür. Sorğular nəticəsində məlum olur ki, əksəriyyət qadın idarəetmə və ailə, uşaq, ev təsərrüfatının idarə edilməsini bir arada mümkünsüz hesab edirlər. Lakin danılmaz bir faktdır ki, bir çox qadın öz hüquqlarını bilmir, ailə tərəfindən mənəvi təzyiqa-təhsilə deyil, erkən nigaha məcbur edilir.

Bu kimi problemlər nəinki Azərbaycanda, hətta bütün dünyada aktualdır. İqtisadi və sosial tərəqqiyə baxmayaraq, gender fərqi yuxarı səviyyələrdə hələ də qalmaqdadır. Çox az qadın dünyanın ən böyük korporasiyalarının baş direktorlarıdır. 2020-ci ilin Avqust Fortune Global siyahısına görə, “yalnız 13 qadın (2,6%) Fortune Global 500 şirkətlərinin baş icraçı direktoru idi və onların hamısı ağ dərilili idi” (fortune.com : 2020).

ABŞ Mercer Universiteti 2020-ci il üçün dünya üzrə yeddi milyondan çox işçini təmsil edən 54 ölkədə 1150-dən çox şirkətdə sorğu keçirmiş və təhlillər əsasında məlum olmuşdur ki, qadınların rəhbər orqanlarda təmsilçiliyi aşağıdakı kimi olmuşdur:

- Rəhbər işçilər- 23%
- Baş menecerlər-29%
- Menecerlər-37%
- Peşəkarlar-42%
- Köməkçi heyət- 47% (Global report : 2020).

Qadınların müvafiq hüquqlardan xəbərsiz olmaları ən çox bələdiyyələrdə özlərini doğrultmağa əngəl törədir. Rəyi soruşulan qadınların əksəriyyəti nəinki yerli bələdiyyə orqanlar haqqında qanunla tanış deyil, hətta qadın hüquqları haqqında qəbul olunmuş yerli və beynəlxalq sənədlərdən xəbərsizdirlər. Bundan əlavə, bələdiyyələrin səlahiyyətlərinin az olması, səlahiyyətlərin müstəsna olmaması, maliyyə vəziyyətinin aşağı səviyyədə olması yerli idarəçilikdə qadınların rolunun getdikcə azalmasına, qurumlarda təmsilçiliyə marağın olmamasına gətirib çıxarır. Az əmək haqqı ilə çalışmaqdan, qadınlar işləməməyi, ev təsərrüfatında çalışmağı üstün tuturlar. Bələdiyyələrin maliyyə imkanları böyük bağçanın tikintisinə imkan verməsə də, bir əlavə otağın tikintisinə, yaxud problemin rayon səviyyəsində qaldırılaraq həll olunmasına nail olmaq mümkündür. Bu isə o halda baş verir ki, bələdiyyədə aktiv qadın üzvlər olsun.

Nəticə

Bu gün Azərbaycan əmək bazarında qadınların əmək bazarı hüquqi və təşkilatı baxımdan formalaşmaqdadır. İstər sosial-iqtisadi sahədə, istərsə də idarəetmə orqanlarında qadınların təmsilçiliyi ildən - ilə artır. Lakin şərq mədəniyyətlərində üstünlük təşkil edən adət-ənənələr, adət-ənənələrdən irəli gələn stereotiplər qadın əmək bazarında onlara ciddi maniyə yaratmaqda davam edir. Bundan əlavə qadınlar arasında alı təhsil alanların sayının kişilərə nisbətən az olması, ailənin əsas fiziki yükünün qadınların üzərində olması, hələ də rast gəlinən erkən nigahların mövcudluğu, qadınlar arasında maarifləndirmə işlərinin kifayət qədər olmaması əmək bazarına mənfi təsir edir. Qadın məşğulluğunu artırmağın ən təsirli və səmərəli yolu ilk olaraq qadınların nə üçün iş bazarına daxil olmadıqları və hansı problemlərlə qarşılaşdıqlarını müəyyən etməkdir.

Kişilərin böyük hissəsinin tərəfdarı olduqları gender ənənəçiliyi, paradoksal hal olsa da, həmçinin qadınların əksər hissəsinə xasdır. Dövlət orqanlarında və bələdiyyələrdə qadınların sosial passivliyi onların böyük hissəsinin günün tələblərinə uyğun təhsil, texnologiyalardan istifadə bacarığının az olması, xarici dil səviyyələrinin yetərsizliyi səbəbi ilə bağlıdır. Bu isə öz növbəsində qadınların ictimai dairələrlə əlaqələrinin həddən artıq kiçik olduğunu göstərir.

Qadınlar analıq və ev sahibliyi-gender rollarını yerinə yetirdikləri üçün idarəetmə də zəif iştirak edirlər. Cüzi gender ziddiyyəti qadın məşğulluğunun dərk edilməsində özünü göstərir: əksər Azərbaycan qadını tibb və təhsildə işləməyə daha çox üstünlük verir. Sifir siyasətə gəldikdə isə hətta ali təhsilli qadınların çoxu fiziki olaraq ev işləri, uşaqların tərbiyəsi, ödənişli iş və aktiv ictimai-siyasi fəaliyyəti bir arada idarə edə bilməyəcəklərini düşünürlər. Buradakı ən əhəmiyyətli səbəblərdən biri, təbii ki, qadınlar üçün ailə-iş uyğunluğunun olmamasından gələn çətinliklərdir. Bu və digər səbəblərdən ehtiyatlanan qadınlar çalışma mühitindən ayrılmaq məcburiyyətində qalır və bununla da qadın məşğulluğunda azalma baş verir, qadın əmək bazarında balans pozulur.

ƏDƏBİYYAT

1. Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası, 1995, maddə 25 : 5
2. “Azərbaycanda qadınlar və kişilər 2021” statistik məcmuə, 2021, Azərbaycan Respublikasının Dövlət Statistika Komitəsi
3. “Azərbaycanın statistik göstəriciləri 2021” statistik məcmuə, 2021, Azərbaycan Respublikasının Dövlət Statistika Komitəsi
4. “2019-2030-cu illər üçün Azərbaycan Respublikasının Məşğulluq Strategiyası” <https://e-qanun.az/framevork/40416>
5. Quliyev Tofiq, Əməyin iqtisadiyyatı, 2003, : 184

6. Гендерный разрыв в странах Евразии: “Негативные последствия Covid-19”, материалы вебинара, 2021
7. Let’s get real about equality: When Women Thrive 2020 global report. (2020). Mercer, <https://www.mercer.com/our-thinking/next-generation-global-research-when-women-thrive-2020>.
8. Muradov Şahbaz, İnsan potensiyalı: əsas meyillər, reallıqlar, problemlər, 2004 :15
9. <https://www.catalyst.org/research/women-in-the-workforce-global>

TÜRKİYE'DE ÜNİVERSİTE MEZUNU KADINLARIN ÇALIŞMAMA DURUMLARINI BELİRLEYEN ETMENLER: İZMİR ÖRNEĞİ

Birgül YILDIRIM
İzmir Demokrasi Üniversitesi, Türkiye
birgul3535@gmail.com

Hande ŞAHİN
İzmir Demokrasi Üniversitesi, Türkiye
hande.sahin@idu.edu.tr

ÖZET

Türkiye'deki üniversite mezunu kadınların çalışmama durumlarını belirleyen etmenlerin neler olduğunu ortaya koymak çalışmadaki temel amaçtır. Dolayısıyla ilk olarak kadınların istihdamını etkileyen etmenler incelenmiştir ve İzmir'de bulunan 20 üniversite mezunu çalışmayan kadınla derinlemesine görüşme gerçekleştirilmiştir. Kadınlara kartopu örnekleme tekniğiyle ulaşılmaya çalışılmıştır. Görüşmeler Covid 19 salgını sebebiyle telefon aracılığıyla tamamlanmıştır. Verilerin analiz edilmesinde ise betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır. Çalışmanın önemi kadınların çalışması ile ilgili teorilere ve istatistiklere yer vermesinin yanı sıra kadınların öznel deneyimlerine dayanmasıdır. Türkiye'de üniversite mezunu kadınların istihdama katılamama nedenlerine ve kadınların kendi özgün değerlendirmelerini ifade etmelerine dayalı olan bu nitel çalışma, çalışmanın özgün kısmını oluşturmaktadır. Sonuç olarak, bu kadınların çalışmama durumlarının belirleyici etmenlerinin; medeni durum, yaş, çocuk sahipliği, ekonomik koşullar gibi ana unsurların yanı sıra olumsuz yönde maaş, sigorta, çalışma koşulları, mesleki becerilerinden yoksun olma ve kreşe erişim gibi sorunlar nedeniyle de çalışmadıkları bulgulanmıştır. Kreşlerin sayısının yetersiz, kreş ücretlerinin yüksek olması nedeniyle çocuklarını kreşe veremeyen kadınların bu problemine yönelik olarak; belediyelerin ve kamu kuruluşlarının kreş sayılarını arttırması gerekir. Ayrıca evlilik iki yönlüdür. Dolayısıyla kadın istihdamı çalışmalarında eşin de ailesinin ve doğup büyüdüğü çevrenin göz önünde bulundurulması gerekir. Kadın çalışmalarının yanı sıra erkek odaklı çalışmaların da sayısı arttırılmalıdır. Kadın istihdamının iyi düzeyde olduğu ülkelerin yasalarına bakılarak Türkiye'deki mevcut politikalar iyileştirilmelidir.

Anahtar Kelimeler: Üniversite mezunu, kadın, çalışmama durumu, istihdam, toplumsal cinsiyet

THE DETERMINANTS OF THE UNWORK STATUS OF UNIVERSITY EDUCATED WOMEN'S IN TURKEY: THE CASE OF IZMIR

ABSTRACT

The primary purpose of studying is to reveal the factors that determine the non-working status of university graduate women in Turkey. Therefore, first of all, the factors affecting women's employment were investigated and in-depth interviews were conducted with 20 university graduates in Izmir, who did not work. Women were tried to be reached by the Snowball sampling technique. Interviews were completed over the phone due to the Covid 19 outbreak. The descriptive analysis method was used to analyze the data. The significance of the study is that it contains theories and statistics about women's work, as well as is based on women's subjective experiences. This qualitative study, which depends on the reasons why university graduate women in Turkey cannot participate in employment and the women expressing their unique evaluations, constitutes the original parts of the study. As a result, the determining factors of these women's non-working status are; In addition to the major factors such as marital status, age, having children, and economic conditions, it has been found that they do not work owing to problems such as salary, insurance, working conditions, deficiency of professional skills and access to a nursery. For this problem of women who cannot give their children to kindergartens due to an insufficient number of nurseries and high nursery fees; municipalities and public institutions should increase the

number of nurseries. Also, marriage is two-side. Consequently, it is necessary to consider the family of the spouse and the environment in which he was born and raised in women's employment studies. In addition to women's studies, the number of male-oriented studies should be increased. Existing policies in Turkey should be improved by looking at the laws of countries where women's employment is at a good level.

Keywords: University graduate, female, inability to work, employment, gender.

Giriş

Tüm toplumlarda her daim üretken olan kadınlar, günümüzde de hem hane dışında hem de hane içinde üretken olmaya devam etmektedir. Her daim üretken olan bu kadınların ücretli olarak çalışma hayatına dâhil olabilmeleri ise uzun ve zorlu süreçler sonucunda olabilmektedir. Günümüze gelindiğinde ise kadınların çalışma hayatına dâhil olmasını engelleyen pek çok etmen mevcudiyetini korumaktadır. Ancak bilinmelidir ki toplumların ekonomik ve sosyo kültürel yapıları ve kadınların çalışma durumları arasında yadsınamaz bir ilişki mevcuttur. Dolayısıyla Türkiye’de kadın istihdamı üzerine yapılacak olan çalışmalar bu ilişkiyi göz önünde bulundurmalıdır. Konuyla ilgili literatüre bakıldığında, kadınların istihdamını sınırlandıran etmenlerin neler olduğu; yaş, kadının eğitimi ve eşin eğitimi, din, medeni durum ve çocuk sahibi olma durumu gibi değişkenler üzerine odaklanmaktadır. Buna ilişkin olarak kadın istihdamı ve kadın istihdamını arttırmaya yönelik politikaların neler olabileceği üzerine yapılan birçok çalışma bulunmaktadır. Bu doğrultuda da Türkiye’de yapılan bazı çalışmalarda bilhassa eğitim düzeyi yüksek olan kadınların işgücüne katılımlarının daha yüksek olduğu vurgulanmaktadır. Ancak bu oran birçok gelişmiş ülke ortalamasının oldukça gerisindedir. Dolayısıyla Türkiye’de üniversite mezunu olan kadınların çalışmama durumlarını belirleyen hem yapısal hem de bireysel birçok farklı etmenin olabileceği düşünülebilir. Bu etmenlerin neler olabileceği bu çalışmanın problemini oluşturmuştur.

Araştırmanın Temel Problemi, Konusu, Kapsamı, Önemi, Amacı ve Sınırlılıkları

Bu bölümde araştırmanın konusuna, kapsamına, önemine, amacına ve sınırlılıklarına yer verilmiştir.

1. Araştırmanın Temel Problemi

Üniversite mezunu kadınların diğer kadınlara göre daha çok çalışma şansı bulunduğu hâlde neden çalışmadıkları çalışmanın temel problemidir. Kuşkusuz ki bu durum kadın istihdamını sınırlandıran genel etmenlerin yanı sıra Türkiye’ye özgü koşulların da sorgulanmasını zorunlu kılmaktadır. Bu etmenlerin neler olabileceği bu çalışmanın temel çıkış noktasını oluşturmuştur. Dolayısıyla çalışmanın temel problemi, üniversite mezunu çalışmayan kadınların çalışmama durumlarını belirleyen etmenlerin neler olduğudur.

2. Araştırmanın Konusu ve Kapsamı

Türkiye’de yapılan bazı çalışmalara göre, özellikle eğitim düzeyi yüksek olan kadınların istihdama katılım oranının daha fazla olduğu belirtilmektedir. Ancak bu oran birçok gelişmiş ülke ortalamasının çok gerisindedir. Bu durum, kadınların Türkiye’de üniversite mezunu olsalar bile farklı nedenlerle çalışmadıkları yönünde yorumlanabilir. Bu etmenlerin neler olabileceği çalışmanın temel çıkış noktası olmakla birlikte, bu çerçevede çalışmanın konusu, Türkiye’de üniversite mezunu kadınların çalışmama durumlarını belirleyen etmenlerin İzmir ili örneği çerçevesinde değerlendirilmesidir.

3. Araştırmanın Önemi

Çalışma güncel verilere dayanmakta, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin kadın istihdam oranları ile Türkiye’nin kadın istihdam oranlarını karşılaştırmakta ve çalışma için kavramsal bir çerçeve sağlamaktadır. Çalışmanın özgün yanı, Türkiye’de üniversite mezunu kadınların istihdama katılamama nedenlerine yönelik olan ve kadınların kendi özgün değerlendirmelerini ifade etmelerine dayalı nitel bir çalışma olmasından gelmektedir.

4. Araştırmanın Amacı

Türkiye’de kadınların çalışma durumunu konu alan çalışmanın temel amacı, üniversite mezunu kadınların çalışmama durumlarını belirleyen etmenlerin neler olduğunu ortaya koymaktır. Bu amaca yönelik olarak aşağıdaki sorulara cevap aranmaktadır.

- Üniversite mezunu kadınların istihdamı ve toplumsal cinsiyet rolleri arasında ilişki var mıdır?
- Yaş faktörü kadın istihdamını nasıl etkilemektedir?
- Medeni durumun kadın istihdamı üzerindeki etkisi nedir?

- Kadının mezun olduğu okul ve bölüm kadın istihdamını nasıl etkilemektedir?
- Çocuk sahibi olma durumunun kadın istihdamı üzerindeki etkisi nedir?
- Çocukların sayılarının ve yaşlarının kadın istihdamına etkisi nedir?
- Kadınların anne ve babalarının eğitim durumu kadınların istihdam oranını etkilemekte midir?
- Kadınların anne ve babalarının mesleği kadın istihdamını etkilemekte midir?
- Ailenin geliri kadın istihdamına nasıl etki etmektedir?
- Devletin sosyal politikaları kadınların istihdamını nasıl etkilemektedir?
- Mesleki becerileri destekleyecek vasıflara sahip olma, kadın istihdamını nasıl etkilemektedir?
- Kadınların sahip oldukları sosyal sermaye kadınların istihdamını etkilemekte midir?
- Kadınların büyüdüğü çevre kadın istihdamını etkilemekte midir?
- Kadın istihdamını etkileyen ana unsurların dışındaki diğer faktörler nelerdir?
- Kadınların işgücü piyasasında yer alma veya almama durumları bireysel tercihleri midir, yoksa yapısal nedenlerden mi kaynaklanmaktadır?
- Kadınların çocuklarını bırakabilecek yerlerinin olması kadın istihdamını nasıl etkilemektedir?

5. Araştırmanın Sınırlılıkları

Verilerin toplanılması sürecinde; Covid-19 salgınının yaşanması ve örnekleme yer alan kişilerin müsaitlik durumları gibi bazı sorunlarla karşılaşılması çalışmanın sınırlılıklarındandır. Ayrıca Covid-19 salgını sebebiyle örnekleme yer alan kadınlarla yapılan görüşmelerin yüz yüze değil de telefon aracılığıyla yapılmış olması bazı soruların cevaplarının yüzeysel kalmasına neden olmuştur.

6. Araştırmanın Yöntemi

Araştırma yöntem olarak iki temel alan üzerine kurgulanmıştır. Öncelikle kadın istihdamı ve kadınların istihdamını etkileyen etmenlerle ilgili literatür taraması yapılmıştır. Bu doğrultuda kadınların dünyadaki ve Türkiye'deki istihdamlarının gelişimi, kadınların istihdamını etkileyen etmenlerin neler olduğuna dair okumalar yapılmış, kavramsal ve kuramsal bir çerçeve çizilmiştir. Böylelikle kadınların istihdamını etkileyen etmenlerin neler olduğu, bir bağlam içerisine yerleştirilmiştir. Bu konuya dair literatürün zenginliği geniş bir perspektif sunmakla birlikte, özellikle üniversite mezunu kadınların çalışmama durumlarını belirleyen etmenlerle ilgili derinlemesine görüşme gerçekleştiren bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Bu durum, çalışmanın konusunun da yönteminin de seçilmesinde belirleyici olmuştur. Nitel bir çalışma örneği olan bu çalışmada, araştırma tekniklerinden biri olan derinlemesine mülakat tekniği kullanılmıştır.

Araştırmanın örneklemini İzmir'de yaşayan üniversite mezunu çalışmayan kadınlar oluşturmaktadır. İzmir ili, demografik açıdan heterojen oluşu ve Türkiye'nin üçüncü büyük şehri olması nedeniyle tercih edilmiştir. Üniversite mezunu çalışmayan bu kadınlara kartopu örnekleme tekniğiyle ulaşılmaya çalışılmıştır. Görüşmecilerin farklı meslek, medeni durum ve yaşta olmaları konusuna dikkat edilmiş, böylece sosyo-demografik çeşitlilik elde edilmeye çalışılmıştır. Üniversite mezunu kadınların çalışmama durumlarını belirleyen etmenleri, derinlemesine mülakat tekniğini kullanarak tespit etmeye çalışmak literatürde bir ilk olacaktır. Üniversite mezunu olan kadınlar, çalışmama durumlarının belirleyici etmenlerini kendi perspektiflerinden ve öznel deneyimlerinden yola çıkarak anlatmışlardır. Örnekleme için, 20 üniversite mezunu ve görüşüldüğü süreç içerisinde de herhangi bir işte çalışmayan kadınlarla görüşülmüştür. Görüşme için, 65 sorudan oluşan yarı yapılandırılmış soru formu hazırlanmıştır. Görüşme formları iki ana bölüm üzerine yapılandırılmıştır: Demografi soruları (yaş, doğum yeri, medeni durum, kadının ve eşinin aslen nereli olduğu, mezun olunan okul ve bölüm, eşin eğitim durumu, eşin mesleği, çocuk sayısı ve yaşı, annenin eğitim durumu, babanın eğitim durumu, annenin mesleği, babanın mesleği, oturulan konut, başka mülkün mevcudiyeti, ailenin ek gelirleri, eve gelir getirici kişiler, eve gelen gelirin yeterliliği, hane halkının toplam aylık geliri ve sadece kişinin kendisine ait aylık harcamalarının ortalaması) ve üniversite mezunu kadınların çalışmama durumlarını belirleyen etmenlerdir. Covid 19 salgını sebebiyle görüşmeler telefon aracılığıyla tamamlanmıştır. Her bir görüşmeciyile ortalama 35-40 dakika görüşülmüştür. Görüşmecilerden izin alınarak yapılan görüşmeler, ses kayıt cihazı ile kaydedilmiştir. Araştırma sürecinde görüşmelerin yapıldığı esnada en çok zorlanılan nokta, çocuk sahibi olan kadınlarla yapılan görüşmeler olmuştur. Öte yandan görüşmecilerle anlaşılan gün ve saatlerde, görüşmecilerin dönmemeleri ya da müsait olmadıklarını dile getirmeleri yine araştırmanın sürecini uzatan etmenlerden olmuştur. Dolayısıyla tüm görüşmelerin sona ermesi 4 ayı bulmuştur. Kadınların hane içi rolleri sebebiyle görüşmeyi ret etmeleri ya da

sınırlı süreler için kabul etmeleri araştırmanın en büyük sınırlılıklarından birini oluşturmaktadır. Bu durum bile araştırmanın konusunun seçilmesini anlamlı kılmaktadır. Görüşmelerin deşifre edilmesi ise 2 ay sürmüştür. Verilerin analizinde betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır.

Çalışmanın Bulguları

Kadınların çalışmama durumunda etkili olan pek çok etmen bulunmaktadır. Bu doğrultuda yapılan çalışmanın bulgularına bakıldığında; 20 görüşmeci üniversite mezunu kadının sadece 7'sinin annesinin ve 9'unun babasının lise ve üstü eğitim düzeyine sahip oldukları görülmektedir. Kadınların annelerinin mesleklerine bakıldığında ise 20 kadın görüşmecinin 15'inin annesi ev hanımıdır ve çalışma sürecinde elde edilen anlamlı verilerden biri çalışmayan kadınların annelerinin çoğunluğunun da çalışmamasıdır. Yine kadınların aile yapıları ve aile içi rol paylaşımları incelendiğinde, kadınların çoğunluğunun geleneksel aile yapısına sahip olduğu görülmüştür. Bu doğrultuda kadınlar; annelerini ev işlerinden, babalarını ise eve para getirmekten sorumlu olan kişiler olarak tanımlamaktadır. Çalışma sürecinde elde edilen anlamlı verilerden bir diğeri de çalışmayan kadınların annelerinin çoğunluğunun da çalışmaması olmuştur. Bu noktada Erkal bireylerin aile kurumu içerisinde bazı davranış ve topluma ilişkin temel normları edindiğini ve çocuğun sosyalleşmesindeki en büyük rolün de, aile kurumunun başat unsuru olan anneye ait olduğunu ifade etmektedir (Erkal, 2006, s.102). Bu noktada annesi çalışan bir kız çocuğu için kadının çalışması gayet normal karşılanırken, annesinin çalışmayıp sadece ev işleriyle uğraştığını gören bir kız çocuğu için kadının çalışması normal bir durum olarak görülmemektedir. Tüm bu veriler örnekleme sınırlı olmakla birlikte aslında ailesel etmenlerin, kadınların çalışmaya ilişkin tutum ve davranışlarını etkileyebileceği söylenebilir. Öte yandan bu kadınların cevaplarından hareketle ailesel etmenler dışında, kadınların büyüdüğü çevrenin de kadınların çalışmaya ilişkin tutum ve davranışlarında etkili olduğu görülmüştür. Özellikle geleneksel, tutucu/baskıcı ortamda büyüyen kadınların cevaplarında bu durum daha belirgindir. Ailesel ve çevresel etmenlerin yanı sıra üniversite mezunu çalışmayan kadınların çalışmaya ilişkin tutum ve davranışlarında etkili olabilecek diğer etmenlerden de söz edilebilir. Bu noktada özellikle çocuk sahibi olma sebebiyle iş yaşamına katılamayan kadınların, çocukları büyüdükten sonra yaşlarının ilerlemesi sebebiyle işe alınmadıklarını vurgulamaları, yaşın kadınların çalışmama durumlarında etkili olabileceği şeklinde yorumlanabilir. Çalışmadan elde edilen diğer bir anlamlı veri de 20 görüşmeci kadından 9'unun mesleki becerileri destekleyen vasıflardan biri olan dil bilme konusunda kendilerini yeterli bulmamaları olmuştur. İş bulmada etkin bir role sahip olan dil bilme durumu kadınların çalışmama durumları üzerinde etkili olabilmektedir. Bunun yanı sıra kadınların ekonomik koşullarına bakıldığında, yine örneklemin sınırlılığı ile bekâr ve evli kadınların genel olarak hane gelirlerini yeterli buldukları görülmüştür. Dolayısıyla bu durum kadınların geçimlerini bir şekilde sağladıkları şeklinde yorumlanabilir. Bununla birlikte evli kadınların eşlerinin gelir düzeyinin orta ya da orta düzeyin üstünde olduğu da çalışmanın bulguları arasında yer almaktadır. Bu durum kadınların eşlerinin gelir düzeyinin de kadınların çalışmaya ilişkin tutum ve davranışlarında etkili olabileceğini göstermektedir. Öte yandan görüşmecilerin mezun oldukları bölümlere baktığımızda ise; Fen-edebiyat fakültesinde yer alan sosyoloji, psikoloji, Türk Dili Edebiyatı, kimya tarih gibi genellikle formasyon eğitimi sonrası iş bulma olasılığı olan ve görece mezunlarının çok olduğu bölümlerden veya iş sağlığı ve güvenliği, bankacılık ve sigortacılık, kuyumculuk ve takı tasarımı gibi iki yıllık bölümlerden, yine mezun sayısının fazla olduğu işletme bölümünden ve mühendislik fakülteleri içinde popülerliği giderek azalan ziraat fakültelerinden mezun oldukları söylenebilir. Ancak Türkiye'de genç işsizliği yapısal bir sorundur ve farklı bölüm mezunlarının birçoğunu doğrudan etkilemektedir. Çalışmanın diğer önemli bir bulgusu da sosyal sermayeye sahip olan kadınların geçmişte tanıdıkları tarafından bir işe girmelerinin sağlanmış olmasıdır. Bu durum kadınların çalışmama durumları ve sosyal sermaye arasında önemli bir ilişki olduğunu göstermektedir. Onocak (2008)'ın 410 kişiyle görüşerek yaptığı araştırmasının sonuçları arasında da katılımcıların %37.8'inin iş bulamama durumlarını geçerli referansların olmamalarına bağladıkları görülmektedir. Dolayısıyla Onocak (2008)'ın çalışması bu durumu destekler niteliktedir. Çalışmada elde edilen bir başka bulgu, görüşmecilerden evli olanların, bekâr kadınlara oranla daha az çalıştıklarıdır. Ancak bu durumu tek bir etmen üzerinden değerlendirmek yanlış olacağından, görüşmecilerin eşlerinin eğitim durumlarına, kadının çalışması noktasında eşin onayını alma, çocuk sahibi olma ve eşlerin maddi durumu gibi hususlara da bakılmıştır. Bu çerçevede kadınlar, çalışma noktasında eşlerinden destek görmediklerini hatta bazen küçümseye maruz kaldıklarını, dolayısıyla da çalışma kararlarını kendi

tercihlerine bağılı olmadan eşlerinin onaylarına göre şekillendirdiklerini ifade etmişlerdir. Bu noktada kadının toplumsal yapıda denetlenmesine imkân veren ataerkil kabulün uyguladığı bu hiyerarşik düzeneğin, kadınların çalışma hayatına girip girmeme noktasında karar alma mekanizması haline dönüştüğü görülmektedir. Sancar (2016) “Erkeklik: İmkânsız İktidar” adlı araştırmasında bir erkeğin sahip olduğu “sosyal sermaye” düştükçe hane reisliğine atfettiği değerin arttığını ve sosyal, kültürel ve ekonomik sermayeleri düşük olan erkeklerin kendilerini saygın konuma getirebilmeleri ve başarılı olarak kabul ettirebilmeleri için bir aileyi yönetip geçindirmelerine bağılı olduğunu bulgulamıştır. Erkeklerin “evin reisi” ve “geçim” sorumluluğu bulunan bireyler olarak konumlandırılmaları, kadınların ikincil sektörlere itilerek ev işine kapatılmalarına yol açmaktadır. Özellikle alt sınıf mensubu erkeklerin ideal evlilik ve aile tanımlamalarında aile, ona evlilik bağıyla bağılı olan kadının düzenli ve sıcak bir yuva oluşturması hayaline dönüşebilmektedir. Böylelikle kadınların evi geçindiren erkeğin rızasını alarak istihdama katılmaları da güç hâle gelmektedir. Ancak Türkiye’de kadınların çalışmama durumlarında yalnızca eşin demografik durumunun kendi başına etkili olmadığı söylenebilir. Yetişilen çevre, erkeğin kendi aile yapısı gibi birçok faktörün de araştırma süreçlerine dâhil edilmesi gerekmektedir. Bunun yanı sıra bazen kadınların da kendi sınırlarını hane içerisinde çizdiği görülmektedir. Bu doğrultuda özellikle tutucu, baskıcı bir ailede ya da çevrede büyümüş kadınların geleneksel rolleri üstlendikleri gözlemlenmiştir. Böylelikle ev içerisinde konumlanan veya kendi sınırlarını hane içerisinde çizen bu kadınlar da kadınlara yüklenen geleneksel roller karşısında çalışma saatlerinin daha kısa olmasını istemektedirler. Bu çalışmada da kadınların ifadelerinden bu durum açıkça gözlemlenmiştir. Dolayısıyla geleneksel roller kadınların çalışmama ve iş tercihlerinde belirleyici olabilmektedir. Buna ilişkin olarak geleneksel rollerin getirisi olan çocuk bakma durumunun da kadınların çalışmaya ilişkin tutum ve davranışlarında etkili olduğu söylenebilir. Bununla beraber, çocukların yaş aralığından ziyade kadınların maddi durumunun iyi olmasının, iş arama sürecinde heveslerinin kırılmasının, çocuklar büyüdükten sonra belli bir yaşa gelmelerinin ve yeteri mesleki deneyimden yoksun olmalarının çalışma kararlarında belirleyici olduğu görülmektedir. Ancak çalışmak isteyen ve çocuk sahibi olan kadınlar için tam da bu noktada özellikle alt ve orta sınıf ailelerde çocukların bakımı konusunda aile desteği kilit rol oynamaktadır. Kandiyoti, iş ve hane içi sorumluluklarını beraber yürütmeden doğan gerilimin, yeni rol taleplerinden korunmaya devam eden erkeklere sirayet etmesine nadiren izin verildiğini ve bu koruma fonksiyonu, değişimin tesirini karı-kocadan uzakta tutarak “tampon görevi” gören başka kadınların yardımıyla veya sömürsüyle çözüme kavuştuğunu ifade etmektedir. Yardım alınan bu kişilerin de; dadılar, hizmetçiler, yoksul akraba veya annelerden oluştuğunu belirtmektedir. Böylesi bir destek alan kadınların çok daha rahat çalışma hayatına girebildikleri yapılan bu çalışmada da görüşmecilerin ifadelerinden gözlemlenmiştir. Bu durum kadınların çalışmama durumları ile sosyal destek görme arasında bir ilişki olduğunu göstermektedir. Bununla beraber büyük şehirlerde kreş ve bakıcı imkânı ile ilgili yaşanan sınırlılıklar çocuk sahibi olan kadınların çalışma durumlarını doğrudan etkilemektedir. Özellikle asgari ücret ve altında çalışmak durumunda kalan kadınlar, kreş ve bakıcı giderlerinin yüksek olması sebebiyle çalışmamak durumunda kalabilmektedir. Dolayısıyla kreşe erişimin üniversite mezunu kadınların çalışmama durumlarında belirleyici bir rol oynayabileceği ve sınırlayıcı bir etkiye sahip olabileceği söylenebilir. Buna ilişkin olarak, görüşülen kadınların büyük bir çoğunluğu, kadınların çalışması ile ilgili olarak sosyal politikaları ve kadınların sahip oldukları yasal hakları yetersiz bulmaktadır. Dolayısıyla kadınların çalışmama durumunda devletin sosyal politikalarının ve kadınlara sağlanan hakların doğrudan belirleyici olduğu söylenebilir.

Kadının çalışmama durumunu belirleyen bir diğer etmen de toplumsal cinsiyet eşitsizliğidir. Türkiye’ye özgü toplumsal cinsiyet eşitsizliği ile ilişkili birçok değişken kadınların çalışma durumunu doğrudan ya da dolaylı olarak etkileyebilmektedir. Kadınlara yüklenen aile içi sorumluluklar, kadınları geçici ya da sürekli olarak işgücü piyasası dışına itmektedir. Dolayısıyla kadınlar erkeklere nazaran daha az iş tecrübesine sahip olmaktadır. İşgücü piyasasına kesintili olarak katılım sağlayan kadınların beşeri sermayelerinin ve böylece verimliliklerinin erkeklere kıyasla daha düşük olması da, kadınların erkeklere göre daha düşük ücret almalarının normal olarak karşılanmasına ve bu durumun piyasada rasyonel işleyişinin bir sonucu olarak kabul görmesine neden olmaktadır (Walby, 1986, s.73). Elde edilen veriler ışığında da, kadınların çalışmama durumunda sınırlı iş deneyimine sahip olmalarının belirleyici olduğu, hatta bu durumun bazı hâllerde ücret miktarına yansıdığı söylenebilir. Bunun yanı sıra toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin diğer bir sonucu, kadınların ve erkeklerin iş ve mesleklerini birbirinden

ayırıyor olmasıdır. Bilhassa ataerkil özelliklere sahip olan ülkelerde yetişen erkeklerin eşlerinin sadece belirli alanlarda çalışmalarına onay vermeleri de bu durumu pekiştirmektedir.

Çalışma adına değinilmesi gereken önemli diğer bir husus, çalışma geçmişi bulunan kadınların daha önce çalıştıkları işten ayrılma nedenleridir. Bu nedenlere bakıldığında literatürde bulunan ana unsurların (yaş, medeni durum, çocuk sahibi olma durumu vs.) yanı sıra kadınlar diğer unsurları; maaş alamama ya da maaşı yetersiz bulma, sigortanın işveren tarafından yapılmaması, çalışma koşullarının kötü olması, işverenin işe uygun kıyafetleri tedarik etmemesi, işyerinin başkalarına satılması ya da kapatılması, mobbing uygulanması, taciz edilme durumu, kadına ağır yükler yüklenilmesi, ibadethanelerin bulunmaması şeklinde sıralamışlardır. Bununla birlikte üniversite mezunu kadınlar, çalışma hayatına katılamama nedenlerini de iş bulamama durumu, kendi sağlık durumu, eşlerinin çalışma şekli (vardiyalı çalışılması), kreşlerin ücretlerinin yüksek oluşu gibi nedenler şeklinde belirtmişlerdir. Yapılan bu çalışmada, üniversite mezunu kadınların sosyo-demografik açıdan çeşitlilik göstermesi, üniversite mezunu kadınların çalışmama durumlarını belirleyici farklı etmenleri ortaya çıkardığı şeklinde yorumlanabilir.

Sonuç ve Öneriler

Kadınların çalışmama durumunda etkili olan pek çok etmen bulunmakla birlikte, çalışma için bu etmenleri kabaca ailesel etmenler, çevresel etmenler, Türkiye'nin toplumsal yapısı ile ilgili etmenler, kültürel etmenler ve bireysel etmenler şeklinde gruplandırılmak mümkün görünmektedir. Çocuklar, ilk eğitim ve öğretim yeri olan aile kurumu içerisinde var olan bireyleri rol model alabilmektedirler. Bu doğrultuda ailesel etmenler olarak; kadınların aile yapılarının ve aile içi rol paylaşımlarının kadınların çalışmaya ilişkin tutum ve davranışlarını şekillendirebileceği söylenebilir. Bunun yanı sıra kadınların çalışmaya ilişkin tutum ve davranışlarını etkileyebileceği çevresel etmenlerden de bahsedilebilir. Özellikle geleneksel ve tutucu özelliklere sahip olan bir çevrede büyümüş kadınların çalışmaya ilişkin tutumlarında bu durumun etkisi kaçınılmaz olmaktadır.

Tüm bunların yanı sıra kadınların çalışmaya ilişkin tutum ve davranışlarında bireysel etmenlerden de söz edilebilir. Bu başlık altında kadınların yaşı, mesleki becerileri destekleyen vasıfları ve sahip oldukları ekonomik koşulları ele alabilmek mümkündür. Özellikle çocuk sahibi olma sebebiyle iş yaşamına katılmayan kadınların, çocukları büyüdükten sonra yaşlarının ilerlemesi nedeniyle işe alınmadıklarını ifade etmeleri önemlidir. Diğer yandan mesleki becerileri destekleyen vasıflardan biri olan dil bilme konusunda kadınların kendilerini yetersiz bulmaları, bu hususun da kadınların çalışmaya ilişkin tutum ve davranışlarında etkili olabildiğini göstermektedir. Bireysel etmenler başlığı altında ele aldığımız bir diğer husus olan ekonomik koşullara bakıldığında ise, bekâr ve evli kadınların genel olarak hane gelirlerini yeterli buldukları görülmüştür. Bu durumda kadınların bir şekilde geçimini sağladıklarını göstermektedir. Evli kadınların eşlerinin gelir düzeyinin orta ya da orta düzeyin üstünde olması da bu durumu desteklemektedir. Kadınların çalışma durumuna ilişkin tutum ve davranışlarında etkili olabilecek etmenlerden bir diğeri de, Türkiye'nin toplumsal yapısından kaynaklanan etmenlerdir. Türkiye'de genç işsizliği yapısal bir sorundur ve farklı bölüm mezunlarının birçoğunu doğrudan etkilemektedir. Bu çalışmada da görüşmecilerden bazılarının Türkiye'nin toplumsal yapısından kaynaklanan etmenler nedeniyle bazen iş yaşamından uzak kaldığı görülmektedir. Çalışmadaki bir diğer önemli bulgu, sosyal sermayeye sahip olan kadınların önceki dönemlerde tanıdıkları tarafından işe girmiş olmalarıdır. Zira bu durum kadınların çalışmama durumları ve sosyal sermaye arasında önemli bir ilişki olduğunu göstermektedir. Sosyal sermaye ve kadınların çalışmama durumları arasında mevcut olan bu ilişkinin Türkiye'nin toplumsal yapısı ile ilgili etmenlerin bir ürünü olduğu söylenebilir. Çalışmadaki bir başka bulgu, görüşmecilerden evli olanların, bekâr kadınlara oranla daha az çalışmış olmalarıdır. Ancak bu durumu salt bir etmen üzerinden değerlendirmek doğru olmayacaktır. Buna istinaden görüşmecilerin, kadının çalışması noktasında eşin onayını alma, çocuk sahibi olma ve eşlerin maddi durumu gibi hususlara da bakılmıştır. Bu doğrultuda, kadınların çalışma noktasında bazen eşlerinden onay alamadıkları bazen de küçümseye maruz kaldıkları görülmüştür. Ancak sadece erkeğin onayı ile değil de bazen kadınların da kendi sınırlarını hane içerisinde çizdiği görülmektedir. Özellikle geleneksel ve tutucu bir ailede veya çevrede büyümüş kadınlar mevcut olan geleneksel rolleri üstlenerek ya hiç çalışmak istememektedir ya da çalışma saatlerinin daha kısa olmasını istemektedir. Böylelikle geleneksel rollerin kadınların çalışmama durumlarında etkisi yadsınamaz bir gerçek olmaktadır. Bu durum Türkiye'ye özgü ataerkillik, geleneksellik gibi pek çok farklı değişkenle, diğer bir ifadeyle Türkiye'nin kültürel etmenleriyle

ilişkilendirilebilir. Bunun yanı sıra çalışmanın bulguları arasında, kadınların çalışma durumunda yalnızca eşin değil, eşin ailesinin de müdahalede bulunduğu görülmüştür. Bu çerçevede; sadece erkeğin değil, erkeğin yetiştiği çevre ve kendi aile yapısı gibi birçok faktörün de araştırma süreçlerinde göz önünde bulundurulması gerekmektedir çünkü eşin büyüdüğü aile ortamının da kadınların çalışmama durumu üzerinde etkili olduğu çalışmanın bulguları arasında yer almaktadır.

Kadının çalışmama durumu üzerinde etkili olan kültürel etmenlerden bir diğeri de toplumsal cinsiyet eşitsizliğidir. Kadınlara yüklenen geleneksel roller, kadınların işgücü piyasası dışına itilmesi ya da kadınların ve erkeklerin iş ve mesleklerini birbirinden ayırıyor olması gibi pek çok faktör bu anlamda önemlidir. Bu durumun Türkiye'nin hem kültürel hem de yapısal etmenlerinden kaynaklandığını söyleyebilmek mümkündür.

Çalışmayan üniversite mezunu kadınların iş hayatına adım atmalarını ve iş hayatında kalıcı olmalarını sağlamak adına; üniversite eğitimi döneminde mesleki becerileri destekleyecek vasıflarla ilgili eğitimler verilmelidir. İşverenler tarafından kadınların yaşlarından ve iş deneyimlerinden ziyade, kendilerini ne derecede geliştirdiklerine öncelikli olarak bakılmalıdır. Gündelik hayatta toplumsal cinsiyet eşitsizliğine dikkat çekilerek seminerler düzenlenmeli ve bilhassa bireylerin fazlaca kullandığı sosyal medya ve kitle iletişim araçlarında bu konu sık sık ele alınmalıdır. Toplumsal cinsiyet ile ilgili çalışmaların sayısı artırılmalıdır. Toplumsal cinsiyet alanında yapılan çalışmalar hep kadın odaklı çalışılmaktadır ancak erkeği de odağa koyan çalışmaların sayısı artırılmalıdır. Bunun yanı sıra, evlilik iki yönlüdür. Dolayısıyla kadın istihdamı çalışmalarında sadece kadınların ailelerinin ve doğup büyüdüğü çevrelerinin analize dâhil edilmesinin yanı sıra, kadınların eşlerinin de aileleri ve doğup büyüdüğü çevreleri göz önünde bulundurulmalıdır. Bu konuda kadınların eşlerini ve ailelerini yönlendirecek eğitim politikaları olmalıdır. Öte yandan, geleneksel roller sebebiyle, özellikle çocuk sahipliği nedeniyle çalışmayan kadınların kreşe erişimlerinde de sınırlılıklar yaşadıkları görülmektedir. Bu duruma istinaden kreş ücretleri azaltılabilir, işyerlerinde bulunan kreşlerin kontenjanları artırılabilir veya belediye ve kamu kuruluşlarının kreş sayılarını artırması ve bu konuda desteklenmeleri gerekmektedir. Özellikle bu yönde sosyal politikalar geliştirilmelidir ve kadın istihdamının iyi düzeyde olduğu ülkelerin mevcut yasaları, düzenlemeleri ve işleyişlerine bakılıp Türkiye'deki mevcut politikalar iyileştirilmelidir.

Kaynakça

Erkal, E. M. (2006). Sosyoloji (Toplum Bilimi). Der Yayınları.

Kandiyoti, D. (2019). Cariyeler, Bacılar, Yurttaşlar. Kimlikler ve Toplumsal Dönüşümler. Metis Yayınları.

Onocak, D. (2008). İşsizlik sürecinin bireyler üzerindeki psikolojik ve sosyolojik etkileri (Sivas örneği). [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Cumhuriyet Üniversitesi].

Sancar, S. (2016). Erkeklik: İmkânsız İktidar. Metis Yayınları.

Walby, S. (1986). Patriarchy at Work: Patriarchal and capitalist Relations in Employment. Minneapolis: University of Minnesota Press.

THE IMPACT OF GENDER ON LEARNING ARABIC LANGUAGE IN UNIVERSITY OF TEHRAN

Rasool BAZYAR
University of Tehran, Iran
rasoolbazyar@gmail.com

Mohammadhasan FOADEYAN
University of Tehran, Iran

ABSTRACT

This study examined the impact of gender on students' achievement in learning Arabic as a foreign language in University of Tehran in Iran, as well as students' opinions concerning the importance of this influence. The knowledge about such parameters affects the process of foreign language learning. To this aim, hypotheses were tested through scientific comparative method and t-test. Purposeful sampling was used for collecting data from 200 male and female students of Tehran University. Considering this, the present study investigated the role of gender in learning the four language skills of Arabic. There are different views about the effect of gender on second language learning. The collected data provided ample evidence that female students outperform males as they are more open to new linguistic forms in the target language and eradicate interlanguage forms that deviate from target language norms more readily than their male counterparts.

Keywords: gender, attainment, University of Tehran, learning Arabic as a foreign language.

1. Introduction

Language learning strategies have been found to correlate with language proficiency and performance (Bialystok, 1981; Hu ang & Van Naerssen, 1987). Therefore, most educators now accept the assumption that the use of learning strategies has become guidepost for distinguishing high from low skilled learners (Brown, 1983). They have also begun to recognize the influence that learning strategy use may have on the acquisition of a second or foreign language (Abraham & Vann, 1987; Cohen & Aphek, 1981; Hosenfeld, 1977; Wenden, 1991). They also acknowledge that students can be taught to learn the language if they are also taught the strategies that facilitate language acquisition.

Research into the relationship between second/foreign language learning and gender has witnessed a considerable change in the past three decades, as it has been informed by emerging conceptualizations of gender in language studies. Early research focused on sex-based differences in women's and men's linguistic repertoire, viewing sex as a fixed, bipolar category which could be correlated with language and language learning. By contrast, later studies investigated the relationship between gender and speech patterns, defining gender as a dynamic characteristic grounded in social activities and contexts (Ellis, 1994). The shift in perspective from dominance and difference frameworks to social constructivist approaches (Ehrlich, 1997; Pavlenko & Piller, 2008) has prompted alternative accounts of differences in learners' language gains between the two gender groups. The basic assumption in both the dominance and difference theories is that women and men constitute static and internally-homogeneous groups and the main aim of researchers has been to identify and explain gender-specific features in their linguistic repertoire (cf. Ehrlich, 2007; Pavlenko & Piller, 2008). However, the two models offered different explanations for these differences. In the dominance approach theorized by Lakoff (1975), variability characterizing men's and women's linguistic practices was argued to reflect women's subordinate status with respect to men. Lakoff (1975) argued that linguistic forms typical of women's speech such as hedges, hypercorrect grammar, super-polite forms, question intonation in declarative contexts, or question tags exemplify the tentative and powerless nature of women's language, thus mirroring social hierarchies. Popular though Lakoff's (1975) theory was, it found no empirical justification in the studies conducted to test its claims (Coates, 1986). Yet, it inspired further research into gender differences in language (Trudgill, 1983). Less radical in nature than dominance theory, difference theory stated that women and men belong to different but equal cultures, which develop distinct genderlects as a result of socialization in the same-gender peer-groups (Pavlenko & Piller,

2008). This framework, popularized by Tan-nen (1990), helped to explain instances of language change spearheaded by women as rooted in their more frequent usage of incoming and standard forms than that of men (Trudgill, 1983).

These sociolinguistic conclusions led second/foreign language researchers to posit that women might be better than men at learning languages as they are more open to novel structures in the target language and eradicate the incorrect forms in their interlanguage more readily (Ellis, 2012). These hypotheses were confirmed in a longitudinal study conducted by For example, Murphy (2010, p. 82) carried out a study in second-level Irish schools between 2003 and 2007 and reported that girls outperformed boys significantly in the achievement of higher grades (A, B, and C) in the Leaving Certificate Examination (LCE) higher level of French (5.4% of girls over boys), German (6.4%), and Spanish (4.3%). This consistent trend was also detected at the post-primary level. A possible explanation for the superiority of female learners is that girls show a higher level of attribution than boys. Michońska-Stadnik (2004) found that female students displayed a consistently higher level of internal attribution (ability, effort), and the girls in the researched group were more successful learners. Michońska-Stadnik's (2004) findings echo those of earlier research (Spolsky, 1989), which reported that female learners manifested stronger motivation to learn the target language and were more positively disposed towards it. Other studies, however, produced evidence indicating either no significant differences in overall language achievement between female and male learners, or that male learners are better than female learners at specific language skills. Bacon's (1992) study illustrates this point, as its results revealed no significant gender differences in listening tasks. The same results were obtained in Boyle's (1987) study, in which male learners outperformed female learners on listening vocabulary tests. These conflicting outcomes demonstrated that dominance and difference theories failed to provide a satisfactory account of male/female differences in language use and learning. Consequently, these essentialised "gender polarities" (Ehrlich, 2007) were abandoned in favor of social constructionist approaches to language and gender, which emphasized the emerging and context-specific nature of the differences. Commenting on the shift in the conceptualization of gender, Pavlenko and Piller (2008, p. 58) convincingly argued that gender is "a socially constructed and dynamic system of power relations and discursive practices, rather than an intrinsic property of particular individuals," and further explained that; women and men are no longer seen as uniform natural categories where all members have common behavioral traits. Rather, these labels function as discursive categories imposed by society on individuals through a variety of gendering practices and accompanying ideologies about 'normative' ways of being a 'man' or a 'woman'. Beside that, most studies were done in ESL/EFL setting and only a few were undertaken in Arabic language learning context. Moreover, it is difficult to find studies related to gender and LLS use among Arabic learners.

3. Research Methodology

3.1. Research Questions

This study attempts to answer the following questions:

1. What are the differences between male and female Arabic students in the use of overall language learning strategies?
2. What are the differences between male and female Arabic students in the use of language learning strategies?

3.2. Hypotheses

Based on the research questions, this study was directed at testing the following null hypotheses:

Ho.1: There is significant difference in the use of overall language learning strategy between male and female students.

Ho.2: There is significant difference in the use of language learning strategy categories between male and female students.

Method

2.1. Participants

The subject pool comprised 200 students of Arabic from university of Tehran in various periods. The student group consisted of: (a) 200 learners of Arabic as a foreign language, attending the 0 (language profile). Sample is comprised of 100 females and 100 males who have been studying the Arabic language.

The instrument employed in this study focused on two areas: background information and language learning strategy. The questionnaires were presented in the Persian language to ensure that possible failure to understand the instruction or questions would not affect the response. The instruments used to gather the data included a student self-report questionnaire. The aim of the student questionnaire was threefold. Firstly, it was to reveal information concerning the participants' social characteristics, such as, for example, age, gender, or family background. Secondly, it was to obtain information regarding their opinions about the influence of gender and other characteristics on learning Arabic in the form of 5-point Likert scale statements such as this one: "Gender has an influence on foreign language learning success." The respondents were asked to indicate the extent to which they agree or disagree with the statements by circling one of the responses. Each response option was assigned a number: 5 = strongly agree, 4 = agree, 3 = no opinion, 2 = disagree, 1 = strongly disagree. This part also consisted of nine rank-ordering items focusing on the importance of gender and other social factors (e.g., place of residence, parents' education, family income) in language learning. The learners were asked to put them in a sequential arrangement in order to obtain data reflecting their opinion as to what the most and least important social factors in learning.

Table 1.

Construct	Alpha Cronbach	Item
Memory Strategies	0.827	10
Cognitive Strategies	0.869	14
Compensation Strategies	0.808	06
Metacognitive Strategies	0.859	09
Affective Strategies	0.650	07
Social Strategies	0.769	06
Metaphysic Strategies	0.805	08
Overall LLS Items	0.954	60

Data Analysis

In order to answer the research questions, a one-way MANOVA was performed to identify any significant differences in the use of language learning strategies between male and female learners. Preliminary assumption analyses were conducted to check for normality, linearity, univariate and multivariate outliers, homogeneity of variance-covariance matrices, and multicollinearity (Bryman & Cramer, 2005; Coakes, 2005; Field, 2005; Pallant, 2001), with no serious violations noted. As can be seen on Table 2, the multivariate test of significance reveals that there are significant differences in the dependent variables across gender: Wilks' Lambda = 0.954, partial eta squared = 0.046, $F(7,449) = 3.122$, Sig. = 0.003 ($p < 0.05$). The results indicate that there were significant differences in the use of overall LLS among Arabic language learners with different gender. The data provides strong evidence to reject the first null hypothesis which posits that there is no significant difference in the use of the overall LLS between male and female Arabic learners.

Table 2: The Effect of Gender on Overall LLS Use (N = 200)

Effect	Wilks' Lambda Value	F Value	D.F. Between Groups	D.F. Within Groups	Sig.
Gender	0.954	3.122	7	192	0.003

The results of univariate/between-subjects tests for each dependent variable (as summarized in Table 3) indicate that Affective and Metaphysic strategies are variables that differ significantly across gender when significance is measured at an alpha level of 0.05: $F(1,455) = 11.386$, Sig. = 0.001 < 0.05 , partial eta squared = 0.024 in Affective strategies, and $F(1,455) = 8.418$, Sig. = 0.004 < 0.05 , partial eta squared = 0.018 in Metaphysic

strategies. Therefore, the second null hypothesis which posits that there is significant difference in the use of the language learning strategy categories between male and female Arabic learners is confirmed. Statistically significant differences were found between male and female Arabic learners in the use of Affective and Metaphysic strategies. No statistically significant differences were found between male and female students in the use of Memory, Cognitive, Compensation, Metacognitive and Social strategy categories.

Table 3: The Effect of Gender on Categories of LLS Use (N = 200)

Independent Variable	Dependent Variable	Sum of Squares	D.F.	Mean Square	F Value	Sig.
Gender	Memory	1.089	1	1.089	3.132	0.077
	Cognitive	0.206	1	0.206	0.562	0.454
	Compensation	7.870E-07	1	7.870E-07	0.000	0.999
	Metacognitive	0.834	1	0.834	1.878	0.171
	Affective	5.037	1	5.037	11.386	0.001
	Social	0.652	1	0.652	1.276	0.259
	Metaphysic	4.307	1	4.307	8.418	0.004

Although we know that males and female differed in using Affective and Metaphysic strategies, we do not know who had the higher scores. To find this out, we refer to the estimated marginal means (as shown in Table 4). The examination of the means for the variables reveal that females have significantly higher Affective scores (M = 2.493) than males (M = 2.283), and higher Metaphysic scores (M = 2.767) than males (M = 2.573).

Table 4: Comparison of Strategy Category Use by Gender (N = 200)

Dependent Variable	Gender	Mean	S.D.	Lower Bound	Upper Bound
Memory	Male	1.948	0.039	1.871	2.024
	Female	2.045	0.039	1.969	2.122
Cognitive	Male	2.030	0.040	1.951	2.109
	Female	2.072	0.040	1.994	2.151
Compensation	Male	2.716	0.060	2.595	2.834
	Female	2.716	0.059	2.599	2.833
Metacognitive	Male	2.004	0.044	1.917	2.091
	Female	2.090	0.044	2.003	2.176
Affective	Male	2.283	0.044	2.196	2.370
	Female	2.493	0.044	2.407	2.579
Social	Male	2.041	0.047	1.948	2.134
	Female	2.117	0.047	2.024	2.209
Metaphysic	Male	2.573	0.047	2.480	2.667
	Female	2.767	0.047	2.675	2.860

4. Discussion

Considering several factors as many as 200 men and women were involved in this study. A disparity in the behaviours of men and women learners regarding smartphone apps is also believed to have led to the discrepancies in the rates of accomplishment reported. Educational technology experts support this view, stating that men have more optimistic beliefs compared to women in the use of technology to facilitate their academic education. Several researches have indicated that the achievement of discrepancies between women and men operating in the online world is due to the fact that it has been overwhelmingly male-dominated until recently. Educational technology experts support this view, stating that men have more optimistic beliefs than females in the use of computer technology to facilitate their academic education. the variations in accomplishment between

men and women operating in a mobile app setting was due until recently to the fact that it is mainly male-dominated technology. Female students also reported a greater use of Affective and Metaphysic strategies than male students. This result shows that Iranian females preferred Affective strategies significantly more than males. One explanation for this finding might relate to the theories of psychology which mention that sensitivity, empathy, nurturance and emotion are strong female traits, whereas aggression, dominance, assertiveness and emotional inexpressiveness are male traits (Maccoby & Jacklin, 1974). So, these psychological traits of males and females may influence LLS use. Nevertheless, recent researchers have found that gaps in the use of technology and the level of computer literacy amongst male and female learners are no longer a major issue. The finding of the relationship between gender and strategy use in the current study was consistent with previous studies (examples: Ehrman & Oxford, 1989; Green & Oxford, 1995) in which female students tended to use overall language learning strategies more frequently than male students. Green and Oxford (1995) concluded that the effect of the use of LLS attributed to gender difference might refer to biological and socialization related causes. As suggested by Oxford (1989), the gender difference may have been associated with women's greater social orientation, stronger verbal skills, and greater conformity to norms, both linguistic and academic. Evidence from this study also supports the conclusion of second language acquisition studies that females are better than males both in second and first language acquisition (Maccoby & Jacklin, 1974; Slavin, 1988).

Conclusion:

However, many studies have pointed to the superiority of women in verbal skills, But this superiority seems to disappear in childhood, Because studies on the effect of gender differences on verbal skills and brain structure and function in adult language processing have not been directly proven. The study proved that gender has been a classic and significant predictor in the fields of education, psychology and linguistics research. Therefore, teachers should also encourage their students not only to profit from strategies that they are already using, but also to expand their range of LLS. In order to lead students to employ those strategies, language teachers need to create an input-rich environment inside and outside the classroom. For instance, they should engage their students in a variety of communicative activities. Thus, the role of a teacher should be adjusted to that as a facilitator which encourages students' active participation in the teaching and learning process. Therefore, teacher should recognize the range of factors affecting strategy use among their students. For example, this study showed that females might differ from males in their strategy choices and uses. The identification of LLS based on such factor can provide a useful guidance for students to come closer to successful language learners. Teacher should raise students' awareness about LLS and their usefulness. Greater student awareness about LLS can help them to become more self confident and successful language learners. Students should be made aware that a wider repertoire of LLS and higher frequency of their use are both critical in learning language effectively.

REFERENCES:

- Abraham, R.G. and Vann, R.J. (1987). Strategies of two language learners: a case study. In A. Wenden & J. Rubin (Eds.). *Learners strategies in language learning*, pp. 85-102. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.
- Bacon, S. M. (1992). The relationship between gender, comprehension, processing strategies, and cognitive and affective response in second-language listening. *Modern language Journal*, 76, 160-178.
- Bialystok, E. 1981. The role of conscious strategies in second language proficiency. *Modern Language Journal* 65, pp. 24-35.
- Boyle, J. P. (1987). Sex differences in listening vocabulary. *Language Learning*, 37, 273-284.
- Burstall, C. (1975). French in the primary school: The British experiment. *Canadian Modern Language Review*, 31, 388-402.
- Huang, X. & Van Naerssen, M. 1987. Learning strategies for oral communication. *Applied Linguistics* 8, pp. 287-307.
- Brown, A. L., Bransford, J.D., Ferrara, R.A, & Campione, J.C. (1983). Learning, remembering and understanding. In P. Mussen & J.H. Flavell (Eds.), *Handbook of child psychology: cognitive development*. Vol. 3. New York: Wiley.

- Cohen, A.D. & Aphek, E. (1981). Easifying second language learning. *Studies in Second Language Acquisition* 3, pp. 221-236.
- Hosenfeld, C. (1977). A learning-teaching view of second-language instruction: the learning strategies of second language learners with reading-grammar tasks. Unpublished Ph Dissertation. Ohio State University, Columbus.
- Ehrman, M.E. & Oxford, R. L. (1989). Effects of sex differences, career choice, and psychological type on adult language learning strategies. *The Modern Language Journal* 73 (1),pp. 1-13.
- Ellis, R. (1994). *The study of second language acquisition*. Oxford, England: Oxford University Press.
- Ellis, R. (2012). *The study of second language acquisition* (2nd ed.). Oxford: Oxford University Pres.
- Ehrlich, S. (1997). Gender as social practice: Implications for second language acquisition. *Studies in Second Language Acquisition*, 129, 421-426.
- Green, J.M. & Oxford, R.L. (1995). A closer look at learning strategies, L2 proficiency, and gender. *TESOL Quarterly* 29 (2), pp. 261-297.
- Lakoff, R. (1975). *Language and woman's place*. New York: Harper & Row.
- Maccoby, E.E & Jacklin, C.N. (1974). *The psychology of sex differences*. Stanford: Stanford University Press.
- Murphy, B. (2010). Foreign language learning in Irish second level schools: Gender very much on the agenda. *Irish Educational Studies*, 29, 81.
- Michońska-Stadnik, A. (2004). Gender differences and preferred learning environment in a foreign language classroom. In J. Arabski (Ed.), *Pragmatics and language learning* (pp. 183-192). Kraków: Universitas.
- Pavlenko, A., & Piller, P. (2008). Language education and gender. In S. May (Ed.), *The encyclopedia of language and education: Vol 1* (2nd ed.) (pp. 57-69). New York: Springer.
- Slavin, R.E. (1997). *Educational psychology: theory and practice*. 5th ed. MA: Allyn and Bacon.
- Spolsky, B. (1989). *Conditions for second language learning*. Oxford: Oxford University Press.
- Trudgill, P. (1983). *Sociolinguistics. An introduction to language and society* (Revised edition). Harmondsworth: Penguin.
- Tannen, D. (1990). *You just don't understand. Women and men in conversation*. New York: Ballantine.
- Wenden, A.L. (1991). *Learner strategies for learner autonomy*. New York: Prentice Hall.

WOMEN AND LEADERSHIP IN TIMES OF COVID-19 PANDEMIC: THE MODEL OF NEW ZEALAND'S PRIME MINISTER JACINDA ARDERN

Burcu OZDEMIR SARIGIL
Bilkent University, Turkiye
burcu.ozdemir@bilkent.edu.tr

ABSTRACT

Addressing the Covid-19 pandemic, countries followed various strategies ranging from loose herd immunity to strict lockdown measures. Due to the varying degrees of effectiveness in responding to the pandemic, the reliability of leaders and state institutions was tested as never before. Strikingly, women leaders in various parts of the world were the first in mitigating the spread and devastating socio-economic consequences of the virus. This paper focuses on one of the world's most prominent women leaders: Jacinda Ardern, the Prime Minister of New Zealand. It aims to analyze the background and critical role of Jacinda Ardern's 'feminist' leadership style in responding to Covid-19 and reflects on what lessons are there in this for our post-pandemic world. The findings show that Ardern's New Zealand has offered a novel pandemic response and leadership model. The pandemic response was built on a three-pillared strategy: "early and pre-emptive act"; "strict measures and reliance on science"; "clear, empathetic and transparent communication". Ardern's leadership style, in its essence, put people's health and safety before the economy, 'low politics' over 'high politics'. Ardern also put feminist idea(l)s of gender equality and non-discrimination into practice even under pandemic conditions. Ardern exhibited an unusually strong, energetic, rational, and resolute leadership profile; and at the same time, she kept on being a caring, kind, empathetic, and emotional politician. Thus, Ardern posed a challenge to conventional masculine leadership style and power politics.

Keywords: Women, Leadership, Covid-19 Pandemic, New Zealand, Jacinda Ardern

The years 2020 and 2021 will be remembered mostly for the ways the Covid-19 pandemic changed our lives. The global spread of the virus created drawbacks across every sphere of human rights and freedoms, and further amplified inequalities and discriminations. The pandemic conditions posed enormous health, social, economic, and political challenges to all (World Economic Forum, 2021; UN Women, 2020). The pandemic period's madness had us rethink the politics and leadership styles. In other words, the pandemic put a spotlight on the governance and political leadership around the world. The reliability and effectiveness of leaders, governments, and international organizations were tested as never before. The limitations of the existing international system and predominantly male political leaders in responding to this unexpected crisis also shed light on the fact that across the globe women were not only victims but also at the forefront of the struggle among other roles (UN Women, 2021). Strikingly, when the pandemic hit the world in 2020, the women constitute almost 6% of leadership positions as heads of states and governments (IPU and UN Women, 2020). Realizing women leaders' success in developing effective responses to Covid-19, scholarly attention devoted to the women in leadership (Garikipati and Kambhampati, 2021).

This study contributes the burgeoning research on women and leadership in world politics. Until the outbreak of Covid-19 pandemic, women leaders and their performances/effectiveness were discussed mostly on the issues of war and peace processes, foreign policy, on their decisions during the political crisis (Grove, 2007; Klenke, 2011; Poloni-Staudinger and Orbals, 2013). The pandemic added a new dimension to the discussions on the role and effectiveness of women leaders given the magnitude of this unexpected global health crisis. This study focuses on the leadership model of one of the world's most prominent woman leader, Jacinda Ardern. She is the current Prime Minister (PM) of New Zealand. At age 17, she involved in politics, and at age 28 became the youngest member of Parliament. At her 37, Ardern became the New Zealand's second female and youngest-ever PM. She gave birth during her office. Yet, Ardern's story is not a just story about how a young woman or a mother hit the glass ceiling. It is the story about how care, kindness, and dedication can become the main driving force behind leadership in handling severe crises including the most current one, the Covid-19. Ardern is now

called a role model for many people around the world. She is a feminist leader and the voice of women and marginalized groups. She is fighting for gender equality and social justice for all (Vani and Harte, 2021). Against this background, this article aims to analyze the background and critical role of Jacinda Ardern's leadership in responding to COVID-19, and reflects on what lessons are there in this for our post-pandemic world.

Prime Minister Jacinda Ardern: Leadership Profile

125 years ago, New Zealand became the first country where women won their right to vote. Today, the country consistently ranks high in global gender equality indexes. Ardern, a self-proclaimed feminist and human rights defender, is the third female prime minister of this democratic and developed country. She framed her approach to feminism with these words:

In my simple worldview, if you believe in equality, you should be a feminist. If you believe that women and men performing the same job should get the same pay, you should be a feminist. If you believe that places like parliament or local government should reflect the people they represent, and that means having equal showing from woman, you should be a feminist. If you believe that women deserve to be free from violence, have economic security, and have choices around the roles they take on – be it caregiver, worker or both, then you should be a feminist....That's why I am a feminist. Are you? (Jacinda Ardern, 2015)

Then, what does 'feminist' leadership of Ardern look like? From the early years of her political career, Ardern has attracted attention and build trust. Commentators dubbed popularity and the rising support to Ardern as 'Jacinda-mania'. In August 2017, Ardern became the youngest Labor Party leader and doubled the votes of her party in few months. In September 2017, at age 37, she became the youngest PM of New Zealand. Ardern's portfolio built on the guiding principles of gender equality and non-discrimination. Under the motto of "women and children first", Ardern focused on advancing women's rights, combating violence against women, extending parental leave, and reducing child poverty. To alleviate social injustices, Ardern developed financial packages, provided affordable housing, increased the minimum wage, and tried to bridge the gender pay gap. Ardern has been an ardent supporter of the minority and LGBTI rights, critical in the fight for gender equality, and also the first prime minister of New Zealand to march in gay pride. Domestically, she voiced the intersectional discrimination against minorities including the indigenous Maori population and immigrants (Morris, 2018).

Ardern is a game-changer. Contrary to many leaders who give primacy to 'high politics' issues of security, defense, trade, etc., Ardern prioritized the interests of ordinary people. She focused on 'low politics' issues of education, health, human rights, etc. to bring social justice in her country. She always links leadership with empathy. For Ardern, leaders could be able to empathise with the circumstances of others. She promoted care and kindness in the world and empowered the most marginalized. To underline the importance of these issues, Ardern said "it's a personal priority for me, a commitment for me, one of the reasons I am in politics" (NZ Herald, 2017). Overcoming many crisis, she has proven that a feminist leader can be both empathetic and strong.

Ardern's Response to Covid-19 Pandemic

In addressing the Covid-19 pandemic, countries followed various strategies ranging from loose 'herd immunity' to strict lockdown measures. We also observed varying degrees of effectiveness and success. While many countries grappled with the severe social, economic, and health consequences of the pandemic; some countries, like New Zealand under the leadership of Jacinda Ardern, declared a cautious victory and heading to build their new normal.

New Zealand has offered a novel response and leadership model. In its essence, Ardern's team put people's human rights, health and safety before the economy. This model built on a three-pillared strategy: "early and pre-emptive response"; "strict measures and reliance on science"; "clear, empathetic and transparent communication". To draw lessons, it is crucial to understand the strategies developed and implemented by Ardern's team that became effective in mitigating the spread and devastating consequences of the virus.

An early and pre-emptive response: On 30 January 2020, the World Health Organization (WHO) declared the Covid-19 outbreak as a public health emergency; and on 11 March 2020 named the virus a global pandemic. New Zealand, closely watching the spread of Covid-19 in and around China, by early January 2020 alarmed its health

and emergency services. The Ministry of Health set up a team of experts to monitor and respond to rapidly evolving conditions. In **February**, New Zealand introduced strict border measures accompanying health assessment procedures and self-isolation measures for travelers entering the country. Despite the risk was still too low, in March, the Ardern Cabinet canceled all the festivals, tournaments, memorials in the country. The Cruise ships, an important engine of the economy, were banned from the country. In the face of criticisms, Ardern said "We are a nation who prepares... just in case we had a rainy day, and we did" (Whyte, 2020). Ardern put the health and safety of people before the economy. However, she is also a far-sighted leader. In order to mitigate the adverse socio-economic effects of the pandemic on business and lower-income citizens, on 17 March (just before lockdown decision), the Cabinet launched a comprehensive relief package of \$12.1 billion. Furthermore, in order to share the burden, Ardern brought a 20% pay cut for the top level decision makers including herself and ministers in her Cabinet (Whyte, 2020).

Strict and Scientific Measures: From the outset, Ardern's team followed the WHO guidance, gave utmost importance to **mass testing and persistent contact tracing to contain the spread of the virus**. In parallel to that, Ardern and her team of experts developed a system of 4 Alert Levels (Prepare; Reduce; Restrict; Lockdown) specifying the public health and social measures to be taken under evolving conditions. Constantly assessing the risks and relying on scientific knowledge at hand, the Alert system operationalized at Level 2(Reduce), when New Zealand had no deaths. "We're going hard and we're going early. We only have 102 cases, but so did Italy once" Ardern told to the New Zealanders (BBC News, 2020a). On 25 March, the country moved to Level 4 and announced a nationwide lockdown, with only essential services running. The lockdown decision implemented strictly, and the spread of virus was contained in few weeks. On 8 June, eliminating the transmission and no new cases for at least two weeks, Ardern announced a cautious victory over the pandemic and kept Alert Levels 1 and/or 2 for the rest of 2020 (BBC News, 2020b).

Clear and Empathetic Communication: Many leaders in the world declared a 'war against Covid-19' and tried to mobilize and 'command' the masses against an invisible enemy. However, as Rees and Chinkin (2020) argues "war requires loyalty, deepens gendered divisions and sets in place a framework which, even before the curve is flattened, establishes what the post-pandemic priorities will be, unless alternatives become established policy now". Contrary to leaders who use a gendered war language, Ardern's approach was more empathetic and empowering than commanding. She repeatedly called her country "our team of five million" and coached them to be together (BBC News, 2020a).

Ardern and her team of experts led by Health Minister Bloomfield regularly informed the New Zealanders about the trajectory of Covid-19 and taught the rules in a clear and detailed way. Ardern has always been available and online. In her messages, she was decisive and emphasized the seriousness of the situation. She openly and patiently answered each and every question. Therefore, the New Zealanders clearly understood what they can and cannot do, and why. At the same time, Ardern focused on solidarity, care, and kindness. She constantly messaged: "Stay Calm" "Be Strong". "Be Kind". "We will be OK" (Whyte, 2020). New Zealanders trusted their leader. They stayed calm in their homes. They were kind and cared for each other. They won!

In these perilous times, it is hard to build trust, and be optimistic about the future. Yet, it is quite clear that Ardern earned the heart and minds of many people. Surveys conducted in April and May 2020 reveal 91.6 percent support for Ardern's Covid-19 response. Importantly, New Zealand's feminist leader Ardern achieved another landslide win in September 2020 elections.

Conclusion

Ardern became a role model for many people. Smashing the container of patriarchal gender roles in her personal and political life, she has proved that a woman can have both a family and a career. There is more than that. Ardern's novel approach in handling the greatest crisis of our times praised across the world. She offers us a new model of leadership, different from that privileges power, command, and control. Ardern is an unusually strong, energetic, rational, and resolute woman; and at the same time caring, kind, empathetic, and emotional

politician. She has proved that a leader can be both strong and caring. Ardern put feminist ideas of equality and non-discrimination into practice even under pandemic conditions. It is clear that feminist leadership and values are essential to ensure that the needs of women and other marginalized groups are prioritized in immediate response. Ardern also urges us “there is no room for complacency” in the post-pandemic world recovery. To build back better “this work will continue until we have equality,” says Ardern.

References

- Ardern, Jacinda. (2015). “Jacinda Ardern: I am a feminist.” Villainesse. <https://www.villainesse.com/girl-power/jacinda-ardern-i-am-feminist> (accessed January 05, 2022)
- BBC News 2020a. “Coronavirus: How New Zealand relied on science and empathy”. April 20, 2020. <https://www.bbc.com/news/world-asia-52344299> (accessed March 01, 2022).
- BBC News 2020b. “New Zealand lifts all Covid restrictions, declaring the nation virus-free”. June 08, 2020. <https://www.bbc.com/news/world-asia-52961539> (accessed March 01, 2022).
- Garikipati, S. and Kambhampati, U. (2021). Leading the fight against the pandemic: Does gender really matter?. *Feminist Economics*, 27(1-2), 401-418. <https://doi.org/10.1080/13545701.2021.1874614>.
- Grove, Andrea K. (2007). *Political leadership in foreign policy: Manipulating support across borders*. Palgrave MacMillan.
- IPU and UN Women (2020). *Women in politics: 2020*. <https://www.unwomen.org/sites/default/files/Headquarters/Attachments/Sections/Library/Publications/2020/Women-in-politics-map-2020-en.pdf> (accessed 20 April 2022).
- Klenke, Karin. (2011). *Women in leadership: Contextual dynamics and boundaries*. Emerald Group Publishing.
- Morris, David. “New Zealand feminist policies drive a progressive agenda”. October 8, 2018. Institute for Local Self-Reliance (ILRS). <https://ilsr.org/new-zealand-feminist-policies-drive-a-progressive-agenda/> (accessed April 15, 2022).
- NZ Herald. “Jacinda Ardern reveals ministers of new government”. October 25, 2017. <https://www.nzherald.co.nz/nz/jacinda-ardern-reveals-ministers-of-new-government/URWMRXTQ6RQI7M3MHHMRCKRQF4/> (accessed April 15, 2022).
- Poloni-Staudinger, Lori and Ortals, Candice D. (2013). *Terrorism and violent conflict: Women’s agency, leadership, and responses*. Springer.
- Rees, M. and Chinkin, C. (2020). “COVID-19: Our response must match the male leaders’ war on the pandemic”. WILPF. May 06, 2020. <https://www.wilpf.org/covid-19-a-response-to-match-the-male-leaders-war-on-the-pandemic/> (accessed March 01, 2022).
- UN Women (2020). *From insight to action: Gender equality in the wake of covid19*. New York: UN Women. https://reliefweb.int/report/world/insights-action-gender-equality-wake-covid-19?gclid=Cj0KCQjw8O-VBhCpARIsACMvVLPcgSWrtiTq5PliEeImSA0XJsvFFwq8ZUWpk2heFtSDLujw4-sttiwaAjptEALw_wcB (accessed January 10, 2022).
- UN Women (2021). *Women and girls left behind: Glaring gaps in pandemic responses*. <https://reliefweb.int/report/world/women-and-girls-left-behind-glaring-gaps-pandemic-responses#:~:text=governments%20or%20NGOs,-.Women%20and%20girls%20left%20behind%3A%20Glaring%20gaps%20in%20pandemic%20responses.governmental%20entities%20and%20international%20partners> (accessed January 10, 2022).
- Vani, Supriya and Harte, Carl A. (2021). *Jacinda Ardern: Leading with empathy*. One World Publications.
- Whyte, Anna. “Be strong, be kind, we will be OK’ – PM’s message in face of coronavirus impact”. TVNZ. March 17, 2020. <https://www.tvnz.co.nz/one-news/new-zealand/strong-kind-we-ok-pms-message-in-face-coronavirus-impact> (accessed March 01, 2022).
- World Economic Forum (2021). *Global gender gap index 2021*. Switzerland: World Economic Forum. https://www3.weforum.org/docs/WEF_GGGR_2021.pdf (accessed April 18, 2022).

GENDER ISSUES IN A MEDIATIZED SOCIETY: GENDER STEREOTYPES VS GENDER CONFUSION

Joana KOSHO

Aleksander Xhuvani University, Albania
joanakosho@gmail.com

ABSTRACT

The way women are presented in the media, in the workplace and in politics is crucial for the wellbeing of the society. Promoting stereotypes regarding women and men and their social role, can be harmful, especially through media, when it is known that media can create public opinion. Through its news reporting lenses, media can improve the status of the women, or decrease their power, by creating new gender stereotypes or strengthening old ones (Kosho, 2019). Beside gender stereotypes, that are fixed schemes of ideas about how people should behave, based on their gender, there is an increasing need to address in a balanced way the gender confusion in our postmodern society. Judge Ketanji Brown Jackson of the U.S. Supreme Court, couldn't define what 'a woman is', during her confirmation hearings; Lia Thomas, a biological man, identified as a woman, won the Ivy 2022 Championship Swim in women sport, lighting up a big debate about transgenderism and healthy boundaries. Using quantitative research of facts, combined with the qualitative approach, including monitoring and observations, my aim is to bring into academic awareness, gender stereotypes and gender confusion, viewed in and through the media, to draw some constructive conclusions and recommendations.

Keywords: Gender confusion, stereotypes, gender identity, woke, media.

Introduction

Dr. Rachel Levine, the transgender assistant secretary of Health and Human Services (HHS) in US, has been named one of *USA TODAY's* "Women of the Year" (USA Today, March, 2022). The 64-year-old, is the first openly transgender four-star officer in the Uniformed Services. This moment has stirred up many arguments in the social media, and especially memes. In a periodical monitoring of the media, during the period (February – May 2022), I have noticed an ongoing debate in many news platforms, blogs and social media, like LinkedIn, Telegram, YouTube, Twitter, etc., about gender stereotypes, the definitions of 'woman' or 'men', the cancel culture, transgenderism and many other delicate topics that are a real concern to parents, teachers, journalists, youth, or even decisionmakers.

From all that is happening in our collective consciousness, from all the concerns, political or social (un)correctness, problems, challenges and even fears, generated from the 'new wave of liberalism', when parents cannot be called 'father; and 'mother' anymore, but parent 1 and parent 2; in an environment when the magical world of children, Disneyland, is presenting confusing material about transgenders to toddlers and children all over the world; in these crucial moments, we, the academia and media people, have to see, observe, analyze and draw important conclusions about the differences between what is a gender stereotype and must be changed, and what is an unhealthy, unnatural or dangerous behavior regarding gender identity and therefore must be treated with caution.

The academia, higher education and media, are a very important and an essential part of our postmodern society, with the purpose to inform, educate and lead the public opinion. If the people of academia or the media, cannot distinguish right from wrong, then it will be difficult to educate, inspire or support the younger generations. For this purpose, my paper is focused in gender issues, defining and discussing gender stereotypes and especially addressing the concepts of gender confusion, woke mentality and cancel culture, in order to understand better one of the greatest challenges of our society: the gender identity crisis, and to give constructive recommendations how to better 'swim in the troubled waters' of a mediatized global community.

1. Gender stereotypes: why are they harmful?

“Men are tough and powerful, women are fragile and emotional”.

“Men are logical and rational, not unstable and irrational like women”.

“Men are competent, usually suitable for higher positions as leaders or decisionmakers, rather than women that are emotional and not objective”

The statements above are gender stereotypes that have shaped and continue to shape the way the women and men are perceived and treated in society. Before diving into gender issues, it is worthy to define the concept of Gender and Gender Stereotypes.

Gender is a social concept. Gender refers to the array of socially constructed roles and relationships, personality traits, attitudes, behaviors, values, and relative power and influence that society ascribes to the two sexes on a differential basis. Gender is an acquired identity that is learned, changes over time, and varies widely within and across cultures (USAID, 2007).

A Gender Stereotype is a generalized view or preconception about attributes or characteristics, or the roles that are or ought to be possessed by, or performed by, women and men. A gender stereotype is harmful when it limits women's and men's capacity to develop their personal abilities, pursue their professional careers and/or make choices about their lives (UN Human Rights). Gender stereotypes can be defined as beliefs about certain attributes that differentiate how women and men are (descriptive beliefs) or should be (prescriptive or proscriptive beliefs), and frequently address traits, physical characteristics, role behaviors, and occupations (Ward and Grower, 2020, p. 178). According to social role theory (Eagly & Wood, 2012; Koenig & Eagly, 2014), gender stereotypes stem from people's direct and indirect observations of women and men in their social roles (Eagly, Nater, et al, 2019, p.2)

Genders stereotypes, learned since childhood from parents, extended family, school etc., or abundantly spread through media, gradually manifest in the society, in many forms.

- Men are more employed than women;
- There is a gap between women and men on economic participation and political empowerment;
- There is a significant gender pay gap, gender-based discrimination, and sexual harassment in the workplace.

The Gender Gap Index Reports for 2021, shows that Globally, the average distance completed to parity between men and women is at 68%, a step back compared to 2020 (-0.6 percentage points). The gender gap in Political Empowerment remains the largest of the four gaps tracked, with only 22% closed to date, having further widened since the 2020 edition of the report by 2.4 percentage points. The gender gap in Economic Participation and Opportunity remains the second-largest of the four key gaps tracked by the index. According to this year's index results 58% of this gap has been closed so far. Gender gaps in Educational Attainment and Health and Survival are nearly closed. In Educational Attainment, 95% of this gender gap has been closed globally, with 37 countries already at parity (Global Gender Gap Report 2021, p. 5). These statistics show that men are still more employed, empowered, payed and appreciated than women in the global society.

Gender stereotypes, judgmental forms of thought regarding men and women, often are proved to be untrue. These schemes of fixed ideas (men don't cry, women are emotional and unstable, men are more competitive, etc.) are very harmful when they do manifest as discrimination toward women or men. Gender stereotypes not only influence the perceived potential of men and women when they are being selected for future careers, but also impact how the work actually performed by men and women is rated and valued. This was revealed in an experimental study where evaluations of teacher behaviors (e.g., promptness) during an online course were rated nearly a full point higher (at 4.35 instead of 3.55 on a five-point scale) when the instructor was identified by a male name instead of a female name (MacNeill et al. 2015). These evaluative differences prompted by gender stereotypes can have important consequences for the career development and income levels of men and women, which can accumulate into substantial gender inequalities in the course of a life span. This has been documented many times, for instance, in census data comparing the wages of men and women entering the labor market with equal qualifications and employed in similar job types (Ellemers, 2018, p. 279).

2. Gender confusion: woke mentality, cancel culture and transgenderism.

Lia Thomas is a biological man, but does identify itself as a woman. With a male body, Lia, participates in a women swim sport competition and wins the first place. Many women participators felt cheated. At the Ivy League Championship Swim Meet, Thomas easily won four events, setting pool and league records. *She* was ranked 462nd in the country a few years ago [when ‘she’ still identified itself as a ‘male’], and is now ranked Number 1 (Beaton, 2022). The judge Ketanji Brown Jackson, the first black female woman in the US Supreme Court, when she was asked during her confirmation hearings to define a woman, she responded to the Senate Judiciary Committee: “No, I can’t. I’m not a biologist.” (CSN News, 2022).

The above examples do reveal some challenges that our postmodern society is experiencing in the frame of gender identity. Are we facing a *wave* of ‘gender confusion’?

Gender confusion refers to an individual's feeling of not identifying with his or her assigned gender. In popular and scientific discourse, this term has been associated with diagnostic categories for transgendered and transsexual individuals, such as gender dysphoria or gender identity disorder (American Psychiatric Association (APA)). Individuals who experience gender confusion may believe they are the opposite sex from their biological sex and believe they are “trapped” inside the wrong body.

Merriam-Webster’s describes a “transgendered” person as a person who “identifies with or expresses a gender identity that differs from the one which corresponds to the person’s sex at birth.” According to a report published in *The New Atlantis* journal, transgenderism is not supported by science. The report was co-authored by the Professor of Psychiatry at Johns Hopkins University, Dr. Paul McHugh, and Arizona State University Professor of Statistics and Biostatistics, Lawrence Mayer. They concluded that “gender identity” is not separate from biological sex. “Examining research from the biological, psychological, and social sciences, this report shows that some of the most frequently heard claims about sexuality and gender are not supported by scientific evidence... [...] The hypothesis that gender identity is an innate, fixed property of human beings that is independent of biological sex — that a person might be ‘a man trapped in a woman’s body’ or ‘a woman trapped in a man’s body’ — is not supported by scientific evidence,” stated the researchers (The New Atlantis, 2016, p. 7-9).

An all-encompassing wave of confusion has taken over news media, social media, the entertainment industry and the everyday life of men and women in the global community. The new ‘liberal’ approach to gender identity is being implemented everywhere in the virtual reality of a mediatized society. People who propagate gender confusion are considered ‘woke’ and tend to cancel every opposing opinion in the marketplace of ideas. What is the link between gender confusion and the ‘woke movement’ or ‘woke mentality’? Let me first tell you a story. In February 2021, a noted exponent of critical race theory and author of ‘*How to be an Anti-Racist*’, Ibram X. Kendi, announced on a podcast that his kindergarten-age daughter told him and his wife that she wanted to become a boy. Kendi and his wife were worried and wondered what sort of messages she had been hearing about “girlhood” that would cause her to change her sex. This reaction went viral, and many described his reaction as hypocritical and ‘un-woke’ (Kao, 2021).

The Oxford dictionary define ‘woke’ as: “alert to racial or social discrimination and injustice”. The Merriam Webster dictionary define woke as “aware of and actively attentive to important facts and issues (especially issues of racial and social justice),” and identified as U.S. slang. It originated in African American English and gained more widespread use beginning in 2014 as part of the Black Lives Matter movement. The woke movement can be traced many years ago, since the beginning of the twentieth century and the theories of Marxism. Some academic champions of the woke trend describe their scholarship as "critical race theory." That has led critics, especially conservative ones, to treat the woke movement as a form of "critical theory," which is itself derived from the Marxism developed by thinkers affiliated during the middle decades of the 20th century with the Frankfurt School for Social Research. Critical theorist Herbert Marcuse is frequently named as a popular progenitor of woke progressivism. The genealogy works something like this: Back in 1965, Marcuse published an essay about "repressive tolerance" that went on to influence and inspire some professors of law and African-

American studies, who then influenced and inspired Millennial and Gen-Z students¹ at elite universities, who now form mobs online and within organizations to demand firings and other forms of retribution against anyone who fails to advance a far-left political agenda (Linker, 2021).

The meaning of woke is linked with ‘cancel culture’, and these two concepts are being intertwined in the public consciousness. Many people now interpret woke to be a way to describe those who would rather silence their critics than listen to them. Opinions of those who don’t agree with the woke mentality can be “canceled”, often amplified with viral Facebook, Twitter, or Instagram posts, and this movement has become a serious issue in the western culture (Ruiz, Fox News, 2021).

How do Americans define ‘cancel culture’? Pew Research Center asked Americans in September 2020 to share – in their own words – what they think the term means and, more broadly, how they feel about the act of calling out others on social media. Overall, 44% of Americans say they have heard at least a fair amount about the phrase, including 22% who have heard a great deal, according to the Center’s survey of 10,093 U.S. adults, conducted Sept. 8-13, 2020. As part of the survey, respondents who had heard about “cancel culture” were given the chance to explain in their own words what they think the term means (Pew Research Center, 2021):

“[Cancel culture] means rewriting history and stopping the acknowledgment of facts because they are offensive to a racial, religious, ethnic, economic group, etc. It is the rewriting of history to make people comfortable by ignoring facts - things that really happened - good or bad.”

— Man, 70s, Moderate, no partisan leaning

“[Cancel culture is] a synonym for ‘political correctness,’ where words and phrases are taken out of context to bury the careers of people. A mob mentality.”

— Man, 20s, Liberal Democrat

A well-known case of the woke mentality and cancel culture was the rage and criticism directed to the Harry Potter writer, J.K. Rowling, in every social media, for defending Maya Forstater, a British woman who lost her job for saying that people cannot change their biological sex. J.K. Rowling has been accused of transphobia far and wide. A school in West Sussex has dropped plans to name one of its houses after her as it does “not wish to be associated with these views.” A writer for the *New York Times* has implied that she is responsible for increasing suicidality in gender-dysphoric people. (Kearns, 2020). On June 10, 2020, Rowling wrote an essay responding to much of the criticism that she received. Rowling’s essay was nominated by the BBC for a Russell Prize for Best Writing, stating that “Offence is the price of free speech” (Advocates for Truth, 2021). In her essay she explained her reasons for speaking out on sex and gender issues; among other words, she wrote (J.K. Rowling, 2020):

But endlessly unpleasant as its constant targeting of me has been, I refuse to bow down to a movement that I believe is doing demonstrable harm in seeking to erode ‘woman’ as a political and biological class and offering cover to predators like few before it. I stand alongside the brave women and men, gay, straight and trans, who’re standing up for freedom of speech and thought, and for the rights and safety of some of the most vulnerable in our society: young gay kids, fragile teenagers, and women who’re reliant on and wish to retain their single sex spaces. Polls show those women are in the vast majority, and exclude only those privileged or lucky enough never to have come up against male violence or sexual assault, and who’ve never troubled to educate themselves on how prevalent it is.

3. The mediatization of the gender issues: gender stereotypes and gender confusion

We all live in a digital reality, a simulation. We are all checking the news through our smartphones, posting content on social media and watching in the free time reality shows in TV. We all live in a mediatized reality. As Mark Deuze (2011), professor of Media Studies at University of Amsterdam, stated: “media cannot be conceived of as separate to us, to the extent that we live in media, rather than with media”. This also means that the precarity of contemporary life through media extends to each and every one of us, and cannot be said to

---

¹ Generation Z – the digital natives born between 1995 and the mid-2000s and raised with smartphones.

be beholden to any particular group, race, class or gender – even though life’s current precariousness means different things for different people in different settings (Deuze, 2006).

How are gender issues viewed through the lenses of the media? What has the Fourth Estate done to balance the gender gap, promote gender equality and minimize gender stereotypes? I will give some facts, studies and examples that show how media is losing its battle with gender stereotypes.

“I am not asking for more money. I believe I am very well paid already. I simply want the BBC to abide by the law and value men and women equally” (The Guardian, 2018). These are some of the words of the ex-BBC journalist Carrie Gracie, taken from the open letter to the public voiced at the beginning of 2018. Carrie, a BBC correspondent in China and a 30-year experienced journalist, resigned from her role as China editor for the gigantic global media, because she discovered that was paid 50% less than her male colleague that had the same job and position as she had. What we can learn from Carrie is that gender equality in and through the media is a multidimensional issue. Media is not only perpetuating gender stereotypes, but also reinforcing the gender gap that is still present in our postmodern society (Kosho, 2019, p.10).

Another example of how media is (mis)handling gender issues, comes from Wesleyan University. In a study of print media, researchers at Wesleyan University found that on average, across 58 different magazines, 51.8 % of advertisements that featured women, portrayed them as sex objects. However, when women appeared in advertisements in men’s magazines, they were objectified 76 % of the time (Swift and Gould, 2021).

Social media has "amplified age-old pressures for teenage girls to conform to certain sexualized narratives," according to a study published by The American Journal of Psychiatry. The study examined the sexting habits of teens and found that between 10 % and 25 % of adolescents surveyed had sent sexts — photos or texts of a sexual nature — and 15 % to 35 % had received *sexts* (Stephanie, 2016).

After having a glimpse of the picture drawn by the media according to gender stereotypes, it is of the same importance to show the mediatization of the gender confusion and the manifestation of the woke mentality. What gender confusion looks like in the media and entertainment industry? Here are some examples of mediatized gender confusion:

The first transgender Barbie is now available in kid stores. The actress and LGBTQ activist Laverne Cox has become the first transgender person to have a Barbie doll designed after her. Cox noted the challenges faced by the LGBTQ community — particularly for young transgender people — while promoting the doll on NBC’s “Today” show this week. “I hope all the kids who are feeling stigmatized when their health care is being jeopardized, whose ability to play sports [is curtailed], I hope they can see this Barbie and feel a sense of hope and possibility,” she said, (Washington Post, May 2022).

Walt Disney corporate employees were reportedly caught on camera discussing efforts to include more LGBT content in the company’s programming during company meetings discussing a Florida education bill, according to videos shared by Manhattan Institute senior fellow and activist Christopher Rufo (Dugan, 2022). So, the former company that in the old days sparkled children’s dreams, now is going to show content that make children question their gender identity.

What about the Academia? Are the educational institutions addressing with care the gender confusion infused in our young generations nowadays? Are schools and universities properly advising and supporting gender deviances among young people? Here are some examples how Universities and other educational institutions are (mis)handling the situation according to gender issues:

Johns Hopkins University has hired a transgender academic who had said *they* (the academic uses plural pronouns) want to “destigmatize” pedophilia. Allyn Walker [said](#) last November *they* preferred to use the term “minor-attracted person,” or MAP, in place of “pedophile” so as to “lessen the stigma.” Walker also stirred up controversy by saying “people can be attracted to children without acting on that impulse,” and that since pedophiles don’t choose to be as they are their condition shouldn’t be dubbed “immoral.” More than 15,000 people had signed a petition calling on Walker’s now-former employer, Old Dominion University, to terminate their employment. Old Dominion eventually put the professor on administrative leave. Walker’s new position will be a postdoctoral fellowship at the Johns Hopkins’ Moore Center for Prevention of Child Sexual Abuse. (The College Fix, May, 2022).

Teenager is forced out of her private school by mob who attacked her for questioning trans ideology as school refused to back her. The sixth form pupil who was forced out of her private school after challenging the ‘trans ideology’ of a visiting speaker has spoken publicly about her ordeal for the first time, thanking J.K. Rowling for her support after other pupils “made me think I was mad” (Daily Sceptic, May, 2022).

Conclusions and recommendations

With the intention to make a paper about gender stereotypes, I dived into research, reading books and studies, checking in global indexes about the gap between the social status of men and women and finally, as a journalist and a lecturer, I did a media screening, reading and watching news about gender issues. The monitoring of media changed the focus of my study. Instead of going deep into gender stereotypes, as I have done before in other studies, or trainings, I became deeply interested and totally concerned with another ‘gender problem’, the so-called *gender confusion*. Beside emphasizing the necessity to represent women and men equally in the media, with the same respect and consideration, there is a crucial and fundamental need to address the expansion of gender confusion in our society, reported and often supported by media.

Gender issues concerning men and women role in the society do preoccupy a large number of scholars, academics, journalists. Stereotypes, fixed and often false ideas how women and men should behave based on their gender, are widely spread through media. The media content cannot have a balanced and constructive approach toward the gender issues, if behind the scenes, women journalists are less paid or in a lower status than men are. How media deals with the gender issues, how women and men are represented in news, advertisement or entertainment, creates a model that will mirror how society stands for gender equality, how the men see their wives and colleagues, how the male CEOs behave with the women employees or business partners, and how the women see themselves regarding confidence, success and trust. The gender gap in terms of political empowerment, economic participation or education are evident in a global scale. The facts, statistics, studies, surveys do show that men are still more employed, empowered, payed and appreciated than women in the global society.

Gender matters are too complex and controversial, to be focused only at stereotypes. Gender confusion, in the context of woke mentality and cancel culture, is becoming the new *Gordian knot* to be solved. *Gender confusion* is the term associated with the inability of a man or a woman to accept or identify with, his or her gender. These individuals feel uneasy with their sexual identity and may believe they are “trapped” inside the wrong body. The American Psychiatric Association considers as a manifestation of gender confusion some categories of transgendered and transsexual individuals, such as gender dysphoria or gender identity disorder. From a media screening – reading, observing and analyzing many news articles and stories that had in focus gender identity, I identified as a crucial problem to be addressed, the media carelessness while covering controversial topics as transgenderism or gender identity in children, creating or even more confusion.

Gender confusion is blooming in a fertile terrain like the woke mentality and cancel culture can be. To be ‘woke’ mean to be socially active in a unique way, though promoting controversial issues like for example ‘transgenderism’, ‘children to choose their sexual identity’, etc. On the other hand, people belonging to a broad cancel culture are erasing or bulling everything and everyone that does not suit with their *wokeism*. What is more concerning is that big industries like Disney or Hollywood are promoting gender confusion, alongside with media industry. Articles like: ‘Dallas drag queen² event for kids sparks outrage, defense’ (Nexstar Media Wire, 07/06/2022), ‘Norwegian Ethics Professor Calls for Normalization of Pedophilia’ (Web Times, 12/06/2022); or studies like this: ‘Over one in four California children ages 12 through 17 now identifies as “gender non-conforming,” according to a study by the University of California, Los Angeles’ (RBN news, January 2020), show a disturbing picture, where children and young adults are struggling with their gender identity, often confused and gaslighted by media and entertainment industry.

What can academia and media people do, to solve or dissolve gender identity dilemmas, crises or phobias dispersed in a large scale in our postmodern society? We can create inclusive platforms via conferences,

---

² Drag Queen - a man who ostentatiously dresses up in women's clothes.

symposiums, social media, film industry, or any other medium or leverage, to discuss, educate, teach and raise awareness about gender issues. We, the teachers, journalists, scholars, mothers and fathers need to adequately address what is healthy, natural or possible and what is not, regarding gender confusion, giving the youth new pathways of understanding the world and furthermore, understanding themselves.

References

1. Aliyu, A. (2022). Norwegian Ethics Professor Calls for Normalization of Pedophilia. Web Times; available in: <https://webtimes.uk/norwegian-ethics-professor-calls-for-normalization-of-pedophilia/>
2. Cheng, A. (2022). Laverne Cox is first trans woman to have Barbie doll modeled after her. Washington Post; available in: <https://www.washingtonpost.com/business/2022/05/27/laverne-cox-barbie-transgender-lgbtq/>
3. College Fix. (2022). Johns Hopkins U. hires academic who wants to ‘destigmatize’ pedophilia; available in: <https://www.thecollegefix.com/johns-hopkins-u-hires-academic-who-wants-to-destigmatize-pedophilia/>
4. Deuze, M. (2006). Liquid Life, Convergence Culture and Media Work. Working paper, University of Amsterdam, available in: <https://scholarworks.iu.edu/dspace/bitstream/handle/2022/3343/Liquid%20Life%20Deuze%202006.pdf?sequence=1&gt>
5. Deuze, M. (2011). Media Life. *Media, Culture & Society*, 33(1) 137–148, sagepub.co.uk, DOI: 10.1177/0163443710386518
6. Dugan, L. (2022). ‘Gay Agenda’: Disney Employees Reportedly Reveal Effort to Inject ‘Queerness’ Into Children’s Shows. Daily Caller; available in: <https://dailycaller.com/2022/03/30/disney-leaked-lgbt-gay-transgender/>
7. Eagly, A. H., Nater, C., Miller, D. I., Kaufmann, M., & Sczesny, S. (2019, July 18). Gender Stereotypes Have Changed: A Cross-Temporal Meta-Analysis of U.S. Public Opinion Polls From 1946 to 2018. *American Psychologist*. <http://dx.doi.org/10.1037/amp0000494>
8. Ellemers, N. (2018). Gender stereotypes. *Annual Review of Psychology*. <https://doi.org/10.1146/annurev-psych-122216-011719>
9. Falcon, R. (2022). Dallas drag queen event for kids sparks outrage and defense. Nexstar Media Wire, available in: <https://www.wivb.com/news/national/dallas-drag-queen-event-for-kids-sparks-outrage-defense/>
10. Global Gender Gap Report (2021). Insight report, World Economic Forum; available in: https://www3.weforum.org/docs/WEF_GGGR_2021.pdf
11. Hackey, S. (2022). ‘Be true to yourself’: A message from the nation’s highest-ranking openly transgender official. USA Today; available in: <https://www.usatoday.com/in-depth/opinion/2022/03/13/rachel-levine-honoree-usa-today-women-of-the-year/6600134001/>
12. J.K. Rowling. (2020). Her Reasons for Speaking out on Sex and Gender Issues; available in: <https://www.jkrowling.com/opinions/j-k-rowling-writes-about-her-reasons-for-speaking-out-on-sex-and-gender-issues/>
13. Jones, W. (2022). Teenager is Forced Out of Her Private School by Mob Who Attacked Her for Questioning Trans Ideology as School Refused to Back Her. The Daily Sceptic; available in: <https://dailysceptic.org/2022/05/21/teenager-is-forced-out-of-her-private-school-by-mob-who-attacked-her-for-questioning-trans-ideology-as-school-refused-to-back-her/>
14. Kearns, M. (2020). J. K. Rowling vs. Woke Supremacy. National Review; available in: <https://www.nationalreview.com/2020/06/j-k-rowling-vs-woke-supremacy/>
15. Kosho, J. (2019). Gender inequality through the lenses of the Albanian media, *Anglisticum Journal (IJLLIS)*, Volume: 8 | Issue: 1, <https://doi.org/10.5281/zenodo.2551786>

16. Linker, D. (2021). What the woke revolution is — and isn't. *The Week*; available in: <https://theweek.com/articles/972066/what-woke-revolution--isnt>
17. Mayer, L.S. and Mc Hugh, P.R. (Fall 2016). Sexuality and Gender. *The New Atlantis Journal*, Number 50; available in: <https://www.thenewatlantis.com/publications/preface-sexuality-and-gender>
18. Ruiz, M. (2021). What does 'woke' mean, *Fox News*; available in: <https://www.foxnews.com/us/what-does-woke-mean>
19. United Nations. Gender stereotyping, OHCHR and women's human rights and gender equality; available in: <https://www.ohchr.org/en/women/gender-stereotyping>
20. USAID, (2007). Women in Development. Gender Terminology; available in: https://pdf.usaid.gov/pdf_docs/Pnad1089.pdf
21. Vogels, A. E., Anderson, M. et al. (2021). Americans and 'Cancel Culture': Where Some See Calls for Accountability, Others See Censorship, Punishment. *Pew Research Center*; available in: <https://www.pewresearch.org/internet/2021/05/19/americans-and-cancel-culture-where-some-see-calls-for-accountability-others-see-censorship-punishment/>
22. Ward, L.M., Grower, P. (2020). Media and the Development of Gender Role Stereotypes. *Annual Review of Developmental Psychology*. <https://doi.org/10.1146/annurev-devpsych-051120-010630>

“ÖLMEME YATMAK” VE “DAĞIN ÖTEKİ YÜZÜ” ROMANLARININ FEMİNİST YURTTAŞLIK BAĞLAMINDA ANALİZİ: TOPLUMSAL KURGULAR VE İÇE DÖNÜK HAYATLAR – AYSEL VE VİCDAN

Sefanur YESİLYURT AKSAKAL
Manisa Celal Bayar Üniversitesi, Türkiye
aksakalsefanur@gmail.com

ÖZET

Türkiye’de Erken Cumhuriyet dönemiyle başlayan kadınların yurttaşlar olarak kamusal alana dâhil olma süreçlerinde dönemin hâkim ideolojisi olan Milliyetçilik ve Türk Modernleşmesinin devrim içindeki devrimini ortaya çıkaran iki önemli edebi eser, Adalet Ağaoğlu’nun “Ölmeye Yatmak” ve Erendiz Atasü’nün “Dağın Öteki Yüzü” adlı eserleridir. Bu çalışma kapsamında, Cumhuriyet rejimi ve modernleşme özünde kadınları özgürleştirmiş mi yoksa baskı altına mı almış, dönemin hâkim ideolojisiyle kadınların kimlikleri örtüşüyor mu yoksa kadınlar ikilemler yaşıyorlar mı, modernleşmeyle birlikte eskiye dair tüm fikirler siliniyor mu yoksa tarihsel olarak değişimin içinde bazı devamlılıklar da söz konusu mu gibi soruların cevapları aranmıştır. Bu çalışmada, Cumhuriyet rejiminin kurulduğu ve bu duruma paralel olarak gelişen ideolojik yaklaşımla geçmişe ait tüm değerlerin silinip çağdaşlaşma yolundaki süreci aktaran dönemin hâkim söylemiyle “Makbul” ve “Aydın” olan eserlerdeki iki kadın başkarakterin, Aysel ve Vicdan/Nefise’nin yaşadıkları ikilemleri ve sorgulamalarını yansıtmaktadır. Bu ikilemler analiz edilirken Türk ulusçuluğu ve modernleşmesine odaklanılacak, seçilen iki kadın karakter üzerinden bireyselleşme krizleri yansıtılacaktır. Bireyselleşme krizleri bağlamında ise yeni ahlak anlayışları, mesleki kimlikleri ve kadın-erkek ilişkileri arasında ikilemler yaşadıkları gözler önüne serilecek ve bu bağlamda romanlardan seçilen kadın başkarakterler üzerinden Türk Modernleşmesinin kadın yurttaşlığı projesi tartışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Ölmeye Yatmak, Dağın Öteki Yüzü, Toplumsal Cinsiyet, Yurttaşlık, Feminist Kuram

ANALYSIS OF “LYING TO DIE” AND “THE OTHER SIDE OF THE MOUNTAIN” IN THE CONTEXT OF FEMINIST CITIZENSHIP: SOCIAL FICTIONS AND INTROVERTED LIVES - AYSEL AND VICDAN

ABSTRACT

In the process of women's inclusion in the public sphere as citizens, which started with the Early Republican Era in Turkey, two important literary works that reveal the dominant ideology of the period, Nationalism and the revolution of Turkish Modernization within the revolution are Adalet Ağaoğlu's “Lying to Die” and Erendiz Atasü's “The Other Side of the Mountain”. Within this study, the questions such as "Did the republican regime and modernization essentially liberate or oppress women? Do women's identities overlap with the dominant ideology of the period or women experience dilemmas, all ideas about the past disappear with modernization, or are there some continuities in historical change?" were tried to answer. This study will reflect the dilemmas and interrogations of the two female protagonists: Aysel and Vicdan/Nefise, who are the dominant discourses of the period, "Acceptable" and "Intellectual", conveying the process of erasing all values belonging to the past and becoming modern with the ideological approach that developed in parallel with the establishment of the republican regime. While analyzing these dilemmas, Turkish Nationalism and Modernization will be focused on, and individualization crises will be reflected through two selected female characters. In the context of individuation crises, it will be revealed that they experience dilemmas between their new moral understanding, professional identities and male-female relations, and in this context, the female citizenship project of Turkish modernization will be discussed through the female protagonists selected from the novels.

Keywords: Lying to Die, The Other Side of the Mountain, Gender, Citizenship, Feminist Theory.

GİRİŞ

Bu araştırmanın konusu, Türk modernleşmesindeki kadın kimliklerinin oluşturulma süreçleri ve kadınların bireyselleşme yolunda yaşadıkları ikilemeleridir. Bu bağlamda Adalet Ağaoğlu'nun *Ölmeye Yatmak* ve Erendiz Atasü'nün *Dağın Öteki Yüzü* adlı eserleri incelenmiştir. Bu eserler içerisinde kadın başkarakterlerden Aysel ve Nefise/Vicdan'ın yaşantıları esas alınmıştır. Araştırma kapsamında sadece Cumhuriyet döneminde ideal kadın kimlik kurguları irdelenmemiş aynı zamanda erken Cumhuriyet döneminden sonra kadınların kimlik sorunlarıyla yüzleşmeleri de ele alınmıştır. Araştırmada, Cumhuriyet rejimi ve modernleşme özünde kadınları özgürleştirmiş mi yoksa baskı altına mı almış, dönemin hâkim ideolojisiyle kadınların kimlikleri örtüşüyor mu yoksa kadınlar ikilemler yaşıyorlar mı, modernleşmeyle birlikte eskiye dair tüm fikirler siliniyor mu yoksa tarihsel olarak değişimin içinde bazı devamlılıklar da söz konusu mu gibi sorulara cevap aranmıştır. Bu noktada bu ikilemler/devamlılıklar/dönüşümler varsa kadınlar bu olgularla nasıl başa çıkmışlar ve Türk Modernleşmesinin birer parçası olarak nasıl yurttaş kabul edilmişlerdir sorusuna odaklanılmıştır. Kadınların yurttaşlığının sınırlılıklarını ortaya çıkarmak içinse devletin ataerkilliği ve baskıcı iktidar biçimleri arasındaki ilişkiyi irdelemek gerektiği fikri bu çalışmayı yapmaya iten ana merak konusu olmuştur.

Araştırmada ele alınan kadınların Türk modernleşmesindeki yurttaşlığı ve kadın kimlikleri önemli bir toplumsal sorun olarak yansıtılmıştır. Sonuçları bakımından yıllardır süren ve giderek artan bir sorun olarak görülmüş ve alan literatürüne bilimsel katkı sağlanması amaçlanmıştır. Bu araştırma farkındalık yaratma, duyarlılığı artırma ve bilinçlendirme açısından topluma, Cumhuriyet ve Türk modernleşmesinde kadınların yurttaşlar olarak bazı yükümlülükleri yerine getirmeleri koşuluyla kendi kadın kimliklerinden uzaklaşarak var olmalarının beklendiğini ve bu noktada kadınların ikilemler yaşadıklarını yansıtmıştır. Osmanlı-Türk toplumu ayırımındaki keskin ve ani değişimler toplumsal hayatta kadınlar açısından bazı çelişkilere yol açmış ancak erkeklerin ideal kadın benlik algılarındaki süreklilik devam etmiştir. Araştırmacı olarak, bu araştırmayla birlikte hâkim olan söylemlerin tersine aslında Türk modernleşmesinde kadınların kamusal alana katılımı, eşitliği, eğitimi ve medeni hakları kadınlara verilen ve onları özgürleştiren hakların tersine olarak algılarını dönüştürmüştür. Hem Osmanlı toplumunda hem de Türk modernleşmesinde hâkim olan bakış açısı erkek egemendir. Kadınları geleneksel olarak dinsel, ailesel ya da ulusçu değerlerin taşıyıcıları olarak görmüşlerdir. Dolayısıyla erkek egemen toplumlarda kadınların söz sahibi olmaları, kendi “adlarını koymaları”, bilinçli bir şekilde karar verip onları uygulamaları çok zordur. Ancak bu bireyselleşme sürecinde yaşadıkları bazı sancuların sonucunda kadınlar, kendi kaderlerini kendileri belirleme mücadelesini kazanmış olurlar. Bu sorgulama ve bireyselleşme için de gerçekten bağımsız ve eleştirel bir bilinç gerekmektedir. Bu noktada seçmiş olduğum iki roman *Dağın Öteki Yüzü* ve *Ölmeye Yatmak* romanları bu sorgulama ve bireyselleşme süreçlerini yansıtmaktadır.

Türk Modernleşmesinin Kadın Yurttaşlığı

Devrim içinde devrimin anlamı, dünyaya kendi gözleriyle bakmak, ona kendi elleriyle dokunmak, deneyimlerini kendi kafasında özümlemek, kendi sesini bulabilmek, sözlerini kendisi seçmek ve yüzüne yüzyıllar boyu başkası tarafından yönetilmiş olmak yüzünden zorla takılmışlığın da ötesinde adeta derisinin içine işlemiş olan o maskeyi söküp atmaktır (Rowbotham, 1972).

Filiz Kartal'ın (2016) “Kadınların Yurttaşlığı ve Feminist Kuram” adlı makalesinde yurttaşlığın bir statü ya da bir pratik olarak veya her ikisinin bir sentezi olarak, özünde siyasal iktidar ve devletle olan ilişkinin kurumsallaştırılması olduğunu belirtmektedir. Kadınların yurttaşlığının sınırlılıklarını kavramak içinse devletin ataerkilliği ve hegemonik maskülen iktidar biçimleri arasındaki ilişkinin dinamiklerin tahlil edilmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Bu noktadan hareketle, Türkiye’de Erken Cumhuriyet dönemiyle başlayan kadınların yurttaşlar olarak kamusal alana dâhil olma süreçlerinde dönemin hâkim ideolojisi olan milliyetçilik ve Türk modernleşmesinin devrim içindeki devrimini ortaya çıkaran iki önemli edebi eser, Erendiz Atasü'nün *Dağın Öteki Yüzü* (İstanbul Can Yayınları, 2016) ve Adalet Ağaoğlu'nun *Ölmeye Yatmak* (İstanbul Everest Yayınları, 2019) romanlarıdır. Bu çalışma, Cumhuriyet rejiminin kurulduğu ve bu duruma paralel olarak gelişen ideolojik yaklaşımla geçmişe ait tüm değerlerin silinip çağdaşlaşma yolundaki süreci aktaran dönemin hâkim söylemiyle “Makbul” ve “Aydın” olan iki kadın başkarakterin, Aysel ve Vicdan/Nefise'nin yaşadıkları ikilemleri ve sorgulamaları yansıtmaktadır. Bu ikilimler analiz edilirken Türk ulusçuluğu ve modernleşmesine odaklanılmış,

seçilen iki kadın karakter üzerinden bireyselleşme krizleri yansıtılmıştır. Bireyselleşme krizleri bağlamında ise yeni ahlak anlayışları, mesleki kimlikleri ve kadın-erkek ilişkileri arasında ikilemler yaşadıkları belirlenmiş ve bu bağlamda romanlardan seçilen kadın başkarakterler üzerinden Türk modernleşmesinin kadın yurttaşlığı projesi tartışılmıştır.

Herhangi bir edebi eser, yazarın yaşadığı dönemin toplumsal, siyasal ve ekonomik gerçekliğinden bağımsız düşünülemez. Nitekim Adalet Ağaoğlu ve Erendiz Atasü de Cumhuriyet modernleşmesi süresince yaşamış iki kadın olarak bahsedilen ani ve keskin bir toplumsal değişimin sancılarını bizatihi yaşamışlardır. “Ağaoğlu, Batı’nın ancak birkaç yüzyılda benimseyip içselleştirebildiği sosyal ve kültürel yeniliklerin, birkaç yıl içinde baş döndürücü bir hızla hayata geçirilmiş olmasının doğurduğu çelişkileri gözlemlemekte, bu durumdan rahatsızlık duymaktadır. Dahası kendisini “ortasından makasla kesilmiş bir kültür”[ü]” yaşayan kuşak içinde addetmektedir.”(Eronat, 2004, s.60). Seçilen her iki roman karakteri de bu çelişkileri gözler önüne sererken romanların yazarları rahatsızlıklarını eserlerine yansıtmışlardır. Öncelikle bu çalışmada romanların seçilen başkarakterleri incelenecek daha sonrasında yaşadıkları çelişkiler bağlamında irdelenecektir.

Ölmeye Yatmak ve Aysel

Roman, başkarakter Aysel’in 1968 yılında bir otel odasında kendi kadın kimliğiyle yüzleşme sancuları sonucunda ölmeye yatması ile başlamaktadır. Ancak romandaki olay örgüsünün başlaması, 1938 yılında Ankara’nın küçük bir kasabasındaki bir ilkokulda yapılan piyeste yer alan çocukların anılarına dayanmaktadır. Daha sonra ise kişisel ve toplumsal hikâyeler aktarılır. Bu hayat hikâyeleri üzerinden Türkiye’nin erken Cumhuriyet tarihine ve cinsiyet rejimine göz atma fırsatı sunulmaktadır. Aysel, orta sınıf bir ailenin ikinci çocuğudur. Annesi bir ev kadını, babası ise esnaftır. Cumhuriyet ilkelerini sonuna kadar özümseyen ve destekleyen Aysel, ailesinin karşı çıkış ve engellemelerine rağmen vatanına hizmet etmek uğruna okuluna devam eder ve meslek sahibi olma isteğini her zaman sürdürür. Ankara’da eğitimine devam eden Aysel, üniversitede öğretim üyesi olmuştur. Romandaki hikâyeler ve mektuplaşmalar boyunca Aysel, Türkiye’de dönemin farklı sınıf ve ideolojilerini destekleyen arkadaşlarının da hikâyeye dâhil olmasını sağlamıştır. Bununla birlikte, üniversite eğitimi sırasında tanıştığı ve dönemin bakış açısına sahip olarak kendisine yakın bulduğu Ömer’le kendi tercihiyle evlenir. Ömer’de kendini vatanına adanmış, ona hizmet etmeyi borç bilmiş bir akademisyendir. Aysel’in aslında romanın başında bir otel odasında ölmeye yatmasının nedeni kısa bir süre önce üniversitedeki öğrencilerinden biri olan Engin’le evlilik dışı bir ilişki sonucunda hamile olduğunu fark etmesidir. Aysel’in ise bunun sonucunda intihar etmeye çalıştığı ve ölmeye yattığı fark edilmektedir. Bu intihar eylemi sırasında tüm aile ve toplumsal hayatını, kişisel ilişkilerini ve kadın kimliğini sorgulayarak 1938-68 arası Cumhuriyet dönemini kendi anılarıyla betimler. Ahu Sumbas’ın (2017) “Adalet Ağaoğlu’nun Ölmeye Yatmak Romanı Üzerinden Türk Modernleşmesinin Kadın İmgesinin Eleştirisi” adlı makalesinde belirttiği gibi romanın kurgusu ve ana kahramanları açısından bu sorgulamaların, özellikle Cumhuriyet projesinin cinsiyet rejimine bir öz eleştiri niteliğinde olduğu anlaşılmaktadır. Romanın temel kahramanı olan Aysel, ulusun yeni kurumsal yapısını simgeleyen orta sınıf bir çekirdek ailenin kızı olarak yetişmiştir. 1930’lu yılların ikinci yarısında henüz ilkokulda olan ve yeni devletin bürokratını temsil eden Dünder Öğretmen tarafından yetiştirilen Aysel’in Cumhuriyet’in sadece yeni neslini değil; aynı zamanda ‘yeni kadını’nı da simgelediği anlaşılmaktadır. Bu yeni kadın imgesi, uluslaşma ve modernleşme projeleri çerçevesinde modernliği ve millîliği içinde barındıran, cinsiyetsiz bir kimlikle kamusal ilişkilerini sürdüren, yeni ulusun Batılı yüzü kadar vatanın fedakâr anası/bacısı olarak Doğu’nun kültürünü özümseyen bir kurgu üzerinden şekillenmektedir. (Sumbas, 2017). Roman boyunca Aysel’in iffetli olma/alafranga olma ve cinsiyetsiz olma/kadın olma arasındaki ikilemini yaşadığı gözlemlenmektedir. Sonuç olarak, romanda Aysel’in ölmeye yatması aslında Türk modernleşmesinin cinsiyetçi rejimlerinin sonucu olarak kadın kimliklerinin ölmeye yatması olarak açıklanmaktadır. Bu intihar eylemi Aysel’in bireyselleşemediği için yaşadığı bir kimlik krizinin sonucudur.

Dağın Öteki Yüzü ve Vicdan/Nefise

Roman, Erendiz Atasü’nün 1930-1940 yılları arasında annesi Hadiye ve babası Faik’in mektuplaşmalarını bulmasıyla başlamaktadır. Bu mektuplaşmalar Cumhuriyet dönemini yansıtması açısından romanın temel konusunu oluşturmaktadır. Roman boyunca üç nesil bulunmaktadır. Ananesi Fitnat Hanım, annesi Vicdan ve

kendisi Erendiz Atasü. Bu çalışmada ise Cumhuriyet döneminin ilk yıllarının ‘ideal ve çağdaş kadın’ını yansıtması bakımından Vicdan başkarakteri incelenecektir. Vicdan’ın ailesi savaş yıllarında Selanik’ten Anadolu’ya göç etmiştir. Adıyla özdeşleşmiş bir sorumluluk duygusuyla Cumhuriyet’e her zaman bağlıdır. Roman süresince vicdanı onu rahat bırakmaz ve bu idealizmi sürdürmeyi seçer. Ancak Vicdan’ın aynadaki yansıması, öteki benliği olarak tanımlanan yakın arkadaşı Nefise vardır. Yazar, Nefise karakterinin romanın başında hayal ürünü olduğunu belirtir. Zaman zaman nefesine yenilen ve Cumhuriyet döneminin ideal kadın kimliğinden uzaklaşan kişiliğiyle, Vicdan’ın idealizmini ve bireysellik özlemini belirginleştirmektedir. Aslında onlar bir aynanın iki yüzü gibidirler. Bu iki karakter aslında Vicdan’ın öz benliği ve ideal benliğidir. Bu iki genç kadın, Reis-i Cumhur’un ısrarlarıyla açılan devlet bursuyla öğrenim görmek için Cambridge’e giderler. Çimen Günay’ın (2000) “Cumhuriyet’e Feminist Bir Bakış: Erendiz Atasü ve 'Dağın Öteki Yüzü” adlı makalesinde bahsettiği gibi İngiltere’de başlayan Cumhuriyet tarihi, geriye dönüşlerle kesintiye uğratılmakta ve anlatı, araya giren yazışmalarla sonraki zaman dilimlerine taşınmaktadır. Bu tarihsel geçişler sayesinde, *Dağın Öteki Yüzü*’nde anlatı düzlemleri, Cambridge’den Türklerin göçe zorlandıkları Selanik’e, oradan nasyonal sosyalizmin ırkçı yüzünü gösterdiği Berlin’e kaymakta ve Vicdan ile Nefise’nin bireysel tecrübeleri, evrensel birer sorgulamaya dönüşmektedir.

Yeni Ahlak Anlayışları ve İkilemler

Serpil Sancar (2017), *Türk Modernleşmesinin Cinsiyeti* adlı eserinde Cumhuriyet’ten bugüne devletin din, aile, cinsel ahlak konularında aşılmaz sınırlar çizmesini “modernliğin muhafazakârlaşması” olarak tanımlamıştır. Sancar, bugün hâla “modern kadınlık” imgesinin hem modernliğin hem de geleneklerin taşıyıcısı olarak zıt iki kavramın bileşeni olmaya devam ettiğini, birleşmesi imkânsız görünen bu iki alan arasındaki bağlantıyı kurma görevinin kadına bırakıldığını ifade eder (2017, s. 307). Ancak hem Cumhuriyet modernleşmesi süresinde hem de günümüzde kadınlar bu imkânsız alan arasındaki bağlantıyı kurmaya çalışırken ikilemlerde kalırlar. Bunun nedeni ise kendi kadınlık algılarının yok sayılması gerektiği ve inşa edilmiş ideolojilerin içerisinde nefes almaya çalışmalarıdır. Bu ikilemleri hem Aysel karakterinde hem de Vicdan karakterinde gözlemlemekteyiz. Adalet Ağaoğlu’nun *Ölmeye Yatmak* (2019) romanındaki Aysel karakterinin yaz tatilinde köyüne döndüğünde yaşadığı ikilem bu bağlantıyı kurma yolunda yaşadığı çelişkileri resmetmektedir: “Ben oraya gelince, en ağırıma giden de anemin, babamın bana başımı örttürmeleri oldu. Sana anlattığım gibi, burda benim yaşımdaki kızlar, hiç başlarımızı örtmüyor. Sadece, okula giderken kasketlerimizi giyiyoruz. Zaten Ölmez Atamız, bizlerin uyanık ve medeni olmamızı istemiştir. Şayet beni burdan bir öğretmenim yazın, başım örtülü olarak dolaştığımı görseydi kim bilir neler derdi? Ama gel de bunu anneme ve bilhassa babama anlat. Buraya geri göndermeyiverirler korkusuyla ben de sesimi çıkarmadım” (s. 78). Aynı noktadan başka bir örnek olarak: “Parkın önünde ona, "Girelim mi?" dedi. "Bilmem ki... Acaba girmesek daha iyi olmaz mı? Otururken görürlerse belki herkesin aklına bir şey gelir. Acaba geri dönüp Cebeci’ye doğru yürüsek mi? Hamamönü tarafından gitmeyelim ama ... Orada bizim tanıdıklar oturuyor... Bakın, şimdi buraya gelince düşündüm: Oturmamızın daha kötü olacağını düşündüm ... Yürürsek, ne olacak, yolda rastlaştığımızı sanırlar... Hem de...” (s. 327). Aysel’in yaşadığı bu ikilem yukardaki örneklerden anlaşılacağı üzere romanın diğer bölümlerinde de yansıtılmıştır. Arkadaşı Semiha’ya yazdığı bir mektubunda onun okulunda olan bir müsamerayı anlatırken, “Burası Ulu Atamızın bize açtığı yolda medeni bir âlem. Bütün herkes kız demeden, erkek demeden orta yere çıkıp ikişer ikişer birbirine sarıldılar, döndüler. Bizim orda oynadığımız oyunlardan çok daha samimi. Ben çok uygar buldum” (s. 80) sözleriyle Cumhuriyet’in çağdaş kadın imgesine uymaktadır. Ancak mektubuna eniştesinin onları götürdüğü bir filmi anlatarak devam ederken ise “Çok komikti. Ayıp olmasın diye fazla gülmedim. Kendimi zor tuttum” (s. 81) demiştir. Bu çelişkiler, Aysel’in ona yeni öğretilen ideolojileri benimsemeye çalışırken aslında ailesinden gördüğü ve eskiye tarihine ait algılarıyla çatışmakta olduğu görülmektedir. *Dağın Öteki Yüzü* romanının başkarakteri Vicdan’ın ailesi ise millicidir. “Küçük Vicdan’a vatan için, istiklal için, Mustafa Kemal için öl deseler ölür... Ama askerlerden kaçan zavallı köylüyü ve ipten sallanan adamları görünce, tarifsiz bir acı yaşar yüreğinde. Rüyalarında, onların hayalleriyle boğuşur ve kimseye bir şey diyemez” (s. 64). Vicdan’ın milli duygulara sahip olmasına rağmen yapılan uygulamalardan rahatsızlık duyduğunu ancak bu düşüncelerini açıklama cesaretini gösteremediğini anlamaktayız. Vicdan’ın vatan ve ailesi arasında yaşadığı ikilemi ve inşa edilen yeni milli değerleri benimsemekte zorluk çektiğini fark ederiz. “Vatan!” diye düşündü Vicdan. Babasını gammazlayan Alaşehir mi? Parasız yatılı

koşuşları mı? Bakırköy, Sakızağacı sokak,8 numara mı?Yoksa iki buçuk yaşında yitirdiği o güzelim deniz kenti mi?Selanik'i unutmalı,öyle değil mi?Misaki milli sınırları dışında kaldı.” (s. 76).

Vicdan'ın aynadaki iğdüőümü olan Nefise de kadınlığı, bedeni ve yeni ahlak anlayışı ile sancılar çekmektedir. Bu sancılar çeliőkilerle doludur ve hangisiyle yüzleőeđini bilemez. Tüm gövdesinin duygu kapanlarında acı çektii uykusuz bir gecede, Nefise'nin gençliğin o yılmaz enerjisi ile donanmıő usu ve sevgisi bir çıkış yolu arar, gergin kaslarında hapsolmüő kadınlığını tanımaz. Güdüler, seziişler, içe doğuşlarla kıpırdayan kadınlığını...” (s. 92). Nefise geçmişte ona öğretilen kadınlık değerleri olarak bildii őeylerin korkmüő, sinmiő, kirlenmiő bir varlık olarak hatırlar; tokat, tekme izlerini yüreğinde taşıyan, hela aralarında gizli gizli kanayan.. Nefise, böyle olmak istemez! Ona, çağları aşabilmesi için, bilgiden ve ince beğeniden oyulmüő sihirli değneği uzatan kahramanına boyun eğmeli midir? Başarabilir mi? Emin olamaz. Bu çeliőkilerle Reis-i Cumhuri'ün erken Cumhuriyet dönemi Türk modernleşmesine kendi kimliğini feda edip etmemesi noktasında kararsızlıklar yaşadığı anlaşılmaktadır. Ancak denemekten başka şansının ve ülkesinin kadınları üstüne çökmüő ağır kaderi aralayacak başka hiçbir ışın demetinin olmadığını belirtir. (s. 92). Tüm bu belirtilenler ışığında her iki baőkarakterinde aslında milli değerler ve kendi kadın kimlikleri arasında bağlantıyı kurmakta zorluklar yaşadıklarını aslında beklenenin aksine inşa edilen kimlikleri benimserken sorguladıkları gözlemlenmiştir.

Mesleki Kimlikleri ve İkilemler

Erken Cumhuriyet dönemi ile Türk modernleşmesi, bağımsız bir ulus-devletin çağdaş dünya ülkeleri arasında yer alabilmesi için bir zorunluluk olarak görülmüştür. Bu modernleşme idealiyle birlikte düzenlenen en önemli değişiklik, dinsel ve geleneksel olan günlük yaőamdaki her uygulamanın ortadan kaldırılması gerekliliğidir. Cumhuriyet, yeni bir ahlak anlayıőıyla yurttaş yetiőtirmeyi hedeflerken, dış görünüőten, yaşam biçimine, eğitim yönteminden, geleneksel değerlere kadar ciddi bir reform politikası gerçekteőtirmiőtir. Bu doğrultuda ulusal fikirleri benimseyen, “fikri ve vicdanı hür”, kendi iradesiyle hareket eden, bilimsel çalışmalara ayak uyduran bir nesil yetiştirme arzusu içerisindedir. Bu noktada yeni Türk Modernleşmesi toplumu, yeni ulusun değerleri ve yaşam şekliyle tanıştırma ve alıőtırma konusunda en önemli uygulamalardan biri olarak eğitimi kullanmıőtir. Bir diğer ifadeyle eğitimi, ideolojilerin benimsenmesi ve yaygınlaştırılması hususunda gerekli işlevi üstlenmiştir. Eğitim kurumları, bir yandan laik ve bilimsel fikirler bakımından toplumun değişmesini sağlayacaklar, diğer taraftan yeni ulusal değerlerin üreticileri olacaklardır. Bu nedenle, çocukların eğitime dâhil edilmesi çok önemsenmiőt, yeni ulus devletin desteğiyle yurt dışında eğitim görmeleri sağlanmış, eğitimlerini aldıktan sonra ise ülkelerine dönüp hizmet etmeleri beklenmiőtir. Vicdan'ın “Nefiseciğim... Mecburi hizmetimiz var. Burda geçirdiğimiz her yıl için, iki yıl; altı yıla on iki yıl. Devlete borçlandık. Bir İngiliz'le evlenirsen, burs ücretini devlete kim ödeyecek? Ailelerimiz fakir... Unuttun mu?” (s. 80) sözleriyle bu borcun yükümlülüğünü her zaman hissettiklerini belirtmiőtlerdir. Aynı duygu ve sorumluluk hissi Aysel'de de gözlemlenmektedir: “Yeni bir kuşak doğuyor!’ Bizim çocukluğumuz için böyle denirdi. Böyle doğumun ayrı bir sorumluluğu vardır. ‘Ey Türk Gençliği! Birinci vazifen...’ İlk görev. Nedir bir ilk görev? Size verilen, sizin de gücünüzü ölçmeden yüklendiğiniz bir sorumluluk” (s. 29). Bu üstlenilen ağır sorumluluk, Aysel'in ve Vicdan'ın tüm zorlukları tek başlarına aşmaya çalışmalarına hatta bazen kendi kadın kimliğini bile unutmalarına neden olduğu ve çelişkiler yaşadıkları gözlemlenmiştir.

Kadın-Erkek İlişkileri ve İkilemler

Yeni bir ulus inşasında, yeni kadın kimlikleri yaratarak toplumsal bir değişim arayan diőil ulus projesinde cinsellik, aşk, aile, evlilik gibi yeni kurumsal düzenlemeleri içeren cinsiyet politikaları önemli bir yer tutmaktadır. Bu politikaların ve düzenlemelerin, Aysel ve Vicdan karakterlerindeki yansımalarına ve bunların yarattığı kişisel ve toplumsal krizlere roman süresince sıklıkla göze çarpmaktadır. Nitekim Vicdan aşk ve cinsellik algısını vataniyle özdeőleőtirerek kendi kadın kimliğinden uzaklaőmayı seçerek tamamlar: “Vicdan, başarıya aç değildi; hep üstün bir öğrenci olmuőtü. Açlığı, babasının ölümünden beri erkeklerin sevgisineydi; kız okullarında hasret kaldığı, yatılı okuyan erkek kardeşlerinin doymadığı sevgisine; İngiltere'deki sakının dolu yıllar tadamadığı erkek sevgisine... İşte şimdi doyuyordu. Memleketine gelince... Ona yıllarca parasız eğitim imkânı sađlamıő ülkesine hizmet, boynunun borcuydu; böyle düşündü...” (s. 116).

Romanın başka bir bölümünde Vicdan'ın ideal benliği Nefise ise "Enstitüdeki tek kadın hoca benim. Ne kadar yalnızım anlıyor musun! Erkek muallimlerle pek arkadaşlık edemiyorum; hemen dedikodu başlıyor. Galiba Cambridge dâhil, hep kız mekteplerinde okuduğumuzdan paylaşacak fazla bir şey de bulamıyorum erkeklerle" (s. 56). diyerek aslında modern inşa edilen yeni Türkiye'nin kamusal alanında bile hala devam eden bazı geleneksel erkek egemen algıların devam ettiğini bu yüzden kadın kimliğiyle varlığını rahatça sürdüremediğini belirtmektedir. "Aysel'in de ölmeye yattığı gün dahi bir yandan yeni kadını simgeleyen eğitilmiş, modern ve örnek bir Türk kadını olarak ulusun ülküsünü gerçekleştirdiği için kendisiyle içten içe gurur duyduğunu diğer yandan Engin'le yaşadığı kontrolsüz cinsellikle ilk kez özgürleştiğini anlatır: "Yeniden, bana verilen tüm haklarımı giyiyorum.. Türkiye'nin ayrıcalıklı kadını oluyorum yeniden. Ölümümü kendim seçmişim işte. Kendim içinde ölüyorum. Devredip soylu nöbetimi..." (s. 121) (akt. Sumbas, 2017). Kitabın sonlarına doğru Aysel'in Ali ile buluşması gerektiği fakat Aysel'in çok rahatsız olduğunu belirttiği sözcükler yaşadıkları bu ikilemleri ve inşa edilen olguların toplumsal ve bireysel hayattaki yansımalarını yeterince yansıtmaktadır: "Düşün bak. .. İlkokullarda bizleri pekala birbirilerimizin üstüne ittiler. İlle dans edin, dediler. Atatürk öyle istiyormuş diye ... O zaman bizim ne kadar zorumuza gitti, ne kadar utandık değil mi? Şimdi de şuna bak. Bir arkadaşına bir derdini söylemek için bin türlü dalavere. Bir roman bile okutmazlar insana. Sanki Atatürk, Jan Jak Russo'yu okutmayın mı dedi? Okulda danslı müsamere yaptığınız arkadaşlarınızı yolda tanımamazlığa mı gelin dedi sanki? Büyüdükçe uzak, daha uzak mı durun dedi birbirinizden?" (s. 328).

Sonuç olarak, toplumların yeni ulus inşasında bireylere sunulan ideal kimlikleriyle tamamen örtüşmesi ve onları sorgulamadan bütünüyle benimsemelerinin çok zor olduğu aşikârdır. Kendi kimlikleri ve toplumsal kimlikleri arasındaki ayrımın keskin çizgilerle belirlendiğini ve ulusun modernleşmesi bağlamında yeniden inşa edildiğini kavrayan bu bilinçli kadınların, kendileriyle yüzleşme sancılarının çekmesi, onları özgürleştirmek için bir adım olmuştur. Bu noktada, "Adalet Ağaoğlu ve Erendiz Atasü'nün yapıtları, Cumhuriyet ideolojisinin farklı tarihsel aşamalarda yarattığı şablon kimlikleri, siyasal ve kültürel kırılmaların erozyona uğrattığı değerleri serimlerken bireylerin zorunlu aidiyetlere ve değişimlere direnişlerini ve o güne kadar getirdikleri uzlaşımalarını sorgulayışlarını konu alır" (Akkıyal, 2005, s. 19). Bu araştırmada ele alınan Aysel ve Vicdan karakterinin Türk modernleşmesindeki yurttaşlığı ve kadın kimlikleri önemli bir toplumsal sorun olarak yansıtılmıştır. Cumhuriyet ve Türk modernleşmesinde kadınların yurttaşlar olarak bazı yükümlülükleri yerine getirmeleri koşuluyla kendi kadın kimliklerinden uzaklaşarak var olmalarının beklendiğini ve bu noktada kadınların yaşadıkları ikilemler irdelenmiştir. Osmanlı-Türk toplumu ayrımındaki keskin ve ani değişimler toplumsal hayatta kadınlar açısından bazı çelişiklere yol açmış ancak erkeklerin ideal kadın benlik algılarındaki süreklilik devam etmiştir. Hem Osmanlı toplumunda hem de Türk modernleşmesinde hâkim olan bakış açısı erkek egemendir. Kadınları geleneksel olarak dinsel, ailesel ya da ulusçu değerlerin taşıyıcıları olarak görmüşlerdir. Dolayısıyla erkek egemen toplumlarda kadınların söz sahibi olmaları, kendi "adlarını koymaları", bilinçli bir şekilde karar verip onları uygulamaları çok zordur. Ancak bu bireyselleşme sürecinde yaşadıkları bazı sancuların sonucunda kadınlar, kendi kaderlerini kendileri belirleme mücadelesini kazanmış olurlar. Bu sorgulama ve bireyselleşme için de gerçekten bağımsız ve eleştirel bir bilinç gerekmektedir. Bu noktada seçilmiş olan iki roman *Dağın Öteki Yüzü* ve *Ölmeye Yatmak* romanları bu sorgulama ve bireyselleşme süreçlerini yansıtmaktadır.

KAYNAKÇA

- Ağaoğlu, A. (2019). *Ölmeye Yatmak*, İstanbul: Everest
- Akkıyal, B. (2005). *Adalet Ağaoğlu'nun Dar Zamanlar Üçlemesinde "Kimlik" Sorunsalı*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Bilkent Üniversitesi Ekonomi ve Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Atasü, E. (2016). *Dağın Öteki Yüzü*. İstanbul: Can.
- Eronat, K. (2004). *Adalet Ağaoğlu: İnsan ve Eser*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Dicle Üniversitesi, Diyarbakır.
- Kartal, F. (2016). Kadınların Yurttaşlığı ve Feminist Kuram. *Amme*.
- Günay, Ç. (Mayıs 2000). Cumhuriyet'e Feminist Bir Bakış: Erendiz Atasü ve 'Dağın Öteki Yüzü'. *Papirüs* (39).
- Rowbotham, S. (1972). *Women, Resistance and Revolution*, London: Verso.
- Sancar, S. (2017). *Türk Modernleşmesinin Cinsiyeti*. İstanbul: İletişim.
- Sumbas, A. (2017). Adalet Ağaoğlu'nun *Ölmeye Yatmak* Romanı Üzerinden Türk Modernleşmesi'nin Kadın İmgisinin Eleştirisi. *Mülkiye*.

GENDER EQUALITY IN THE FRAMEWORK OF THE EUROPEAN UNION: THE ALBANIAN CONTEXT

Elda ZOTAJ

**“Aleksandër Moisiu” University, Albania
eldazotaj@yahoo.com**

Eriada CELA

**University of Elbasan “Aleksandër Xhuvani”, Albania
eriada.cela@uniel.edu.al.**

ABSTRACT

Gender equality lies at the core of the European Union's democratic principles. In addition to being a fundamental right and a common value, gender equality is a necessary condition for economic growth, and employment, as well as for ensuring social cohesion in modern society. There have been great efforts to implement this principle among member countries since the establishment of the first Community until today. Albania's long journey toward the European Union includes a series of reforms that have been undertaken to develop the country and achieve European standards. This paper aims at analyzing the impact of the European Union on the processes implemented by Albania for the development of the legal framework for achieving gender equality throughout the country. The paper addresses the components of decision-making, education, and civil society from a gender perspective in light of the intended impact of the European Union principles. The used methodology is desk review with an analytical approach from a gender perspective. The results highlight specific achievements in each component, alongside the need for further improvement on a larger scale.

Keywords: Gender Equality, Albania, European Union, Democratic Principles

Introduction

Over the years, the United Nations has paid great attention to creating a global dimension of initiatives that promote and support gender equality. Generally speaking, the concept of “gender equality” encapsulates equal access and control over resources and benefits, equal participation in political decision-making, and equality by law for women and men. Having an impact both as an instrument and value in respecting human rights and improving democratic practices, gender equality has become a key policy for many countries around the world. Promoting equal opportunities and respecting human rights are vital and fundamental to the European Union policies. Moreover, gender equality issues are at the heart of the social policies of EU countries and remain one of the requirements to be met for candidate countries that have started the European integration process. Along these lines, the highest values represented by the European Union in the political, economic, and social context have been spread and supported in the course of the enlargement policy of the EU and the aspirations of the countries of Central and Eastern Europe.

More specifically, the Balkan region was included in the EU enlargement agenda through the Stabilization and Association Process in 1999. The Zagreb summit in November 2000 decided that the countries involved in this process would be considered "potential candidate countries for EU membership" and Albania signed the Stabilization and Association Agreement on June 12, 2006. Signing this agreement was a significant step for Albania's goals to democratize and develop the country within the European perspective, including gender equality issues, which achieved faster and more important milestones in completing the legal and institutional framework only after the SAA was signed. It is worth mentioning the fact that since 1993 when the "Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women" (CEDAW) was ratified through law no. 7767, it took Albanian institutions 15 years to approve law no. 9970 in 2008 "On Gender Equality in Society". For many years the legal basis that guided the daily activity of the government mechanism for gender equality and women's associations was the CEDAW convention ratified by law no. 7767 in 1993. In this regard, the

requirements of the SAA have contributed to promoting, improving, and supplementing the legal framework of gender equality in the country.

This paper aims at presenting and analyzing the impact of the European Union guidelines on Albanian institutions in meeting legal standards and their applicability in the field of gender equality. The implementation of steps for achieving gender equality within the EU can be classified at different levels based on the evaluation criteria of programs and policies in gender equality intervention. What we want to analyze is whether these positive developments in the drafting of the legal framework driven by the integration processes have influenced at the same time the practical implementation of political, administrative measures, institutional mechanisms for the practical recognition of the rights of women, and girls in Albania. The paper is organized into three parts. The first part dwells upon the context of legal developments within the European Union. The second part addresses gender equality and the development of the legal basis in Albania. The third part of the paper tackles the findings through the analysis of achievements for the implementation of gender equality in the context of representation at the level of decision-making in politics, in educational matters as an object of study, and in civil society as participants and beneficiaries at the same time. The paper comes to an end with the conclusions.

1. Gender equality within the European Union

The origin of gender equality as a concept within the European Union policies stems from the initial treaties of this union, and major developments have occurred since then. Article 119 of the Treaty of Rome sets out the basic principle of Community law on equal pay for equal work (European Commission, 1957). The inclusion of this principle in the Treaty of Rome enabled the Community institutions, in particular the Commission and the European Court of Justice (ECJ), to play an active role during the 1970s in promoting equality between men and women in employment and other issues related to the labor market, such as social security and unemployment-related social benefits. The first legislative measure adopted by the Council in the field of gender equality was the Directive "On the approximation of the laws of the Member States relating to the application of the principle of equal pay for men and women" (Council Directive 75/11 / EEC), which developed and supplemented Article 119 of the TEC. This directive reinforces the fact that the principle of equal pay meant the elimination of any discrimination on the grounds of sex concerning anything related to pay for equal work or equal value. A year later another important step was taken with the adoption of the Directive "On the implementation of the principle of equal treatment for men and women as regards access to employment, vocational training and promotion, and working conditions" (Council Directive 76/207 / EEC).

In the early 1980s, promoting gender equality between men and women was one of the most important issues on the European Community's agenda. Adoption of "A new Community action program on the promotion of equal opportunities for women; 1982-85" further developed the gender equality agenda and encouraged community institutions to work further in this direction. In 1984, the European Parliament set up a permanent committee on Women's Rights. Since it was set up and throughout its work, the Committee on Women's Rights has confirmed its role as a forum for debating women's problems, and it has played a decisive role in defining and promoting women's rights within the EU. It has made a major contribution to strengthening the provisions on equal opportunities and non-discrimination in the Amsterdam Treaty (Bacelar, 1999, p.7). The Amsterdam Treaty of 1997 also marked the first and most important step towards sanctioning the principle of gender equality. The treaties clearly articulate the EU's tasks and objectives: eliminating inequality (Article 2) and promoting equal opportunities for women and men (Article 3.2). Furthermore, the Amsterdam Treaty (Article 13) stipulates that the Community "shall take appropriate action to combat discrimination based on gender differences". In this treaty, the promotion of this principle was no longer seen as linked only to social policies, but it was closely linked to the obligation that the Community should undertake to eliminate any inequality or discrimination between men and women in the European Union (Treaty of Amsterdam, 1997). European Parliament Resolution 1997 called on the Member States to consider domestic violence against women, including rape and sexual mutilation, a criminal offense and to establish services to assist women victims of this type of violence (OJ C, C / 175, 1999, p.9).

After the 2000s, issues related to gender equality were to be incorporated into European Union policies, programs, practices, or decision-making. The European Commission in March 2006 approved the "Roadmap for

equality between women and men 2006-2010", which outlined six priority areas for EU action on gender equality for the period 2006-2010. These priority areas included equal economic independence for women and men; reconciliation of private and professional life; equal representation in decision-making; eradication of all forms of gender-based violence; elimination of gender stereotypes; promotion of gender equality in external and development policies, and for each area, it identified priority objectives and actions (COM (2006) 92 final). The Treaty of Lisbon also emphasized the commitment on gender equality incorporated in the Treaty of Amsterdam (1999) by including the principles of non-discrimination and equality as core values of the EU (Article 2 TEU), the mandate to promote equality between women and men (Article 3 TEU) and gender mainstreaming in European policies (Article 8 TFEU). It also made explicit references to the trafficking of women (Article 79 TFEU) and the sexual exploitation of women (Article 83 TFEU). Article 10 TFEU established that the EU should combat discrimination based on sex, racial or ethnic origin, religion or belief, disability, age or sexual orientation. In addition, Declaration number 19 on Article 8 of the TFEU annexed to the Treaty makes an explicit reference to action on domestic violence (Irigoiien, 2021, p.5). Other important instruments include the EU Strategy for Equality between Women and Men for time period 2010-2015; 2015-2020 and the last one 2020-2025.

The president of the European Commission Ursula von der Leyen, on her political guidelines stated that: "The promotion of equality between women and men is a task for the Union, in all its activities, required by the Treaties. Gender equality is a core value of the EU, a fundamental right, and a key principle of the European Pillar of Social Rights. It is a reflection of who we are (COM (2020) 152 final, p. 1)". The European Union is a global leader in gender equality: 14 of the top 20 countries worldwide on gender equality are EU Member States. However, no Member State has achieved full gender equality and progress is slow. Based on the EU Gender Equality Index for year 2021, the Member States on average scored 68 out of 100 in, a score which has improved by just 6 points since 2005 (EIGE, 2021).

2. Gender equality developments within the Albanian legislation

The political changes in the early 1990s and the establishment of political pluralism, guided Albania toward the European Union, thus taking the first steps of the country's integration process. Albania has made considerable progress in establishing a relevant institutional framework and policies, as well as participating in various international commitments to ensure gender equality (Gender Equality Index Albania, 2020, p.6). The main developments after the 1990s have been the construction of a legal basis for the promotion, support, and protection of women's rights. Law no. 7767 ratified the "Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women" in 1993. Ratifying this law was of great importance as for more than a decade it became the guideline of the government's day-to-day operations for gender equality and women's associations. Also, the principle of gender equality and non-discrimination became recognized and sanctioned in the fundamental document of the Albanian state, in the first democratic Constitution of 1998. According to Article 3 of the Constitution: "Human dignity, rights, and freedoms are the basis of this state, which must respect and protect them". Article 18 also stipulates that "all citizens are equal before the law and that no one can be discriminated against on the grounds of gender, race, religion, ethnicity, language, political, religious or philosophical beliefs, economic, educational and social status".

In 2006, the Stabilization and Association Agreement was signed between Albania and the EU, which gave a greater impetus to the completion of the legal framework and the approximation of domestic legislation with the legal standards of the European Union for all areas of the agreement. That same year, Albania passed law no. 9669 "On measures against domestic violence". In 2008, for the first time, Albania approved law no. 9970 "On Gender Equality in Society". This law aimed at improving gender equality and would serve to strengthen the institutional mechanisms for the implementation of gender equality in Albania. Two years later, the law "On protection from discrimination" was approved with no. 10221, dated 04.02.2010. The series of legal steps that were undertaken within a few years testified to the importance that gender equality was given not only for the development of the country but also as fulfillment of the obligations of the institutions of the Albanian state towards the SAA. Policymaking in gender equality is mainly driven by the National Strategy and Action Plan on Gender Equality (NSAPGE) 2016-2020, which has four strategic goals: 1. Economic empowerment of women and men, 2. Ensuring factual and equal participation of women in the politics and public decision-making,

3. Reducing gender-based violence and domestic violence, and 4. Empowerment of the coordination and monitoring role of the National Gender Equality Mechanism, as well as awareness-raising of the society on gender equality advancing (Gender Equality Index Albania, 2020, p.8).

In addition to the above instruments, decision-making and educational institutions have also reflected within them some constituent parts which explicitly address gender equality issues. First, the Assembly of the Republic of Albania amended the law on domestic violence in order to expand the protection of victims within active relationships or civil unions. Domestic violence and other forms of violence against women are considered crimes in Albania, as per Law No. 7895 “Criminal Code of the Republic of Albania” 17, dated 27.01.1995 and amended by Law No.36 / 2017 and Law No.89 / 2017 (Gender Equality Index Albania, 2020, p.6). These changes, which took place in 2018, created a protection order that automatically protects children as well (Westminster Foundation for Democracy, 2021, p.20). Amendments were also made to the Criminal Code to assist victims of sexual assault through law no. 35, dated 16.4.2020, and specifically to Article 130 / a "Domestic violence", which is directly related to issues of gender equality in family and society. This is because gender-based violence is often linked to gender roles where women and girls constitute the most vulnerable social group in this regard. This legal framework guarantees access to gender justice by protecting victims and punishing abusers.

Second, the Ministry of Education and Sports addressed gender equality issues through awareness-raising events and educational activities in schools, assisted by the guideline materials distributed to schools. Guideline materials distributed to regional education units and directorates of educational institutions require them to program and conduct training sessions with teachers and the parent communities, appointing a teacher in charge of each school to coordinate activities. Also, within the framework of education for career development, schools are recommended to treat with priority the elimination of gender stereotypes and discrimination as a result of sexual orientation, in the selection of study branches and the directions of further study (Ministry of Education and Sports, Guideline 27, dated 16.08.2018).

3. Implementing the gender equality principles in Albania: Analysis

The implementation of gender equality principles stemming from the European Union values is linked to several circumstances in the Albanian context. This analysis focuses on the issues of representation at the decision-making level in politics, education, and civil society.

3.1. The context of gender representation at the decision-making level in politics

Women's participation in decision-making processes is related to many factors where it is worth mentioning the level of education, place of residence, age, and access to property and income. For almost 18 years since the change of political regime in the early 1990s, the representation of women in the Albanian parliament was low. In the first democratic elections of 1991, the legislature contained 3.6% women and 94.4% men. After 10 years, in the 2001 elections, the legislature contained 6.2% women and 93.8% men (Women in the Assembly, 2003). In the 2005 general elections, there was a slight increase in the representation of women in Parliament where the legislature consisted of 7.2% women and 92.9% men. Increasing the representation of women in parliament became possible only after the interventions in the Electoral Code in 2008. For the first time the "gender quota" was implemented in the 2009 elections. The implementation of this concept was initially related only to the candidacy quota of 30%. The amendments to the Code stipulated that "for each constituency, at least 30% of the multi-name list and 1 of the 3 multi-name list names must belong to each gender" (AWEN Monitoring Report, 2021). As a result of these amendments, the impact of quotas became quite visible in 2009, as the number of women in parliament doubled compared to 2005. The situation was the same in the 2013 elections, where the number of women increased slightly. In 2017 for the first time in the history of transition women and girls had 28% of seats in parliament (ISP, Report 2017, p.6).

The most recent changes to the Electoral Code in 2020 reiterate that the obligation to respect the principle of gender equality lies with electoral subjects, the electoral administration, and the court. The Central Election Commission (CEC) has the right to intervene at any time either to demand that any gender equality violation is put an end to immediately, or, in case of omission, to have it established in its entirety (CEDAW/C/ALB/, 2021, p.25). There are 50/140 women MPs in the present legislature (2021) of the Albanian Parliament. This is the

highest number of female MPs the Albanian Parliament has ever had before. Below we will present a table with the representation of Albanian women in parliament from 2001 to 2021.

The representation of women in the Albanian Parliament	
Parliamentary Legislature	Nr. of female MPs in parliament from 140 seats in total
2001-2005	9 Women
2005-2009	10 Women
2009*-2013 (legislation changes)	23 Women
2013-2017	44 Women
2017-2021	39 Women
2021-2025	50 Women
source: https://www.parlament.al/Files/Informacione/grate.pdf	

Table 1. Representation of women in the Albanian Parliament (2001-2021)

In addition to representing women at the parliamentary level, we also have their representation in the government cabinet. On April 20, 2021, the Socialist Party took its third governing mandate. Currently, the Albanian Government consists of 15 ministries, of which 9 ministries are led by women. During the governing period 2013-2017 and 2017-2021 the Rama I and II Governments consisted of 13 ministries of which 6 ministries were led by women (Faktoje, 24 June 2021). As part of the European Integration process, the representation of women in the international arena is increasingly seen as an asset to increase Albania's image in the world. As can be seen from the data in Table 2, there is increasing involvement of women in Albania's diplomatic missions around the world.

Participation in diplomatic missions, 2019				
Post	Number		%	
	Men	Women	Men	Women
Ambassador	36	15	70.6	29.4
Minister Plenipotentiary	3	6	33.3	66.7
Minister Counsellor	6	7	46.2	53.8
Counsellor	9	11	45	55
First Secretary	8	16	33.3	66.7
<i>Source: CEDAW: Fifth periodic report submitted by Albania under article 18 of the Convention, due in 2020, p.28</i>				

Table.2 Participation in diplomatic missions, 2019

Despite these figures, as evidenced by the report "Women's Rights in the Western Balkans" of the Kvinna till Kvinna Foundation in Albania "gender structures of various executive bodies, leadership positions are held by men" (Gačanica, 2020, p.5).

3.2. Gender equality results in educational issues as an object of study

Progress in gender equality in the education sphere was initiated by a new law on higher education that was passed in 2007 and continued with the National Strategy for Higher Education 2008-2013, which aimed at following higher education trends developed in Europe, especially in alignment with the Bologna Process. This step involved updating the existing curricula at all levels of education. As a result, the Ministry of Education encouraged gender mainstreaming in three main areas, including the curricula in pre-university and university education, the school textbooks, and methodology (Albania, 2007). Throughout the following years, the

education system in Albania has had several interventions aiming to include the gender dimension in education structures. In public universities, mainly in the training programs of teachers, school psychologists, sociologists, and social workers, gender studies and analyses, reflections, and interventions in university curricula have been carried out in collaboration with domestic sources and international donors.

Gender and education issues as an object of study in this time were closely linked to Bachelor's and Master's studies that address gender issues in higher education institutions, whether as degrees or study courses. One example of this is the "Master in Gender Studies" program that was offered at Tirana University in the Faculty of Social Sciences and was assisted by the UNDP and foreign expertise. Moreover, in most public universities that have teacher-training programs, input and follow-up on gender issues were offered by the network of gender trainers and democratic civic education centers near them. In later years, there were initiatives to replicate the same model of vocational education engagement on gender equality issues in general and vocational secondary education.

Currently, as a result of the National Strategy for Higher Education 2008-2013 in Albania, several changes have happened that enable the gender component to be present in educational issues, at least based on national documents and guidelines. First, there is a pre-university education curricular framework since 2014, which is gender-sensitive to some extent. Second, gender equality criteria are required to be respected before approving the pre-university education textbooks. Third, the on-the-job teacher training curriculum is expected to be gender-oriented, and there is a critical mass of engagement experiences of vocational secondary education in matters of education with gender equality. Also, in Albanian public universities (Universities of Tirana, Elbasan, Gjirokastra, Korça, Durrës, and Shkodra) revisions to the initial teacher preparation curricula have been made. In these universities, mainly in the branches of Social Sciences and Teaching Methodology, special subjects and modules for gender equality are developed. More specifically, at the University of Tirana and Elbasan, there are special study programs for the preparation of gender workers at the "Bachelor" and "Master" levels. Today there are public university engagements, roundtables, and projects involving the universities in the study of gender equality issues and domestic violence.

3.3. Gender equality within and as a result of civil society

Similar to other East-European countries, Albania witnessed a proliferation of civil society organizations only after the collapse of the former authoritarian regime in 1991. Three decades later, the civil society organizations in Albania are highly active and they cover a wide range of issues concerning society. Mainly a women-dominated area, civil society in Albania continues to provide services that fill the gap between state and citizens.

Different civil society organizations in Albania aim at advocating for gender equality and their presence is often made more visible through protests and demonstrations in favor of women's rights. To ensure the application of gender equality laws, some of these organizations regularly protest on International Women's Day, asking for women's rights to be respected. One specific protest that took place in front of the Central Election Commission in 2013 was against its decision to penalize electoral subjects only with fines in case the political parties chose not to respect the quota of female candidates on the list (CRCA, 2013). Very often, the representatives of several human rights organizations throughout the country have demonstrated against the dire state of political rights for women in Albania. According to these civil society organizations, for more than 20 years, politicians have ignored women's demands for equality and participation at all levels (Ora News, 2014). Through these protests, civil society organizations aim at promoting gender equality in all party structures, implementing gender quotas, and asking to revise the electoral code for political parties.

Civil society activists are also concerned about the physical violence against women, which is just one of the most serious injustices affecting women and girls, who often lose their lives in these situations. Albania suffers from a very high rate of domestic and gender-based violence with one in three women reporting it at least once in their lives, compared to the EU average of one in four (Taylor, 2022). Some civil society organizations are also trying to monitor the implementation of the National Strategy for Gender Equality and the obligations of institutions regarding the reduction of gender-based violence and domestic violence (Albanian Telegraphic Agency, 2018). In this way, they are becoming a pushing factor that aims to increase the commitment and

responsibility of the authorities to fulfill their obligations in the fight against violence against women. For example, the Gender Alliance for Development Center in cooperation with the AWEN Network has undertaken the necessary methodologies and training sessions needed to enable organizations, mainly local ones, to monitor progress and identify issues related to the implementation of the Gender Equality Strategy.

Conclusions

Gender equality is a democratic standard and an economic, political, and social necessity not only for the development of the country but also for the reduction of poverty and the integration of Albania into the EU. The process of approximation of the Albanian legislation with that of the EU has enabled the creation of a complete legal framework in the field of gender equality, which for the most part is following the directives and regulations of the European Union. Nevertheless, within the integration process, the obligation arises for the gender mainstreaming approach to be an integral part of any policy, law, or strategy. Thoroughly implementing the legislation in the framework of gender equality remains a challenge for the Albanian state. In Albania, while the process of adopting legislation has progressed significantly, we can not say the same about its implementation in practice. Despite fundamental milestones and progress in Albania's most crucial institutions, gender equality in the framework of the European Union needs continuous follow-up in all domains, particularly in the field of decision-making, education, and civil society.

References

- Albania, Ministry of Labour, Social Affairs and Equal Opportunities (2007), National Strategy on Gender Equality and Domestic Violence 2007-2010.
- Albanian Telegraphic Agency, (2018). *Shoqëria civile merr përsipër monitorimin e strategjisë për barazinë gjinore* https://ata.gov.al/2018/03/21/shoqeria-civile-merr-persiper-monitorimin-e-strategjise-per-barazine-gjinore/?fbclid=IwAR27zx2lXcqGhsQ0Y41eeNcZlN-xhRdYUfRd9nkqKW-viIlcIo3nQA_HQNY
- AWEN Monitoring Report, 2021. https://awenetwork.org/wp-content/uploads/2021/05/P%C3%8BRFAQ%C3%8BSIMI-I-GRAVE-N%C3%8B-ZGJEDHJET-PARLAMENTARE-2021_Raport-Monitorimi_AWEN-converted.pdf
- Bacelar, E. (1999). The work of the Committee on Women's Rights 1994-1999. European Parliament. Available in: https://www.europarl.europa.eu/workingpapers/femm/pdf/105_en.pdf
- Communication from the Commission to the Council, the European Parliament, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions - *A Roadmap for equality between women and men 2006-2010* COM(2006) 92 final. Available in: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/ALL/?uri=CELEX%3A52006DC0092>
- Council Directive 75/11/EEC of 10 February 1975 on the approximation of the laws of the Member States relating to the application of the principle of equal pay for men and women (Official Journal of the European Communities, L 45, 19 February 1975). Available in: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ES/TXT/?uri=OJ:L:1975:045:TOC>
- Council Directive 76/207/EEC of 9 February 1976 on the implementation of the principle of equal treatment for men and women as regards access to employment, vocational training and promotion, and working conditions (Official Journal of the European Communities, L 39, 14 February 1976). Available in: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=OJ:L:1976:039:TOC>
- CRCA (2013). *Shoqëria Civile proteston përpara KQZ-së për barazinë gjinore në politikë*. https://www.crca.al/sq/news/shoq%C3%ABria-civile-proteston-p%C3%ABrpara-kqz-s%C3%AB-p%C3%ABr-barazin%C3%AB-gjinore-n%C3%AB-politik%C3%AB?fbclid=IwAR29sj3rWX8GFats1BADtvAgTJdk54w8A3Oz1kyC8d5_0oUyUff3SmaYaxo
- European Commission, *The Treaty of Rome*, 25 March 1957. Available in: http://ec.europa.eu/archives/emu_history/documents/treaties/rometreaty2.pdf
- European Commission, A new Community action programme on the promotion of the equal opportunities for woman, Bulletin of the European Communities, Supplement 1/28. Available in: <https://op.europa.eu/o/opportal-service/download-handler?identifier=338c4526-1d96-4738-b570-6c42f3b580b1&format=pdf&language=en&productionSystem=cellar&part=>

European Communities, Treaty of Amsterdam, 11 November 1997, available in: <https://www.europarl.europa.eu/topics/treaty/pdf/amst-en.pdf>

European Institute for Gender Equality. (October 2021) Gender Equality Index. (EIGE): <https://eige.europa.eu/gender-equality-index/2021>

Faktoje. (24 June 2021) Barazia gjinore në RMV e Shqipëri, larg realitetit evropian. <https://faktoje.al/barazia-gjinore-ne-rmv-e-shqiperi-larg-realitetit-evropian/>

Fondacioni Westminster për Demokraci (2021). Kontrolli post-legjislativ i ligjit Për barazinë gjinore në shoqëri.

Gender Equality Index for the Republic of Albania 2020, https://shendetesia.gov.al/wp-content/uploads/2020/01/Gender_Equality_Index_for_the_Republic_of_Albania_2020.pdf

Gaçanica, L., et (2020). Të drejtat e grave në Ballkanin Berëndimor. Fondacionit Kvinna till Kvinna. https://kvinnatillkvinna.org/wp-content/uploads/2021/07/KvinnatillKvinna_WRinWB-2020-ALB.pdf

Official Journal of the European Communities, C 175, 21 June 1999 (OJ C, C/175, 21.06.1999,), available in: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/f1d9103c-fe57-4952-9a25-8f423955da32/language-en>

Ora News, (2014). Barazi e munguar gjinore në politikë, shoqëria civile protestë para Kuvendit. <https://www.oranews.tv/barazi-e-munguar-gjinore-ne-politike-shoqeria-civile-proteste-para-kuvendit?fbclid=IwAR1bawnrmsXAGwckHs6FLJmP1Ru4t2391wkKHdSHG1sn8Tab7o4b2hQBIZ0>

Instituti i Studimeve Politike. (2017). Standardet e Përfaqësimit në Partitë Politike, Raport. <http://isp.com.al/wp-content/uploads/2019/01/STANDARDET-E-PERFAQESIMIT-NE-PARTITE-POLITIKE-2017.pdf>

Irigoiën, A. (2021). The Treaty of Lisbon and the gender-blind responses to the EU crises: impact on the quality of European democracy. DOI: <https://doi.org/10.5209/poso.71939>

Kushtetuta e Republikës së Shqipërisë, 1998.

Kuvendi I Shqipërisë. (2003). Gratë në Kuvend. https://www.parlament.al/Files/sKuvendi/gra_kuvend.pdf

Taylor, A., (2022). Albanians Rally to Protest Femicide on International Women's Day <https://exit.al/en/2022/03/08/albanians-rally-to-protest-gender-based-violence-on-international-womens-day/>

United Nations.(2021). Fifth periodic report submitted by Albania under article 18 of the Convention, due in 2020. Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women. <https://www.ecoi.net/en/file/local/2046178/N2226977.pdf>

Udhëzimi 27 datë 16.08.2018. <https://arsimi.gov.al/wp-content/uploads/2018/08/Udhezimi-nr.-27-dt.-16.8.2018.pdf>

ARABIC IS A GENDER-SENSITIVE LANGUAGE

Fatemeh REZAEI
University of Tehran, Iran
fatemehrezaei133@gmail.com

Shahriar NIAZI
University of Tehran, Iran
shniazi@ut.ac.ir

ABSTRACT

A language's grammatical and discourse structure is always influenced by the culture of that society. The Arabic language is no exception to this rule. One of the fundamental components of culture is the issue of gender sensitiveness in language. In gender-oriented languages like Arabic, masculine and feminine representations are unequal, and one gender is frequently privileged while the other is underrepresented. In Arabic, prejudice is toward the masculine, and the feminine is considered insignificant. Based on specific criteria, the research attempts to determine the extent of gender sensitiveness in the Arabic language in a short story by an Arab woman author. The study found that gender stereotypes persisted even among feminist women who seek to represent gender equality in their work because of long-standing historical, cultural, and religious roots. This research is based on indexing to evaluate and measure the presence of gender stereotypes in the subconscious of Arab female novelists in the context of the study.

Keywords: Short Story, Gender Language, Fadhila Al-Farooq

Introduction:

Arabic is a gender-sensitive language* and this gender sensitiveness is influenced by Arabic culture and customs. A selection of short stories by Arabic-language author فضيلة الفاروق** was examined on a case-by-case basis to assess the extent of gender sensitiveness, and the story was evaluated based on several criteria. The study aims to demonstrate how cultural and linguistic gender sensitiveness affects an Arab woman writer.

The indicators considered in this research are the following criteria:

1- Symmetric / asymmetric use of words that are associated with feminine inferiority:

For example, the asymmetric use of words and the semantic humiliation of women, in which women are associated with negative, undervalued, and meaningless concepts, while men are associated with positive and sublime notions.

2- Unequal representation in lexical confrontations of the two sexes:

For example, the precedence of masculine words over the feminine.

3- Markedness and unmarkedness of male and female jobs:

Our definition of the marker discussion in this article is that top professions are always considered for men, while second-class occupations are associated with feminine words and are marked, such as housekeeping and cooking, which have always been defined as women's occupations.

4- Similarity and simile:

Simile means likening different objects to each other through imagination:

Some parts compare women to a series of animals.

5- Using or not using similar titles between men and women:

An example of this indicator is that the writer mostly avoids mentioning a woman's name explicitly.

6- Stereotyping: It is a set of beliefs and values that are part of popular culture. It is as if women were created only for cooking, childbearing and crying. These stereotypes are ingrained in people and have permeated their culture.

7. Passive construction: It is a construction in which one gender always exercises power over the other and finds itself in a higher position. Like talking about getting married and becoming someone's woman.

8- Sexual reference to women (sexist view of women) such as saying that a woman is like a doll or expressing a girl becoming someone's bride. All these cases have a purely sexual view of a woman, neglecting other abilities of a woman.

9- Assuming the subject masculine or masculine interpretation of a general name: Using the masculine word to refer to the whole.

10- Naming: The type of naming of humans in the language is done in a way that it has a sex-associated character. Men's names are usually associated with violence and arrogance, but women are often associated with softness, tenderness, and weakness.

Within the framework of the mentioned criteria, the short stories "الغول مات" and "أريد امرأة لأحلامي" with gender-related concepts have been selected from the Arab female author.

"فضيلة الفاروق":

"فضيلة الفاروق" was born on November 20, 1967, in the city of Aris. He is an Algerian writer. He grew up in a revolutionary and cultural family that was known for its medical work in the region. His real surname is "ملكى" but he is known as "Al-Farooq" in the literary field. He has written short stories. He studied at the University of Constantinople. He studied in Algeria and worked in radio and press. He then moved to Beirut, where he began his job as a writer. There are various opinions and views regarding his stories. Some of his stories have even been criticized. His stories speak of the peaceful coexistence of religions and the equality of men and women, as well as the ugliness of war. He pursued his high school education in Constantinople at Malik Haddad High School and received his bachelor's degree in mathematics in 1987. He studied medicine in eastern Algeria for two years, joining the Arabic language school at the University of Constantinople afterwards, in 1989.

In 1994, he received his bachelor's degree in Arabic language and literature. He received his master's degree in Arabic language and literature in 2000, and then applied for a Ph.D. He worked in the press from 1990 to 1995. He published a controversial weekly called (Algerian Life) "الحياة الجزائرية". He also performed a literary program called "مرافىء الإبداع" on a radio network for two years, which was one of his most successful programs. His works include "تاء الخجل", "اكتشاف الشهوة", "أقاليم الخوف", in 2005, and "أقاليم الخوف" in 2010, all of which were published in Beirut. "تاء الخجل" has been translated into French and Spanish, and some parts have also been translated into Italian. The book "لحظة أخرى" is one of the short stories of "فضيلة الفاروق". "فضيلة الفاروق" also published works in short stories, and the short stories of this research have been published in his collection of short stories.

Summary of the stories of "الغول مات" and "أريد امرأة لأحلامي":

A summary of "الغول مات":

The story of the "giant" is about a man who has four wives who all live in the same house. Known as the "giant", this man is a bully who constantly punishes his wives, calling them ugly titles and constantly commanding them as if they were brought to be slaves and servants in the house. The narrator is one of the giant's wives, who is conscious and rebellious, which is reflected in some parts of the story in her conflicts with the giant. The story begins with the death of the "giant", where his wife begins to describe the atmosphere of the house after the giant's death. He describes the giant with a strong appearance and speaks of his power and coercion throughout the story. After his death, the narrator says that despite all the evils and misbehavior of this man women weep for him, and still suffer from his absence because they find themselves unfulfilled to live without him. In a nutshell, in the man, they realize their own existence. Furthermore, it is of prime importance to notice that all the women in this story have given in to the unfortunate situation and inappropriate treatment of the man, rendering it be a norm for them. In other words, they have come to believe that they deserve inferiority, punishment, and humiliation from a man.

Summary of the story "أريد امرأة لأحلامي":

As portrayed in the story "أريد امرأة لأحلامي" a man and a woman have been in an emotional relationship for five years. However, this sentimental relationship has not yet been formalized and has not reached the marital stage. The story makes it obvious that the only person who wants to continue this relationship formally is the woman. On the contrary, the man refuses to do so. As depicted in the story, the characters are both professors, and the woman holds a high-ranking scientific position. While her student is asking her to finish their scientific project, the woman is always thinking about bringing her relationship with her lover to a conclusion. What is fascinating about this story is that the man doesn't want a woman who only thinks about cooking and having children, while being totally ignorant that his lover is a woman with a high social status. The story shows that gender-related stereotypes are deeply ingrained in the mind of the man due to living in a specific culture. It's useful to note that this story draws interesting comparisons to "الغول مات", each having their own sexist stereotypes.

A woman has a high position in this story, in contrast with the story of the giants, in which women are portrayed as being lowly and engaged only in housework. In the story of the giant man, he wants women only for cooking, cooking, and having children, as if he has hired them, but in this story, the man does not want to be involved in a relationship in which gender-related clichés are highlighted. To put it differently, the man doesn't want a woman who is under the influence of these sexist stereotypes. In the giant's story, the giant man harasses the woman, but in this story, the man respectfully mentions the woman, even though he has no intentions of marrying her.

Examining the examples of gender sensitiveness in the short stories of "فضيلة الفاروق":

1. The use of symmetrical and asymmetrical in words that are associated with feminine inferiority:

One of the indicators by which the degree of sexuality can be measured is "asymmetric use of words and semantic humiliation", which considers women as evoking negative and worthless concepts, and men as evoking positive concepts. (Bakhtiari et al, 1390, P.98-99).

In the story, we see the humiliation of women by the "giant".

For example, when he puts bags of meat, fruits, and vegetables in front of the feet of أم رايح and says: " خذي يا أم " (فضيلة الفاروق, 1995, P.13).

She is called cursed. Also, when he commands them and asks them with a bullying manner to prepare a luxurious dinner for him, " إصنعي لي عشاء كعشاءات الملوك " (فضيلة الفاروق, same).

This commanding sentence evokes a positive meaning for the man who considers himself worthy of the luxurious food and considers her a slave.

The words used in these sentences reflect the explicit humiliation of a woman, such as "أم اللعين" (The mother of the cursed).

In a sexist culture, women are the source of evil. Such a confrontation is seen in the short story "الغول".

To convey this message, the author uses words that evoke a negative impression on women and humiliate them.

For example, somewhere in the story, the women find themselves sinister that they have joined forces against him.

"تتفقن عليّ بالشَّرِّ يا ضرات النحس" (فضيلة الفاروق, 1995, P.13)

Moreover, in the continuation of the story, he calls them the firewood of hell: يا حطبات جهنم (فضيلة الفاروق, same).

For example, somewhere in the story, we see these derogatory words from the women themselves: كلنا مغفلات...

We are stupid. (فضيلة الفاروق, 1995, P.15). In fact, with the insult and humiliation inflicted on them by the man, the belief is rooted in them that they deserve insult and humiliation.

2- Representing the contrasts of linguistic concepts based on sex:

Another indicator of gender sensitiveness is the "representation of the contrasts of linguistic concepts based on sex." In this representation, one gender exerts power relative to the other and puts itself in a higher position. (Niazi et al, 1399, P.94).

In this type of representation, men are the symbol of perfection and strength, and women are the symbol of weakness and inability. (Bakhtiari et al, 1390, P.95).

- Male power:

The manifestation of this power is both in appearance and in behavior, which can be called behavioral violence.

1- Apparent strength:

Part of the story describes the appearance of a man who has masculine power and grandeur, who enters every evening with a stature that is not curved and with a strange size and turns his black mustache:

كان يدخل كل المساء بطوله الذي لا انحناء فيه، بضخامته المفرط، يبرم شاربة الشديد السواد

(فضيلة الفاروق، 1995، P.13).

All show the power and grandeur of the giant, which is what his wife, the narrator, describes.

Even after the giant dies, she describes his body as enormous. The giant died; The man with giant ossification died. ("فضيلة الفاروق", 1995, 15).

2- Power in behavior (behavioral violence):

Leaving aside apparent power, we come to power in behavior, which can be referred to as "behavioral violence against women." For most tribes and nations, women have been weak creatures, dominated by men, and abused by them. Violence against women is a reflection of a patriarchal society in which there have been unequal power relations in society. Violence against women is to maintain these unequal relations. (Moazami, 1383, P.49).

As long as the inferiority of women and the superiority of men are considered natural and unchangeable, not only are women kept away from authoritarian positions, but they enable men to control and dominate women in all public and private spheres. (Moazami, 1383, the same).

In the story of the giant, we witness the beating of women by a man who allows himself to reach out to women and even considers this behavior normal for a man, and the narrator, the giant's wife, describes this behavior as normal.

It is noteworthy that male domestic violence against women is one side of the issue, and its normalization by women is another issue that the narrator speaks about easily.

The beating and shouting in this paragraph demonstrate the violent behavior of men against women, considered as a product of Arab culture, which has penetrated the story and has made literature and story sexist.

In addition to these habits perpetrated by the giant's wife, the rebellious wife of the giant, the storyteller, sometimes stands up to her husband's mistreatment. She is also harassed. This paragraph expresses the same harassment:

ضربة، إثنان، ثلاث...

ينتهي إلى الإنفاض على لحمي، العنق أولاً ثم الكتفان، ثم النهدان، ثم الضياع على كل مساحات جسدي... (فضيلة الفاروق، 1995، 14).

He invaded her flesh, first her neck, then her shoulders and chest, and finally her entire body.

- Female weakness:

In the representation of linguistic concepts, some cases indicate the female gender and show the weakness of women, such as the weeping and wailing that we see in the place of the story after the death of the giant. Crying and moaning is one of the things that is apparently for both sexes, but in fact, it refers to the female sex (Bakhtiari, 1390, P.94).

انفجرت دموعها كشلال ثم شهقت...

ظلت دموعها تجري غزيرة...

فلم تكيهه كل هذا البكاء؟...

أم رابح تبكي في صمت... (فضيلة الفاروق، 1995، 16)

The whole story is about women crying in the absence of a husband. As illustrated in the story of the giant, women find themselves unable to live after the giant's death and can not imagine life without a man. They saw their existence in terms of the giant's being, while the giant was a man who abused his wives.

لم أتصور بعد كيف سأعيش بدونيه

بدون زمجراتيه، بدون قهره، بدون ضغطه (فضيلة الفاروق، 1995، 15).

The giant's wife can't imagine life without a man who has always dominated women with sheer anger and rage. All this originates from the Arab culture, which has made women so weak and frustrated, to the point that women can accept these conditions, despite the moral vices of men.

In the story, we see that despite the giant's death, the women feel his presence somewhere in the house as if the giant is still alive and hears all their words and conversations and sees them. They still see their entry and exit in the presence of the man. It seems that with man's death, they have entered a new space in which, while free, they still find themselves under the domination and supervision of the man and are still afraid of him, which originates from the Arab culture where the man is always present in women's life. The man remains in his wife's life even after death.

This part of the story shows the presence of a man for women after his death:

الغول معلق في كل الغرف، يتترصدنا من خلف البراويز الذهبية، يطرق السمع لحكايانا، ونحن نتفق عليه، نجتمع، ونوشوش لبعضنا في همس، نخرج خفية بعد أن ملتحق بحجاباتنا، و ندخل فيه... (فضيلة الفاروق، 1995، 15)

3- Markedness:

Another characteristic to mention in the discussion is "Markedness". Among two mutual words, when one is used to ask and talk about both words, the word is unmarked, and the other is marked relative to it. In such cases, we consider the sign like a necessary and sufficient condition for recognizing the meaning of a word. In this regard, the word woman is "marked" compared to man. In other words, masculine elements are unmarked in the language, but feminine elements are considered to be marked with a special vowel or pronoun. However, the most common form of expression is an unmarked form. In other words, a marked form is a form that deviates from the original norm. (Paknehad Jabruti, 1381, P.60).

But another type of marking that causes gender sensitiveness is situational marking. Examples with feminine marking include terms such as nurse, secretary, stewardess, and housewife.

Pilots, doctors, engineers, etc. come to mind with masculine components. The top jobs are for men, and the lower jobs are for women. (Bakhtiari et al, 1390, P.100).

Some believe that women should be barred from holding any occupation. Supporters of this view depict women as a source of moral corruption in society and believe that women should stay at home and take responsibility for housework. (Jahromi et al, 1390, P.14).

"يتقدم من أم رابع و يرمي عند قدميها بكيس الخضروات و اللحم و الفاكهة و يتركها في المطبخ".

This phrase indicates that he considers the woman responsible for cooking and restricts her in the kitchen. The man, in fact, has hired the woman as a servant. (فضيلة الفاروق، 1995، P.13).

4- Similarity and simile:

One of the characteristics of gender sensitiveness against women is the discussion of negative traits and similarity and simile. Simile means likening different objects to each other through the imagination (Fazeli, 1376, P.146). (Niazi et al, 1399, P.93).

In some cases, women are compared to a group of animals, often with a negative connotation. (Bakhtiari et al, 2011, P.101). (Niazi et al, same).

We have witnessed such behaviors in the pre-Islamic period among the Arabs regarding women, who not only did not have basic human rights, but were inferior and vulgar to any animal, and their daughters were treated like animals.

You are the head of a snake ... here he has likened his wife to a snake. (فضيلة الفاروق، 1995، P.13).

Or else he knows his wives like sheep in his house كَنُّ كالنعا في بيتي (فضيلة الفاروق، 1995، P.13)

5- Using female titles:

Another indicator that measures the level of gender sensitiveness and gender equality is the way female titles are taken into account. In the story of "الغول مات"، the narrator addresses one of the women by her child's name, as if the woman does not have a name, and explicitly avoids mentioning the woman's name. Addressing a woman with a nickname like أم رابع is a sign of Arabic culture that has always addressed a woman by her husband, son, or

brother's name. As it is clear, this culture even influenced their fiction in so far as "فضيلة الفاروق" was influenced by this patriarchal standard of Arab culture.

Examining these characteristics in the short story "الغول مات", we found that the narrator is a woman who is aware but has accepted the cultural conditions and stereotypes of her time. The narrator is aware of this corrupt form of life and family system in which four women live together and are continuously beaten and misbehaved by a man. Yet, she has adapted to it and tells the story as if these vices have become normal for her.

6- Stereotyping:

They are a set of beliefs and values that are part of public culture. For example, women are created only for cooking, childbearing, and weeping. These stereotypes have become ingrained in people and have created a set of beliefs and values that have become part of popular culture.

In the following phrase in the story "أريد امرأة لأحلامي" this stereotyping is expressed by a man-to-woman monologue:

فلا أريدك أن تكوني زوجة، امرأة للطعام، للأطفال، للبقاء، لدعوات الغداء والعشاء، وامرأة لهم... لا أريدك كذلك... (فضيلة الفاروق، 1995، 36)

As you can see, this man believes that woman was created only for childbearing and cooking, which indicates that this originates from the culture of that society; Because that woman is a teacher and has a high scientific and social status. As a matter of fact, this belief is stereotyped in man's mind.

We also notice stereotyping in the story of "الغول مات", a belief that has become ingrained in people, making it part of their culture.

Beliefs such as that a woman is mentally retarded, a woman has no intellect, she should be beaten, and work outside the home has nothing to do with a woman... Sometimes a woman was even referred to as "home".

They have repeated these sentences so much that they have become part of women's own beliefs and have shaped their culture in such a way that, as far as we can see, it has even penetrated story-writing.

When describing the giant's corpse In the Story of "الغول مات" women mention a whip he (the giant) bought from Turkey to discipline them.

لا فرق بينها وبين سوطه الذي أحضره من تركيا خصيصاً لتأديبنا. (فضيلة الفاروق، 1995، 13)

This sentence indicates that a man disciplining and beating a woman has become ordinary for women, rendering it a part of their stereotypes. They believe that a woman should be beaten.

The stereotype that women are retarded, stupid and ignorant, is even embedded in their own beliefs. For instance, one of the giant's wives talks about their stupidity and ignorance in the story, which demonstrates that women have been humiliated so much, and they have repeated the statement to the point that women themselves have come to believe that they are stupid creatures.

كلنا مغفلات (فضيلة الفاروق، ١٩٩٥، ١٥).

7- Passive construction:

Passive construction is a construction in which one sex always exercises power over the other and puts itself in a higher position. Like talking about getting married and becoming someone's wife...

In the story of "أريد امرأة لأحلامي", it is the man who decides whether or not to choose a woman, and the woman has a passive personality in this choice. In this story, after five years of a relationship with the man she loves, the woman is still waiting to see if the man is interested in finalizing the relationship or not. In fact, a woman expects to see whether she is chosen by a man to live together or not after five years.

In the story of "أريد امرأة لأحلامي", these sentences show that a woman is passive in front of a man:

مضى على تعارفنا خمس سنوات...
والآن حان موعد تحديد نهاية لعلاقتنا...
ترى هل سيقدر اليوم و يحدد موعداً لخطوبتنا...
موعداً لزواجنا هل سيقدر اليوم؟؟

هل تفكر في زواجنا يا فيلسوف؟؟! بعد مضي خمس سنوات قال فيلسوف لها: لا تكونين امرأة لأحلامي... (فضيلة الفاروق، 1995، 35)

All these sentences are from the woman requesting the man to determine the time of engagement and marriage with her lover. The woman is not a decision-maker when it comes to the choosing the time of marriage and has a passive personality.

8- Sexual reference to women or sexist view of women:

In the story of "أريد امرأة لأحلامي", as it was said, a woman is a professor and has a high scientific and social status, but despite the fact that she is an independent woman and can progress in her work, we see everywhere in the story that she is constantly thinking about marrying her lover rather than work and scientific issues. It is a sexual view of women that a woman, despite her high social status, is more involved in marriage and marital relations than work and scientific affairs. Even when she talks to his lover about the time of engagement and marriage, the man thinks about work and scientific issues. The man even considers talking about their relationship as an obstacle to his work.

These sentences in the story "أريد امرأة لأحلامي" express the author's sexist view of women ... When a woman asks a man about the date of marriage and engagement or even tries to be the ideal woman of a man's dreams, we see this sexist view of a woman in the story.

These sentences express the woman's request to determine the time of marriage and engagement:

ترى هل سيقدر اليوم و يحدد موعداً لخطوبتنا و موعداً لزواجنا هل تفكر فيلسوف؟ (فضيلة الفاروق، 1995، 35)

Or where the woman wants to be the ideal for the man's dreams:

فعدت اليه لأكون امرأة لاحلامه... (فضيلة الفاروق، 1995، 36)

Even where a man expresses an inability to do work as long as they think about the emotional relationship between themselves and the man evades and avoids having the right relationship with the woman, it implies that the man worries about his job. On the contrary, the woman thinks about the right relationship between them. This is a sign of a sexist perspective on women.

The following sentence expresses this issue unambiguously:

لن نتمكن من صنع القنبلة لأننا نفكر دائماً في إقامة علاقات صحيحة بيننا... (فضيلة الفاروق، 1995، 35)

9. Assuming the subject as masculine, masculinity of the generic name, or the use of the masculine word to refer to the whole:

The word "الاطفال", which is the plural of "الطفل", means children, as well as bringing the pronoun "هم" in the continuation of that sentence.

The word "الاطفال" includes both boys and girls in the story, but the masculine plural form has been used for both instead of using special plural forms for each sex. There is this rule in the Arabic language that the male form overcomes the female form. (فضيلة الفاروق، 1995، 36).

There are separate words in the dictionary for the singular and plural forms of the word baby girl. "الطفلات" is a girl child, and "الاطفال" is the plural form.

10- Naming:

The naming process in the Arabic language is deeply sex-oriented. Men's names are usually associated with violence and arrogance, but women's names are usually associated with tenderness and weakness.

In the story of "العول مات" a man named "the giant" is mentioned, who brings to mind the image of violence and arrogance. Even the descriptions of the giant's appearance and behavior in the story express violence and arrogance, indicating a correctly chosen name.

This section of the story describes the arrival scene of the man, "the giant." A man who enters the house when the sun goes down with an uncurved stature, astounding largeness, turning his black mustache. This paragraph, while describing the large and strong appearance of the man, shows the arrogance of the man and confirms the attribution of the adjective "giant" to the man.

كان يدخل كل مساء بطوله الذي لا انحناء فيه...بضخامته المفرطة...يبيرم شاربه الشديد السواد... (فضيلة الفاروق، 1995، 12)

The men beating and mistreating women, which shows the violence of men against women, confirms the attribute of "giant" for this man as well as the story, which is an indicator of ubiquitous presence of arrogance characteristic in the story. Like the following paragraphs:

يفتح علينا الباب وضرب تلك وشم الأخرى ويصرخ فينا جميعا: نتفقن عليّ بالشر يا حطبات جهنم... نتفقن عليّ يا ضرات النحس... ونحن نصرخ ونقفز في أركان الغرفة....

كنّ كالنعاج في بيتي.... سأؤدبك...ضربة، اثنتان، ثلاث...

وهو يخلع عني ثيابي، وينتهي إلى الانقراض على لحمي، العنق أولاً ثم الكتفان، ثم النهدان... ثم الضياع على كل مساحات جسدي... (فضيلة الفاروق، 1995، 14)

This section of the story also describes the fences and chains that the man created for women. With the death of the man, all these chains and fences collapsed. It also confirms the adjective "giant" and violent for the man. A man who confines his women at home and restricts them.

Findings and Results:

- 1- Since everything is gendered in Arabic, the superiority of the masculine gender has a broad reflection. Among others, literature and narrative language can't escape this flaw. Therefore, unequal use of grammatical signs in the language renders inequality in gender-related and sex-related layers.
2. Gender analysis indicators in literature, especially in the study of contemporary Arabic literature, demonstrate that influenced by culture and politics, Arabic literature uses sexist language. The Arabic literature and discourse are propagating gender inequality in Arab societies.
3. In the study of religious language, which is the common language of Islamic societies, both Arab and non-Arab, gender analysis indicators indicate that these societies are also influenced by the sexist Arab culture, increasing gender inequality in legal structures and social institutions.
4. In examining the narrative language of some Arab storytellers, who are aware of this linguistic inequality, gender stereotypes are so powerful that they have infiltrated the structure of their narrative language, replicating them subconsciously.
5. In this article, by examining at least two short stories by "فضيلة الفاروق", an Arab woman writer who is aware of women's gender-related issues, we found that the author, under the influence of these stereotypes, uses sexist language in her narrative. The narrator may have purposefully emphasized the dialogue between the characters to illustrate this inequality. However, the twisted use of language in the dialogue reveals the institutionalized and deep gender sensitiveness in the Arab mind's deepest subconscious layers, despite the awareness.

Notes:

- *This language contains words and grammatical structure that humiliates and insults women and makes them look insignificant, but how this gender sensitiveness occurs are different.
- **He is an Algerian writer whose real name is "ملكى", and he is known as Al-Farooq in the scholarly field. He has worked in Algerian radio and press, and one of his most successful literary programs is "Marafieh al Ebda'a". He started working in the press in 1990 and became famous with a weekly called "Al-Hayat Al-Jazeera". He has written many short stories and articles in Algeria.

Resources:

- Al-Farooq, Fadhila (1995), لحظة لاختلاس الحب و قصص أخرى, Dar Al-Farabi, Beirut, Lebanon.
- Pak Pak Nohad Jabrouti, Maryam (2002), Superiority and Inferiority in Language, Tehran, New Step.
- Jahromi, Iftikhar and Davoodi, Majid (2011), Employment of women and the role of husband's permission in it, Quarterly Journal of Islamic Fiqh and Principles, Year 8, No. 26.
- Kheiri, Maryam and Niazi, Shahriyar and Sarshar, Maryam (2016), A Study on Gendered Arabic Language and Its Representation in the Holy Quran, 73-108.
- Mahmoudi Bakhtiari, Behrooz and Afkhami, Ali and Tajabadi, Farzaneh (2011), Reflection of patriarchal thought in Persian language, A research in the sociology of language, Quarterly Journal of Women in Culture and Art, Volume 2, Number 4.

THE WOMAN IN SCIENCE TODAY - STORYTELLING SHOWCASE FROM BULGARIA

Mariya STANKOVA
South-West University "Neofit Rilski", Bulgaria
mzlstan@yahoo.com; mstankova@swu.bg

ABSTRACT

According to UNESCO, women in science and women researchers are still a minority worldwide (Women in Science, UNESCO, 2020). Statistics in this regard are also insufficient, but even the few available are of great interest. The World Map of Women Employed as Researchers shows about 30% of employment, which is definitely unevenly distributed across regions. Against this background, the situation in Bulgaria is different to some degree. That is why the current study tries to outline where women stand in science in Bulgaria and aims to examine the attitudes for career choices in this direction. With this in mind, in-depth interviews registered specific incentives for choosing a scientific career, as well as for future attitudes among women researchers and lecturers in the field of economics. The results show a certain high satisfaction and confidence that women have a place in science as provocateurs of creativity, bearers of innovation, tirelessly provoking and inspiring the others.

Keywords: Women as: researchers, scientists, teachers, personal and academic development

Introduction

World history knows women whose names are capitalized in many fields of science and if in antiquity, Hypatia was among the first thinkers, mathematicians and engineers of his time (late fourth-early fifth century BC), then after her, in later eras, are Augusta Ada Byron. (1815-1851) and, of course, Marie Curie. No less interesting and important is the work of Hedy Lamar (1913-2000), Barbara McClintock (1902-1992), Zinaida Vissarionovna (1898-1974), Sofya Kovalevskaya and many others. All of them have dedicated their lives and minds to science, overcome obstacles and limitations, made discoveries and set new horizons for other women after them.

Assessing the important role of women, in 2015 the UN General Assembly adopted Resolution A / 70/474, declaring February 11 as the International Day of Women and Girls in Science (Bulgaria is among the European leaders in the share of women in science, 2022). The decision is in the spirit of the 2030 Agenda for Sustainable Development, and expresses the vision of the power of science as an engine for the preservation of human rights and dignity, helping to combat poverty and protect the planet.

Bulgaria is one of the countries with traditions in the field of science and research. The presence of women in public, scientific and creative life has always been important and valued. According to a publication from February 11, 2022 in the mass press, citing data from Eurostat, Bulgaria is listed among the European leaders in the share of women in science. According to the data provided, there are almost 6.6 million women scientists and engineers in the European Union, and their share in the total employment in science and engineering is 41%. Women working as scientists and engineers are a majority in 11 EU regions. Among them are - four regions in Spain, two regions in Portugal, eastern Poland, northern Sweden, Lithuania and Denmark, as well as northern and South-Eastern Bulgaria (Women in science and engineering, 2021). The exported value in percentage for Bulgaria for this indicator is 49.6%, which is above the European level and much above the world level.

In Bulgaria, the presence of women in science is encouraged and appreciated. Since 2011, the country has been implementing a special National Scholarship Program "For Women in Science" (National Scholarship Program "For Women in Science"; Bg.org. Unesco). It is a partnership of the National Commission of UNESCO in Bulgaria, L'Oréal Bulgaria and Sofia University "St. Kliment Ohridski". It may include women from all over Bulgaria under the age of 35 who are studying for doctoral programs or already have a doctorate and are engaged in research in the field of natural sciences. The scholarships received for the first three places are intended to support their research work in Bulgaria and to encourage them to continue their academic careers. At the same time, since 2015, the scholarship holders have the opportunity to participate in the International Rising Talents

program, which selects the best scientists from among the winners in the national and regional scholarship programs of the respective year.

L'Oréal-UNESCO "For Women in Science" is a global program that aims to support and encourage women scientists and researchers by appreciating their potential and contribution to world science. It began in 1998 when L'Oréal and UNESCO established „the Women in Science Awards”, which each year honor five of the world's leading women researchers. „The Women in Science” Partnership also creates a global network of international, regional and national scholarship programs to support young women who are the future of science (For Women in Science; L'Oréal-UNESCO for women in science. Facebook; YouTube. (n.d.). Fondation L'Oréal; Twitter). In the latest edition of the program in 2021, the three winners of the national scholarship "For Women in Science" for Bulgaria received this prestigious award for their projects focused on the study of the plant *Graptopetalum paraguayense* and its potential healing properties against human coronaviruses. the development of more efficient and cheaper materials for storing green energy and aiming in particular at the invention of innovative sodium ion batteries and to study the healing properties of plants such as Mursal tea for neurodegenerative diseases such as Alzheimer's, Parkinson's, dementia ("For Women in Science" 2021. Scholars 2021).

Research methodology

The present study is an attempt to outline the place of women in science, research and teaching in Bulgaria and aims to explore attitudes towards career choices in this direction. The lack of sufficient information and statistics emerged as a significant limitation to the study, as well as the ability to obtain the views of a large number of women scientists, which was also limited (mostly in time). This necessitated a survey of the opinions and attitudes of individual women scientists, researchers and lecturers employed on a permanent basis in a selected higher education institution. Therefore, the study was conducted using the method of in-depth interview conducted among 7 women university professors, scientists and researchers in the field of economics.

The leading idea was to study the real opinions, attitudes, expectations of the respondents, and not as they are expected to be. Moreover, this type of interviews is used when it is necessary to study the opinion of experts with a high level of awareness on a topic or in a separate narrow field of knowledge or with relatively little studied objects, processes, phenomena (Haralampiev & Marchev, 2017, pp.10-11). The theoretical formulation also assumes that the in-depth interview is probing, expert in nature and is conducted at an initial stage, in preparation for a quantitative, representative study. This fulfils the purpose of gathering information that enriches existing preconceptions or leads to the creation of such (if the phenomenon is completely new and unexplored).

Following the established procedure for conducting an in-depth interview, the interviewer remains neutral with regard to the opinions expressed by the respondents - neither as approval nor as criticism. In order to make a reliable registration of the primary data from the conducted in-depth interviews, a (textual) record was made, and the consent of the subject was required. The requirement that all or almost all questions be "open" (Chengelova, 2016, pp. 60-81) was taken into account, as the in-depth interview aims to answer the respondents in free text in as much detail as possible. Taking into account these features, as well as based on a review of the literature on the topic (INTERVIEWS Woman Scientist of the Month 2018-2020, 2021), a Questionnaire was developed, consisting of a total of 14 open-ended questions:

1. What is science for you and how did you choose to connect your life with science?
2. Did you have before you an example to follow and a pattern of behavior?
3. In what scientific field do you work and how did you choose the field of your research interest?
4. Have you worked with colleagues from other universities in the country and abroad on joint publications and / or research projects?
5. How do you assess the effect and significance of your research for the University, students, business, society?
6. What is your biggest success as a researcher and as a teacher you are most proud of?
7. Would you share a memory of great personal satisfaction during your research and teaching career?
8. What are your plans for future development as a researcher and teacher?
9. Have you encountered barriers (personal / social / structural) during your career as a researcher?
10. How do you assess the opportunities for development in SWU "Neofit Rilski"?

11. What is your opinion on the issue of women in science?
12. Do you think that measures are needed to better implement gender equality in science?
13. Did you work in a network between women scientists?
14. If you could start your life over, would you choose to be a scientist again? Is there an aspect you would change?

To analyze the points of view obtained from the in-depth interview, the method of content analysis is used, which is applied to establish the characteristics of the information itself and to study the related social objects and phenomena. In addition, the technique of general interpretation is used (Neuendorf, 2017; Lindenmann, 1983). In it, the analyzed text is considered as a whole, and not its individual structures are analyzed, but the opinions expressed as a whole. In view of this, the analysis of the answers received focuses on both the general and the recurring, as well as the different and the specific. Of course, it should be noted that the depth of the interviews makes it difficult to determine with great accuracy initially whether what is found applies to 5% or 95% of the target group. However, it should also be borne in mind that each finding is important and can be measured subsequently by conducting a follow-up quantitative study (Haralampiev & Marchev, 2017, pp.10-11). The strength of the method is that it allows to reach the essential aspects of the subject of research, as well as to identify guidelines for understanding the factors and mechanisms influencing it. Its weaknesses include its time-consuming nature (the in-depth interview is longer) and the difficulties that arise when applying it to large target groups.

Results

The in-depth interviews of the 7 women university lecturers were conducted in April 2022 in the form of a direct personal interview performed by an interviewer with one respondent in pre-established thematic areas, subject of the study. The duration of the in-depth interview was within a 30-45-minute conversation.

As can be seen from the answers received, the opinion of the interviewees on the individual questions gives the following statements:

Question 1 - What is science for you and how did you choose to connect your life with science?

- *Science is a window to the world, and knowledge is power;*
- *Science is a challenge (science for me is a challenge and a test of whether I have ever made the right decision and opportunity to show (and possibly save) to my students the "little stones" that can sometimes be situations and even businesses.);*
- *Research is a challenge in finding answers to always relevant questions that are of interest and benefit most often to several stakeholders;*
- *The results outline areas for future research and thus achieve a permanent chain for the development of scientific thought and its testing in practice;*
- *My connection with science was not planned in advance. (I always thought I would work in a bank). I started working as a teacher and a little later as a researcher, and with each step I took more and more satisfaction.*

Question 2 - Did you have an example to follow and a pattern of behavior?

- *Initially not;*
- *The scientific supervisor becomes one (whose scientific approaches are followed) - the main example to follow and to this day he remains my scientific supervisor - Acad. Belkin; I still use the methods and techniques he taught me, I still apply the "special lessons of communication" that he showed me with his work as a scientist and teacher;*
- *No.*

Question 3 - In what scientific field do you work and how did you choose the field of your research interest?

- *Within the framework of the interest in the human factor, placed at the center of every issue discussed;*
- *Work in the field of human resources management;*
- *I have other areas of research interest, such as tourism branding, business communications, customer service, career development;*

- *I work in the field of management;*
- *Work in the field of tourism management, sustainable development and competitiveness;*
- *I am interested in quality management in business / education;*
- *Throughout my life and professional path, the basis of my interests have been people - their logical and often illogical (from my point of view, of course) actions and reactions. That is why, naturally, at the heart of all my research are the problems of human resource management, management psychology and everything related to the impact and management (and self-management) of people.*

Question 4 - Have you worked with colleagues from other universities in the country and abroad on joint publications and / or research projects?

- *Yes, with colleagues from other universities in Bulgaria and abroad mainly on research projects;*
- *Yes, when writing joint publications.*

Question 5 - How do you assess the effect and significance of your research for the University, students, business, society?

- *The publication of research in prestigious publications undoubtedly creates a good reputation and high appreciation for the University;*
- *There are also benefits for students - great, because they receive information about the practical results of research in which the theory, they study is implemented and thus upgrade their knowledge;*
- *Research is also important for business because it identifies good practices from which business can be guided, as well as problem areas, indicating the reasons for them, which signals to the business for appropriate corrective action;*
- *The effect and significance of written works is determined over time. My hope is that everyone who has touched what I have written has taken what he or she needs.*

Question 6 - What is your biggest success as a researcher and as a teacher you are most proud of?

- *The feeling of satisfaction from both types of professional work is my greatest success;*
- *I am proud of the scientific award I received a year ago for the BEST REVIEWER FOR 2020 for a prestigious scientific journal indexed in the world-renowned databases SCOPUS and WoS;*
- *The personal gratitude of a student who was admitted to a prestigious university for the next degree;*
- *All my successes, both big and small, make me happy;*
- *The biggest success for me as a teacher is the glowing interest in the eyes of my current students to what I teach them, that they make friends at lectures, that they come from other faculties just to "listen". And, of course, the gratitude of the graduates and their letters long after their education;*
- *As a researcher, I am proud of every recognition and award in my textbook or monograph that I have received internationally.*

Question 7 - Would you share a memory of great personal satisfaction during your research and teaching career?

- *I get satisfaction every time I have active feedback from students, when I see their interest and enthusiasm in presenting and defending individual projects;*
- *The publication of any scientific article presenting a current issue is a success for me;*
- *Receiving the diploma for Doctor (PhD) degree;*
- *Personal satisfaction is great every time after leaving the auditorium or rather, when the time of lectures is over and students do not want to leave and continue to ask questions.*

Question 8 - What are your plans for future development as a researcher and teacher?

- *To use more and more modern approaches in teaching and to expand the areas of scientific interest, as well as the network of colleagues from other universities for joint research work and publishing activity;*
- *To support students on their way to science, education and realization in life;*
- *To be useful to society;*
- *As a teacher - to "keep up with the times", to gain new skills, especially in technology, to find new approaches and to be useful to my students; as a researcher - to face new challenges and find new aspects of professional interests that determine my entire professional development. To carry out joint research work with colleagues from the country and abroad.*

Question 9 - Have you encountered barriers (personal / social / structural) during your career as a researcher?

- *Fortunately, I have not encountered any barriers to my professional development;*
- *Yes, I have encountered personal and structural barriers;*
- *Yes, I have faced similar difficulties;*
- *All barriers disappear after a successful study, good scientific work is born, a new interesting topic is found or students "succumb" to another challenge to our work together.*

Question 10 - How do you assess the opportunities for development in SWU "Neofit Rilski"?

- *SWU "Neofit Rilski" provides excellent opportunities for development, stimulating both scientific and publishing activities and academic growth;*
- *The university provides very good opportunities for development and supports and assists all lecturers;*
- *I started my scientific and teaching career at SWU "Neofit Rilski". I like the environment, my colleagues and students. This is where I want to be;*
- *The university provides opportunities for development through a clear system of incentives.*

Question 11 - What is your opinion on the issue of women in science?

- *I firmly believe that women are excellent researchers and history confirms this;*
- *Women do no worse than men. In recent years, they have increasingly taken leadership positions;*
- *Women are innovators, and this is observed in all spheres of socio-economic life;*
- *Women in science are one of its strongest and perhaps "secret" advantages. It is no coincidence that they say that "for a woman to succeed, she must be several times better than a man" - and women's names in science prove it. And let's not forget that "behind every successful man is a woman").*

Question 12 - Do you think that measures are needed to better implement gender equality in science?

- *Yes, there are definitely places where urgent measures are needed to ensure equal opportunities for women's professional development, both in science and in the organizational hierarchy;*
- *I do not think about Bulgaria;*
- *In Bulgaria, in the field I work in - no;*
- *I strongly believe that, despite the calls for tolerance, understanding and equality, there is still much to be done (or, perhaps, rather, to be aware of / acknowledged with regard to women. Some large companies (including the United States) acknowledge that the so-called "glass roof" still exists, limiting women's career development.*

Question 13 - Did women scientists work in a network?

- *I have participated in small working groups consisting only of women, but I have not yet worked in a larger network;*
- *I have not worked in a network only between women;*
- *Alas, no;*
- *In small working groups - yes, the larger networks I have been in are with representatives of both sexes.*

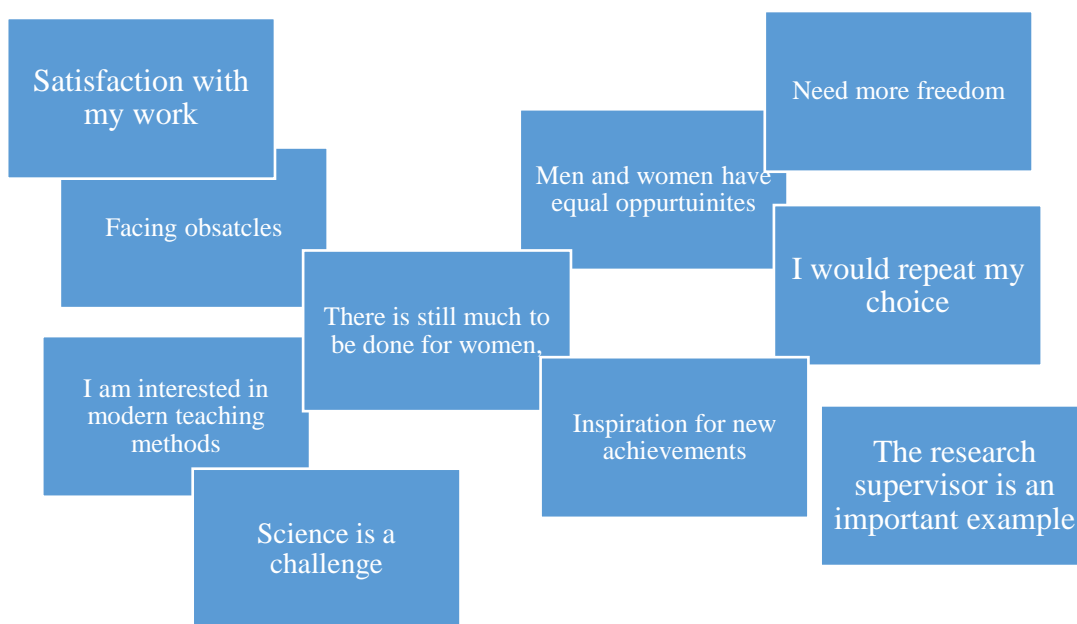
Question 14 - If you could start your life again, would you choose to be a scientist again? Is there an aspect you would change?

- *I love my profession and the work I do and I would not change anything if I had to start over;*
- *Yes, I would choose to be a scientist again. I would expand the scope of the problems I am researching;*
- *I love my job; I would make the same choice again;*
- *I would enjoy more freedom at work;*
- *I believe that everyone follows the path assigned to them and "getting" into science is not accidental. If I had to start over and I could choose, I would probably repeat the choices I made.*

The systematization of the answers highlights a high degree of satisfaction among the interviewees. The words and phrases used by the interviewed ladies definitely highlight a picture that is of interest (Fig. 1). In themselves, they show the openness of the respondents, their dedication to work in the field of science, research and teaching, as well as outline their aspirations.

Figure 1. Map for visualization of keywords from the conducted interviews

Source: author's systematization

Their high motivation for work and the conviction that this is their field of development and realization, which inspires them for new achievements, is impressive. Of course, as can be seen from the answers, some of them have encountered structural difficulties along the way and have faced barriers. In general, however, in Bulgaria in the field of higher education and in the specific university where the respondents work, women are not placed in a less favourable position than men. But, as one interviewee points out, measures are needed to ensure equal opportunities for women's professional development, both in science and in the organizational hierarchy. There is also a desire for more freedom in work and choice of research fields. In the field of economics, women scientists do not work in all-women's networks. However, this is understandable given the strong presence of men as scientists, researchers and entrepreneurs.

Conclusion

In summary, the results of the study should be emphasized once again - among the surveyed women scientists, researchers and teachers from Bulgaria there is high satisfaction and confidence that women have a place in science as provocateurs of creativity and bearers of innovation.

Nevertheless, efforts must be made to promote women scientists in various fields and in decision-making bodies at all stages of their careers. They need support because, in addition to specialists, they are also mothers and wives and daughters. It is also noteworthy that there is insufficient partnership in women's networks only, which is also an opportunity for new future joint initiatives and support. To the frequently asked question - Why is it important to involve more women and girls in science? - the answer cannot be unambiguous. This is because it has its own specifics in different regions of the world, as evidenced by data exported periodically by UNESCO (UNESCO UIS, (n.d.)), but also because there are ethnic and religious specifics. Nevertheless, the conclusion to be drawn leads to the idea that increasing the number of women scientists, researchers and teachers will bring new perspectives, new talents and creativity in different scientific fields. And at the same time, indirectly, will contribute to the support of women in general.

References

Bulgaria is among the European leaders in the share of women in science. (2022). Retrieved April 22, 2022, from <https://profit.bg/klasatsii/balgariya-e-sred-evropeyskite-lideri-po-dyal-na-zhenite-v-naukata/> [in Bulgarian].
Bg.org. unesco. (n.d.). Retrieved April 26, 2022, from <http://www.unesco-bg.org/>

Chengelova, E. (2016). The Interview in the Social Sciences, ed. Omda. [in Bulgarian]. For Women in Science. For Women in Science, National scholarships for Bulgaria. (n.d.). Retrieved April 26, 2022, from <https://www.zajenitevnaukata.bg/>.

"For Women in Science" 2021. Scholars 2021 - For Women in Science, National Scholarships for Bulgaria. (n.d.). Retrieved April 22, 2022, from <https://www.zajenitevnaukata.bg/fellows2021.html> [in Bulgarian].

Haralampiev, K., Marchev, A. (2017). Empirical methods for data collection (and analysis). Institute for Development of the Public Environment, Sofia. [in Bulgarian].

INTERVIEWS Woman Scientist of the Month 2018-2020. (2021). European Platform of Women Scientists, Retrieved April 16, 2022, from epws.org/category/woman-scientist-of-the-month

Lindenmann, Walter K. (1983, July). Content analysis: A resurgent communication research technique that represents a wave of the future: The move toward a second dimension of interpretation and analysis. *Public Relations Journal*, 24–27.

L'Oréal-UNESCO for women in science. Facebook. (n.d.). Retrieved April 21, 2022, from <https://www.facebook.com/forwomeninscience>.

National Scholarship Program "For Women in Science". (n.d.). Retrieved April 22, 2022, from <https://mon.bg/bg/137> [in Bulgarian].

Neuendorf, K. A. (2017). *The Content Analysis Guidebook*, Second Edition, SAGE Publications, Inc. Twitter. (n.d.). Twitter. Retrieved April 26, 2022, from <https://twitter.com/4womeninscience>.

UNESCO UIS. (n.d.). Retrieved April 26, 2022, from http://uis.unesco.org/#tabs-themes_tab-center-1.

Women in Science, Unesco. (2020). Retrieved April 22, 2022, from <http://uis.unesco.org/sites/default/files/documents/fs60-women-in-science-2020-en.pdf>.

Women in science and engineering. Women in science and engineering - Products Eurostat News - Eurostat. (n.d.). Retrieved April 26, 2022, from <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/-/edn-20210210-1>.

YouTube. (n.d.). Fondation L'Oréal. YouTube. Retrieved April 26, 2022, from <https://www.youtube.com/forwomeninscience/>.

WOMEN IN POLITICS: AN OVERVIEW

Esmira JAFAROVA

The Center Of Analysis Of International Relations, Azerbaijan
esmira.jafarova@aircenter.az

ABSTRACT

Women in Politics is a topic that touches the foundations of family systems in many parts of the world. Although it is also stated that women's equal representation and leadership in political and public life are important for attaining Sustainable Development Goals by 2030, women are still underrepresented in political offices and even more so when it comes to leadership positions and decision-making. Much progress has certainly been made over the course of last centuries and decades, particularly with the rise of feminist movements over the world, however, shortcomings still exist. This work attempts to highlight the predicaments associated with political participation of women around the world and also focus on the solutions to improve the situation. Last, but not least, women's political participation in Azerbaijan and some data in this regard is also presented in an attempt to highlight the upward trend in the country on this issue.

Keywords: women in politics; gender stereotypes; political participation; women and decision-making; women in Azerbaijan; women empowerment

1. Introduction

Women's participation in politics has always been one of the sensitive areas where improvement is necessary. This is especially true because the topic cuts across many areas, including the traditional views of the family systems and certain stereotypes associated with gender. Although much progress has certainly been made over the course of last centuries and decades, particularly with the rise of feminist movements over the world, problems still remain. This piece aims to briefly introduce the topic, highlight the situation with women's political participation, look into some factors that inhibit greater role for women in political life, shortcomings still do exist when it comes to women's political empowerment.

Having done so, the work will also make attempt to shed light on possible solutions that expert community suggest might be useful to employ in order to increase the role of women in political life. The paper will later briefly discuss the situation with women's political participation in Azerbaijan and analyze the exiting trends in this regard.

2. Women in Politics: Why Underrepresented?

Women in Politics is a topic that touches the foundations of family systems in many parts of the world. Although it is also stated that women's equal representation and leadership in political and public life are important for attaining Sustainable Development Goals by 2030¹, women are still underrepresented in political offices and even more so when it comes to leadership positions and decision-making.

While percentages of women representation in politics generally differ, it is reported that gender inequality in political spheres exists worldwide, including those that are more socially and economically developed. Sweden for instance, despite having good indicators in terms of gender equality in many fields, including in politics, has had its first female prime minister elected only in 2021. According to the World Economic Forum, it is reported that countries in Eastern Europe and Central Asia have only managed to close 15% of the hypothetical 100% gender gap in politics.²

---

¹ "Facts and figures: Women's leadership and political participation", *UN Women*, <https://www.unwomen.org/en/what-we-do/leadership-and-political-participation/facts-and-figures#:~:text=Women's%20equal%20participation%20and%20leadership.political%20life%20is%20far%20off>, accessed, 04.05.2022

² "Women in Politics: Why Are They Underrepresented?" 8 March, 2021, <https://freepolicybriefs.org/2021/03/08/women-in-politics/>, accessed 29.04.2022

Among the many reasons explaining women underrepresentation in political offices three are cited as main: 1- women's unwillingness to engage in politics; 2 – voters' bias; 3 – parties' bias.¹ Moreover, it is also established that women possessing qualifications to be political candidates, in general lack bigger ambitions to run for the office compared to men. They are either less encouraged to do so, or they do not believe in their qualifications compared to men. Besides, family and relational factors, recent research in Folke and Rickne (2020) finds that Swedish female politicians that were promoted to the position of Mayor face increased chances of divorcing their partners, while men do not such challenges. Therefore, if women face bigger challenges for their career achievements, they instinctively maybe reluctant to pursue higher positions.²

In countries where close to or above 50% of the general opinion holds that men usually make better politicians than women, voters' bias could be significant factor impacting women's participation in politics.³ And last, but not least, party leaders, who are instrumental in selecting the potential candidates, being aware of the voters' bias and other concomitant factors, may choose to promote male politicians as opposed to females. However, the evidence suggests that (i.e. Esteve-Volart and Bagues (2012)) there is actually no real data that women earn less voices compared to men and the disadvantages faced by women are mostly attributable to party's bias as opposed to voters' bias.⁴

Other sources site five reasons why women underrepresented in politics: 1) domestic responsibilities; 2) Prevailing cultural attitudes regarding the role of women in society; 3) Lack of support from family; 4) lack of confidence; 5) lack of finances, while for men the first three factors on the list is never an issue.⁵

Another problem is related to gender stereotypes. Gender stereotyping unfortunately is still a serious hindrance to the achievement of gender equality. "Gender stereotypes are preconceived ideas whereby males and females are arbitrarily assigned characteristics and roles determined and limited by their sex"⁶. Unfortunately, stereotypes about women represent both the result and the cause of deeply engrained attitudes, expectations and prejudices against women. They are used to solidify the historical relations of power of men over women as well as sexist attitudes that prevent the advancement of women.⁷

There are also other barriers restricting women's participation in political life, i.e. structural barriers through discriminatory laws and institutions and other restrictive means. Moreover, there is also a capacity gap, which indicate that women are less likely than men to have the education, connections and resources necessary to become effective leaders.⁸

3. International instruments and statistics

There are number of international documents that enshrine global commitment to improvement of women's equal representation. Among those are the Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women that urges women's right to participate in public life, and the Beijing Platform for Action that speaks for removing barriers to equal participation. Moreover, the Millennium Development Goals observe progress towards gender equality also due to the proportion of women in national parliaments.⁹

The 2011 UN General Assembly resolution on women's political participation states that, "Women in every part of the world continue to be largely marginalized from the political sphere, often as a result of discriminatory laws, practices, attitudes and gender stereotypes, low levels of education, lack of access to health care and the

---

¹ Ibid..

² Ibid..

³ Ibid..

⁴ Ibid..

⁵ "Increasing Women's Political Participation", *World Federation of United Nations Associations*, 2017, <https://wfuna.org/files/inline-files/wfuna - best practices for increasing women s political participation d....pdf>, p.1

⁶ "Combatting Gender Stereotypes and Sexism", *Council of Europe website* <https://www.coe.int/en/web/genderequality/gender-stereotypes-and-sexism#:~:text=Gender%20stereotyping%20presents%20a%20serious,and%20limited%20by%20their%20sex>, accessed 21.04.2022

⁷ Ibid..

⁸ "Facts and Figures: Women's Leadership and Political Participation", *UN Women*.

⁹ "Facts and figures: Women's leadership and political participation", *UN Women*.

disproportionate effect of poverty on women.”¹ Although individual women have managed to successfully overcome these obstacles, for women as a whole, the situation needs to be improved and equal opportunities be accessible.²

In 2015 in the resolution on “2030 Agenda for Sustainable Development” the United Nations formulated 17 sustainable development goals and item five on this list (SDG5) deals with gender equality. For that the UN uses employs two factors to measure the progress: 1) the percentage of seats occupied by women in national parliaments and local governments; 2) the proportion of women in managerial positions.³

According to information distributed by UN Women, as of 1 September 2021, there are 26 women serving in executive government positions as Heads of State and/or Government in 24 countries. It is assumed that at the current rate, gender equality in the highest positions of government and politics will be difficult to reach for another 130 years.⁴ Only 10 countries have a woman Head of State, and 13 countries have a woman Head of Government. Only 21 per cent of government ministers were women, and only 14 countries have achieved 50 per cent or more women representation in cabinets, while only 25 per cent of all national parliamentarians are women. Women’s portfolios mostly cover family, childcare, education, environment, culture and the related issues. Data from 133 countries suggest that women constitute 2.18 million (36 per cent) of elected members in local deliberative bodies. Only two countries have reached 50 per cent, and an additional 18 countries have more than 40 per cent women in local government.⁵

It is widely established that women’s political leadership is essential for building free, democratic and inclusive societies. In some countries the year 2021 brought some positive developments. Countries like Canada, France, Sweden, Mexico, and Spain announced their intention to pursue a more feminist foreign policy. Likewise, in the US, the Biden administration established a Gender Policy Council, which is tasked with advancing gender equality both in the U.S. and abroad.⁶

4. Solutions

Many agree that there should be multidimensional and complex approach to women’s empowerment. This is especially true when it comes to politics. Apart from combatting systemic, cultural, mentality related issues and gender stereotypes, dealing with more direct issues, i.e. preventing violence and harassment vis-à-vis women in elections, attracting more, especially young women into political parties, training working leaders, etc. is very important in addressing some of the lingering concerns. For instance, the EU has prioritized gender perspectives into all of its policies and the European Commission’s “Strategic Engagement for Gender Equality 2016-2019” urges member states to pursue policies to improve gender balance in political and public decision-making processes. Moreover, EU gender action plan 2016-2020 also envisages objectives to achieve women’s empowerment in areas related to politics and governance.⁷

Among other solutions proposed, there are also the following:

- Advocate for Women’s Political Participation;
- Develop Competency of Women Candidates;
- Government Support of Women’s Political Participation;
- Increase Women’s Access to Political Institutions;
- Establish Proportional Representation Electoral Systems;
- Establish Quota Systems
- Increase Political Party Support for Women

---

¹ Ibid..

² Ibid..

³ Women in Politics: A Global Perspective”, *European Parliamentary Research Service*, [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2019/635543/EPRS_BRI\(2019\)635543_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2019/635543/EPRS_BRI(2019)635543_EN.pdf), accessed 25.04.2022, page 1.

⁴ “Women and the Sustainable Development Goals”, *UN Women*, <https://www.unwomen.org/en/news/in-focus/women-and-the-sdgs>, accessed 03.05.2022

⁵ Ibid..

⁶ Maria Miller, “We need girls in school to become women in politics”, *Westminster Foundation for Democracy*, <https://www.wfd.org/commentary/we-need-girls-school-become-women-politics>, 12 January, 2022, accessed 26.04.2022

⁷ Women in Politics: A Global Perspective”, page 4.

- Reduce Violence against Women in Politics
- Tracking Women's Representation
- Transform Attitudes¹

Among some popular measures to improve women's participation are the application of gender quotas as an effective policy intervention. In countries with public funding of political parties, some funds maybe allocated to women's groupings within the parties.² Besides, since women in top jobs also face more relational and family constraints than men, relevant strategies to balance out the distribution of economic roles within couples could assist in eliminating the under-representation of women.³ Research suggest that it is possible to change gender-role attitudes and therefore, it is necessary that policy-makers instrumentalize such interventions that can change gender-based perceptions.⁴

With all the attempts to address gender inequality, there is still much room to improve. As stated above, in 2030 Agenda for Sustainable Development gender equality is set as an important milestone in providing steady outcomes on sustainability, peace, and human progress. It is also very important to take measures to reverse back the possible setbacks in gender equality lately also induced by COVID-19 lockdowns.

5. Women's Political Participation in Azerbaijan

Azerbaijan is a secular Muslim country with equal rights granted to both men and women under the Constitution and relevant laws. Women are included into all layers of society to achieve the development of all-inclusive and mature society. Woman empowerment has been part of Azerbaijan's political culture as the country was the first majority Muslim country in the East to introduce universal suffrage in 1919 and thus grant women right to vote. The country also has progressive laws on domestic violence, gender equality, anti-trafficking, and the minimum age of marriage.

Although the country is not completely free from mentality-induced gender stereotypes that occasionally associate women with more traditional roles, i.e. whose main and sometimes, sole responsibility should be that of a guardian of a family, kids and traditions, Azerbaijan is determined to improve its indicators when it comes to gender equality. In the **National Action Plan of the Republic of Azerbaijan on Gender Equality (2019-2024)** forward-looking policies are envisaged for strengthening gender perspectives and women's roles in society. The following objectives are therefore very important guidelines in this regard:

- Improving legislation on gender equality and women's rights
- Raising public awareness on gender equality and women's rights
- Increasing response measures in relation to gender-based violence
- Attain gender equality in the economic area
- Further development of small-scale female entrepreneurship
- Enhancing competitive skills of women in labour market
- Prevention and fight against gender stereotypes and discrimination
- Conducting surveys to identify basic needs of marginalized groups of women and men, and among rural women, persons with disabilities, women IDPs, refugees, and elderly
- Broadening the involvement of women and girls in peace processes, prevention of school drop-outs and early marriages
- Enhancing the presence of women in political and public lives and providing justice.⁵

Azerbaijan is party to the Convention on Elimination of All Forms of Discrimination against Women (CEDAW) and works towards the implementation of this convention and other international documents, including

¹ "Increasing Women's Political Participation", p.1.

² Women in Politics: Why Are They Underrepresented?" unpagued.

³ Ibid..

⁴ Ibid..

⁵ "Women empowerment and gender equality: Robust policy measures by Azerbaijan", *Azerbaijan State News Agency*, 8 November, 2021, https://azertag.az/en/xeber/Women_empowerment_and_gender_equality_Robust_policy_measures_by_Azerbaijan-1920644#:~:text=Azerbaijan%20has%20a%20history%20of,the%20minimum%20age%20of%20marriage, accessed 04.05.2022

implementation of the relevant UN SDG goal and the UN Security Council resolution 1325 (2000) on Women, Peace and Security. In this regard, Azerbaijan has also developed a National Action Plan (2020-2023) on the implementation of the UNSC resolution 1325.¹ The country has also been instrumentalizing NGOs in women empowerment and following initiatives are some examples:

- Increasing the overall legal literacy of NGOs on various international mechanisms on women's rights, particularly, the CEDAW and its Additional Protocol
- Enhancing the knowledge of the NGO sector to act as an effective advocate of women's rights
- Providing NGOs with resources and practical skills to monitor and develop detailed reports on women's rights
- Capacity-building measures coupled with awareness sessions and training courses
- Special focus is on involving women in public agencies and decision-making processes, including their participation in intergovernmental, governmental and non-governmental sectors.²

Nonetheless, despite all the achievements, there is also room for progress as to women's political participation in Azerbaijan. As of February 2021, only 18,2 % of seats in Milli Maclis (the Parliament) were held by women (22 out of 125),³ including the Speaker. This number is certainly an increase from the year 1990 when women held only 4,3% in the Parliament; however, it is also clear that improvements are still necessary. Currently, women represent 27,5% of civil servants and 21,4% of entrepreneurs in Azerbaijan.⁴ There are yet no women cabinet members in Azerbaijan, although 6 deputy ministers amongst 67 in total are women.⁵

6. Conclusion

Women in Politics is certainly a topic that needs constant research and attention. Decades of women's rights movements and respective women empowerment policies have delivered progress in women's rights throughout the world, despite existing setbacks in some corners of the world. However, general trends show improvements in women's political participation compared to past decades, despite the fact that many of the obstacles that were present previously still persist.

This work attempted to highlight the predicaments associated with political participation of women around the world. Irrespective of the fact that overall global trends generally favor increased political participation by women, their fair share in politics, especially in decision-making still remain meagre compared to that represented by men. Societal, relational, family-related issues, stereotypes as well as capacity and training-gap, financial reasons, etc. were cited as some, but certainly not only reasons in the non-exhaustive list of factors that this work attempted to shed some light on. Last, but not least, women's political participation in Azerbaijan and some data in this regard was also presented in an attempt to highlight the upward trend in the country on this issue.

Bibliography

- Azerbaijan, <https://data.unwomen.org/country/azerbaijan>. Accessed, 04.05.2022

¹ "National Action Plan on the Implementation in the Republic of Azerbaijan of the United Nations Security Council Resolution 1325 on Women, Peace and Security in 2020-2023", <http://1325naps.peacewomen.org/wp-content/uploads/2021/07/Azerbaijan-2020-2023.pdf>, accessed, 04.05.2022

² Women empowerment and gender equality: Robust policy measures by Azerbaijan", *Azerbaijan State News Agency*, 8 November, 2021, https://azertag.az/en/xeber/Women_empowerment_and_gender_equality_Robust_policy_measures_by_Azerbaijan-1920644#:~:text=Azerbaijan%20has%20a%20history%20of,the%20minimum%20age%20of%20marriage, accessed 04.05.2022

³ Azerbaijan, <https://data.unwomen.org/country/azerbaijan>, accessed, 04.05.2022

⁴ "Azərbaycan əhalisinin ümumi sayının 50%-ni qadınlar təşkil edir", (50 percent of Population in Azerbaijan are Women) *APA News Agency*, 4 March, 2022, <https://apa.az/az/sosial/azerbaycan-ehalisinin-umumi-sayinin-50-ni-qadinlar-teskil-edir-690542>, accessed 04.05.2022

⁵ "Azərbaycanda 67 nazir müavinindən 6-sı qadındır... - Onlar kimlərdir?", *QafqazInfo*, 30 November, 2021, <https://qafqazinfo.az/news/detail/azerbaycanda-67-nazir-muavininden-6-si-qadindir-onlar-kimlerdir-344677>, accessed 04.05.2022

- “Azərbaycan əhalisinin ümumi sayının 50%-ni qadınlar təşkil edir”, (50 percent of Population in Azerbaijan are Women). *APA News Agency*. 4 March, 2022. <https://apa.az/az/sosial/azerbaycan-ehalisinin-umumi-sayinin-50-ni-qadinlar-teskil-edir-690542>. Accessed 04.05.2022
- “Azərbaycanda 67 nazir müaviniyə 6-sı qadındır... - Onlar kimlərdir?” *QafqazInfo*. 30 November, 2021. <https://qafqazinfo.az/news/detail/azerbaycanda-67-nazir-muavininden-6-si-qadindir-onlar-kimlerdir-344677>. Accessed 04.05.2022
- “Combatting Gender Stereotypes and Sexism”. *Council of Europe website*. <https://www.coe.int/en/web/genderequality/gender-stereotypes-and-sexism#:~:text=Gender%20stereotyping%20presents%20a%20serious,and%20limited%20by%20their%20sex>. Accessed 21.04.2022
- “Facts and figures: Women’s leadership and political participation”. *UN Women*. <https://www.unwomen.org/en/what-we-do/leadership-and-political-participation/facts-and-figures#:~:text=Women's%20equal%20participation%20and%20leadership.political%20life%20is%20far%20o>ff. Accessed, 04.05.2022
- “Increasing Women’s Political Participation”. *World Federation of United Nations Associations*, 2017. https://wfuna.org/files/inline-files/wfuna_-_best_practices_for_increasing_women_s_political_participation_d....pdf.
- Maria Miller. “We need girls in school to become women in politics”. *Westminster Foundation for Democracy*. <https://www.wfd.org/commentary/we-need-girls-school-become-women-politics>. 12 January, 2022. Accessed 26.04.2022
- National Action Plan on the Implementation in the Republic of Azerbaijan of the United Nations Security Council Resolution 1325 on Women, Peace and Security in 2020-2023. <http://1325naps.peacewomen.org/wp-content/uploads/2021/07/Azerbaijan-2020-2023.pdf>. Accessed, 04.05.2022
- “Women in Politics: Why Are They Underrepresented?” 8 March, 2021. <https://freepolicybriefs.org/2021/03/08/women-in-politics/>. Accessed 29.04.2022
- “Women in Politics: A Global Perspective”. *European Parliamentary Research Service*. [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2019/635543/EPRS_BRI\(2019\)635543_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2019/635543/EPRS_BRI(2019)635543_EN.pdf). Accessed 25.04.2022
- “Women and the Sustainable Development Goals”. *UN Women*. <https://www.unwomen.org/en/news/in-focus/women-and-the-sdgs>. Accessed 03.05.2022
- “Women empowerment and gender equality: Robust policy measures by Azerbaijan”. *Azerbaijan State News Agency*. 8 November, 2021. https://azertag.az/en/xeber/Women_empowerment_and_gender_equality_Robust_policy_measures_by_Azerbaijan-1920644#:~:text=Azerbaijan%20has%20a%20history%20of,the%20minimum%20age%20of%20marriage. Accessed 04.05.2022

AZƏRBAYCANDA QADIN SAHIPKARLIĞININ TƏŞƏKKÜLÜ VƏ FƏALİYYƏT İSTİQAMƏTLƏRİ

Hicran MİRZƏYEVA

Azərbaycan Əmək və Sosial Münasibətlər Akademiyası, Azərbaycan
akademiya_sm@mail.ru

XÜLASƏ

Azərbaycanda bazar iqtisadiyyatının təşəkkülü ağırlı bir keçid dövrünü əhatə etmişdir. Dövlət mülkiyyətinin özəlləşdirilməsi, kollektiv təsərrüfatçılıq müəssisələrinin və torpağın özəlləşdirilməsi məşğulluğun zəifləməsinə, ölkədə işsizliyin artırılmasına və sosial-iqtisadi həyatın pisləşməsinə səbəb oldu.

Yaranmış ağır vəziyyətin aradan qaldırılması məqsədilə 2003-cü ildən daha intensiv surətdə həyata keçirilən yeni iqtisadi siyasətin ana xətti ölkədə bazar iqtisadiyyatına keçid üçün geniş miqyaslı iqtisadi islahatlara rəvac verilməsi oldu. Məhz bu islahatlar nəticəsində özəl sahibkarlıq fəaliyyətinin təşəkkülünə və inkişafına yeni şərait yaradıldı. Məqalədə qadın sahibkarlığının inkişafı məsələləri təhlil edilir.

Açar sözlər: iqtisadi siyasət, iqtisadi fəaliyyət, sahibkarlıq, özünü məşğulluq, dövlət dəstəyi

ORGANIZATION OF WOMEN'S ENTREPRENEURSHIP IN AZERBAIJAN AND DIRECTIONS OF ACTIVITY

ABSTRACT

The formation of a market economy in Azerbaijan has gone through challenging period. Privatization of state property, privatization of collective farms and land has led to a decline in employment, increased unemployment in the country and the deterioration of socio-economic life. The main line of the new economic policy, which has been implemented more intensively since 2003 in order to overcome the difficult situation, was to promote large-scale economic reforms in the country for the transition to a market economy. As a result of these reforms, new conditions have been created for the formation and development of private entrepreneurship. The article analyzes the development of women's entrepreneurship.

Keywords: Economic policy, economic activity, entrepreneurship.

Giriş

Azərbaycan son iki əsrdə Rusiya işğalı altında olmuşdur. Birinci dünya müharibəsindən – rus imperiyasının dağılmasında sonra şərqdə - Azərbaycanda ilk müstəqil cumhuriyyət qurulsada onun ömrü 22 ay olmuşdur. Sovet Cumhuriyyətlər birliyinin yaranması Azərbaycanın yenidən rus işğalının tərkibinə qayıtdı. Sovetlər İttifaqında hökm sürən mərkəzləşdirilmiş təsərrüfatçılıq sistemində iki mülkiyyət forması – dövlət mülkiyyəti və kolxoz kooperativ üsul idarəsi fəaliyyət göstərirdi. Yəni belə bir ictimai – siyasi mühitdə fərdi mülkiyyətçilik, xüsusi sahibkarlıq fəaliyyəti öz mahiyyətini itirmişdi. Lakin 1991-ci ildə Sovetlər ittifaqının dağılması ilə Azərbaycanda dövlət müstəqilliyinin bərpası əvvəlki təsərrüfatçılıq formasından xüsusi mülkiyyətə əsaslanan bazar iqtisadi sistemə keçidi təmin etdi. Bazar iqtisadi sistemə keçid, yeni iqtisadi münasibətlərin formalaşdırılması 2003-cü ilədək vaxt apardı. Ona görə də Azərbaycanda özəl sahibkarlığın əsas inkişaf tarixi 2003-cü ildən cənab İlham Əliyevin ölkə prezidenti seçilməsindən sonrakı dövrə təsadüf etdi. Özlüyündə çox çətin və ağırlı olan bu keçid mərhələsi dayanıqlı inkişaf mərhələsindədir. Azərbaycan Respublikasının əhalisi müstəqillik illərindəki dinamik artım sayəsində 2020-ci ildə 10.1 mlyona çatmışdır. Əhalisinin 52.8 faizi şəhər, 47.2 faizi kənd yerlərində yaşayır. Əhalinin 68.48%-i əmək qabiliyyətli yaşdadır ki, bununda 50.7%-ni kişilər, 49.3%-ni isə qadınlar təşkil edir.

1. Azərbaycanda sahibkarlığın təşəkkülü

Respublikanın ərazisi 86.6 min km² –dir. Bundan kənd təsərrüfatına yararlı torpaq sahəsi 4779.7 min hektardır. 1 km² əraziyə 116 nəfər, 1 adam başına 0.47 hektar əkinə yararlı topaq sahəsi düşür. İqtisadi fəaliyyət növləri üzrə bölgüyə əsasən əmək qabiliyyətli əhalinin 7.4%-i sənaye, 36%-i kənd təsərrüfatında, 12.9 %-i tikinti – nəqliyyat və rabitədə, 43.7%-i isə digər sahələrdə çalışır. Qeyd olunan fəaliyyət növləri üzrə əldə olunan dəyərin ümumi daxili məhsulda (ÜDM) xüsusi çəkisi mütənasib olaraq 41.4%, 5.7%, 23.8%, 29.1% təşkil edir. (Statistik məcmuə, 2021)

Belə bir vəziyyət obyektiv reallıqların nəticəsi kimi qiymətləndirilə bilər. Yəni ayrı – ayrı fəaliyyət sahələrində mövcud investisiya aktivliyinin qeyri bərabər səviyyəliliyi, bir çoxlarında əsas kapitala yönəldilən investisiyaların zəif templərlə artması və bəzəndə burada dinamizmin dayanıqlı olmaması ilə şərtləndirilir.

Qeyd olunanların təhlili göstərir ki, iqtisadi fəaliyyət sahələrinin hamısı hazırda geniş potensiala malik olsalarda, bu sahələrdə mövcud potensialdan səmərəli istifadə dinamikasına nail olunmadığından ölkə əhalisinin məşğulluğunun və sosial rifahının artırılmasında onlardan layiqincə istifadə oluna bilmir.

Azərbaycanda 1994-cü ildən başlayaraq mərkəzləşdirilmiş təsərrüfatçılıq sistemindən bazar iqtisadiyyatına keçid mərhələsi iqtisadiyyatın bütün sahələrində dərin islahatlar aparılması ilə yekunlaşdı. Kollektiv təsərrüfatçılıqdan xüsusi mülkiyyətçiliyə keçid, dövlət mülkiyyətinin özəlləşdirilməsi yeni iqtisadi reallıqlar müstəvisində özəl sahibkarlığın inkişafına zəmin yaratdı.

Məhz belə bir mühitdə qadınların işgüzar fəallığının daha da artırılmasına geniş şərait yaradıldı. Qadınların sahibkarlıq fəaliyyətinə cəlb olunması üçün treninqlərin təşkili, biznes sahələri yaratması üçün güzəştli kreditlərin verilməsi, evdar qadınların sahibkarlığa təşviq edilməsi bu tədbirlərdəndir. Eyni zamanda, ölkənin ucqar və dağlıq regionlarında, məcburi köçkünlərin sıx məskunlaşdığı ərazilərdə qadınların özəl biznes və aqrar təsərrüfatlarını yaratması istiqamətində işlər görülməyə başlandı.

Qeyd etmək lazımdır ki, müasir Azərbaycanda əməkqabiliyyətli qadınların 70,1%-i özəl sektorda, 29,9%-i isə dövlət sektorunda çalışır. Ümumtəhsil məktəblərində müəllimlərin 54,0%-i, orta ixtisas məktəblərində 17%-i, ali məktəblərdə 29,9%-i qadınlardır. Bizneslə məşğul olan qadınlar əsasən kiçik müəssisələrdə fəaliyyət göstərilir. Ötən illər ərzində ölkədə qadın sahibkarlığının inkişafı istiqamətində silsilə tədbirlər həyata keçirilmiş və müxtəlif mexanizmlər yaradılmışdır.

Qadınların işgüzar və intellektual potensialından səmərəli istifadə edilməsi, əhalinin məşğulluq səviyyəsinin yüksəldilməsi, sahibkarlığın inkişafı, orta təbəqənin daha da gücləndirilməsi kimi prioritet məqsədlərin reallaşması baxımından əhəmiyyətlidir.

Qadın sahibkarlığının inkişafı onların hüquqlarının qorunması, iqtisadi müstəqilliyinin inkişafına təkan verən amillərdəndir. Bu baxımdan son illərdə Azərbaycanda qadın sahibkarlığının inkişafı üçün daha əlverişli hüquqi baza formalaşdırılmaqdadır. Belə ki, onlara güzəştli kreditlərin verilməsinin sadələşdirilməsi, hüquqi və texniki yardımların göstərilməsi, əsassız yoxlamaların tənzimlənməsi və s. daima dövlətin aidiyyəti qurumlarının diqqətdə saxlanılır.

Ölkəmizdə əhalinin yaşayış səviyyəsinin yüksəldilməsi, dayanıqlı iqtisadi inkişafı nail olunması, bütün sahələrdə gender bərabərliyinin təmin edilməsi məsələləri daim Azərbaycan hökumətinin diqqətindədir. (Şabanov, Abdallı, 2013, s.30) Bu da qadınların işgüzar və intellektual potensialından səmərəli istifadə edilməsinə, əhalinin məşğulluq səviyyəsinin yüksəldilməsinə və ümumən sahibkarlığın inkişafı baxımından mühüm əhəmiyyət kəsb edir.

Tarixə nəzər salsaq görürük ki, Azərbaycan qadını böyük şanlı yol keçmiş və ugurlar əldə etmişdir. Çox əsrlik tariximizdə demək olar ki, qadın heç vaxt bu qədər yüksəlməmiş, heç vaxt bu qədər zirvələrə ucalmamışdır. (Məmmədov, 2008, s. 56)

2. Qadın sahibkarlığının inkişaf istiqamətləri

Azərbaycanda qadın sahibkarlığının inkişaf istiqamətlərini müəyyənləşdirmək üçün ölkənin 10 iqtisadi rayonunda 500 respondent arasında aparılmış sorğuların nəticələri göstərir ki, hazırda qadınlar arasında sahibkarlıq fəaliyyətinə maraq əsasən aşağıdakı istiqamətlər üzrədir. (Cədvəl 1)

Kiçik biznes və özünəməşğulluq istiqamətləri

		Sayı	Faiz
1	Aptek	46	9,2
2	Alqı-satqı	44	8,8
3	Çörək və şirniyyat bişirmə	38	7,6
4	Paltar tikmə	36	7,2
5	Gəlinlik və qonaqlıq paltarlarının icarəyə verilməsi	32	6,4
6	Tibbi xidmətlər	29	5,8
7	Qadın klubu	28	5,6
8	Xalça toxuma	28	5,6
9	İctimai və iaşə sahəsində xidmətlər	27	5,4
10	Ev təmizləmə	26	5,2
11	Saç düzəni	25	5,0
12	Kompyuter və kseroks xidmətləri	17	3,4
13	Corab toxuma	17	3,4
14	Azyaşlı uşaqlara baxım	16	3,2
15	Əl işləri	13	2,6
16	Dizayn, poliqrafiya və reklam	11	2,2
17	Müğənni, musiqiçi və aparıcı	11	2,2
18	Rəqs məktəbi	11	2,2
19	Süd məhsulları (yağ, qatıq, ayran, qaymaq, şor, pendir və digər) hazırlama	9	1,8
20	Kənd təsərrüfatı sahəsində	7	1,4
21	Uşaq əyləncə mərkəzi	7	1,4
22	İctimai iaşə	6	1,2
23	Mətbuat və nəşriyyat	5	1,0
24	Foto/video xidmətləri	5	1,0
25	Maliyyə xidmətləri	4	0,8
26	Tekstil istehsalı	3	0,6
27	Konsaltinq xidməti	0	0,0
Cəmi respondent sayı		500	
Cəmi cavab sayı		501	

Mənbə: “Kiçik Sahibkarlığın İnkişafına dəstək” layihəsinin “Qadın sahibkarlığı” komponenti çərçivəsində aparılan sorğu materialları əsasında hazırlanıb.

Yəni, sorğular göstərdi ki, qadın sahibkarlığının ilkin təşəkkülü hazırda əsasən özünəməşğulluq mərhələsini keçməkdədir.

Məhz bu əsasda Azərbaycanda sahibkarlıq fəaliyyətinin, özünə məşğulluğun və kiçik biznesin inkişafının yeni iş yerlərinin yaradılması, işsizliyin azaldılması və məşğulluğun təmin edilməsi sahəsində səmərəli vasitə olduğu nəzərə alınaraq qadınların iqtisadi sahədə fəallığının daha da artırılması üçün dövlət tərəfindən münəzəm olaraq həvəsləndirici və təşviqedicə tədbirlər həyata keçirilir. Qadınların sahibkarlıq fəaliyyətinə marağının və maliyyə savadlılığının artırılması üçün müxtəlif treninqlərin təşkil olunması, biznes sahələri yaratmasına görə onlara müxtəlif xarakterli maliyyə yardımlarının və güzəştli kreditlərin verilməsi, evdar qadınlar arasında özünəməşğulluğun və kiçik sahibkarlığın təşviq olunması və i.a. buna əyani sübutdur.

Hazırda qadınların iqtisadiyyatda, məşğulluğun təmin edilməsində, özəl sektorun inkişafında rolu, mikro və kiçik sahibkarlıq fəaliyyətinə, həmçinin özünəməşğulluğa marağı daha da artmışdır. 2021-ci ilin 1 yanvar

tarixinə hüquqi şəxs yaratmadan sahibkarlıq fəaliyyəti ilə məşğul olmaq üçün qeydiyyatdan keçmiş sahibkarların 21,3%-ni qadınlar təşkil edir.

2021-ci il üzrə iqtisadi fəaliyyət növləri üzrə sahibkarlıq fəaliyyətlərinin statistik məlumatlarına əsasən ölkədəki mövcud qadın sahibkarların 36,3% kənd təsərrüfatında, 21,1% ticarətdə, 1,9% daşınmaz əmlak sahəsində, 2,9% turizimdə, 1,7% emal sənayesində fəaliyyət göstərir. Digər sahələrdə qadın sahibkarlığı ilkin təşəkkül mərhələsindədir. (Cədvəl 2)

Cədvəl 2

İqtisadi fəaliyyət növləri üzrə fərdi sahibkarların cins üzrə bölgüsü

Fəaliyyət növləri	Kişilər		Qadınlar	
	sayı	%	sayı	%
Cəmi	836679	100,0	225858	100,0
O cümlədən				
Kənd təsərrüfatı, meşə təsərrüfatı və balıqçılıq	260107	31,1	81875	36,3
Mədəncıxarın sənayesi	983	0,1	53	0,0
Emal sənayesi	19045	2,3	3912	1,7
Elektrik enerjisi, qaz və buxar istehsalı, bölüşdürülməsi və təchizatı	68	0,0	5	0,0
Su təchizatı; tullantıların təmizlənməsi və emal	685	0,1	52	0,0
Tikinti	20498	2,5	808	0,4
Ticarət; nəqliyyat vasitələrinin təmiri	180999	21,6	47743	21,1
Nəqliyyat və anbar təsərrüfatı	114426	13,7	2405	1,1
Turistlərin yerləşdirilməsi və ictimai iaşə	36357	4,3	6614	2,9
İnoformasiya və rabitə	8557	1,0	2118	0,9
Maliyyə və sığorta fəaliyyəti	3091	0,4	1135	0,5
Daşınmaz əmlakla əlaqədar əməliyyatlar	10525	1,3	4234	1,9
Peşə, elmi və texniki fəaliyyət	15504	01,9	7986	3,5
İnzibati və yardımçı xidmətlərin göstərilməsi	14088	1,7	7327	3,2
Təhsil	3731	0,4	6742	3,0
Əhaliyə səhiyyə və sosial xidmətlərin göstərilməsi	4488	0,5	2410	1,1
İstirahət, əyləncə və incəsənət sahəsində fəaliyyət	12028	1,4	1788	0,8
Digər sahələrdə xidmətlərin göstərilməsi	77648	9,3	34457	15,3
Ev təsərrüfatının fəaliyyəti; fərdi istehlak üçün ev təsərrüfatlarının istehsal etdiyi mal və xidmətlərə dair fəaliyyət	53851	6,4	14194	6,3

Mənbə: Azərbaycan Respublikası Dövlət Statistika Komitəsi, 2021.

Cədvəldən də göründüyü kimi müasir dövrdə qadın sahibkarlığının əsas istiqamətlərini kənd təsərrüfatı (36.3%), ticarət və nəqliyyat vasitələrinin təmiri sahələri (21.1%) təşkil edir.

Ölkə əhalisinin 49%-nin kənd yerlərində yaşamasını, bu əhalinin 33.3%-nin əməkqabiliyyətli olmasını nəzərə alsaq kənddə qadın sahibkarlığının əsasən kənd təsərrüfatında formalaşmasını təsadüfi hal kimi qiymətləndirmək olmaz. Kənd təsərrüfatında formalaşan bu iqtisadi fəaliyyət ölkədə 1996-cı ildən radikal formada aparılan aqrar islahatların nəticəsində formalaşan ailə-kəndli təsərrüfatları əsasında meydana çıxmışdır. Nəzərə almaq lazımdır ki, hazırda da kiçik ölçülü ailə - kəndli təsərrüfatları ölkə üzrə dominantıq təşkil edir.

Ailə - kəndli təsərrüfatlarının inkişafı tədricən kəndli – fermer təsərrüfatlarının formalaşmasına gətirib çıxarmaqdadır. Ötən 20 ilin nəticələrinin təhlili göstərir ki, progressiv istehsal vahidlərinin fermer təsərrüfatlarının formalaşdırılmasındakı bu lənglik mövcud təsərrüfatlar arasında inteqrasiya əlaqələrinin zəifliyindən irəli gəlir. Nəticədə istehsal-istehlak-maliyyə-infrastruktur sahələrini əhatə edən kooperativlərin, kiçik biznes sahələrinin yaranması prosesi də ləng gedir. Bunun bir çox səbələri vardır:

- torpaq mülkiyyətçiləri arasında etimad səviyyəsinin aşağı olması;
- xüsusi mülkiyyətə verilmiş torpaqların kiçik ölçülü olması;
- maliyyəyə çıxış imkanlarının zəifliyi və istehsalda iqtisadi səmərəliliyin zəif olması;
- bazarlara çıxış imkanlarının məhdudluğu;
- rəqabət mühitinin zəifliyi və i.a.

Bütün bunların tənzimlənməsi üçün:

- Qanunvericilik bazasının mütərəqqiliyinin təmin olunması məqsədilə təkmilləşdirilməsi;
- İstehsalçı savadlılığının müntəzəm olaraq artırılması;
- Antiinhisar mühitinin sağlamlaşdırılması.

İstehsal və istehlak zəncirinin bütün həlqələrinə dövlət dəstəyinin formalaşdırılması tələb olunur.

3. Qadın sahibkarlığının formalaşmasına dövlət dəstəyi

Qeyd olunanların həlli son illərdə Azərbaycan dövlətinin reallaşdırıldığı aqrar siyasət strategiyasının əsasını təşkil edir. Nəticədə ümumən kiçik və orta sahibkarlığın və bilavasitə də qadın sahibkarlığının inkişafında ciddi irəliləyişlər müşahidə olunmaqdadır.

Yuxarıda qeyd olunduğu kimi qadın sahibkarlığın inkişafı yoxsulluğunun azaldılmasına, məşğulluğun təmin edilməsinə və bir çox hallarda, cəmiyyətdə gender bərabərsizliyinin aradan qaldırılmasına yardım edir.

Prinsip etibarilə istehsalın təmərkləşməsi tədarük zəncirinin digər həlqələri ilə birlikdə, həmahəng şəkildə inteqrasiya olunduqda iqtisadi cəhətdən səmərəliliyini qoruyur. Yəni tədarük zəncirinin bütün səviyyələrində innovativ inkişaf olduqda istehsal artımı intensivləşdikcə rentabellik səviyyəsi də təmin olunur.

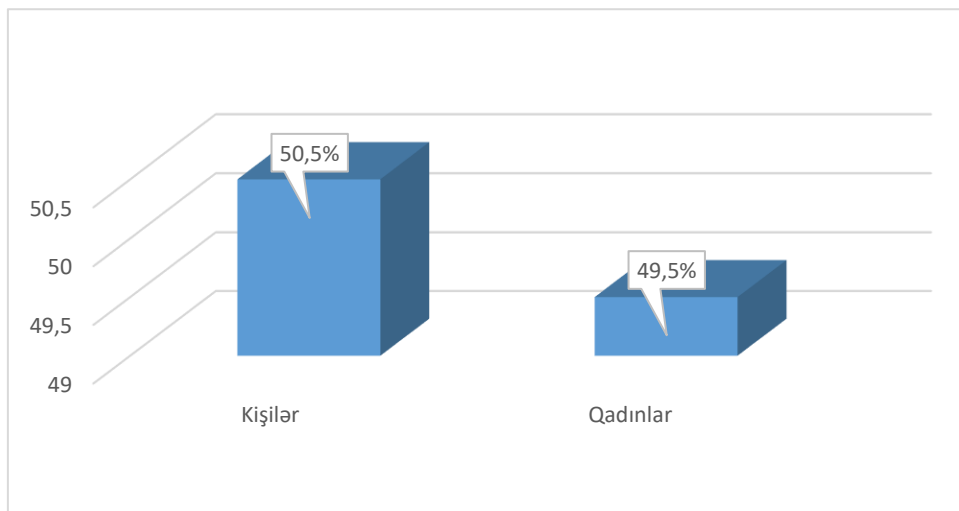
Hazırda Azərbaycan kənd təsərrüfatında İsrailin kooperativləşdirmə təcrübəsindən istifadə olunmaqdadır. Burada çoxsaylı istehsal-xidmət-maliyyə və ticarət vahidlərinin birgə struktur fəaliyyəti həyata keçirilməkdədir. Digər dövlətlərin təcrübəsindən göründüyü kimi kənd təsərrüfatında risklərin çoxluğu maliyyə - sığorta kooperativlərinin rolunu artırır. Respublikada bu sahədə ilkin təşkilatlanma mərhələsindədir.

Qeyd olunan hər iki fəaliyyət istiqamətində dövlət dəstəyi formalaşdırılır. Beləliklə demək olar ki, istehsalçıdan – istehlakçıya qədər mövcud tədarük zəncirinin bütün həlqələri üzrə intensiv iş aparılmaqdadır.

Azərbaycanda ötən illər ərzində ölkədə qadın sahibkarlığının inkişafı istiqamətinə yaradılmış dəstək mexanizmləri vasitəsilə silsilə tədbirlər davam etdirilməkdədir. İstənilən işgüzar fəaliyyət kimi qadın sahibkarlığının inkişafının da mühüm amili zəruri maliyyə vəsaitlərinin əldə edilməsi imkanları ilə bağlıdır. Bu əsasda dövlət tərəfindən yaradılan Sahibkarlığa Kömək Milli Fondunun fəaliyyətinin təkmilləşdirilməsi ilə bağlı qəbul edilmiş sənədlər sahibkarların maliyyələşdirilməsinin səmərəli mexanizmini formalaşdırmaqla, sahibkar qadınların da maliyyə vəsaiti ilə təminatı imkanlarını genişləndirmişdir. Ölkəmizdə fəaliyyətə başlayan Kiçik və Orta Biznesin İnkişafı Agentliyinin (KOBİA-nın) fəaliyyətində qadın sahibkarlığının inkişafı prioritet istiqamətlərdəndir. Agentlik tərəfindən qadınların sahibkarlıq fəaliyyətinə təşviq olunması, KOB subyektləri arasında qadınların sayının daha da artırılması məqsədilə müvafiq tədbirlər həyata keçirilir.

KOBİA yanında fəaliyyət göstərən İctimai Şurada Qadın Sahibkarlığının İnkişafı Assosiasiyası aktiv şəkildə təmsil olunur. Qadın sahibkarlığının inkişafı tədbirləri onlarla sıx əməkdaşlıq şəraitində, bu məqsədlə yaradılmış dövlət-sahibkar dialoqu platforması əsasında reallaşdırılır. (smb.gov.az)

Qeyd edildiyi kimi hazırda qadınlar ölkə iqtisadiyyatının demək olar ki, bütün sahələrində çalışırlar və 2020-ci il üzrə ümumi iqtisadi fəal əhalinin 49,5%-i qadınlar təşkil etmişdir.

Sxem 1. Məşğul əhalinin ümumi sayında qadınların payı

Nəticə

Son illərdə qadınların sahib olduğu müəssisələrin sayının artdığı müşahidə olunur. Sahibkarlığın və kiçik biznesin inkişafını yeni iş yerlərinin yaradılması, işsizliyin azaldılması və məşğulluğun artırılması, inkişaf baxımından qadın sahibkarların bu proseslərdən kənar qaldığını təsdiqləməklə yanaşı onların ölkənin sosial-iqtisadi həyatında yerini və rolunu da təyin edir. (smb.gov.az)

Başqa sözlə Azərbaycanda qadınların ölkənin sosial-iqtisadi, ictimai-siyasi həyatında rolu getdikcə artmaqdadır. Bu dövlətin qadın hüquqlarına, onların iqtisadi cəhətdən əhalinin aktiv hissəsində təmsilçiliyinə verdiyi böyük bir dəstəyin nəticəsidir. Təsadüfi deyil ki, ölkənin sosial-iqtisadi həyatında fəal iştirak edən Azərbaycan qadınları ölkədəki məşğul əhalinin ümumi sayında 48,2 faiz təşkil edir.

Qeyd olunanlar bir daha göstərir ki, Azərbaycanda iqtisadiyyatın dayanıqlığının təmin olunmasında qadın sahibkarlığı mühüm rol oynayır və bu da ölkədə reallaşdırılan iqtisadi siyasətin əsas tərkib hissələrindən birinə çevrilməkdədir.

İstifadə olunmuş ədəbiyyat

1. R.Məmmədov //Tarixi təkamülə gender aspektlərindən baxış. II Gender: demokratiya, sülh mədəniyyəti, təhsil. Bakı, 2008.
2. Z.Şabanov, H.Abdallı // Qadın ailədə, siyasətdə, dində, ədəbiyyatda. Bakı-Avropa, 2013.
3. Statistik məcmuə “Azərbaycan əhalisi”. Bakı, 2021
4. <https://smb.gov.az/storage/documents/>
5. <http://news.az.nina.az/view/23631/qadin-sahibkarliginin-stimullasdirilmasi-meqsedile-tedbirler-guclendirilmelidir/>
6. <https://www.agro.gov.az/az/news/>

THE ISSUE OF DISCRIMINATION AGAINST WOMEN IN LABOR RELATION

Olena KYSELOVA
Sumy State University, Ukraine
o.kiselova@yur.sumdu.edu.ua

ABSTRACT

Equality of opportunity and treatment in employment and occupation is an essential aspect of the general principle in law, which is now almost universally accepted. This is one of the most fundamental rights on which a democratic society is based. It is enshrined in international acts, national constitutions, and laws. However, despite significant progress, almost all over the world, there are inequalities between men and women, between races, and on such grounds as religion, political views, and national and social origin. Gender discrimination in employment has a systemic nature and various manifestations. Despite significant progress in this area, women's rights still face many challenges. The problems of protecting the rights of persons subjected to discrimination are identified. It is noted that proving the fact of discrimination is difficult for a potential job seeker or employee. It is emphasized that the level of legal technique lags far behind emerging problems in society regarding discrimination in labor. Several proposals are made to improve legislation protecting the rights of women subjected to discrimination.

Keywords: discrimination, employee, employer, restrictions, anti-discrimination legislation.

Every democratic state governed by the rule of law proclaims the priority of human rights, enshrining in the Basic Law of the country guarantees of respect for human rights and freedoms on the principles of equality and non-discrimination. The law plays an important role in eliminating specific manifestations of injustice caused by socio-economic, political, cultural, or other factors. It can provide a compromise in ensuring the implementation of appropriate social changes. At the same time, the legislative provision itself, even the most progressive one, cannot guarantee such changes in society outside the effective system of law enforcement. Achieving justice, including gender equality, is a goal of development itself – it does not require additional justification of its need [1].

In general, real rather than formal equality is recognized as one of the essential values of a democratic society, the commitment to which is enshrined in international human rights norms and standards. Gender equality is a component of the concept of equality and equal opportunities. The principles of gender equality are enshrined in many international instruments, including the Universal Declaration of Human Rights (1948), the UN Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women (1967), the UN Declaration on the Elimination of Violence against Women (1993) and others. Ukraine ratified several relevant documents being a part of the USSR, and a number of such documents were approved since the Ukrainian independence. Among them is the Equal Remuneration Convention for Men and Women Workers for Work of Equal Value (ratified on 10 August 1956), the Discrimination Convention in Respect of Employment and Occupation (ratified on 4 August 1961), the Convention on Equal Treatment and Equal Opportunities for Men and Women Workers. Women: workers with family responsibilities (ratified on April 11, 2000). Under the United Nations Development Program, gender democracy is defined as a system of expression of the will of women and men, equal in opportunities and rights, enshrined in law and effectively enshrined in political and legal principles, actions, building of the public and state structures. In many foreign countries, the state, represented by state bodies, plays an active role in promoting gender equality.

A key role in achieving gender equality should be assigned to the so-called national mechanism – a special system of political management structures and practical measures of the state aimed at introducing a gender approach in all areas of policy and solving gender problems in all areas of public life, including in the field of labor relations. The national mechanism should include structures at all levels of government, operate on unified legal, ideological, organizational, coordinating, controlling principles, and be financially secure.

For example, the UN Commission on the Status of Women calls on governments to expand, including through funding where it is possible, the mandate and capacity of national mechanisms to promote gender equality and the empowerment of women and girls at all levels and to promote gender mainstreaming in all policies and programs in all sectors of government in the context of the 2030 Agenda for Sustainable Development and encourage awareness of and support for these mechanisms [2].

Although Ukraine, like most countries globally, has passed laws to protect women's rights, in practice these rights continue to be violated. Gender inequalities remain unresolved, particularly in the labor market. There still are certain differences between attempts to legislate for gender equality and the realities of social processes in many spheres of public life, which actualizes this topic and leads to the scientific search for ways to improve labor law in order to combat gender discrimination and ensure equal opportunities for men and women in the workplace.

When comparing Ukrainian legislation and law enforcement practice regarding the prohibition of discrimination in the sphere of labor with international labor standards, several problems can be identified on this issue. Among the controversial norms and gaps related to the legal regulation of the discrimination prohibition in Ukraine, it is possible to single out the ambiguity of the very concept of discrimination, the vagueness regarding the prohibition of indirect discrimination, the imbalance of norms aimed at limiting gender discrimination, sometimes leading to goals opposite to those according to which they were accepted, as well as the ambiguity of judicial practice on discrimination against persons with family responsibilities, etc. However, the most problematic aspect of the norms and practice regarding discrimination in the sphere of labor should be considered the weakness of legal security mechanisms to prevent it.

One of the most important aspects of anti-discrimination legislation is the question of discrimination evidence. Shifting the burden of proof to the defendant in discrimination cases is a key approach in European law to ensure that victims of discrimination have adequate access to justice. The EU Council Directive on the burden of proof in cases of sex-based discrimination requires the Member States to take the necessary measures necessary to provide guarantees: if a person claims harm to him or her due to disrespect for the principle of equality and provides facts to a court or other competent authority, which allow for the existence of direct or indirect discrimination, the burden of proving the absence of a violation of the principle of equality rests with the defending party. Thus, this Directive shifts the burden of proof from the employee to the employer, significantly improving the employee's position in the process [3].

Amendments to the Civil Procedure Code of Ukraine have been made relatively recently. They do not fully protect workers' labor rights, but they have improved the proof mechanism in discrimination cases. Thus, the second part of Article 81 of the Civil Procedure Code of Ukraine stipulates that in cases of discrimination, the plaintiff is obliged to provide factual data confirming the fact of discrimination. In the case of such data, the defendant is responsible for proving their absence [4]. However, in cases of protection against discrimination, the general rules of evidence do not allow the plaintiff to effectively defend his / her interests in court in cases of discrimination, particularly in labor relations, where there is a relationship of subordination between employee and employer. Difficulties in proving discrimination are because there is little or no direct evidence of discrimination. The employer rarely openly expresses his / her views and intentions regarding the employee. Sometimes he / she does not even realize that his / her actions discriminate against the employee. The problem of proving discrimination is often complicated because the employer has more information. Even in obvious discrimination cases, it is tough for workers to achieve justice. The difficulty of proving discrimination is not a specific Ukrainian phenomenon but a characteristic of this phenomenon itself. It is tough to prove that different treatment of an employee or a job candidate is connected precisely with discrimination and not due to the requirements for the business qualities of the employee or the specifics of this job. In this regard, the systems of national legislation of different countries, within which there are adequate measures of protection against discrimination, as well as the international treaties on discrimination recognize the issue of proof of discrimination as one of the most important.

The history of anti-discrimination has shown that in cases of this type, the standard rules of evidence impose an overwhelming burden on the applicant to establish the existence of a person's discriminatory intent or the discriminatory effect of any measure. Gradually, jurisprudence (primarily in common law countries), the international community, supranational bodies, and individual countries' legislation have leaned towards new

standards of proof in cases of discriminatory treatment. A rule was formulated on the so-called prima facie evidence when the plaintiff in a matter of discrimination must present to the court not the usual formal proof of the fact of discrimination, but only formulate a thesis related to this circumstance that is convincing for the court, after which the burden of proof is transferred to the defendant.

In Western European countries and the United States, in cases of direct discrimination based on some ground, the applicant must demonstrate that there was a difference in treatment in respect of a particular person; as a result of such treatment, one person was (or could be) in a less advantageous position than another; the circumstances in which these persons were located are comparable (did not differ in their essence); the only basis for a difference in treatment was any of the personal characteristics (gender, age, language, etc.). Further, the burden of proof shifts to the defendant, who must prove that there is an objective or reasonable justification for the difference demonstrated by the applicant, i.e., the distinction pursued a legitimate aim; there was proper proportionality between the measures taken and the legitimate purposes being achieved. However, it must be borne in mind that in countries where a prima facie approach to proof is used, such as the United States, there is no practical clarity as to the extent to which it is sufficient to “demonstrate” an initial fact of discrimination, which leads to a lack of uniformity in judicial practice. Within the European Union, two EU directives relating to discrimination provide that in civil cases, if a person who claims to be the victim of discriminatory treatment can present facts to a court (or other body) from which it can be assumed that discrimination has occurred, the burden proof must be entrusted to the defendant, who will be required to prove that the principle of equality has not been violated. The reversal of the burden of proof is used in discrimination cases and the work of other quasi-judicial bodies.

The decisions and opinions of the European Committee of Social Rights (ECSR), which is responsible for monitoring the application of the European Social Charter by the states that have ratified it, indicate that the national legislation of the countries participating in the ESC should provide for a mitigation of the burden of proof for a plaintiff in cases of discrimination [5]. The complete transfer of the burden of proof to the defendant can lead to contradictory consequences and, in certain situations, be fraught with abuse of the right by the plaintiffs. Caution in this matter is understandable. Even when the employer is innocent, the absence of any action (i.e., discrimination) can also be tough to prove. However, some degree of lightening of the burden of proof is necessary to improve the effectiveness of anti-discrimination legislation.

Ways to facilitate the proof of discrimination in the labor sphere can be the following:

- liberalization of the judicial approach to the use of audio and video recordings as evidence;
- fixing the possibility of using data on other employers in a given locality, industry, or profession as a source for comparison with employment data from an employer who is subject to non-discrimination requirements;
- establishing the possibility of using statistical data about this employer and other employers demonstrating a difference in the treatment of specific categories of workers;
- legalization of so-called situational tests as a means of proving discrimination, when fictitious job candidates specifically come to interviews for employment to identify the employer’s attitude towards certain groups of employees;
- granting the right to courts to investigate the circumstances of a case related to discrimination independently.

In gender relations, including labor relations, the most vulnerable group are women, who have fewer opportunities to exercise equal rights with men. According to the European Bank for Reconstruction and Development, the factors that contribute to the inclusion of women in the category of low-paid workers compared to men are their discrimination on social grounds together with gender stereotyping, which puts women and men unequal in terms of pay and access to sources of funding, career opportunities [6]. The gender pay gap is a phenomenon in which women are paid less in the labor market than men in the same positions and for the same work. According to the State Statistics Service, in the second quarter of 2021, the gender pay gap reached the lowest level in Ukraine’s independence – 17.4% [7]. These signs of gender discrimination are particularly pronounced when the salaries of male and female employees in equivalent positions are different within the same company or employer. In foreign countries, various methods are used to detect and overcome the gender pay gap. For example, in Sweden every employer with more than ten employees must report the difference in their employees’ wages each year, which allows them to identify unjustified differences in pay and take appropriate measures to prevent them. In France employers of large companies are required to publish information on wages, promotions, and gender pay

increases, which are rated on a 100-point scale. In the case of receiving 75 points and less than three consecutive years, companies are subject to penalties of 1% of the salary fund [8].

One of the main issues for the observance of equality also is men's and women's access to labor activity and professional development. Indeed, it should be noted that recently in Ukraine, the situation with the representation of women in the civil service and the service of local self-government has improved. The number of women deputies has increased. In particular, the Electoral Code of Ukraine introduced 40% gender quotas during the formation of national and regional electoral lists by political parties [9]. In recent years, the representation of women in the Verkhovna Rada of Ukraine and local councils has increased in Ukraine: in the Verkhovna Rada of Ukraine – up to 20.8%, in regional councils – up to 27.8%, city councils of the cities of regional significance – up to 32.9%, district councils – up to 34.3%, which was facilitated by the introduction of quotas. However, in many other areas, significant progress has not been made in practical implementation, which leads to Ukraine's low position in international rankings on gender equality and significant lag behind European indicators. According to the report of the World Economic Forum on Gender Inequality for 2020, Ukraine ranked 74th out of 156 countries in terms of this indicator (44th place in terms of economic opportunities, 27th place in education, 41st place in health care, 103rd place in political opportunities), having worsened the positions on 15 points in comparison with the previous year [10]. It should be noted that the situation with gender equality in real life is far from ideal. Women are underrepresented at the decision-making level in the executive branch. According to the NAPS, as of December 31, 2020, the Cabinet of Ministers of Ukraine consisted of 13% women, among the heads of central executive bodies and their deputies – 22.8% women, among government officials of category “A” – 33.3% women. Compared to men, women have fewer opportunities for high-paying employment and career advancement. Most employers continue to favor men, as women are more likely to be interrupted and lose their skills due to childbirth or childcare. Women are the first to be made redundant during redundancies and forced to seek employment in the shadow economy, perform low-paying jobs without their social security guarantees, or seek work abroad, exposing security and humiliation and depriving their children of attention.

One solution to this problem is job quotas. This idea has been implemented in some European countries since the 1970s. But it has become mandatory for all EU member states relatively recently. In 2013, the European Parliament demanded greater participation of women in managing large enterprises. The directive prescribes that at least 40% of women should be members of the administrative boards of large enterprises. From 2018, this rule will become mandatory for European state-owned companies, and in another two years – for all companies listed on stock exchanges. Norway was the first country to introduce quotas for female business leaders in 2003. Subsequently, similar laws were adopted in Spain and France.

Another solution to the problem of equal access for women and men to work is a developed system of state services for the care of children and sick family members. Statistics show a significant decrease in the level of economic activity of women with children, and the more children in a family, the less economically active a woman is. In this case, we are talking specifically about women, since in Ukraine men, as a rule, do not take parental leave (so far, statistics show that about 2% – 3% of men in Ukraine go on maternity leave instead of their wives. However, quite often men take a vacation after the birth of a child for 5–7 days). In this matter, guaranteed and provided by the state support measures that will allow working women to combine professional, family, and parental responsibilities are essential. This applies in particular to preschool institutions. An exciting practice exists in Denmark, where most children under 6 (55%) attend pre-school institutions at the organization's expense where the child's mother (or father) works. The development of the system of preschool institutions both quantitatively and qualitatively would help partially solve the problem of women's employment.

In our opinion, the policy to eliminate gender discrimination in the sphere of work should be consistent and comprehensive. Any single measure on a local scale will be ineffective if they remain unsecured response measures in all areas of regulation of public life. From this point of view, actions taken to eliminate discrimination can be prohibitive and prevent discrimination. All prerequisites should be eradicated (at least in the law). In addition, effective levers for combating discrimination in the workplace can be the establishment of new anti-discrimination and gender-sensitive corporate policies in enterprises, institutions, organizations, strict compliance with the law on equality and impartiality for all employees; responding to appeals, conducting relevant interviews or even campaigns to eradicate discrimination, mobbing or harassment. But the fight against discrimination by

the state alone will not bring the desired changes. Society needs to develop intolerance of stereotypical attitudes towards one or another person. For example, the more society promotes women's primary role as mothers, the higher the discrimination in the labor market is. Strengthening the idea that parents have equal responsibility for the upbringing of children would increase the number of childcare leave for men and increase the involvement of women with children in the labor process. It is essential to rely on everyone to have equal opportunities to exercise their labor rights.

REFERENCE

1. Nussbaum M.(1999). Women and equality: the capabilities approach. International Labour Review. Volume 138, Number 3, 227-245.
2. Commission on the Status of Women March 14-24, 2016 Women's empowerment. Sustainable development. URL: <https://www.unwomen.org/sites/default/files/Headquarters/Attachments/Sections/CSW/60/CSW60%20Agreed%20Conclusions%20Conclusions%20RU.pdf>
3. Council Directive 2000/78/EC of 27 November 2000 on establishing a general framework for equal treatment in employment and occupation.
4. Civil Procedure Code of Ukraine URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text>
5. Council of Europe. Conclusions of the European Committee of Social Rights, 2004, 495; Council of Europe. Conclusions of the European Committee of Social Rights, XIII-5, 272-276.
6. Strategy for promoting gender equality. EBRD project. Document of the European Bank for Reconstruction and Development. URL: <file:///C:/Users/User/Downloads/draft-gender-strategy-russian.pdf>.
7. Ukrstat. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
8. Kalnytska, O. (2011). Henderni roli ta stereotypy: transformatsiia u suchasnomu suspilstvi. In Materialy oblasnoi naukovo-praktychnoi konferentsii «Zhinky Chernihivshchyny: istoriia i suchasnist. Problemy podolannia hendernykh stereotypiv i formuvannia hendernoï kultury v suspilstvi» (pp.15-23). Retrieved from <http://ir.stu.cn.ua/handle/123456789/9700>.
9. Project of Resolution of the Cabinet of Ministers of 2021 on approval of the State Strategy for Equal Rights and Opportunities for Women and Men until 2030 URL: <https://www.msp.gov.ua/projects/709/>.
10. Council Directive 97/80/EC of 15 December 1997 on the burden of proof in cases of discrimination based on sex.

INHERITANCE RIGHTS OF WOMEN AND THEIR UNBORN CHILDREN

Alina GONCHAROVA
Sumy State University, Ukraine
a.goncharova@yur.sumdu.edu.ua

Fabienne LABELLE
Universite de Tours, France
fabienne.labelle-pichevin@univ-tours.fr

ABSTRACT

The article is devoted to the study of the issue of ensuring the rights of heirs at law, namely, the order of inheritance of *nastiturus*. The relevance of this topic is that the legal status of the unborn child is insufficiently regulated by the civil legislation. Civilians have not reached a single conclusion on the extent of the legal capacity of the *nastiturus*. The volume of legal capacity, possibilities of legislative consolidation, variants of the decision of problems are investigated. In today's world, the question of the legal status of a conceived but not yet born child is quite problematic given the intensity of the development of reproductive technologies. The current legislation of Ukraine is aimed at protecting private property. From the day of death of the person the inheritance which heirs as a general rule can accept within six months opens. Exceptions to this rule occur in cases where the number of persons called to inherit includes *nastiturus* - a child conceived during the life of the testator, but not born. *Nastiturus* will become a subject of legal relations only if it is born alive (regardless of its life expectancy). The Civil Code, protecting the interests of a potential heir, prohibits the distribution of inherited property before his birth. *Nastiturus* will become a subject of legal relations only if it is born alive (regardless of its life expectancy). The Civil Code, protecting the interests of a potential heir, prohibits the distribution of inherited property before his birth. However, in practice there may be situations when neither the heirs nor the notary knew about the presence of an unborn but already conceived child. There is an unresolved problem related to the consequences of the distribution of inheritance without taking into account the interests of the *nascenturus*. There are also many controversial issues in situations where *nascenturus* was conceived using assisted reproductive technologies, especially with the use of such a method as surrogacy. Currently, there is a situation when a child born in this way has no heir rights in the event of the death of his genetic parents.

Key words: inheritance, inheritance, inheritance by law, heirs, testator, embryo, *nastiturus*.

Formulation of the problem. Legislation in the world is aimed at protecting private property. From the day of the person's death, an inheritance is opened, which the heirs can generally accept within six months. Exceptions to this rule occur in cases where the number of persons called to inherit includes *nastiturus* - a child conceived during the life of the testator, but not born. *Nastiturus* will become a subject of legal relations only if he is born alive (regardless of his life expectancy). The Civil Code, while protecting the interests of a potential heir, prohibits the distribution of inherited property before his birth. However, in practice there may be situations when neither the heirs nor the notary knew about the presence of an unborn but already conceived child. There is an unresolved problem related to the consequences of the distribution of inheritance without taking into account the interests of the nation. There are also many controversial issues in situations where *nascenturus* was conceived using assisted reproductive technologies, especially with the use of such a method as surrogacy. Currently, there is a situation where a child born in this way has no heir rights in the event of the death of his genetic parents.

Unresolved issues. We do not find any mention of giving *nastiturus* legal capacity. The absence of provisions in the legislation that directly enshrine the status of the *nascenturus* as a subject of civil law does not create obstacles to the protection of the interests of a child conceived but not yet born.

Objective. Carrying out a comprehensive scientific analysis of the status of the *nascenturus* from the standpoint of existing doctrine and current legislation.

Presenting main material. Analyzing the work of Roman lawyers, we conclude that in Roman law there was a concept of legal capacity. According to the "Law of XII Tables", a person born after the death of his father could be considered an heir [1].

A similar position was enshrined in later legal sources - the Institutions of Guy and the Digests of Justinian. Moreover, under the law of Julius Velley (28), to protect the hereditary rights of the human embryo, he was appointed, at the request of the pregnant mother, a trustee authorized to manage the property to be inherited by the embryo at birth. It is no coincidence that the Roman jurist Tertullian (at the turn of the II - III centuries) wrote: "He who will be a man is already a man" [2].

According to Part 2 of Art. 25 of the Civil Code of Ukraine legal capacity arises at the time of birth of the child. The legislator emphasizes that in some cases, the interests of a conceived but not yet born child may be protected [3].

In civil science, other critical remarks were made about the legal capacity of *nastiturus*: "Although a conceived child may become a subject of law in the future, it should hardly be considered as the owner of legal capacity and other rights before birth" [4, p. 87].

There are two approaches to determining the moment of legal capacity: from the moment of conception and from the moment of birth. Investigating this question, Milevskaya AO notes that the moment of legal capacity is the moment of conception. Analyzing the legislation of foreign countries, we came to the conclusion that the American Convention on Human Rights declares that everyone has the right to respect for his life. This right is protected by law, and usually from the moment of conception [5, p. 96].

The development of new biotechnologies in the modern world has led to the widespread use of artificial insemination, which has posed the problem of protecting the rights of the child conceived by implantation of a woman, including a surrogate mother, a cryopreserved embryo after the death of biological parents. In this situation, there is another special category of conceived child, which can not be considered a classic *nastiturus*, because conceived after the death of biological parents. Legal regulation should not ignore this aspect of modern life. Changes in the environment, direct society towards development "[6, p. 79]. People's Deputy Yu.V. Bublyk, back in March 23, 2016 in the Explanatory Note to the draft Law of Ukraine "On Amendments to the Civil Code of Ukraine on the Legal Status of *Nastiturus*" pointed to the need for constitutional and legal regulation of the mechanism of protection of unborn children. He noted that the concept of "*nastiturus*" and its inheritance rights should be enshrined in the Civil Code. According to Art. 1222 of the Civil Code of Ukraine, heirs by will and by law may be individuals who are alive at the time of opening the inheritance, as well as persons who were conceived during the life of the testator and born alive after the opening of the inheritance. However, the legal status of such subjects for the obligatory share of inheritance, such as children conceived but not born before the testator's death, the so-called *nastiturus* (from the Latin *nasciturus* - literally "fetus in the womb"), is not defined by law. In Ukraine, the norm of the second paragraph of Part 2 of Article 25 of the Civil Code of Ukraine stipulates that in cases established by law, the interests of a child conceived but not yet born are protected. The existence of this rule does not mean that there is an exception to the rule on the moment of legal capacity. According to Art. 1222 of the Civil Code, persons conceived during the life of the testator may be heirs only after birth alive [2].

The debate on the legal status of the embryo is very far from consensus, there are a number of issues regarding the registration of surrogacy for unmarried patients, much has been said about disputes over the fate of embryos in the event of divorce. In secret from the other spouse the fact of use of reproductive material.

A very interesting position is set out in a scientific article by GB Romanovsky, where the author argues that the embryo in principle can not be the object of rights, he can not have owners, heirs, and in the case of recognition of the embryo as an object, man will cease to be a subject of legal relations, because first unborn will go into category objects [7, p. 24].

Despite the categorical nature of this position, the author in his article, unfortunately, does not consider its practical application, when a notary or judge in any case must, at the request of interested parties, referring to the law to decide on the fate of embryos and the legal consequences of their use. .

The embryo, regardless of the term of its development, is considered as a physiological part of the body, which a woman has the right to dispose of at its discretion. The only exception to this is some restrictions on the

possibility of abortion, as well as the recognition of inheritance rights for the unborn child if she is born alive in the future [8, p. 70].

The position of S. Vavzhenchuk and B. Bondarenko deserves attention, who consider it expedient to introduce the category of "conditional legal capacity" of an unborn child into the normative-legal field, which, in their opinion, is necessary and expedient. They propose to define conditional legal capacity as the ability of an unborn child at 12 weeks of development to have conditional rights provided by the state. According to these authors, in order to overcome legal conflicts, an unborn child (from 12 weeks of fetal development) should be recognized as a conditional subject of civil law and endowed with conditional legal capacity [9, p. 3]. A similar opinion is expressed by G. Reznik, who believes that, although life arises at the time of conception, it is still not entirely correct to give a person the right to life from the moment of fertilization. In her opinion, it is necessary to reconsider and expand the time limits in determining the moment of legal capacity and to establish civil legal capacity for the human fetus from the 22nd week after conception. Also, according to Reznik, it seems possible to introduce the institution of "conditional legal capacity" as a set of legal norms governing the legal status of the human fetus [10, p. 59].

Note that the certificate of inheritance is not issued to other heirs before the birth of a child, which creates certain difficulties associated with the prolongation of the registration of inheritance rights and the receipt of the inheritance itself. The issue of protection and preservation of hereditary property is becoming more complicated. The legislator needs to address the issue as follows: for children conceived during the testator's lifetime and born after the testator's death, a mandatory share should be allocated from the inheritance, which they inherit after birth. This share passes to other heirs if the child is not born [11, p. 59].

The adage *infans conceptus pro nato habetur quoties de commodis ejus agitur* can be translated in French as "The conceived child will be considered born whenever he can take advantage of it" [12, p. 59].

This Latin expression therefore refers to a law allowing a fetus to inherit property. These types of laws were common in Roman law. They are found nowadays in most European and American countries [13, p. 59].

This rule is implicitly mentioned in Articles 311 and 725 of the French Civil Code. To succeed under French law, the child must be born alive and viable. His ability to effectively inherit will therefore depend on the circumstances of his birth. The Court of Cassation, supreme court in France, has made this rule a General Principle of Law. It thus becomes applicable to other modes of transmission of property than successions. This is the case in life insurance with regard to the beneficiaries of the capital to be paid. To inherit, the filiation of the child must also be established. French law has facilitated the possibility of carrying out prenatal recognition of the child (art. 316 of the Civil Code).

The case of a child conceived in vitro by means of the implantation of a frozen embryo, this implantation having taken place after the death of the father, can raise great difficulty. The interest of the child leads to the consideration that he can inherit even if this is a source of great legal uncertainty and likely to call into question the division of property. The strict ethical regulation of medically assisted procreation issues in France avoids a number of difficulties. Indeed, the law prohibits any post-mortem embryo transfer as well as post-mortem insemination (law no. 2004-800 of August 6, 2004, relating to bioethics. JO August 7, D. 2004. 2089). The father and mother must both be alive for implantation or insemination to take place [14].

Conclusions. Summing up, I would like to propose a number of changes that are necessary for modern civil law. First, it is necessary at the legislative level to provide for the term "natusiturus" and expand its meaning compared to the proposed draft amendments to the Civil Code. To determine by *natusiturus*, not only a child conceived during the life of the testator, but also conceived after the death of the testator with the help of reproductive technologies on the basis of his will expressed during life. Secondly, in the Civil Code of Ukraine it is reasonable to provide some fiction by analogy with the norms of foreign civil law, that a conceived child is provided for legal capacity, in particular, in inheritance and tort.

Such consolidation is necessary for civil law to settle non-standard relations, when it is necessary to construct subjective rights and satisfy the legally protected interests of atypical participants in civil relations who exercise their legal personality through the behavior of others, in particular, the rights and obligations representatives of the child, but they occur in the conceived child.

References:

1. Laws of XII tables. URL: <http://ancientrome.ru/ius/i.htm?a=1446588975> (Access date: 22.04.2022).
2. On Amendments to the Civil Code of Ukraine on the Legal Status of Nasciturus: Explanatory Note to the Draft Law of Ukraine of March 23, 2016 № 4295. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/GH3BB00A?an=37> (Access date: 26.04.2022).
3. Civil Code of Ukraine: Code of Ukraine of January 16, 2003. № 435-IV. Date of update: 16.10.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (Access date: 28.04.2022).
4. Romanovsky G. The right to privacy. M. MZ-Press, 2001. - 312 p. URL: <http://library.khpg.org/files/docs/1430850257.pdf> (Access date: 28.04.2022).
5. Milevskaya A. The moment of legal capacity: problematic aspects of the definition. Law and society. 2018. № 3. - P. 93-98. URL: http://www.pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2018/3_2018/part_1/19.pdf (Access date: 26.04.2022).
6. Bhat M., Andrabi S.D.A. Right to life in the context of a clean environment: it's significance under various laws. IOSR Journal Of Humanities And Social Science (IOSR-JHSS). 2017. Vol. 22. Issue 5. P. 79–85. URL: <http://www.iosrjournals.org/iosr-jhss/papers/Vol.%2022%20Issue5/Version-10/L2205107985.pdf>. (Access date: 26.04.2022).
7. Romanovsky G., Romanovskaya O. Nasciturus in family law relations and modern biomedicine. Family and housing law. 2013. № 6. S. 23–26.
8. Zabolotna N., Pavlyuk N. Civil legal capacity of a child conceived but not yet born. Scientific legal journal. 2020. № 11. - P. 66-73.
9. Vavzhenchuk S., Bondarenko B. The expediency of distinguishing the category of "conditional legal capacity" in the civil law of Ukraine. Entrepreneurship, economy and law. 2013. №11. Pp. 3–7.
10. Reznik G. The child's right to life: the concept and time of origin. Private law and entrepreneurship. Kyiv, 2013. Issue. 12. pp. 59–63.
11. R. Lalou. Etude de la maxime Infans conceptus pro nato habetur en droit français, Université de Paris. Faculté de droit, Thèse Droit, Paris, 1903-1904.
12. VIGNEAU, L'enfant à naître, thèse, Toulouse, 1988.
13. A. Lefebvre-Teillard, Infans conceptus. Existence physique et existence juridique, Sirey, 1994
14. G. MÉMETEAU, La situation juridique de l'enfant conçu [de la rigueur classique à l'exaltation baroque], RTD civ. 1990. 611

EQ STATUS IN WOMEN VICTIMS OF DOMESTIC VIOLENCE COMPARED TO THE CONTROL GROUP: CASE STUDY IN TABRIZ CITY

Mina NAZARI

Power Distribution Company of Tabriz, Iran
nazari.mina@yahoo.com

ABSTRACT

The issue of interpersonal violence and self-destructive behaviors of couples is rooted in the context of marital incompatibility and lack of emotion control. Emotional intelligence is a type of social intelligence and includes the ability to monitor the emotions of oneself and others. The aim of this study was to investigate the role of emotional intelligence in preventing domestic violence against women. Research Method in the present cross-sectional, descriptive-analytical project by selecting two experimental and control groups of 62 abused women during the last 3 years referred to the Forensic Medicine Organization and women with no history of domestic violence are unlikely from the available groups is. Samples from both groups completed the demographic profile sheet and the Bar-on emotional intelligence questionnaire. The results showed that in the overall score of emotional intelligence and also in all components of interpersonal, intrapersonal intelligence, adaptation, stress tolerance and general mood, the average scores of normal women were higher than women who were abused. There was also a significant difference in the components of Emotional Intelligence. The results of this study showed that promoting and making effective emotional intelligence abilities, which are among the main emotional and social skills of life, is very important in preventing domestic violence.

Keywords: Emotional Intelligence, Domestic Violence, Forensic Medicine, Bar Questionnaire - Women Victims of Violence.

Introduction

Success in one's personal and professional life depends on one's ability to reason about emotional experiences, emotionally charged issues, and respond emotionally to the results of reasoning about the past, present, and future. (Salovey P, Mayer JD, Bedell BT, Detweiler JB, 2000. p504-20.) Numerous studies on this subject emphasize that today, resorting to public intelligence alone is not enough to explain success and to achieve success, several types of intelligence and emotion control are needed (Mayer J.D., Salovey P, 1995:4(3):197-208). On the other hand, some researchers believe that between intelligence emotional and effective performance in accordance with the requirements of everyday life there is a bond and a stable relationship (Bar-on R, 1997: 66-71). The fact is that marriage is one of the most important and complex aspects of human life, so that successful marriage requires a high level of compatibility between the parties. (Mayer JD, salovey P,1993; 17(4):433-442) It must be acknowledged that the main cause of interpersonal violence and Couples' self-destructive behaviors are rooted in marital incompatibility (Goleman D, 1995: 88-91) and what is crucial in this regard is to examine whether high emotional intelligence can be considered as a factor to prevent domestic violence against women. To examine how the turmoil in cohabitation grows, especially in terms of emotional characteristics, communication methods and problem solving, and comparing it between two groups of women who have been abused and women who do not have such a history.

Analysis method:

The present study is a cross-sectional, descriptive-analytical study with a selection of two groups of 62 people (the group of abused women who referred to forensic medicine centers in Tabriz during the past three years and the control group) women who for reasons other than husband complaints and conflicts Families (such as children's educational failure, neurotic disorders, etc.) referred to the counseling center and had no history of domestic violence in the interview); 40 years, the level of education was below diploma to bachelor and the number of children was 1 to 4.

After receiving a letter of recommendation from the Forensic Medicine Organization, he referred to Tabriz Forensic Medicine Centers and provided explanations in person to the samples in relation to the purpose of the research, its importance and the confidentiality of the information obtained. And demographic information form "Indicators related to background information and matching variables of groups (age, education, occupation and number of children". Finally, all data under descriptive-analytical reviews of frequency, average and Standard deviation and analysis of variance are multivariate.

Emotional Weight Questionnaire - it: Bar Emotional Intelligence Questionnaire - It is at least two complex concepts of emotional intelligence (Ie, a set of non-cognitive abilities and skills that affect a person's ability to succeed and meet environmental wants and needs) and emotional health Describes and evaluates the current (Bar-on R, 1997: 66-71) This questionnaire contains 133 questions and is the first transcultural emotional questionnaire to assess emotional intelligence. (Bar-on R, Parker L, 2000: 21-28) Made in 1997 by Rowan Bar and includes overall score break (overall emotional intelligence), five composite factors of interpersonal relationships, interpersonal relationships, coping, adjustment, overall mood, a coordination index and 15 subscales. There is no time limit for answering questions, but questions need to be answered in one step. Generally, most subjects respond to this questionnaire within 40-40 minutes. For the final interview of the test, the retest method and Cronbach's alpha method were used (Dhahiri Gh, 1382: 56-61.). The mean of final coefficients for 15 subscales of EQ-I after one month was 0.735 and in Cronbach's alpha method, the mean of alpha coefficients was 0.733. In general, according to the results of retest coefficients and alpha coefficients for each of the subscales, it can be concluded that EQ-I has an acceptable reliability for the Iranian population. In test interpretation, high scores on the EQ-I scales indicate emotional skills measured, strong, developed, and effective, low scores indicate deficiencies and the need to improve specific competencies and skills in dealing with Environmental situations (Bar-on R, 1997: 66-71). High and low scores are defined based on their distance from the average (100)

Interpretive guide for EQ-I scale scores (Table 1)

standard scores	Interpretive guide
Above 130	Very high-emotional capacity that has grown greatly
120-129	High - Suitable emotional ability
110-119	Medium - Suitable emotional ability
90-109	Low - immature emotional capacity, need to improve
80-89	Low - immature emotional capacity, need improvement
70-79	Too low - Excitement that does not develop much needs improvement
below 70	Significantly low - Abnormally developed emotional ability needs to be improved

Findings:

Among the samples, 61% of the sample group had higher education than diploma and 75% of them were housewives and the highest frequency was related to the age range of 30-26 years. 60% of the spouses in this group also had higher education than diplomas, of which 58% had non-governmental jobs (Table 2).

Is there a significant difference between the mean scores of emotional intelligence components in the two group Studies show that in all components, the mean scores of the control group (group of women without a history of violence) are higher than the experimental group (women who have been abused). According to the results of analysis of variance with type I error control (Table 3), the difference between the two groups in all components and the overall score of emotional intelligence is significant. In other words, in the overall score of emotional intelligence and also in the components of interpersonal intelligence, within Fred adaptation, stress carrying and general mood, the average scores in the group of normal women are more violent than women. The values of the coefficients of determination indicate that the biggest differences are related to the overall score of emotional intelligence, intrapersonal intelligence and stress tolerance. Is there a significant difference between the mean scores of emotional intelligence subcomponents in the two groups?

Studies show that in all components of emotional intelligence, the scores of the control group (group of women without a history of violence) are higher than the experimental group (women who have been abused). Analysis

of variance test with error control of the first type (Table 4) showed that the difference between the two groups in all subcomponents except the social responsibility subtest is significant; In other words, in the sub-components of emotional self-awareness, assertiveness, self-esteem, self-actualization, independence, empathy, interpersonal relationships, problem solving, reality test, flexibility, stress tolerance, impulse control, happiness and optimism, mean scores In the group of ordinary women, more women are abused. The values of the coefficients of determination indicate that Koch's biggest differences are related to stress, self-fulfillment and independence subtests.

total	group 2	group 1	Demographic characteristics			
6	3	3	Total	illiterate	Spouse education	
3.6	1.8	1.8	Percentage			
29	17	12	Total	Cycle		
17.5	10.2	7.2	Percentage			
32	14	18	Total	Under Diploma		
19.3	8.4	10.8	Percentage			
99	49	50	Total	Above Diploma		
59.4	29.4	30	Percentage			
8	4	4	Total	illiterate	Individual job	
4.8	2.4	2.4	Percentage			
24	8	16	Total	Cycle		
14.5	4.8	9.6	Percentage			
33	22	11	Total	Under Diploma		
19.9	13.3	6.6	Percentage			
101	49	52	Total	Top Diploma		
60.6	29.4	31.3	Percentage			
20	9	11	Total	Unemployed	Spouse's job	
12	5.4	6.6	Percentage			
97	52	45	Total	Self-employee		
58.4	31.3	27.1	Percentage			
49	22	27	Total	Public sector		
29.5	13.3	16.3	Percentage			
125	67	58	Total	housewife	Individual job	
75.3	40.4	34.9	Percentage			
41	16	25	Total	Employee		
24.7	9.6	15.1	Percentage			
10	5	5	Total	18-20	Age	
6	3	3	Percentage			
36	18	18	Total	21-25		
21.7	10.8	10.8	Percentage			
52	26	26	Total	26-30		
31.3	15.7	15.7	Percentage			
20	10	10	Total	31-35		
12	6	6	Percentage			
26	13	13	Total	36-40		
15.7	7.8	7.8	Percentage			
22	11	11	Total	41 and up		
13.3	6.6	6.6	Percentage			
166	83	83	Total			Total
100	50	50	Percentage			

Discussion:

Much research has been done on the study of domestic violence and its relationship with marital incompatibility. Numerous studies show that every year one in eight married men is physically aggressive towards their spouse and over two million women are attacked by their husbands (Jewkes R, 2002; 359-1429)

Based on the results of the present study, in all sub-components, the mean scores of the control group, Ie women without a history of violence, were higher than the sample group, Ie women who were abused. Multivariate analysis of variance test Analysis of variance with type I error control showed that the difference between the two groups is significant in almost all subcomponents. In other words, in the sub-components of emotional self-awareness, assertiveness, self-esteem, self-sufficiency, self-efficacy, independence, empathy, relationships between individuals, problem solving, reality test, flexibility, stress tolerance, impulse control, happiness and optimism. Better than women who have been abused. Most of the differences are related to stress tolerance, self-fulfillment and independence sub-tests. Recently, conceptualizing the role of emotion in the field of marital adjustment or satisfaction in the form of the emerging term emotional intelligence has become widespread (Schutte NS, 2001; 141(4): 523-36). Research by Fitness et al. (Fitness J, Brissette N, Clark L, 2001: 98-112) has shown that emotional intelligence, at least in some aspects, has the ability to create a successful marriage, with satisfaction and compatibility. People with higher emotional intelligence have more marital satisfaction than people with low emotional intelligence. Experience. Spouse satisfaction has a lot to do with public mood (happiness and optimism), intrapersonal aspects of personal life (self-esteem, self-fulfillment), interpersonal aspects (social responsibility, interpersonal relationships). Happiness about self and life, positive self-esteem, self-control, self-control, real expectations, good interpersonal skills, a sense of responsibility towards others, and the ability to maintain a positive attitude despite difficult circumstances contribute to marital satisfaction. It has a lot.

Significance level	F Test	frequency	standard deviation	Mean	Gro ups	
0 /000	29 /987	62	9 /16948	111 /6456	1	Interpersonal
		62	7 /48309	118 /7876	2	
0 /000	37 /507	62	12 /69208	94 /0987	1	Compatibility
		62	8 /10934	104 /0983	2	
0 /000	49 /635	62	10 /58390	58 /4984	1	Tolerance
		62	6 /67389	67 /8738	2	
0 /000	48 /094	62	8 /38728	57 /4897	1	Public mood
		62	6 /02982	65 /2903	2	
0 /000	58 /609	62	16 /35470	141 /8973	1	Individual
		62	12 /34895	159 /1897	2	
0 /000	80 /499	62	47 /27480	463 /0987	1	Overall score of emotional intelligence
		62	23 /38951	515 /7650	2	

The results of our study also showed that in all components of interpersonal, intrapersonal intelligence, adaptation, stress tolerance and general mood, the mean scores in the control group were higher than women. The biggest differences were related to interpersonal intelligence and stress tolerance.

Numerous studies (Saarni C, 1999: 99-104) point to these findings. Koch is one of the primary characteristics of people with high emotional intelligence, the ability to correctly identify emotions and judge the integrity of emotional manifestations. Because of this, these people are more successful in adapting to life. They are able to properly understand and evaluate their emotional states, are aware of how and when to express their emotions, and can effectively regulate their moods. The results of scientific studies (Gottman JM, Levenson RW, deKay ML, Greeno G, 2002; 41:83-110) showed that there is a final relationship between the ability of individuals to recognize and express emotions and happiness and marital satisfaction and the ability to identify and understand their emotions, i.e. emotional self-awareness, plays an important role in regulating relationships between people.

Many aspects of emotional intelligence may be the basis for good communication with others. Therefore, people with higher emotional intelligence are expected to have more social contacts and better quality relationships. Numerous studies by researchers (Flury J, Ickes W, 2001; 113-32) have shown that there is a strong relationship between emotional intelligence and interpersonal relationships, obtaining a high score in emotional intelligence with a high score in intimate interpersonal relationships (such as reporting close relationships and more emotional conflict with others) is highly correlated. People who have great ability in managing the emotions of others can help them to set their mood in a positive direction and establish intimate relationships. Adaptive interpersonal communication is the basic foundation for marital success and the facilitating process for a lasting and satisfying marriage. The study of unsuccessful couples showed that compared to successful couples, they have poorer communication skills and have difficulty in being able to communicate properly. Behavioral manifestations such as criticism, disagreement, failure and humiliation, excuse, sarcasm and patterns of communication free of rewards of their communication styles that can cause a wave of growth of marital disorders and relationship problems in couples (Morris ML, Carter S, 2000; 117(1): 1-21)

Conclusion:

Determining the structural components of emotional intelligence and its effective use to strengthen personal adequacy and improve interpersonal relationships in the form of practical and applied research and attention to the promotion and efficiency of these emotional abilities, which are among the main emotional and social skills of life. It is important.

The fact is that the ability to understand and accept each other's thoughts, feelings and emotions in married life is associated with a greater sense of satisfaction. Men and women who report a high level of satisfaction and intimacy in relation to their marriage, in predicting feelings and beliefs Their partners are very careful and maintain the same values and beliefs about the degree of closeness and intimacy between them.

Satisfactory marriage is the meeting place of positive feelings and emotions between couples, and emotional intelligence, or at least some of its aspects, has the capacity to enrich a harmonious marriage with desirable and stable satisfaction. As a result, they should develop a common emotional intelligence between the two spouses, thereby increasing the likelihood that they will work together to gain more satisfaction and resolve their issues.

significant	F test	standard deviation	Mean	Groups	
0 /002	10 /209	5 /14549	31 /5181	1	Emotional self-awareness
		5 /87986	34 /2530	2	
0 /000	25 /697	4 /66568	20 /5542	1	Express
		3 /08765	23 /6506	2	
0 /034	4 /585	4 /89987	35 /2289	1	Self-esteem
		3 /87976	36 /6757	2	
0 /000	50 /988	4 /34546	31 /4980	1	Self-actualization
		5 /28976	36 /8790	2	

0 /000	49 /334	3 /17878	23 /3567	1	Independence
		5 /09875	22 /2289	2	
0 /000	17 /719	3 /49898	29 /5647	1	Empathy
		5 /17875	32 /4567	2	
0 /000	18 /235	4 /76789	40 /2410	1	Interpersonal Relations
		5 /58976	40 /6627	2	
0 /078	3 /138	4 /65748	41 /6506	1	Social responsibility
		3 /44980	42 /7349	2	
0 /003	9 /417	4 /98086	31 /5663	1	Solve Problem
		2 /67654	33 /4699	2	
0 /000	19 /831	5 /86940	32 /9277	1	Reality test
		5 /52675	36 /8675	2	
0 /000	32 /397	5 /10982	29 /5422	1	Flexibility
		4 /38763	33 /7470	2	
0 /000	60 /575	5 /18736	28 /4940	1	Stress tolerance
		3 /37872	33 /9639	2	
0 /000	20 /555	7 /94536	29 /6988	1	Impulse control
		4 /70917	33 /9157	2	
0 /000	29 /454	4 /97867	27 /7579	1	Happiness
		4 /74871	31 /7558	2	
0 /000	37 /089	4 /57873	29 /6988	1	Optimism
		3 /18971	33 /4337	2	

Resource:

Salovey P, Mayer JD, Bedell BT, Detweiler JB. Current directions in emotional intelligence research. Handbook of emotions 2nd ed. New York: Guilford press; 2000. 504-20.

Mayer J.D., Salovey P. Emotional intelligence and the construction and regulation of feeling. Applied and preventive Psychology. 1995;4(3):197-208

Mayer JD, salovey P, Caruse DR, Sitareniose G. Emotional intelligence as standard intelligence. Emotion. 2001;1: 232-42.

Pellitteri J. The relationship between emotional intelligence and ego defense mechanisms. The Journal of psychology. 2002: 136(2): 182-92.

Bar-on R. Bar-on emotional quotient inventory. Toronto: multi-health system Inc. 1997: 66-71
6- Bar-on R, Parker L. Emotional & social intelligence insights from emotional quotient inventory (EQi). In: Bar-on R & Parker, J DA (Eds). 2000: 21-28.

Bar-on R., Sitarenios M. Emotional intelligence and self-actualization. Emotional intelligence in everyday life. Philadelphia: Tailor & Francis. 2001: 82-97.

Goleman D. Emotional intelligence. Kaplan & sadock`s comprehensive Textbook of psychiatry. 7th ed Philadelphia: Williams & Wilkins. 2000 :446-62.

Mayer JD, salovey P. The intelligence of emotional intelligence. Intelligence. 1993; 17(4):433-442.

Saarni C. The development of emotional competence. New York: Guilford press. 1999: 99-104.

Fitness J, Brissette N, Clark L. Emotional intelligence and intimate relationships. Emotional intelligence in everyday life. Philadelphia: Taylor & Francis. 2001: 98-112.

Goleman D. Emotional intelligence; why it can matter more than IQ. New York: Bantam Books. 1995: 88-91.

Schutte NS. Emotional intelligence and inter personal relation. The journal of social Psychology. 2001; 141(4): 523-36.

Dehshiri Gh. Evaluation of the structure of Bar-on emotional quotient inventory on Tehran university students. Psychology and behavior faculty of ballame tabatabaei university. 1382: 56-61.

Pasch LA, Bradbury TN. Social support, conflict and development of marital dysfunction. *Journal of consulting and clinical Psychology*. 1998; 66(2):219-30.

Holtzworth MA, Sinutzler N, Stuart GL. Demand and Withdraw communication among couples experiencing husband Violence. *Journal of consulting and clinical psychology*. 1998;66(5):731-43.

Dutton DG. Male abusiveness in initiate relationships. *Clinical psychology*. 1995; 15(6):567-81.

Murphy CM, Oleary KD. Psychological aggression predicts Physical aggression in early marriage. *Journal of consulting and clinical psychology*. 1989; 75(5):579-582.

Cascardi MO, Leary KD, Lawrence E, Schlee KA. Characteristics of women physically abuse by their spouses and who seek treatment regarding marital conflict. *Journal of consulting and clinical Psychology*. 1995; 63(4):616-23.

Jewkes R. Intimate partner violence: causes and prevention. *the lancet*. London. 2002; 359-1429.

Ellsberg MG, Winkvisit A, Pena R, Stenlud H. Women`s strategic responses to violence in Nicaragua. *Journal of Epidemiology and community Health*. 2001; 55: 547-59.

Gottman JM, Levenson RW, deKay ML, Greeno G. A two-factor model for predicting when a couple will divorce. *Family process*. 2002; 41:83-110.

Flury J, Ickes W. Emotional intelligence and empathic accuracy. *Emotional intelligence in everyday life*. Philadelphia: Taylor & Francis. 2001; 113-32.

Ciarrochi J, Deane FP, Anderson L. Emotional intelligence moderates the relationship between stress and mental health. *Personality and individual differences*. 2002; 32: 197-209.

Morris ML, Carter S. Transition to Marriage: A literature Review. *JFCSE*. 2000; 117(1): 1-21.

Stanley SM, Blumberg SL, Markman HJ. Helping couples fight for their marriages: The PREP approach. *Preventive approaches in couples` therapy*. Philadelphia: Taylor & Francis. 1999;279-303.

ISLAM AND WOMEN'S MOVEMENT IN TURKISH POLITICS

Rabia ZAID

School of Oriental and African Studies, Pakistan
rabiazaid@gmail.com

ABSTRACT

This paper traces the trajectory of women's movement in Turkish politics and further highlights the intersectional lives of Turkish women, divided between modernity, secular movement, Islam, and Feminism. Western feminist movements paved way for uprisings against patriarchal institutions across the world. However, as Nawal Al Sadaawi notes in her work, Feminist movements garbed in western ideals may have been one of a kind, but certainly women across countries for centuries have mobilized across cultures claiming gender equality.¹ Earlier governance structures within Turkey were intermingled with patriarchal interpretation of Islam, which the Islamic Feminists now challenge. These institutions used Islam as means to subjugate women. The rise of women's movements in Turkey paved way for a larger debate and efforts for reconciliation of Islam with women's liberation movement, setting a precedent for women across the Muslim diaspora. Women demanded rights and studies reveal women's major involvement in religious research and engagement with religious texts. As Kabir Helminiski, a Shaykh in the Mevelevi order in United States notes, women play a fundamental role in Spiritual activity in Turkey. This Diligent involvement of women in the social circles offered better understanding of the Quran and Hadeeth, highlighting that woman are not inferior to men; furthermore, they emphasize the creation of a fair relationship between the two sexes. Women's active engagement in Politics and across socio-cultural milieu was an antidote to the earlier suppression during the Ottoman Era. More than five decades of hard work have resulted in a relatively autonomous society for women. According to official data more women are running for government office, while others continue to increase the breadth of their rights. Interestingly, Turkey's issue on the headscarf ban, which had divided people for centuries, now seems be nearing resolution. More and more people consider the headscarf to be a choice, and dopting the headscarf is not seen as a sign of oppression, which according to secular west-centric discourse is one.

Keywords: Islamic Feminism; Intersectionality; Women's Movements; Islam and Women's Movements; Gender Equality; Turkish Politics

History of The Women Question in Islam

The role of women in Islam has been scrutinized for centuries now; the teachings of Islam are questioned specifically for its role regarding women. As John Esposito, Senior Professor of International Relations and Islamic Studies at Georgetown University writes, Muslim women are perceived as "dwellers of Harems...covered in veils and oppressed."² He further adds, "Women are perceived as backward, oppressed, and exploited...the western ideology imposes upon women in Middle Eastern countries to drift away from native religion, their customs, and dress to achieve modernization."³ However the Islam as a religion focuses on the fundamental of Justice as mentioned in the Quran, "God's Self-Disclosure is that although severe, strict and unrelenting (in) justice, God never does any *Zulm*⁴ to anybody."⁵ Human beings are ordained by God to not transgress the boundaries created by God. Since God himself does not do any *Zulm*, God's commands cannot be based upon

---

¹ Nawal El Saadwi. "The Nawal El Saadawi Reader," Bloomsbury, accessed April 28, 2022, <https://www.bloomsbury.com/uk/nawal-el-saadawi-reader-9781856495134/>.

² JOHN L. ESPOSITO, "WOMEN'S RIGHTS IN ISLAM," *Islamic Studies* 14, no. 2 (July 1, 1975): 99–114.

³ Ibid.

⁴ According to *Wikipedia*, "*Zulm* is the Arabic word used interchangeably for cruelty or unjust acts of exploitation, oppression, and wrongdoing, whereby a person either deprives others of their rights or does not fulfill his obligations towards them. People who commit *zulm* are called *zalim-een*. In the Islamic context injustice or acts of cruelty are attributed to human acts and not to Allah: *God does not do injustice to anyone. It is the people who do injustice to themselves.*" "*Zulm*," in *Wikipedia, the Free Encyclopedia*, May 21, 2014, <http://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Zulm&oldid=566024465>.

⁵ Asma Barlas, "*Believing Women*" in *Islam: Unreading Patriarchal Interpretations of the Qur'an* / (SAMA, 2004), 14.

Zulm either. Both Misogyny and patriarchy therefore contradict the principles set by God, which emphasizes equality and justice for all human beings.

Similarly, Asma Barlas, Professor of Religion at Ithaca College, writes, “Since God is Indivisible, God’s Sovereignty is also indivisible. No one—other deities, or divine consorts and offspring, or humans—can partake in it; shirk, the symbolic extension of God’s sovereignty to others, is the only unpardonable sin.”⁶ The quote is essential in understanding the concept of God in Islam. God does not present himself as male or female. Spiritual enlightenment, which is the most important duty of a believer in Islam, is achievable by both men and women. Further the question of the Veil is an important one for both Muslim and members of other religious traditions. The concept of veiling in Islam, is an important but controversial one. The term “veil” or “hijab” are not mentioned in the Quran, but what is mentioned in the Quran is summed up in the following verses:

O Prophet! Tell thy wives and daughters, and the believing women, that they should cast their (jilbab) over their persons (when abroad): that is most convenient, that they should be known (as such) and not molested... Truly, if the hypocrites and those in whose heart is a disease... Desist not, we shall certainly stir thee up against them. And, “Say to the believing men that they should lower their gaze and guard their modesty: That will make for greater purity for them: And say to believing women that they should lower their gaze and guard their modesty; that they should not display their beauty and ornaments except what (must ordinarily) appear thereof; that should draw their (khumur⁷) over their bosoms and not display their beauty except to...⁸”

The aforementioned quote emphasizes the need for both men and women to guard their modesty. The hijab therefore serves both as an external and an internal feature. The concept of inward modesty is to be reflected outwardly as well by dressing in a manner that is least provocative and de-sexualizes both men and women. The debate between the conservative and liberal scholars varies on the issue of hijab. Scholars during the seventeenth century, such as Al-Khafafi, decreed that the “face and hands” were also essential parts of the body and, hence, should also be covered.⁹ Various forms of veiling are practiced throughout Muslim countries. Some countries politicize the concept of the veil and use it to suppress women and keep them away from the social and political realms of life while others don’t use the veil to subjugate women. The important understanding regarding veiling is the purpose it served during the Jahili period.

The Jahili period of Arabia is known for its horrendous crimes against women. Female infanticide was common. Molestation forced child marriage, kidnappings, rape, prostitution and treating women as slaves and objects of sexual gratification was considered normal. Judith Antonelli notes, “In ancient societies women in the public arena were considered to be prostitutes; in such societies, therefore the law of the veil was distinguished.”¹⁰ It was during the Jahili period that Islam grew as a religion, and the veil holds a significant role for the believing women; the veil was not used to mark submission or inequality to the male counterparts.

Irrespective of attempts by scholars, the debate of how important the veil is to Muslim women continues. Later in this paper, I will present how Turkish Women’s movements are to this day divided on the concept of veiling and the state continues to dictate its policies on women regarding the headscarf. When I use the word “veiling,” I mean the covering of only the hair and not any other parts of the body.

The Quran defines the role of a Muslim woman as equal in all sectors of life and gives her more honor than that of a man. As a mother “the heaven lies beneath her feet.”¹¹ Men are asked to “take care of economic needs of a woman,”¹² but if a woman wants to earn or educate herself, she has no restrictions. Women and men are created to fulfill the purposes of life as one: “Men are protectors and maintainers of women, because God has given the one more (strength) than the other, and because they support them from their means. Therefore, the righteous women are devoutly obedient and guard in (the husband’s) absence what God would have them

---

⁶ Barlas, “*Believing Women*” in *Islam*.

⁷ Khan, Muhammad Zafrulla, *The Quran the Eternal Revelation Vouchsafed to Muhammad the Seal of the Prophets*, 1st American Edition (Olive Branch Pr, 1991).

⁸ Barlas, “*Believing Women*” in *Islam*.

⁹ Ayşe Saktanber, *Living Islam: Women, Religion and Politicization of Culture in Turkey* / (I.B. Tauris, 2002).

¹⁰ Judith S. Antonelli, *In the Image of God a Feminist Commentary on the Torah* (Northvale, N.J: Jason Aronson, 1995).

¹¹ Zehra Arat, “*The New Legal Status of Women in Turkey* (review),” *Journal of Middle East Women's Studies* 1, no. 2 (2005): 148-150. <http://muse.jhu.edu/> (accessed January 26, 2013).

¹² ESPOSITO, “WOMEN’S RIGHTS IN ISLAM.” 99–114.

guard.”¹³ Men are demanded to take care of the needs of their family. Muslim family structure emphasizes the upbringing of a child and how to provide the best care for this child in the presence of the mother.

Justice is considered an important virtue, and Islamic scripture enforces men and women to fulfill the duty towards each other meticulously. Men and women are interdependent upon each other. Islam grants a woman right equal to those of men such as the right to inheritance, maintenance of her father’s name after marriage, freedom to choose her partner for marriage. The mechanism of politicization of Islam contradicts and exploits the teachings of authentic Islam. Islamic scholars emphasize the need to understand Quran through “*Ijtihad*”¹⁴ and removing the “patriarchal mindset.”¹⁵ Societies with diversified populations who became Muslims and later migrated to various parts of the world have subtracted, enlarged, or misinterpreted the teachings of the Quran specifically in the context of women. In countries such as Indonesia, which has the largest Muslim population, women have witnessed less subjugation compared to countries such as Saudi Arabia, Iran, or Pakistan. The politicization of Islam and controlling of women in male dominated societies has carved out a false image of the Muslim women. In fact, Islam granted women the rights to vote, to inheritance, and to the same spiritual status as men in the seventh century. The uprising by women in most Muslim countries bases its struggle on the very same ideas that are behind the inauthentic view of Islamization that is being used against them.

Women During the Ottoman Empire

The role of the earlier Ottoman women changed drastically from the fourteenth century to the twentieth century. The lives of Ottoman women are only briefly mentioned in texts from that time; the lack of literature proves the exclusion of women from all domains of life. Ottoman emperors considered themselves the “keepers of women.”¹⁶ Throughout history the segregated harems became a representation of the Turkish woman. Emperors kept more than one wife, and their role was limited to that of the harem. During centuries of Ottoman rule we only find the example of one wife of the Ottoman Empire known as *Hürrem Sultan* wife of Suleman III. She was known for her devotion to charity and as a patron of the famous Yeni Valide Mosque in Istanbul. The decision of *Hürrem* to leap outside her traditional boundaries reflected the desire of women to contribute socially, but it was almost impossible to achieve. It was during this time that a few influential Ottoman women wrote the following letter to a newspaper. Although the letter never got published, it did sum up the sentiments of the Turkish women and their desire to be liberated.

“What does Ottoman womanhood want? What kind of an aim are they following? The time to understand these has come. First, the situation of Ottoman womanhood can be expressed with three words: to awake, to see and to demand. Yes, we, Ottoman women, have been in a deep sleep. Dreaming of fearful, terrifying, and awful dreams, we have been worried in that sleep. This sleep of ours has been continuing for years. But it could not anymore. At last, the disasters that happened to us and the intensity of the light of knowledge have awaked us up. This awakening of us is quite natural. It is the requirement of the law of nature. The Ottoman millet (nation) could no longer bear its womanhood’s sleeping...Here, upon that severe necessity we are awakening and have awaked. After awakening the stage of seeing comes... And the first thing we saw was our humanity. We understood that we, too, are human beings and we saw to live in a humane way... In short, we saw all the things, which a human being sees after awakening, and we can see now. And then we wanted. We wanted to live well and to make our millet live well...Our purpose is the elevation and happiness of our womanhood and by this way, of our millet. For us to be happy, it is necessary that we be human beings and for this, we must have liberty which is the sine qua non of humanity. Today, we do not want “political liberty” as English suffragettes do. We are compelled with the obedience to the law of evolution. We know this. Now what we demand are “social liberty” (*hürriyet-i ictimaiye*) and social law (*ictimai-kanun*), which will let us live happily. We have a need even prior to these. First, we want to become enlightened...We are sure that if we do not take the light of knowledge (*ur-marifet*), every structure that we construct will be groundless and demolished... Therefore, our first enterprise will be

---

¹³ Zafrulla, *The Quran the Eternal Revelation Vouchsafed to Muhammad the Seal of the Prophets*.

¹⁴ Ayse Saktanber, *Living Islam: Women, Religion and Politicization of Culture in Turkey* (New York: I.B. Tauris, 2002).

¹⁵ Maya Shatzmiller, “Aspects of Women’s Participation in the Economic Life of Later Medieval Islam: Occupations and Mentalities,” *Arabica* 35, no. 1 (March 1, 1988): 36–58.

¹⁶ *The Oxford Encyclopedia of Women in World History*, s.v. “West Asia.”

education... We want to become enlightened, and like men, to become scientists, specialists, and artists... We want new schools that assure these goals of ours. At the present, our demands in general are the following:

- 1) To elevate the level of culture of the womanhood through the foundation of schools and through reforming the ones that have been founded.
- 2) In order to get rid of misery of the womanhood, to incorporate women into the life of work.
- 3) To be able to provide these essentials, to reform the outer clothing of women.
- 4) To facilitate the principles of marriage and to destroy harmful customs concerning marriage.
- 5) To strengthen the position of woman in the family.
- 6) To train mothers who will be able to give the initial education to our children in the way that is in line with the present science.
- 7) To mix women with the social life. Here, we want these, these social needs of ours. And we are working to assure these. If these demands of ours are embodied, we and our millet will be happy. Apart from these, time will teach our other demands. Firstly, let's become enlightened, let's become elevated... We now have a principle. We are following it. It is the gradual evolution."¹⁷

According to Dursteler, he comments that the lives of women during the Ottoman Empire reflect the inferiority of women and limits imposed to their physical and intellectual capabilities as best explained in the letter above. During this time girls were married as soon as they reached puberty. She would be married into her husband's house and live there with his family. Giving birth to a male child was almost necessary to gain some respect in the household. If a woman decided to work, her options were limited to working in the cigarette and textile production units. Women were not allowed to work without the permission of their father or husband. With no political, social, or legal rights, women worked as labor both in the house and outside; the ones who worked for wages cost "less than water."¹⁸

During the Ottoman Era, women were restricted from all forms of social, educational, professional, and judicial participation. The schools did not prefer to admit young girls as students, and even if they did, women were refused entry to secondary schools. Universities only admitted men, and women could not vote or work. Women required permission from their father or husband to travel. The law did not protect a woman in times of divorce or favor her over child custody. Families arranged the marriages. Women were transferred from one household to another as cattle, with no say in choosing their husbands or future homes. Women did not get any inheritance, and property could not be deeded to a woman. Legal status and social situation literally forced women to remain in the cubicles of their houses. Women were not allowed to be religious clerics, nor could they write or attend religious sermons. Any form of religious, social, or political gathering was banned. Women could not attend the mosque, nor could they lead a prayer. Mosques and implementation of religious orders was the role of the man. It was the men who created those boundaries for women and made sure the women never crossed those. It was not until 1924 that women saw the sun rising from the horizon.

Ataturk and The First Feminist Movement in Turkey

During the founding of the republic by Ataturk in 1924, the "Women Question" was recognized as the most important agenda item of the state.¹⁹ Kemal Ataturk's imagined Turkey followed the Western model. In 1934 the Republican People's Party (CHP) fought for and won women's right to vote. During the 1980s women again took center stage in the politics of Turkey. The movement at this time focused upon, "Elimination of violence against women bringing to light the oppression that women experienced in the family, the use of sexuality as a medium for male dominance, the misrepresentation of women in the media and the

---

¹⁷ As cited in Metin Yuksel, "Diversifying Feminism in Turkey in the 1900s," Department of Political Science and Public Administration Bilkent University METIN YUKSEL, "DIVERSIFYING FEMINISM IN TURKEY IN THE 1900S," *THE DEPARTMENT OF POLITICAL SCIENCE AND PUBLIC ADMINISTRATION BILKENT UNIVERSITY*, n.d., accessed November 2, 2014.

¹⁸ C. F. Beckingham, "Misconceptions of Islam: Medieval and Modern," *Journal of the Royal Society of Arts* 124, no. 5242 (September 1, 1976): 606–14.

¹⁹ Nawar Al-Hassan Golley, "Is Feminism Relevant to Arab Women?" *Third World Quarterly* 25, no. 3 (January 1, 2004): 521–36.

challenge against virginity tests—a common practice for women who are about to get married or who have been subjected to sexual assault. The motto—personal is political—started to be called only within this phase”.²⁰

Women demanded that their rights were important and refused to believe the manipulation by religious clerics who falsely associated their rights with Quran interpretations. In early 1900’s institutions from the non-profit sector of Turkey began a comprehensive “project feminism.”²¹ The project was not like any other feminist movement ever witnessed in the Muslim world. Modifications were made regarding the policies on the role of women in society. Women were not only seen as homemakers or mothers but were now being seen as important key players in the public. It was during later stages of the Ottoman Empire that women applauded for being able to vote in 1934 but began demanding more involvement in the future of Turkey.

“On July 10 our men got their rights of rulership, their civil and human rights.

They fully realized that they were human beings... Ooh womanhood! Will you remain in that benighted state? You, too, have an inner light, a right and humanity; will it not be acknowledged?! Womanhood! When will you see and realize that you are you? When will you, too, live freely? When will your rights be accepted among public law (hukuk-u umumiye)? You are the mother of this millet that blesses and honors liberty. Will you continue to be the slave of customs, bigotry, and ignorance? You, too, are a human being; you, too, are the possessor of a right! Women, women! Liberty was not given to our men; they took it by force. It is said that right is not given but taken... We, women, also demand our own natural and civil rights. If they do not give, we, too, will take it by force.”²²

The Swiss Civil Code granted Turkish women formal equality with men in divorce, inheritance, and custody over children. The Swiss Civil Code brought with it modifications which were beneficial to women. Women joined the army and defended Turkey in all struggles. The media represented Turkish woman as “comrade-woman who shared in the struggles of her male peers, she was depicted in the literature as an asexual sister in arms whose public activities never cast any doubt on her virtue and chastity.”²³ The constructed identity of Turkish women matched the ideology of the new republic. During a speech by Kamal Atatürk, he said, “A civilization where one sex is supreme can be condemned, then and then as crippled. A people who has decided to go forward and progress must realize this as quickly as possible. The failures of our past are because we remained passive to the fate of woman.”²⁴ The basis of the Kemalist project for women was that the women were treated as equal; hence they did not need separate political representation. Atatürk, as President of the Republic made every effort to diligently improve the school system. He devoted most of his time in expanding education for all women across all socio-economic circles. Atatürk’s dedication to education proved fruitful and the literacy rate of the country skyrocketed from 9% in 1923 to 33% in 1938.²⁵

Feminist movements in Turkey have been questioned and tarnished by political Islamist groups. According to the Quran and Hadeeth, “women can discuss and interpret the Quran, and just as men’s, women’s knowledge of religion can be respected and valued.”²⁶ It is the approach by political activists and religious scholars to stop women from interpreting the Quran and Hadeeth. Women have been kept away from the religious sects. Turkey’s liberal democracy was initially insufficient in being open to the incorporation of Islamic feminist discourse in its legal and political arenas from the time of the pro-feminist revolts, as were most other Islamic countries.

One of the most controversial yet pivotal arguments has been over the ban on wearing a headscarf in public. The ban on the headscarf is part of the modernization project started by Atatürk. Atatürk wanted to present Turkey like that of Western civilization. Reforms were brought about in all sectors of the country. He wanted the

---

²⁰ Atatürk’s Reforms,” in *Wikipedia, the Free Encyclopedia*, October 18, 2014,

http://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Atat%C3%BCrk%27s_Reforms&oldid=629191139.

²¹ Margot Badran, “Between Secular and Islamic Feminism/s: Reflections on the Middle East and Beyond,” *Journal of Middle East Women’s Studies* 1, no. 1 (January 1, 2005): 6–28.

²² Yuksel, “Diversifying Feminism in Turkey in the 1900s.

²³ Ibid.

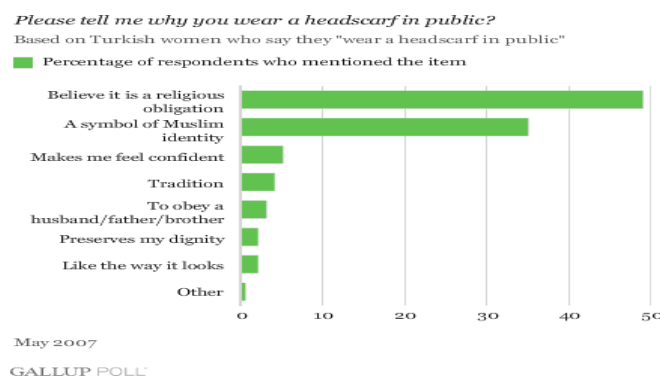
²⁴ Ibid.

²⁵ Atatürk’s Reforms.

²⁶ Asma Barlas, “*Believing Women in Islam: Unreading Patriarchal Interpretations of the Qur’an* (Austin, Texas: University of Texas Press, 2004).

Turkish identity not to reflect the values of the Ottomans and Islam; in fact, he believed secularism and capitalism along with new cultural reforms would be ideal for Turkey. The clash on the issue of veiling initiated when Atatürk imposed a ban on wearing the headscarf in public. Many consider this a political gimmick to impress the European Union of Turkey's modernization efforts to become a part of the EU. According to Toktas, "Islamist feminism has urged other feminists to ask themselves and to take a position on the issue of whether a headscarf liberates women by allowing them to take part in public life, attend universities and find employment or whether it represents repression and the subservience of women, as has been the case so far in Islamic societies. The headscarf issue and the struggle of Islamist women have opened another topic of debate. It has led feminists to question the path towards modernization that the Turkish state has chosen to follow."²⁷

The consensus of Turkish population is that the headscarf is an important part of the identity of a Muslim woman, and it is by no means a sign of oppression. The 2007 Gallup Poll below clarifies the opinions of women on wearing the headscarf in public: "Main reason is (or is not) for covering their heads. Perceptions that wearing a headscarf is a religious obligation (49%) and symbol of Muslim identity (35%) are the most-oft mentioned reasons by those who say they wear a headscarf in public. Less than 5% of respondents mentioned tradition."²⁸

Valentine Moghadam further adds on the topic of headscarf, The purpose of the headscarf in Islam had nothing to do with suggesting subservience, but instead it meant the total opposite. Women were seen as sexual objects, and in the Jahiliya period of Arabia, it was in best interest of women to protect their image and not to appear as such.²⁹ Some would say, then, that the need of the headscarf in this instance reveals the dehumanization of women and danger this held for them, but regardless of the containment efforts, Turkish women initiated the struggle for their rights. Turkey's women's movement is an embodiment of Islamic feminist discourse that states, Islam is favorable and compatible with fulfilling the rights of women, ideal Islam supporters agree.... the practices that subordinate women to men are social dictates rather than divine. They reinterpret Islamic law and argue that dictates have been misinterpreted and combined with the wrongful practice of Islam. Male authority empowers women and uses the divine law as a legitimizing rule.³⁰

Second Wave of Feminism in Turkey 1980

During the military coup of 1980, the women's movements took their agendas mainstream. The coup put many political leaders into prisons. Political parties were disengaged from politics and all forms of organizations were banned. Men who had suppressed the rights of women for centuries were now behind bars. It was during this time that the Turkish feminist movements aligned themselves with the Western feminist movements and took their fight to the streets. In 1987 more than three thousand women gathered in Istanbul's square and raised their voices against injustice. The same week, all cities witnessed massive protests. Beginning in Istanbul and reaching the southern shores of Turkey, women gathered to fiercely claim their rights. The rise of Turkish feminist

²⁷ Aysu Grupinar, "Women in the Twentieth Century: Modernity, Feminism and Islam in Turkey," May 2006.

²⁸ Magali Rheault, "Headscarves and Secularism: Voices from Turkish Women (GALLUP)," accessed October 20, 2014, <http://www.gallup.com/poll/104257/headscarves-secularism-voices-from-turkish-women.aspx>.

²⁹ Margot Badran, "Between Secular and Islamic Feminism/s: Reflections on the Middle East and Beyond," *Journal of Middle East Women's Studies* 1, no. 1 (January 1, 2005): 6–28.

³⁰ Valentine M. Moghadam, *Modernizing Women, Gender and Social Change in the Middle East*, 2nd ed. (Boulder, Colorado: Lynne Rienner Publishers, 2003).

movements was ignited by a similar spirit as the pro-feminist movements in the West. Women chanted, “Personal is political and Turkish women framed violence not as an individual matter in the domestic realm but as a political topic that needed to be dealt with in the public realm.”³¹ Women sat outside parliament buildings, asking to end of all forms of limitation on them. Badran summarizes the demands of Turkish women as follows:

We ask for employment in the business sector, no need for wives to get permission from their husbands to be eligible for employment, use of man’s surname as the family name, men being recognized as head of the household and men’s right to decide on the schooling of children as well on the house that the family will live in. Another important demonstration during the period protested the minister of family affairs’ declaration that there was no difference between a woman’s flirting with a man and the practice of prostitution.”³²

The result of the second wave bore results in various forms. A library for women was founded in Istanbul. Research centers and universities began accepting women scholars. A helpline by the name of “Purple Umbrella” was set up for battered women and funded by organizations around Turkey.³³ During 1973-1982, there were only ten organizations fighting for the cause of women. By 1983 they rose to 64, and in year 2004 there were 350 women’s organizations in Turkey.³⁴

Nongovernmental organizations have had the most impact on the development of the rights of women in Turkey. Turkish NGOs worked in collaboration with the United Nations and several other organizations around the world. The United Nations funds several of its education initiatives in Turkey. As of 2007, there are 76,000 NGOs in Turkey.

During the last five years in Turkey, the country is experiencing the highest rise in protection for women rights. “Honor killings, violence against women and ethnic conflict in the southeast region of Turkey; furthermore, the smuggling and trafficking of women, the headscarf issue and virginity tests have been adopted as major topics to be addressed by international organizations and global feminist activism. Cases against women, and the ones where the state was not able to provide any justice, are compensated and politics are made to counter such problems in the future.”³⁵

The graph below presents the increase of women attending university from 6% in the 1930s to 19.3% in the 1970s. It is important to add that the reason why the increase happened so drastically is that education was made accessible at all levels. From smaller towns to larger cities, government encouraged women to attend school and become a part of the educational system of the country.

Women’s Level of Education: Percentage of Women among the Total Population who got a Diploma

Years	Primary School	Secondary School	High School	Vocational and Technical Schools	University
1930-1	28.3	26.1	22.4	30.8	6.0
1940-1	26.4	26.3	21.3	42.2	20.7
1950-1	30.1	26.1	21.4	20.9	20.7
1960-1	33.2	27.6	27.8	23.5	19.3
1965-6	35.4	27.8	26.6	-	24.6
1970-1	38.6	28.5	30.3	35.0	19.3

Source: Nüfus Sayımları, DİE (Kazgan, 1982: p. 167)

New Legal Framework for Women in Turkey Post-2001

Article 41 became law in November of 2001. The article establishes equality in the institution of family as the following. Family law based upon equality between spouses, the husband is no longer the head of the

³¹Elizabeth Segran, “The Rise of the Islamic Feminists,” *The Nation*, December 4, 2013, <http://www.thenation.com/article/177467/rise-islamic-feminists>.

³² Esposito, “Women's Rights in Islam,” 99–114.

³³ Segran, “The Rise of the Islamic Feminists.”

³⁴ Yesim Arat, *Rethinking Islam and Liberal Democracy: Islamist Women in Turkish Politics* (Albany, New York: State University of New York Press, 2004).

³⁵ Yesim Arat, *Rethinking Islam and Liberal Democracy: Islamist Women in Turkish Politics*, n.d.

family/spouses are equal partners, jointly running the equal matrimonial powers, spouses have equal rights over the family abode, spouses have equal rights over property acquired during marriage, spouses have equal representative powers.³⁶ The legal age for marriage was set at eighteen for both men and women. Forced marriages are considered illegal, and if a woman is forcefully married, she has the right for annulment. In 2004 a set of thirty amendments were made which all advanced the rights for women.

In 2004, Turkish Penal Code spearheaded a movement, which worked to change the mindset of domestic violence as “normal” or “accepted.” According to the National Research on Domestic Violence against women in Turkey in 2009, “domestic violence is not a private matter but instead an issue that requires state intervention.”³⁷ Furthermore, Law No. 6248 of 2012 reached out much deeper to provide all forms of support to women, “this new law seeks to protect women, children, and family members of victims of domestic violence and to provide services such as shelters, financial aid, and psychological and legal guidance services. The law calls for the establishment of Violence Prevention and Monitoring Centers to act as shelters for victims, to design and implement programs on violence prevention, and to collect and analyze data on preventive cautionary imprisonment and sentences. Police officers are now authorized to enforce protection as soon as the victim needs it without enduring lengthy court processes. Additionally, those who violate a protection order will automatically spend three days in prison. It also extends protection from “spouse” to any people who are considered as a family member whether they live or do not live in the same house.³⁸

Based upon United Nation’s report on Violence against women in Turkey, reflects a drastic improvement. Life expectancy for women has risen to 75, and adult literacy up to 81%. The most astonishing figure to make a note of is the 81% literacy rate. From only a few girls being permitted to attend school in the early Ottoman times to 81% being educated. The statistics reflected in reports post 2000 reflect the rise of women as a nation, in words of the earlier Ottoman women who remained oppressed and never saw liberated Turkish womanhood. If they were present today, they would finally witness their fellow women embracing their beloved *millet*.³⁹

Islamist Politics and Women in Erdogan’s Turkey

Turkey’s progress in terms of empowering its women from the oppression of the Ottoman period, through the 1920s, and into the early 21st century is quite significant. The second wave of feminism in the 1980s did wonders to propel Turkey into a tolerant, Liberal state. However, President Erdogan, and by extension the AKP, have posed a threat to this newfound freedom for Turkish women; it seems like all the advancements that were made over the previous decades are being undone by the “propagation of patriarchal religious values, sanctioning secondary roles for women through the public bureaucracy as well as through the educational system and civil society organizations.”⁴⁰ Foreign Policy notes President Erdogan attending a Gender Summit sharing his view about women’s inferior status in comparison to men. He further added that a woman’s ideal role was that of a mother. President Erdogan’s statement at the summit is not different than his policies and view about the role of women in Turkey or women in general. The politicization of the headscarf and Islamist politics in Turkey is determinantal for women who are now struggling to maintain their freedom of expression.

While the lift on the ban on the headscarf has been celebrated as a restoration of liberty in Turkey, it is also a point of concern and clash to many. This has also been seen as a propagation is Islamic beliefs by the government, especially when analyzed along with the other practices endorsed, or not condemned, by it. Women are discouraged to work in the public sector, where they often report that their male counterparts feel uncomfortable in their presence. They are taught and expected to follow gender roles and stay at home, with their husbands or the men of the household fulfilling their roles at the providers, guardians of their women’s honor. The Social Security and General Health Insurance Amendment enacted in October 2008 further restricted women’s entry

---

³⁶ Zehra Arat, “Review of The New Legal Status of Women in Turkey Women for Women’s Human Rights,” *Journal of Middle East Women’s Studies* 1, no. 2 (April 1, 2005): 148–50.

³⁷ Arat.

³⁸ Al Jazeera Center for Studies - Reports - Women’s Rights and Social Problems in Turkey, accessed September 20, 2014, <http://studies.aljazeera.net/en/reports/2014/02/201429104351767777.htm>.

³⁹ Al Jazeera Center for Studies - Reports - Women’s Rights and Social Problems in Turkey.

⁴⁰ Arat, Yeşim. "Religion, Politics And Gender Equality In Turkey: Implications Of A Democratic Paradox?" pp. 869. Accessed 13 May 2022.

and exit into the workforce, with their ability to access their fathers' health insurance getting revoked further disempowering them.

Textbooks and curriculum taught in schools also promoted an orthodox Islamic mindset, with philosophy and physics teachers instructed to prove the existence of God in their classes, elementary school Religious Knowledge courses encouraging the use of headscarves and prayer rooms being made mandatory in public. This agenda was more easily furthered because AKP largely recruited individuals from its own patronage as teachers and instructors in such institutions. In addition, The Directorate of Religious Affairs under the AKP Prime Ministry claims that head covering is a requirement of Islam. The director, Ali Bardakoglu, has publicly argued that for fourteen centuries in the Islamic world, women covered their heads because it is a religious requirement'. Beyond head covering, on its website on sexual life and prohibitions the Directorate exhorted women not to use perfume outside their homes, not to remain alone with men who were not relatives, and not to flirt.⁴¹ Whatever religious, professional, and academic freedom the women of Turkey had gained throughout Ataturk's era, and then during the 1980s wave of Feminism, is being undone by the regime of President Erdogan, which directly and indirectly continues to suppress their liberty and freedom of expression. Even though on paper, and legally, women have greater agency, the ground realities indicate quite the contrary.

Conclusion

The headscarf debate in Turkey points towards a bigger problem. Firstly, misuse of the paternalistic role of the State in creating and promoting an 'ideal' Muslim woman. Secondly, President Erdogan's use of the headscarf and rejection of Feminist ideals reflect his distrust in the equality of women and the threat to his Islamist ideals for Turkey. Erdogan's Populist ideals have robbed women of the agency they were able to achieve after putting up a robust fight for decades. In no way do I suggest that the project modernization by Ataturk was an ideal time for women, but it did lay a strong foundation for women's access to resources and engagement in all aspects of social life. During Ataturk's time there was indeed an overwhelming infatuation with the West and to once again use Women as 'Liberal' bodies to set the image of the State as a 'Free' entity.⁴² Decades later Erdogan too is using the bodies of women to control and islamize them to create an Islamic Republic which is led by a man who is a 'protector' and a 'savior.' The current mistrust in Erdogan's policy by the Liberal and other Feminists who support minority rights in the country are sidelined. However, Erdogan's own version of Islam and an ideal Islamic woman is being promoted. Interestingly, Erdogan himself is unaware of the works in Islamic Scripture which have revealed that a woman's agency is her birth right, based on the concept of Justice in Islamic Scripture and the choice of a Veil which covers the head and face is not mandatory. For Islamic Feminists Erdogan's policy of controlling and policing women's choices and bodies is a step backward.⁴³

For many since the ottoman days, women in turkey have celebrated many wins, but the political milieu of Today's turkey is reducing the Turkish woman to a specific idealized identity. The problem with the ideal Turkish woman may work with a good number of majority Muslim women, but it does not in any way work with the minority Turkish communities who call Turkey Home. Further, the cooptation of Islam to benefit the State also threatens the secular democracy, which many had fought to preserve. We Will Stop Femicide (WWSF) the largest women's rights group was issued a letter asking to dissolve their group on the belief that they are 'disintegration the family structure by ignoring the concept of the family under the guise of defending women's rights.'⁴⁴ This was a follow-up move after President Erdogan announced his decision to withdraw turkey from Istanbul Convention on violence against women. Gulsum Kav, who founded the WWSF believes the State's decision is

---

⁴¹ Arat, Yeşim. "Religion, Politics And Gender Equality In Turkey: Implications Of A Democratic Paradox?" pp. 875. Accessed 13 May 2022

⁴² YUKSEL, "DIVERSIFYING FEMINISM IN TURKEY IN THE 1900S."

⁴³ "Turkey President Erdogan: Women Are Not Equal to Men - BBC News," accessed July 12, 2022, <https://www.bbc.com/news/world-europe-30183711>.

⁴⁴ Esra Özcan, *Mainstreaming the Headscarf: Islamist Politics and Women in the Turkish Media* (I.B. Tauris, 2019), <https://doi.org/10.5040/9781838600822>.

in fact an attempt to pit women against each other. He wants the “religious, pious, conservative women against women who they can say are immoral.”⁴⁵

Additionally, as Turkey aggressively takes on the role of an ‘Ideal Muslim state’ the use of headscarf and misogynist policies such as the removal of sex education from school curricula to making modest outfits mandatory in government offices invites other Muslim majority countries to do the same. Promoting an anti-women campaign by President Erdogan using Islam is in fact his mainstream agenda against equality in families, politics, businesses, schools, and government.⁴⁶

As the Government’s conservative agenda, the Islamist agenda is, in fact, a move to disengage greater women engagement and limit women to the domestic sphere of motherhood. Further, it is times such as these where women must build global networks and address the repercussions of such gendered regimes that are anti-women. In the Age of the #METOO and #Timesup movements, Turkey has transitioned from a democracy to a dictatorship where explicit control of women is the norm. This is further dangerous for the women in the minority from whom the Turkish state cracks down to block their solidarity campaigns.⁴⁷

The collectivized women’s movement in Turkey was diverse and inclusive, the current Governments disengagement with the concerns of all of women is a direct threat to the future of Turkish women. But just as this paper summarized, different epochs where women celebrated tremendous wins and made great progress, this dark time in Turkish history may lead to a greater mobilization of women in the future. Since, COVID many self-help groups and women’s forums are using the Web as a place for unification, perhaps as the government cracks down on physical premises of NGOs and Mission offices, more women would unite online and offer support to one another in celebrating their uniqueness and put up a strong fight to preserve equality and equity for all.

BIBLIOGRAPHY

Arat, Yesim. *Rethinking Islam and Liberal Democracy: Islamist Women in Turkish Politics*. Albany, New York: State University of New York Press, 2004.

Arat, Yeşim. *Religion, Politics and Gender Equality In Turkey: Implications Of A Democratic Paradox?* *Third World Quarterly*, vol 31, no. 6, 2010, pp. 869-884. Informa UK Limited, <https://doi.org/10.1080/01436597.2010.502712>. Accessed 13 May 2022.

“Al Jazeera Center for Studies - Reports - Women’s Rights and Social Problems in Turkey.” Accessed September 20, 2014. <http://studies.aljazeera.net/en/reports/2014/02/201429104351767777.htm>.

Antonelli, Judith S. *In the Image of God a Feminist Commentary on the Torah*. Northvale, N.J: Jason Aronson, 1995.

Arat, Zehra. “Review of The New Legal Status of Women in Turkey Women for Women’s Human Rights.” *Journal of Middle East Women’s Studies* 1, no. 2 (April 1, 2005): 148–50.

“Atatürk’s Reforms.” In *Wikipedia, the Free Encyclopedia*, October 18, 2014. http://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Atat%C3%BCrk%27s_Reforms&oldid=629191139.

Badran, Margot. “Between Secular and Islamic Feminism/s: Reflections on the Middle East and Beyond.” *Journal of Middle East Women’s Studies* 1, no. 1 (January 1, 2005): 6–28.

Barlas, Asma. “Believing Women” in *Islam : Unreading Patriarchal Interpretations of the Qur’ān /*. SAMA, 2004.

ESPOSITO, JOHN L. “WOMEN’S RIGHTS IN ISLAM.” *Islamic Studies* 14, no. 2 (July 1, 1975): 99–114.

Golley, Nawar Al-Hassan. “Is Feminism Relevant to Arab Women?” *Third World Quarterly* 25, no. 3 (January 1, 2004): 521–36.

GURPINAR, AYSU. “WOMEN IN THE TWENTIETH CENTURY: MODERNITY, FEMINISM AND ISLAM IN TURKEY,” May 2006.

---

⁴⁵ Ruth Michaelson and Deniz Barış Narlı, “Turkish Women’s Group Targeted as Erdoğan Fans Flames of ‘Culture War,’” *The Guardian*, April 14, 2022, sec. Global development, <https://www.theguardian.com/global-development/2022/apr/14/turkish-women-rights-stop-femicide-group-targeted-as-erdogan-fans-flames-of-culture-war>.

⁴⁶ Arat, “Review of The New Legal Status of Women in Turkey Women for Women’s Human Rights.”

⁴⁷ GURPINAR, “WOMEN IN THE TWENTIETH CENTURY: MODERNITY, FEMINISM AND ISLAM IN TURKEY.”

- Michaelson, Ruth, and Deniz Barış Narlı. "Turkish Women's Group Targeted as Erdoğan Fans Flames of 'Culture War.'" *The Guardian*, April 14, 2022, sec. Global development. <https://www.theguardian.com/global-development/2022/apr/14/turkish-women-rights-stop-femicide-group-targeted-as-erdogan-fans-flames-of-culture-war>.
- Özcan, Esra. *Mainstreaming the Headscarf: Islamist Politics and Women in the Turkish Media*. I.B. Tauris, 2019. <https://doi.org/10.5040/9781838600822>.
- Rheault, Magali. "Headscarves and Secularism: Voices from Turkish Women." GALLUP. Accessed October 20, 2014. <http://www.gallup.com/poll/104257/headscarves-secularism-voices-from-turkish-women.aspx>.
- Saktanber, Ayşe. *Living Islam : Women, Religion and Politicization of Culture in Turkey* /. I.B. Tauris, 2002.
- Segran, Elizabeth. "The Rise of the Islamic Feminists." *The Nation*, December 4, 2013. <http://www.thenation.com/article/177467/rise-islamic-feminists>.
- "Turkey President Erdogan: Women Are Not Equal to Men - BBC News." Accessed July 12, 2022. <https://www.bbc.com/news/world-europe-30183711>.
- Valentine M. Moghadam. *MODERNIZING WOMEN GENDER AND SOCIAL CHANGE IN THE MIDDLE EAST*, n.d.
- YUKSEL, METIN. "DIVERSIFYING FEMINISM IN TURKEY IN THE 1900S." *THE DEPARTMENT OF POLITICAL SCIENCE AND PUBLIC ADMINISTRATION BILKENT UNIVERSITY*, n.d. Accessed November 2, 2014.
- Zafrulla, Khan, Muhammad. *The Quran The Eternal Revelation Vouchsafed to Muhammad the Seal of the Prophets*. 1st American Ed edition. Olive Branch Pr, 1991.
- "Zulm." In *Wikipedia, the Free Encyclopedia*, May 21, 2014. <http://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Zulm&oldid=566024465>.
- Anees, Munawar Ahmad. "Study of Muslim Woman and Family: A Bibliography." *Journal of Comparative Family Studies* 20, no. 2 (July 1, 1989): 263–274.
- Bennett, Clinton. *Muslim Women of Power: Gender, Politics and Culture in Islam*. New York: Continuum, 2010.
- Bowen, John Richard. *Religion in Culture and Society*. Boston: Allyn and Bacon, 1998.
- Cooke, Miriam. "No Such Thing as Women's Literature." *Journal of Middle East Women's Studies* 1, no. 2 (April 1, 2005): 25–54.
- Hambly, Gavin. *Women in the Medieval Islamic World: Power, Patronage, and Piety*. New York: St. Martin's Press, 1998.
- Hekmat, Anwar. *Women and the Koran: The Status of Women in Islam*. Amherst, N.Y.: Prometheus Books, 1997.
- Kashani-Sabet, Firoozeh. "Who Is Fatima? Gender, Culture, and Representation in Islam." *Journal of Middle East Women's Studies* 1, no. 2 (April 1, 2005): 1–24.
- Majid, Anouar. "The Politics of Feminism in Islam." *Signs* 23, no. 2 (January 1, 1998): 321–361.
- Meri, Josef W. "Review of Religion and Culture in Medieval Islam by Richard G. Hovannisian; Georges Sabagh." *Journal of the American Oriental Society* 121, no. 4 (October 1, 2001): 718–719. doi:10.2307/606550

FEMINISM AND INTERCULTURAL COMMUNICATION: CHINESE CROSS-GENDER DIALOGUE AS AN EXAMPLE

Rong WANG

**Guangdong University of Foreign Studies South China Business College, China
rongwang@hotmail.de**

Dan MU

ABSTRACT

Feminism was the earliest political movement and social trend of Western women's pursuit of liberation and independence. It was based on the independence of individual consciousness and equality for all. In feminist research, it is often necessary to examine the communication difficulties and barriers between male and female subcultures caused by gender differences under the cage of patriarchy from the perspective of intercultural communication. When criticizing the complicity between white feminism and colonialism, Indian scholar and feminist Spivak pointed out that women in the developing countries marginalized by Western feminism have their own unique cultural heritage and traces of nationalism. From intercultural perspective, this research interprets the theoretical basis and methodological system of Western feminism for the study of Chinese feminism development and cross-gender dialogues, exploring the self-identity displayed by women in different cultural backgrounds and field situations as well as insisting feminist practices in any culture could have unique implications for the values, institutions, and practices of that culture. According to cultural relativism, there is no so-called universal standard, western countries are not superior in terms of culture, morality and values. The researcher tries to respect the integrity of cultures in different societies, stay away from ethnocentrism, transcend the barriers of different cultures, advocate cultural relativism, and jointly develop feminist theories.

Keywords: Feminism, Intercultural Communication, Cross-gender Dialogue

1. History of Feminism

Feminism is a social movement that cuts across class and racial lines. Feminist movements within each culture are unique and address issues specific to women in that society, such as FGM (Female Genital Multilation) in Sudan or the glass ceiling effect in North America, and women's suffrage in China, low pay for women's labor problems; the high proportion of women being laid off and unemployed; the problem of miscarriage and abandonment of female infants; the inequality between men and women brought about by living in a man's house after marriage; the residual problem of patriarchal ideology in the media and social concepts stay. Issues such as rape, incest and motherhood are universal. Social theories and political movements created Feminism and initiated it to end sexism, sexual exploitation, discrimination and sexual oppression, and to promote equality of the sex class, in addition to critiques of social relations analysis of gender inequalities and advancing the rights, interests and issues of the sexual underclass. Feminist theory aims to understand the nature of inequality and focuses on sexual politics, power relations and sexual consciousness. Feminist political action challenges issues such as reproductive rights, abortion rights, education rights, domestic violence, maternity leave, pay equality, voting rights, representation, sexual harassment, sexism, and sexual violence.

1.1. Origin of Feminism

The history of feminist thought can be traced back to Sappho, the famous Greek poetess in the sixth century BC, who was the first poet to describe personal love and brokenheartedness. She was expelled from her hometown when she was young, possibly because of local political struggles. After being allowed to return, she opened a girls' school. Greek women at that time had to seek family consent before they could marry, especially noble women. There is no way to verify whether Sappho is willing or not, only that she married a noble and gave birth

to a daughter when she became an adult, but it didn't take long before she chose to leave her husband and family. She lived in Sicily for a while firstly, then returned to her hometown, where she spent the rest of her life.¹ Long before the emergence of large-scale feminist movements, there were some sporadic feminist ideas and representatives in Western society. In Europe, someone has gone back to the Middle Ages. From the 15th century, some female voices could already be heard. According to the research of Western scholars, the first feminist in the world was Christine de Pizan, a famous female writer in Europe in the Middle Ages. She strongly opposed the slander and prejudice against women in medieval art as the first famous female writer in the medieval French court in European history and wrote for a living. Her works were diverse in genres, including poetry, novels, epics, biographies, etc., covering politics, military affairs, education, ethics, women's issues and many other aspects. Her works have been translated into many languages, spread to many countries with a far-reaching influence, especially her views on women, which had a great impact on women in the French court and upper-class women in other European countries. She fought for women's right to education and was regarded by contemporary people as the vanguard of feminism².

1.2. Development of Feminism

In the 17th century, Mary Astell in England became the most radical and systematic feminist of her era. Her action has been hailed as Britain's first modest feminist protest. The reason for this protest was that Britain was in the initial stage of capitalist development at that time, female workers appeared in factories, and the gender division of labor in society (men dominated the outside home and women the inside home) had changed. Feminism in the West began with the modern bourgeoisie revolution. In Europe, the first wave of feminism is generally believed that the French Revolution's pursuit of freedom and equality is the source of the feminist movement. Liberal feminism is an early theoretical manifestation of feminism. It advocates rationality, advocates that men and women are created equal, and challenges traditional male authority. Its ideological and cultural background is the bourgeois Enlightenment, and its political and social background is the French Bourgeois Revolution and the Declaration of Human Rights. An early representative was Mary Wollstonecraft, who completed the first important feminist theoretical work in history: "A Defense of Women's Rights." This book had a great influence on later feminist thought and is still a classic feminist theoretical work, and she herself is considered to be the founder of liberal feminism. The work's central thesis is that women's enslavement is rooted in a corrupt socialization process that not only stunts women's mental growth, but teaches them that serving men is their noble purpose in life. They insist that if a society is to achieve sexual equality, or gender justice, it must give women the same political rights and economic opportunities and the same educational opportunities that men enjoy.

The second wave of feminism is mainly prevailed around the First World War (1918-1928), and its main goal was to fight for women's equal status in law and politics, often referred to as the "feminist movement". This wave is centered on middle-class women, and the social situation of middle-class women has been greatly improved. During this period, European and American women began to actively strive for the right to participate in politics, and finally got the right to vote. The greatest contribution of this wave of feminism is to make women's participation in social life a reality that the whole society must face up to. After the end of World War II, various liberation movements around the world flourished, especially the civil rights movement in the 1960s, which provided an opportunity for the further development of the feminist movement. In Europe, the second wave of feminism formed between the 1960s and the 1980s, and schools such as radical feminism and socialist feminism emerged. The second wave of feminism has always been accompanied by divisions and struggles between various schools of feminism. But they have a common goal of eliminating unequal relations between the sexes, a common goal that unites feminists of all theoretical schools.

Feminists at the time believed that women should overcome their femininity and strive to develop masculinity, which included aggression and independence; they disapproved of motherhood as innate, nor of women being inherently morally superior to men; they deny the assertion that women are fundamentally different from men in character because of their mothering experience, but believe that many men are also gentle and even more caring.

---

¹ Pollock G.,2015, p.32-35

² Miriam Schneir, 2014, p.48-56

These characteristics and temperaments are not congenital inheritance, but the result of acquired cultivation. The concept of gender was proposed in this wave, and it has been widely cited in the analysis of the unequal relationship between men and women. Different from the emphasis on biological sex (sex), the social meaning of the emphasis on social gender or "gender" is that it is determined by social culture. Gender refers to society's construction and different expectations of men's and women's social roles, behaviors, morals, and self-awareness. This concept provides an important epistemological premise for feminism to build power structures and discourses that question women's subordinate otherness.³

French feminist Beauvoir said in "The Second Sex" that "a woman is not so much 'born' as it is 'formed'". The establishment of the patriarchal system and the formation of a class society further concretized the image of women. Within the framework of male-centered literature, they refer to submissive figures who conform to male interests and requirements as docile "angels," while those that do not meet their evaluation criteria are referred to as "witches" or "devils." ", from a biological and psychological point of view, the differences between men and women are no greater than the differences between individuals. From the perspective of the entire social and historical process, women are reduced to the object of men.⁴

1.3. Current situation of Feminism

The third wave of Feminism is from the 1980s to the 1990s, as western countries entered the post-industrial society, a theoretical school of postmodern feminism emerged, which some people call the "third wave of the feminist movement. This wave focuses on women as "people". "The universal examination of women's rights and development of women, beyond the gender differences between men and women, a comprehensive examination of various feminist theories that have emerged. This wave can be called "feminism" because of its rejection of gender opposition between men and women. The binary division method of feminism believes that the gender difference between men and women should not be binary, and there are many kinds of people in the world. In the first two waves, although feminist theory has many historical backgrounds and theoretical resources. There is a big difference, but they all think that women's struggle for various rights and interests and changing the power structure of the existing patriarchal society are their political and ideological platforms. Their narrative models are all "repression-resistance", and their thinking models are both male and female gender binary. Feminism has entered a multi-symbiotic postmodern cultural context from a binary opposition model and will inevitably face new opportunities for development. Differences between individuals rather than differences between genders have become the focus of attention. The theoretical basis of feminism is challenged by changing traditional concepts.

The scholars during this wave have mainly adopted postmodernist perspectives such as Lacanian psychoanalysis, Derrida's theory of difference/difference, and Foucault's theory of power and discourse, and have incorporated ideas including queer theory, In the postcolonialism, the essence of various disciplines and other disciplines have given up the pursuit of the specific goal of women's liberation, and feminist theory has undergone a major change. It is believed that traditional feminist theories ignore the differences of women due to differences in class, class, race, region, culture, etc., and blindly extend the cognition and behavior patterns of middle-class women in developed countries in Europe and the United States to the third world approach is practical. In the first and second waves, feminists hold a high opinion that the correct way of life for women is single, but they fail to see that there are so many women in the world, and in different environments, there are different oppression, different coping methods and different demands cannot be generalized. "Simply put, black women are not white women painted in color. White feminism cannot frame and lead black feminism."⁵

2. Feminism in China

Like Europe, the women's liberation movement in China also emerged with the emergence of the bourgeoisie, only a century later. Different from the spontaneous consciousness of Western women, there is no independent feminist movement in the development of Chinese feminism. The Chinese women's liberation movement is part

---

³ Pollock G., 2015, p. 56-59

⁴ Beverley Baines, et al, 2012, p. 84-88

⁵ Beverley Baines, et al, 2012, p. 124-137

of the Chinese social revolution advocated and organized by men. The forerunners of the Chinese women's movement were male intellectuals with Enlightenment ideology, which determined the basic characteristics of the women's liberation movement with Chinese characteristics to cooperate and oppose feudal autocracy. The lack of individualistic spirit in traditional Chinese culture, the relationship replaces the individual to form the center of social identity. China's women's liberation shows the obvious characteristics of the alliance between the two sexes, and women have no independent gender consciousness.

2.1. Historical development

At the same time, since modern times, there has been a dual cultural theme of national salvation and enlightenment in China. The theme of enlightenment, the theme of scientific democracy and the theme of national salvation and patriotism have collided, entangled and formed a complex relationship. As the Chinese women's liberation movement has always been linked with national liberation and revolutionary cause, women's consciousness is often contained or even submerged in national consciousness, social consciousness and class consciousness. The Chinese women's liberation movement was accompanied by the revolution and determined its own political color. Feminist literature in the 1930s was embodied in the personal emotional model of revolution and love, and the themes of sacrificing love for the revolution emerged one after another. Revolutionary features hide or even disappear without the female consciousness. Chinese women's traditions are combined with collectivist culture, women's destiny is closely linked with the country, and women's liberation is endowed with politicized significance. After the reform and opening up, the research and continuous development of Chinese feminism are inseparable from the reference and absorption of Western feminism. The localization attempt is also using an open mind to learn from and absorb different theories to enrich their own theoretical and practical systems.

After more than 100 years of development, feminism, which originated in the West, has begun to occupy a place in the field of sociology, and more women have begun to speak out. The three waves of feminism have promoted the development of various schools of feminism, and "social gender" has become a new perspective for feminist research, abandoning the essentialist gender research, and providing theoretical and perspective support for the ultimate ideal of gender equality. In contrast, Chinese feminism originated in modern society, and was gradually formed and developed under the influence and inspiration of Western capitalist feminism. There are fundamental differences between Chinese and Western feminism that seem to be of the same origin. The collective ideas of "Great Harmony", "Family Harmony", and "Men take care of the outside world and women take care of the inside home" advocated by Confucianism are deeply imprinted on both sexes. For Chinese women, it is a spiritual shackle of gender oppression and personality inhibition. Under such a traditional cultural model, women are regarded as good women with "no first gate out of courtyard, no second gate cross the threshold" and "a woman without talent is a virtue", which makes possibility of the rise of Chinese feminism very small.⁶

2.2. Historical influence

Facts have also proved that the women's emancipation thought and women's liberation movement in the modern sense in China were inspired by the idea of equality between men and women brought by the military aggression against China by Western powers and the influx of missionaries. From the Confucian and Taoist ideological doctrines in Chinese social history that "men are superior to women" and "men are strong and women are soft" to the "original sin theory" advocated by Western social and religious culture, all of them have solidified their gender roles and emphasized women's humble identity. Western women who are not bound by Confucianism seem to have a lot of freedom, but the deterrent and control power of religion on Western society and Confucianism in China can be said to be more than equal.

The first large-scale feminist trend in the history of Chinese thought was strongly influenced by Western feminism and Marxism. The Marxist concept of femininity proposes that to solve the problem of gender inequality, it is necessary to eliminate private ownership, encourage women to enter the field of work to obtain economic

---

⁶ Wright O., 1993, p.55-68

independence, and thus get rid of economic dependence on men and obtain personal freedom. It can be seen that the Marxist view of women is an analysis of women's oppression from the economic level and believes that the essence of women's oppression lies in class oppression. Looking at the development of Chinese feminism, we can see that it originated from the enlightenment of Western feminism, and most of its advocates were male intellectuals with advanced ideas. This also reflects the absence of the passive state of female subjects in the development of Chinese feminism, and the gap in individual consciousness formed with the conscious and spontaneous active state of women in Western feminism. Chinese feminism has not formed a systematic theory or school but is only an attempt from a female perspective in the field of ideological culture and literary criticism. Under the influence of Confucianism and Taoist gender consciousness, Chinese women have internalized a kind of femininity, namely softness and tranquility, and also internalized the rigid gender division of labor and geographical division between the two sexes. To a certain extent, it has become a collective unconscious behavior of Chinese women. This also explains, from a philosophical level, why women in Chinese society did not have a large-scale feminist movement under the same circumstances of oppression and discrimination. Such a "yin-yang reconciliation theory" and "family world theory" enable Chinese women to show forbearance and obedience in the face of unfair treatment, in order to show their loyalty to the family and worship of tradition.⁷

3. Intercultural Communication

Communication is simply the act of transferring information from one place, person or group to another. The transmission of the message from sender to recipient can be affected by a huge range of things. These include our emotions, the cultural situation, the medium used to communicate, and even our location. The complexity is why good communication skills are considered so desirable by employers around the world: accurate, effective and unambiguous communication is actually extremely hard.

3.1. Principle of Communication

A message or communication is sent by the sender through a communication channel to a receiver, or to multiple receivers. The sender must encode the message (the information being conveyed) into a form that is appropriate to the communication channel, and the receiver(s) then decodes the message to understand its meaning and significance. Misunderstanding can occur at any stage of the communication process. Effective communication involves minimizing potential misunderstanding and overcoming any barriers to communication at each stage in the communication process.

An effective communicator understands their audience, chooses an appropriate communication channel, hones their message to this channel and encodes the message to reduce misunderstanding by the receiver(s). They will also seek out feedback from the receiver(s) to know how the message is understood and to attempt to correct any misunderstanding or confusion as soon as possible. Receivers can use techniques such as clarification and reflection as effective ways to ensure that the message sent has been understood correctly.⁸

3.2. Complexity of Intercultural Communication

Intercultural communication is the cross-cultural transmission of social information, or the cross-cultural operation of social information systems. It is to compare the changes of different cultures in each course, that is, the process of cultural exchange in which various cultural information flows, shares, interacts and communicates in time and space, and establishes the coexistence relationship between people in different cultures. Communication and communication represent the same concept from different disciplinary backgrounds. (Linguistic and Cultural Studies, Anthropology and Communication Studies, Media Studies) It is a new word for some people, but it is often carried out consciously and unconsciously in real life. Foreign affairs activities, diplomatic negotiations, foreign business reception and negotiation, study abroad and tourism, immigration, reading foreign novels, watching foreign movies and TV...

---

⁷ Yinhe Li, 2018, p. 135-146

⁸ Weilin Dou , 2017, p. 94-102

It has existed since ancient times: the Silk Road, Marco Polo's travel to Asia, Christian missions, the introduction of Buddhism, Zheng He (Chinese mariner, explorer, diplomat)'s voyages to the West, Age of Discovery, colonization, the Opium War, the Westernization Movement and the Boxer Movement in Qing-Dynasty, the May Fourth Movement (Mr. Democracy and Mr. Science)), Chinese Reform and Opening-up policy since 1978...Intercultural communication is a discipline that studies communication across different cultures and social groups, or how culture affects communication. It describes the wide range of communication processes and problems that naturally appear within an organization or social context made up of individuals from different religious, social, ethnic, and educational backgrounds. In this sense, it seeks to understand how people from different countries and cultures act, communicate and perceive the world around them.⁹

Intercultural communication is a dynamic process, which conveys the idea that sending and receiving messages involves a host of variables, all in operation at the same time. Each of the parties to the transaction is reacting to the other by seeing, listening, talking and thinking. According to Trenholm and Jensen, "To understand communication, we have to look at how we do and say is connected to what others do and say. We have to view communication as an ongoing process. Culture is communication and communication is culture. It is hard to decide which is the voice and which is the echo. Because we learn our culture via communication, while at the same time communication is a reflection of our culture. A language is a symbolic code of communication consisting of a set of sounds (phonetics) with understood meanings and a set of rules (grammar) for constructing messages. It is impossible to understand a culture without taking into account its language; and it is equally impossible to understand a language outside of its cultural context. Culture influences language and language influences culture in a number of ways. Language reflects the environment in which people live and is a mirror of culture, because language reflects human relationships and the way the society operates. Learning a language, not only a foreign language but also different kinds of languages in different fields, occupations, ages, genders, social positions etc. means learning to see the world as the speakers of that language see it, learning the ways in which their language reflects the ideas, customs and behavior of their (sub)society, learning to understand their "language of the mind".

4. Cross gender Communication

Transgender communication is an important form of intercultural communication, and it is the communication between people in a subculture. In most cases, boys and girls still grow up in different gender cultures and use corresponding language. When communicating, it is inevitable to show certain differences... These gender culture differences between men and women affect the smooth progress of communicative activities in various ways sometimes, or even cause communicative misunderstandings or communicative conflicts between the two parties. Only by understanding the communication rules and strategies of different genders, cultivating sensitivity to communication rules and awareness of gender cultural differences, can we overcome the communication failures caused by gender cultural differences, achieve the purpose of effective communication, and become an effective and successful intercultural communicator. Through communication, people acquire cultural or gender identities in the process of socialization and become members of different gender cultures.¹⁰

4.1. Different language systems and communication styles

In the 1970s, sociolinguists came to the conclusion that different groups in the same society enjoy different language systems, which leads to the existence of different speech communities. A communicative culture is formed when a group shares a set of norms about how to communicate. The role orientation and communication rules of different gender cultures are bound to be reflected in the corresponding communication styles or strategies. Research by linguists has shown that women are more likely to remain silent in public or in conversations between the sexes. Men like to appear authoritative, assertive, decisive, competitive, ambitious, and provocative in their interactions. Women like to say compliments in search of a harmonious relationship. If there is a lack of sensitivity and awareness of gender culture at this time, it is easy to produce communication barriers.

---

⁹ Larry A. Samovar et al. , 2017, p. 68-72

¹⁰ Butler J., 2002, p. 23-28

As discussed before, the fundamental general communication principle is that symbols the sender uses to communicate must have essentially the same meaning in both the senders and receiver's minds. If the message and the receiver attribute different meanings to the same word or use different words though intending the same meaning, bypassing occurs. To solve this problem, we need to know that meanings of words are not in words themselves but in minds of the sender and the receiver. Language is a mirror of society, and vocabulary is a mirror of language. There are large differences in the use of vocabulary between men and women of different genders: man prefer to be strong and successful, woman mostly gentle and beautiful. Many linguists believe that gender differences in language reflecting differences in male and female communication styles. Female like to use "I guess, I am afraid (avoid directness), very, really (intensifier), Oh dear, OMG (interjection)". Male use often "Get up, Sit down (imperative), Stupid! Idiot! (directness), Damn! Shit! (Foul language)". Understanding the style differences in language use between men and women is conducive to the establishment of a harmonious communicative relationship. Non-verbal communication is the specific application of non-verbal means, and the expressions, eyes, postures and other contents shown by men and women in this process are very different. Women love to smile more than men, and smile in public to show their dignity and seriousness. Same-sex physical contact between men is usually much less than that of women, and touch between women is more natural and common.

Gender cultural stereotypes make men and women form different gender roles and gender identities, and the two have different value orientations. Women's gender roles are "emotional" and men's gender roles are "instrumental" (for a certain purpose), which will inevitably lead to cultural conflicts and collisions between the sexes, which will be embodied through language and speech behavior. Dr. John Gray, author of the popular American popular psychology book "Men are from Mars, Women are from Venus". The famous American expert on gender relations, educator, writer, speaker, and the world's first expert on gender relations. His best-selling book has been translated into more than 40 languages, improving the emotional relationship of billions of men and women around the world, and is known as "the world's most famous master of gender relations". In order to understand the two gender differences better, there are some examples in the following dialogues to illustrate the potential risks in the communication.¹¹

4.2. Examples studies

Female: We never went out!

Female: People don't pay attention to me!

Female: I'm too tired to do anything.

Female: The room is always messy!

Female: No one wants to listen to me anymore!

Female: Nothing is done well!

Female: I like to be romantic.

Male: No, we only went out last week.

Male: I believe people pay attention.

Male: It's not that nobody helps you.

Male: There is no "always" mess.

Male: I'm listening to you.

Male: Did I do something wrong?

Male: Are you saying that I am not romantic?

Most women use conversation as a way to enhance their feelings for each other. They put a lot of emphasis on showing common ground and similar experiences with each other. They feel that private communication is cordial and pleasant, which can give people a sense of security, and they can have private conversations, chat-like conversations even in public. For most men, talking is a means of maintaining their dignity, and to a certain extent, they can win a place for themselves in this orderly society. Men are accustomed to speak or talk in front of the faces of many strangers, which is a kind of "open talk", a report-style talk, not a chat-style. The fact that men speak more in public does not mean that they intend to discourage women from speaking, but that men are naturally good at building relationships through public speaking. If men and women can learn more about each other's conversation styles and occasions, they will avoid many unnecessary misunderstandings and troubles.

Men and women have different attitudes towards conflict. Men only focus on the problem itself, while women like to explore the reasons behind the problem. For example, a couple's quarrel is as follows:

---

¹¹ Yost, R, et al, p. 78-84

Husband: What's the matter?

Husband: sorry...

Husband: What's the matter?

Husband: I fell asleep watching it...

Wife: You fell asleep watching TV

Wife: You are always like this!

Wife: Always fall asleep while watching TV!

Wife: Don't watch TV...

Then the wife began to criticize her husband for other things wrong, such as buying something for his mother-in-law, being late for dinner, and forgetting to buy rice to go home. It is difficult for two people to find a common starting point in an argument because they are not thinking the same thing at all. Men only think about the problem itself - watching TV and falling asleep, and the deep meaning of wives is that you only take care of yourself and don't care about my feelings.

Both genders may speak the same words, but express different connotations. Women are rich in emotions and have more freedom of expression. Women's words are more emotional and belong to the emotional type. Men are accustomed to stating facts and data, usually focus on the literal content of verbal expressions, which are factual, such as the following conversation between a husband and wife:

Wife: Why didn't you tell me you have to work overtime today?

Husband: I can't make it when I'm busy with work.

Wife: You know I don't like you like this, why are you still like this?

Husband: I'm sorry, I'm too busy today, can you please understand me? !

Wife: Why don't I understand you, I care about you so much!

Husband: You just want to monitor my every move, and I have no freedom at all.

Wife: I won't give you freedom? ! You are so heartless! I am so disappointed!

Husband: You are restricting my freedom so that I cannot breathe!

Wife: Kindness is not rewarded, I really saw the wrong person, I regret marrying you...

Husband: You can't give me some freedom! ?

On the surface, this is just a dialogue of conflicting wishes, the wishes of the husband and the expectations of the wife. In fact, men emphasize their independence and freedom of movement, while women emphasize interdependence. The husband misinterprets the wife's emphasis on dependence as manipulation, and the wife sees the husband's behavior as lack of affection. This is a different focus, not a misunderstanding caused by bad relationships and bad relationships. The literal meaning used by women can easily mislead men who are accustomed to presenting facts and information. He and the others are actually using these dramatic language to express their inner feelings, wanting to vent their frustrations caused by the lack of attention, and men are most likely to understand that they are complaints and accusations against themselves.¹²

5. Conclusion

Since men and women have different starting points for speaking, the content of the conversation is also different. Men have a lot of information when they talk. The purpose of the conversation is generally not related to personal life. Most of them are social, political, international, sports and other issues. They will express their own opinions on a certain event, but the emotional color is not very strong. concentrated. When women speak, they pay special attention to the politeness and decency of their speech, and their requirements for politeness are generally higher than that of men. Because the genders have different requirements for language appropriateness, they show different abilities in cooperation and coordination. What stands out is the straightforwardness of male speech. Women speak implicitly. Women are especially taboo to express their dissatisfaction with others directly, and often use euphemistic and implicit indirect expressions. Men fail to grasp the true meaning of women's words sometimes, which leads to misunderstandings and unavoidable deviations in language communication. Women's language is based on intimacy, while men's language is based on independence. Anthropologists Daniel. Maltz

---

¹² Aiping Mo et al, 2017, p. 258-276

and Ruth. Bock found through research that male and female conversation is like intercultural communication, and there are great differences in the way they talk to each other. Women are not at the center of communication, so when they express their opinions, they will ask the other party's opinion, or pause to give the other party a chance to speak. Women often feel that men do not give them a chance to speak. The question is not which man or which men have how much voice, but that it is necessary for both men and women to take the initiative to find some opportunities to speak. Men should understand that women do not speak freely because they have some scruples, and it does not mean that men have more right to speak.

Feminist views on gender issues have mainly experienced the following four stages of changes: men and women are the same (opposed to the traditional concept of men being superior to women, and believed that men and women are equal) → men and women are different (emphasizing differences, but men and women should be equal, and women should obtain the same rights as men) → men and women are different (women are superior to men, and women are higher than men) → men and women are mixed (gender boundaries are blurred). Postmodern feminism emphasizes the fuzziness of boundaries, that is, there is no boundary between black and white, right and wrong, and there is no binary opposition between men and women. The blurring of the boundary means that our original male female binary concept has been challenged, and the philosophical basis of its existence has been shaken.

The development of contemporary feminism in China is mainly in recent decades, but generally speaking, compared with other disciplines, the development lags behind. The main reason is that the basic "internationally accepted academic norms and research logic training" are not very clear before localization of feminist research. Many colleges and universities have increased the construction of feminist courses, such as female sociology, which came into being and has made great progress. They take women as topics to conduct in-depth research and study women's related issues from the perspective of women, study the relationship between women and social development, social civilization and social progress. The emergence of Western feminist theory in China has aroused people's attention to the status of women. Feminists believe that language is the place of rights struggle and the tool and strategy to form gender discrimination and oppression. In the discourse system created by men, women's experience is either ignored or distorted. Therefore, in order to change the situation of women, they must first change the fate of women's language and eliminate gender discrimination in language to establish female language. If women want to get rid of the passive position, they must start with language, because verbal communication is the most important form and expression in the cross gender communication.

The friction and conflict in the dialogue between men and women come from the differences in dialogue styles between men and women in different cultural environments. Therefore, the dialogue between the sexes is like intercultural communication, and there may be friction due to different communication styles resulting in different ways of understanding. The way to avoid friction is to understand the differences between different communication styles, and to hear the mysterious voice of their words, and finally give the other party the expected response. Gender communicative culture, just as there are different language communities and systems in a certain society and different communicative cultures and styles in the same mainstream cultural circle, there are also different communicative (potential)rules and different interpretation norms for communicative behavior. If the communicator understands these differences and seeks understanding from each other, the conflicts and problems in gender communication between Feminism and Patriarchism can be successfully resolved.

References

1. Butler J. (2002). *Gender Trouble*[M]. Abingdon : Routledge
2. Cook JA, Fonow M M. (1986). *Knowledge and Women's Interests : Issues of Epistemology and Methodology in Feminist Sociological Research*[J]. *Sociological Inquiry*
3. Pollock G. (2015). *Vision and Difference: Feminism, Femininity and Histories of Art*[M]. Abingdon : Routledge
4. Yost, R. Zurbrigge, L. (2006). Gender differences in the enactment of sociosexuality : An examination of implicit social motives, sexual fantasies, coercive sexual attitudes and aggressive sexual behavior. *The Journal of Sex Research*

5. Wright, O. (1993). Explanation and emancipation in Marxism and feminism. *Sociological Theory*
6. Nicolson, D. (1995). *Telling tales : Gender discrimination, gender construction and battered women who kill*. Feminist Legal Studies
7. Miriam Schneir (2014). *Feminism: The Essential Historical Writings*. Vintage
8. Beverley Baines, Daphne Barak-Erez, Tsvi Kahan (2012). *Feminist Constitutionalism: Global Perspectives*. Cambridge University Press
9. Larry A. Samovar, Richard E. Porter, Edwin, R. McDaniel, Carolyn S. Roy (2017). *Cross-Cultural Communication*. Peking University Press
10. Weilin Dou (2017). *Fundamentals of Intercultural Communication*. University of International Business and Economics Press
11. Aiping Mo, Fan Mo (2017). *Intercultural Communication*. Peking University Press
12. Yinhe Li (2018). *Feminism[M]*. Shanghai Culture Press
13. Zhihong Bai (2014). *Feminism and Anthropology[C]*. Guangzhou Intellectual property press

MERKEZ-YEREL İKİLEMİNDE KADIN SİĞİNMA EVLERİ: İSTANBUL BAĞLAMINDA BİR ALAN ANALİZİ

Burak Hamza ERYİĞİT
Marmara Üniversitesi, Türkiye
burakhmzaster@gmail.com

Ahmet UÇAR
Manisa Celal Bayar Üniversitesi, Türkiye
ahmet.ucar@cbu.edu.tr

ÖZET

Modern ve modern ötesi toplumun siyasi, iktisadi, sosyal, kültürel, psikolojik algılaması ve anlam dünyası büyük değişim yaşamıştır. Bu değişim beraberinde sosyal ilişkileri de dönüştürmüştür. Bahsi geçen durum, kadın erkek arasındaki ilişkilere de yeni bir boyut kazandırmıştır. Tarım toplumunun ortaya koyduğu kadın erkek ilişkileri sanayi ve bilgi toplumunun realiteleri ile yeni bir harmoniye uğrarken, farklı zaman dilimlerinin ilişki biçimleri arasında yaşanan gerilim kadınların negatif boyutlar yüklendiği problemler üretmiştir. Söz konusu problemlere ilişkin farklı toplumların kendi toplumsal ve kültürel realitelerine göre geliştirdikleri çözümler birbirinden farklı modeller olarak ön plana çıkmıştır. Kimi toplumlar bireysel çözümler ile söz konusu sorunları çözme gayretinde iken, kimi toplumlar kurumsal yaklaşımlar ile söz konusu sorunların üstesinden gelmeye gayret etmiştir. Akdeniz refahı diye tabir edilen ve Akdeniz coğrafyası üzerinde bulunan kimi toplumlar ise geleneksel dönemden gelen yapılar ile söz konusu sorunların çözümünü sağlamaya çalışmışlardır.

Türkiye’de de sosyolojik olarak yaşanan mevcut değişim ve dönüşümün kadına yönelik negatif etkileri; “kadına şiddet” söylemi ile ifade edilmiştir. Kadına şiddet olgusuna karşı hukuki, siyasi, yönetsel, iktisadi, toplumsal ve sosyolojik boyutta birçok önlem geliştirilmiştir. Bu önlemlerden birisi de hiç şüphesiz kadın sığınma evleri olarak ön plana çıkmaktadır. Bu çalışmada İstanbul’da merkezi yönetim ile yerel yönetimler tarafından kadın sığınma evleri üzerinden verilen hizmetler, mukayeseli bir değerlendirmeye tabi tutulacaktır. Alanda nitelik araştırması yöntemlerinden mülakat yöntemi ile elde edilecek veriler mukayeseli irdelenerek birtakım öneriler geliştirilmeye çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Kadın, Merkezi Yönetim, Yerel Yönetim, Kadın Sığınma Evleri.

WOMEN'S SHELTERS IN THE CENTRAL-LOCAL DILEMMA: A FIELD ANALYSIS IN THE CONTEXT OF ISTANBUL

ABSTRACT

Political, economic, social, cultural, psychological perception of modern and post-modern society and semantic world has undergone a great change. This change has also transformed social relations. The mentioned situation has also given a new dimension to the relations between men and women. While the relations between men and women revealed by the agricultural society have a new harmony with the realities of the industrial and information society, the tension experienced between the relationship forms of different time periods has produced problems in which women have been burdened with negative dimensions. The solutions developed by different societies according to their own social and cultural realities regarding the problems in question have come to the forefront as different models from each other. While some societies have tried to solve these problems with individual solutions, some societies have tried to overcome these problems with institutional approaches. Some societies that are called Mediterranean prosperity and are located on the Mediterranean geography have tried to solve these problems with structures deriving from the traditional period.

The negative effects of the current sociological change and transformation in Turkey on women have also been expressed with the rhetoric of "violence against women". Many measures have been developed in the legal, political, administrative, economic, social and sociological dimensions against the phenomenon of violence against women. One of these measures undoubtedly comes to the forefront as women's shelters. In this study, the services provided by the central government and local governments in Istanbul through women's shelters will be evaluated in a comparative way. The data obtained by the interview method from the qualification research methods in the field will be analyzed comparatively and some suggestions will be tried to be developed.

Keywords: Woman, Central Government, Local Government, Women's Shelters.

Giriş

Maurice Dueverger'in "Hukukun kuvvetinin azaldığı yerde, kuvvetlinin hukuku geçerli olmaya başlar"; sözü oldukça anlamlı görünmektedir. Zira insan haklarının korunmasının ve bu çerçevede kadın ve erkek güç dengesinin sağlanmasının en göze çarpan yollarından birisinin hukuk olduğunu hatırlamak gerekir. 1700'lü yılların sonlarına doğru dünyada insan haklarıyla ilgili birtakım gelişmeler yaşandığı bilinmektedir. Bu kapsamda en önemli olay 1789 tarihli İnsan Hakları Bildirgesi olduğu söylenebilir; ancak bu bildirmede bile kadına ilişkin haklar tam olarak yer almamıştır (Aksoy, 2022: 4).

Kadın haklarına ilişkin çalışmalar çok öncelerden beri süregelmektedir. Tarihsel sürece baktığımızda bu mücadele bilhassa Fransız Devriminde başlamış ve sonrasında II. Dünya Savaşı ile birlikte kadın erkek ilişkileri konusundaki çalışmaların daha da arttığı gözlemlenmiştir. Bu dönemde kadınların korunması mücadelelerin hız ve kimlik kazanması sonucunda ayrımcılığın yok edilmesi ile gerçek anlamda adaletli bir denge oluşturabilmek için ulusal ve uluslararası kapsamda birtakım çalışmalar yapılmıştır. Ancak bu tür çalışmaların kültürel bakımdan ataerkil yapıya sahip olan toplumlarda kabul görmesi oldukça zor olmuştur ve halen de bu zorluklar devam etmektedir. Bilhassa İkinci Dünya Savaşından sonra ortaya çıkan gelişmelere bakıldığında Birleşmiş Milletlerin yeniden yapılandırılması ve Avrupa Konseyi gibi önemli küresel ve bölgesel örgütlerin kurulduğu görülmektedir. Bu kuruluşların amaçlarından birisi de insan haklarını geliştirmek insanlar arası eşitliği sağlamaktır. Çalışmaların artmasıyla birlikte kadın haklarının insan haklarının ayrılmaz bir parçası olduğu göz önünde bulundurularak, uluslararası ve bölgesel kuruluşlar sivil toplum kuruluşlarının da katkılarıyla birçok belge hazırlamıştır (Parlak Börü, 2017: 45). Dolayısıyla 1950'li yıllarda uluslararası ve bölgesel kuruluşların hazırladıkları bu ilk insan hakları belgelerini daha sonra özel alanlarla ilgili sözleşmeler takip etmiştir. Sözleşmeleri imzalayan ve taraf olan devletler sözleşme kurallarına uymak yükümlülüğündedir. Buna bağlı olarak devletler de iç hukuklarında kadınlarla, çocuklarla ve engelliler gibi özel gruplarla ilgili bir takım koruyucu, rehabilite edici hukuk metinleri hazırlamaları gerekmiştir.

Bu kapsamda bu çalışmada kadınlarla ilgili uluslararası ve ulusal düzeyde hazırlanmış belgelerden bahsedilecek, ardından da İstanbul özelinde kadın sığınma evlerinin işleyişi ile ilgili merkezi hükümet ve yerel yönetimlerin uygulamalarından bahsedilecektir. Yapılan araştırma ile şiddet gören kadınların korunması konusunda Türkiye'de belediyelerin yüklenmesi gereken sorumlulukları neden gereği gibi yerine getirmediği irdelenerek birtakım öneriler getirilecektir.

1.Uluslararası Belgelerde Kadın Hakları

İnsan hakları konusunda çıkarılan en önemli uluslararası belgelerden birisi şüphesiz 1948 tarihli İnsan Hakları Evrensel Beyannamesidir. Dolayısıyla Birleşmiş Milletler Antlaşması'nın ve İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin BM'ye üye ülkeler tarafından kabulü ile söz konusu ülkelerdeki tüm insanlara tanındığı gibi kadınlara da birçok konuda haklar tanınmıştır. Bu hakların bazıları yaşama ve özel yaşamın gizliliği hakkı, düşünce ve düşünceleri ifade özgürlüğü, seçme ve seçilme hakkı gibi birinci kuşak insan hakları olarak anılırken, bazıları da ekonomik, siyasal ve toplumsal alana ilişkin özel mülkiyet hakkı, çalışma, eğitim ve sosyal güvenlik hakkı gibi haklar şeklinde ikinci kuşak insan hakları olarak ön plana çıkmış ve yasal güvenceye kavuşmuştur (Erbay, 2019: 8).

İnsan hakları bağlamında kadına yönelik ön plana çıkan sorunlardan birisi de şiddet olgusudur. Erbay'ın çalışmasında (2019: 9) belirtildiği gibi kadına yönelik şiddet konusu özellikle II. Dünya Savaşı'ndan sonra uluslararası kamuoyunun dikkatini çekmiş ve gündemine girmiştir. Birleşmiş Milletler 1975-1985 yıllarını Kadın On Yılı olarak belirlemiş olduğu süreçte uluslararası toplumda kadın örgütlerinin faaliyetlerinin etkili olduğu görülmüştür. Bu kapsamda BM ve benzeri uluslararası önemli örgütler, kadın hakları ve kadına yönelik şiddete ilişkin uluslararası hukuk kurallarının belirlenmesi, konuyla ilgili çeşitli raporlar hazırlanması ve konferanslar yapılması gerekliliğini hissetmişlerdir. Nitekim 1975 yılında Meksika'da Dünya Kadın Konferansı'nda kabul edilen Eylem Planı'na göre ailenin ve aile bireylerinin güvenliklerinin sağlanmasına yönelik eğitim verilmesi önerilmiştir.

Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW) kadın hakları ile ilgili en önemli uluslararası belgelerden birisidir. Bu sözleşme 1979 yılında Birleşmiş Milletlerde kabul edilmiş ve bir yıl sonra 1980'de yürürlüğe girmiştir. Türkiye'nin de taraf olduğu bu Sözleşme (CEDAW) bugün 189 ülkenin taraf olmasıyla oldukça geniş katılımlı bir uluslararası belgedir. Bu sözleşme özel olarak kadın haklarını düzenleyen belgelerden en önemlisi olarak sayılmakta olup, kadınlara karşı cinsiyetten dolayı yapılan her türlü ayrımı yasaklamış ve taraf devletlere ayrımcılığı önleyici tedbirler alma yükümlülüğü getirmiştir. Sözleşmenin ek protokolünde ise hakların ihlal edilmesi durumunda başvurulabilecek bazı denetim mekanizmaları oluşturulmuştur. Bu sözleşmenin kadın hakları konusundaki sorunların dünya gündemine girmesi ve gündemde kalmasında önemli rolü olmuştur (Parlak Börü, 2017: 48-49).

1985'te Kenya'nın başkenti Nairobi'de yapılan Üçüncü Kadın Konferansı'nda kadına yönelik şiddet konusu ele alınmış ve etraflıca tartışılmıştır. Ayrıca 157 devlet temsilcisinin ve pek çok uluslararası kuruluşun katıldığı Nairobi Konferansı'nda BM Kadın On Yılı etkinliklerinin sonuçları görüşülmüştür. Bu kapsamda BM CEDAW Komitesinin 12 no'lu Tavsiye Kararı'nda (1989), kadınların şiddetin her çeşidinden korunması konusunda üye devletlerin yükümlülükleri olduğundan bahsedilmiştir. Bunun dışında 1993 de Viyana'da yapılan Dünya İnsan Hakları Konferansında kadının insan hakları kavramı BM belgelerine girdiği, sonrasında yine BM tarafından yapılan 1995 Pekin Deklarasyonu ve Eylem Platformu'nda kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddetin her ne şekilde olursa olsun bir İnsan Hakları İhlali olduğu kararı alınmıştır. Bir başka gelişme ise 1997 yılında Strasburg'daki II. Hükümet ve Devlet Başkanları Zirvesinin yapılmasıdır. Bu zirvede devletler, kadına yönelik şiddetin önlenmesi konusunda taahhütte bulunmuşlardır (Erbay, 2019: 9).

2. Türkiye'nin Ulusal Mevzuatında Kadının Şiddete Karşı Korunması

Hukuk normunun en üstünde anayasalar bulunmaktadır. Türkiye Cumhuriyeti'nin hali hazırda uygulanmakta olan 1982 Anayasası'nın 41. Maddesinde sosyal devletin gereği olarak aile ve kadının korunmasına atıf yapılmıştır. Bu kapsamda büyükşehir belediyelerinde Kadın ve Aile Şube Müdürlükleri kurulmuş ve kadının korunmasına ilişkin birtakım görevler bu müdürlüklere de verilmiştir (Yıldırım ve Göktürk, 2008: 249). Türkiye'de kadınlarla ilgili sosyal belediyeçilik hizmetlerinin sunulması belediye mevzuatında farklı şekillerde görülmektedir. Örneğin 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu'nda; kadın ve aile ile ilgili en önemli sosyal hizmetler kadınlara yönelik eğitici kurs hizmetleri, psikolojik destek, danışmanlık ve rehberlik hizmetleri, önleyici-koruyucu sağlık hizmetleri ve sığınma evlerinden oluşmaktadır (Seçkiner Bingöl ve Ömürgönülşen, 2018: 4; 5216/md7). Yine 5393 sayılı Belediye Kanunu ise aile içinde şiddete ve cinsel istismara uğrayan, maddi olanakları yetersiz kimsesiz ve muhtaç kadınlara yönelik hizmetlerin yerine getirilmesini belediyelerin görevleri arasında saymıştır. Bu anlamda büyükşehir belediyeleri ile nüfusu 100.000 ve üzerinde olan yerleşim yerlerindeki belediyelerin kadınlar için koruma evleri açılması öngörülmüştür. Korumaya muhtaç kadınlar için açılan bu evlerde barınma, psikolojik ve sosyal destek, rehabilitasyon ve eğitim hizmetleri verilmektedir (5393 /md14/a). Yine bu konuda yapılan çalışmalardan anlaşıldığı üzere bazı büyükşehir belediyeleri ile 5393 sayılı kanuna tabi belediyeler kadınlarla ilgili farklı sosyal politik yaklaşımlar geliştirmektedir. Çünkü kadınların özellikle şehirlerin gecekondu kesimlerinde ve kentin dışındaki kırsal alanlarda ihmal edildikleri bilinmektedir. Bu anlamda dezavantajlı gruplar içinde sayılan kadınlar için siyasal, sosyal ve ekonomik hayatta güçlendirilmelerine yönelik belediyeler tarafından çeşitli uygulamalar başlatılmıştır (Yücel ve Kutlar, 2020:159-161).

Kadına ilişkin en esaslı koruyucu ve rehabilite edici politikalar 2011 yılında Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın kurulması ile başlanmıştır. Kadının şiddete karşı korunması ve toplumdaki konumunun güçlendirilmesine yönelik stratejilerin harekete geçirilmesi ilgili bakanlığın kurumsallaşması ile paralel yürümüştür. Bu konuda öncelikle bakanlığın kuruluşundan bir yıl sonra Mart 2012 tarihinde "Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun" yürürlüğe girmiştir. Yaklaşık bir yıl sonra Ocak 2013 tarihinde ise bu kanunun uygulama yönetmeliği çıkarılmıştır. Bu yönetmelik ile şiddete maruz kalan kadınların nasıl korumaya alınacağı, kimlerin bu korumada yetkili olacağı ve şiddet önleme merkezlerinin kuruluşuna dair esas ve usuller düzenlenmiştir.

"Kadın Sığınma Evlerinin Açılması ve İşletilmesi Hakkında Yönetmelik ise 05.01.2013 tarihli ve 28519 sayılı Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu yönetmelik dayanağını 22/2/2005 tarihli ve 5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanununun 6'ncı, 3/7/2005 tarihli ve 5393 sayılı Belediye Kanunu'nun 14'üncü, 8/3/2012 tarihli ve 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanunun 22'nci maddeleri ile 3/6/2011 tarihli ve 633 sayılı Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin 2'nci maddesinin birinci fıkrasının (ç) bendi oluşturmaktadır. Bütün bu bilgiler ışığında kadının korunmasına yönelik hizmetlerin etkili, etkin, sürekli ve kaliteli verilebilmesi için 2004 yılından itibaren Avrupa Birliği'ne yönelik uyum politikalarının da etkisi ile yerel yönetim mevzuatında yer verildiği ve merkezi hükümet teşkilatında bakanlık düzeyinde yapılanmaya gidilerek sürecin desteklenmeye çalışıldığı söylenebilir.

3. Kadına Yönelik Şiddet Sorununa Karşı Kadın Sığınma Evleri'nin Durumu: İstanbul Örneği

Sosyal politik yaklaşım açısından bakıldığında teorik çerçevede söz konusu sosyal hizmetlerin birey temelli, kurum temelli ve aile temelli düzlemde ele alındığı bilinmektedir. Türkiye açısından mukayeseli analizinde her üç sosyo-politik yaklaşımın sentezlendiği bir durum ile karşı karşıya olunduğu ifade edilebilir. Bu durum gerçek manada zaman içinde ihtiyaçların zorlaması ile mi söz konusu olmuştur yoksa teorik çerçeveyi de içine alan bir derinlik ile mi yapılandırılmıştır tartışması bir yana söz konusu sentezin sosyal politik düzlemde umut ettiği sonuçları birtakım alanlarda istenilen oranda sağlayamadığı gözlenmektedir.

Bahsi geçen alanlardan birisi hiç şüphesiz kadına yönelik şiddet olgusudur. Aile temelli stratejilerin sosyal politik düzlemde Akdeniz Refahı olgusu üzerinden var olan yansımaları tek başına kadına yönelik şiddet sorununu çözmeye yetmediği için kurumcu sosyal politik yaklaşım üzerinden şiddete maruz kalan kadınların korunacağı ve rehabilite edileceği organizasyonlara ihtiyaç duyulmuştur.

Bu kapsamda yukarıda ifade edildiği gibi büyükşehir belediyeleri ile nüfusu 100 binin üzerinde olan belediyelerin kadın sığınma evleri kurması hususu, ilgili yerel yönetim mevzuatında yerini almıştır. Bu çalışmada Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın taşra teşkilatında ve yerel düzeyde kadına yönelik şiddeti önlemeye dönük kurumsal yapılanması İstanbul düzleminde ele alınmıştır. Bu bağlamda Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı taşra teşkilatı uhdesinde Şiddet Önleme ve İzleme Merkezleri (ŞÖNİM) kurulmuştur. Şiddetin önlenmesi ile koruyucu ve önleyici tedbirlerin esaslı şekilde uygulanabilmesine yönelik danışmanlık, rehberlik, yönlendirme, güçlendirme, destekleme ve izleme çalışmaları yürüten söz konusu merkezler 29656 sayılı Resmi Gazete'de 17.03.2016 tarihinde yayınlanan yönetmeliğe göre 7 gün 24 saat esasıyla hizmet vermesi öngörülmüştür.

ŞÖNİM'e müracaat ve kabuller çeşitli şekillerde olabilmektedir. Bu yöntemler; şahsen başvurular, Kolluk Kuvvetleri aracılığı ile gelişler, CİMER ve Alo 183 Hattı aracılığı ile erişim sağlayanlar, ihbarlar sayesinde ulaşılanlar, il dışından nakil olarak gelenler ve farklı kurumlar aracılığı ile temas kuranlar olarak sayılabilir. Sığınma ihtiyacı olan kadınların bu yöntemlerden herhangi biri ile ŞÖNİM'e erişmesinin ardından ilk kabul yapılmaktadır. Ardından Sosyal Hizmetler Müdürlüğü yahut belediyelere bağlı kadın konukevlerine yerleştirilmektedirler.

Sığınma evleri; 6 ay süre ile barınma hizmeti vermektedir. Bu süreçte konuklara meslek elemanları tarafından psikososyal destek, yönlendirme ve rehberlik sağlanmaktadır. Misafirlerin sosyal inceleme raporları sonucu kendilerine harçlık ödemesi yapılmaktadır. Barolar tarafından görevlendirilen adli yardım avukatları ile hukuki destek gerçekleştirilmektedir. Meslek Edindirme Kursları ve İŞKUR aracılığı ile istihdam konusunda da destek verilebilmekte aynı zamanda konukların 0-6 yaş arasındaki çocuklarına kreş hizmeti sunulmaktadır.

İstanbul'da İl Sosyal Hizmetler Müdürlüğüne bağlı olarak hizmet veren 10 adet Kadın Konukevi bulunmaktadır. 1 Numaralı Konukevi ağırlıklı olarak fiziksel engelli şiddet mağduru kadınlara hizmet vermek üzere özel donanımlı 16 kişilik kapasiteye sahip şekilde yapılandırılmıştır. 8 Numaralı Konukevi'nin 25 ve diğer 8 konukevinin 40 kişilik kapasiteye sahip olduğu görülmektedir. İstanbul'da merkezi hükümetin taşra teşkilatı bünyesinde kadın konukevlerinin toplam kapasitesi 321 kişidir.

Sayı	Kadın Konukevinin Adı	Kapasite
1	İstanbul 1 Kadın Konukevi (İstanbul 1* Ağırlıklı olarak fiziksel engelli şiddet mağduru kadınlara hizmet vermek üzere 2012 yılında özel donanımlı kadın konukevi olarak düzenlenmiştir.)	16
2	İstanbul 2 Kadın Konukevi	40
3	İstanbul 3 Kadın Konukevi	40
4	İstanbul 4 Kadın Konukevi	40
5	İstanbul 5 Kadın Konukevi	40
6	İstanbul 7 Kadın Konukevi	40
7	İstanbul 8 Kadın Konukevi	25
8	İstanbul 9 Kadın Konukevi	40
9	İstanbul 10 Kadın Konukevi	40
TOPLAM		321

Kaynak: Kaynak: Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı İstanbul İl Müdürlüğü, 2021.

Metropolitan alanda belediyelere bağlı 9 konukevi daha bulunmaktadır. Ataşehir, Ümraniye, Gaziosmanpaşa, Eyüp, Üsküdar, Kartal, Kadıköy, Pendik ve Küçükçekmece Belediyelerinin uhdesinde yer alan bu konukevlerinin toplam kapasitesi 188'dir. Kadıköy ve Küçükçekmece Belediyeleri tarafından hizmet verilmekte olan konukevleri 30'ar misafir ile bu konukevleri arasında en geniş kapasiteye sahip olanlarıdır.

Sayı	Kadın Konukevinin Adı	Kapasite
1	Ataşehir Belediyesi Kadın Konukevi (1)*	25
2	Ümraniye Belediyesi Kadın Konukevi	12
3	Gaziosmanpaşa Belediyesi Kadın Konukevi	20
4	Eyüp Belediyesi Kadın Konukevi (2)*	16
5	Üsküdar Belediyesi Kadın Konukevi	18
6	Kartal Belediyesi Kadın Konukevi (3)*	20
7	Kadıköy Belediyesi Kadın Konukevi	30

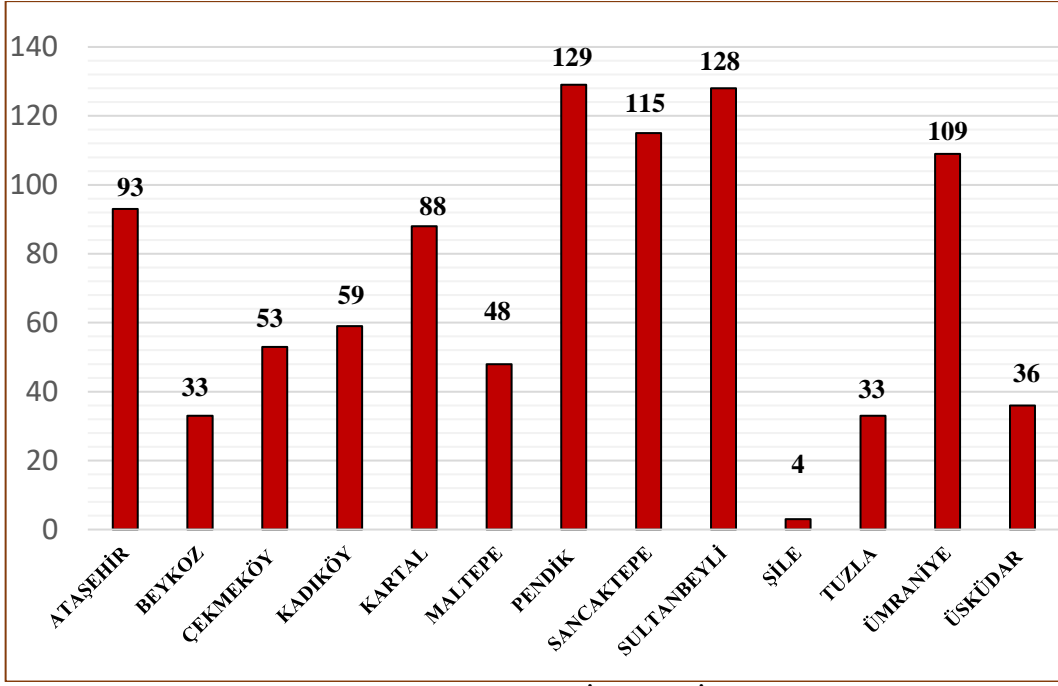
8	Pendik Belediyesi Kadın Konukevi	17
9	Küçükçekmece Belediyesi Kadın Konukevi	30
TOPLAM		188

Kaynak: Kaynak: Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı İstanbul İl Müdürlüğü, 2021.

İl Sosyal Hizmetler Müdürlüğü ve Belediyelere bağlı olan 19 Kadın Konukevinin toplam kapasitesi 509'dur. Türkiye geneli toplam 3576 kişi kapasitenin %14.23'ü İstanbul'da yer almaktadır. Aşağıdaki tabloda yıllara göre kadın konukevi sayısı, kabul edilen kadın ve birlikte kalan çocuk sayısı istatistikleri verilmiştir. 2012 yılında 5 olan Konukevi sayısı 2013'te ikisi ilk kabul birimi olmak üzere 9'a çıkararak iki katı artış göstermiştir. 2018 yılından bugüne yani 2021 yılına değin 9 konukevi bulunmaktadır. Kabul edilen kadın sayısı 2011 yılında 447 iken 2012 yılında beş katından fazla artış göstererek 2.327'ye yükselmiştir. 2002-2021 yılları arasında kabul edilen kadın sayısında en yüksek rakam, 2019'da 3.816 olmuştur. Bu yıllar arasında toplam 34.516 kadın kabul edilmiş, 21.601 de çocuk kalmıştır. 2020 ve 2021 yılları arasındaki değişime odaklandığımızda hem kadın hem de çocuk sayısının görece azaldığını, 2020 yılında 2.978 kadın ve 1.932 çocuk başvurusu varken 2021 de 2.042 kadın ve 1.543 çocuk başvurusu bulunduğu görülmektedir.

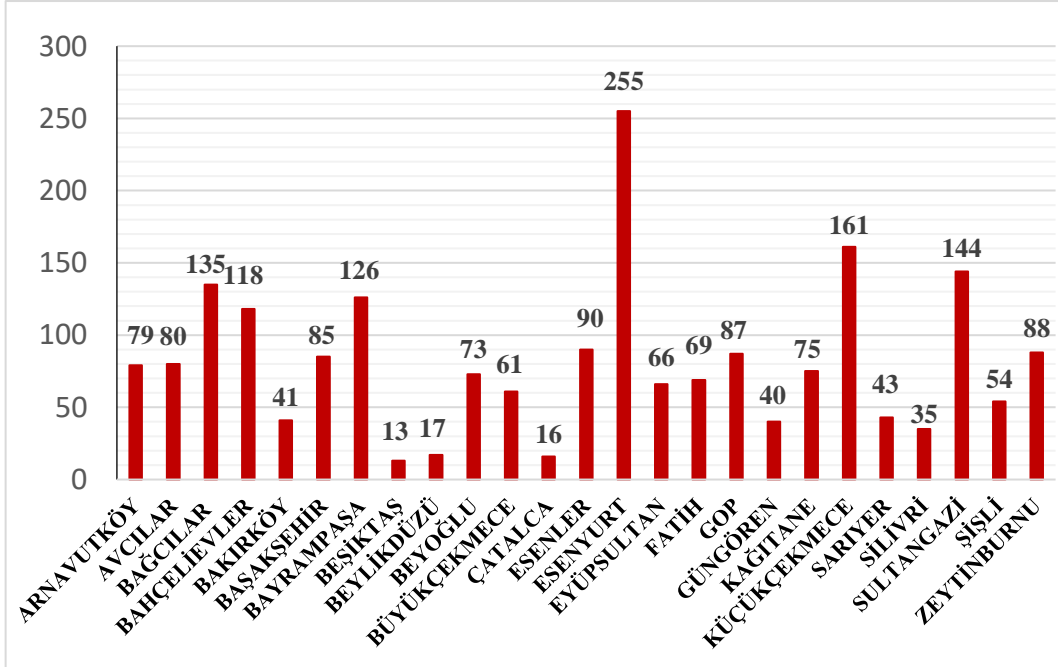
YIL	KADIN KONUKEVİ SAYISI	KABUL EDİLEN KADIN SAYISI	KALAN ÇOCUK SAYISI	TOPLAM
2002	1	98	74	172
2003	1	87	84	171
2004	1	63	59	122
2005	2	79	85	164
2006	2	255	226	481
2007	2	400	288	688
2008	2	326	271	597
2009	2	315	193	508
2010	2	288	222	510
2011	3	447	351	798
2012	5	2.327	1.451	3.778
2013	9 (2'si İlk Kabul Birimi)	3.193	1.823	5.016
2014	9 (2'si İlk Kabul Birimi)	3.610	2.258	5.868
2015	9 (2'si İlk Kabul Birimi)	3.325	2.097	5.422
2016	11 (2'si İlk Kabul Birimi-1'i Erkek Konukevi)	3.506	1.978	5.484
2017	11 (2'si İlk Kabul Birimi-1'i Erkek Konukevi)	3.643	2.122	5.765
2018	9	3.718	2.310	6.028
2019	9	3.816	2.234	6.050
2020	9	2.978	1.932	4.917
2021	9	2.042	1.543	3.585
TOPLAM		34.516	21.601	56.117

Kaynak: Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı İstanbul İl Müdürlüğü, 2021.

Kaynak: Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı İstanbul İl Müdürlüğü, 2021.

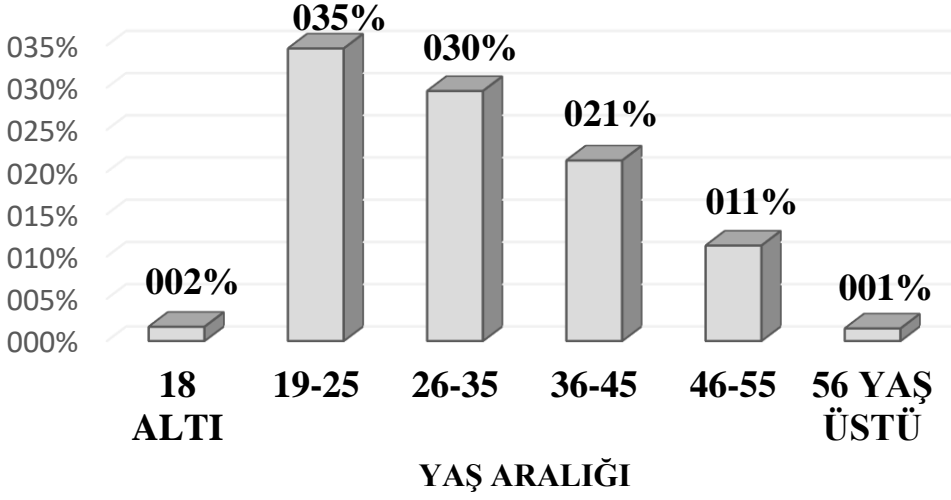
2020 yılını incelediğimizde, yıl içindeki en yüksek başvurunun 383 ve 226 çocuk ile ocak ayında gerçekleştiğini söylemek mümkündür. Başvuruların ilçelere göre dağılımını incelediğimizde ise (yıl belirtilmemiş) İstanbul Anadolu Yakası'nda Pendik'ten gelen misafirler 129 kişi ile ilk sırada yer almaktadır. Bu sırayı 128 konuk ile Sultanbeyli, 115 kişi ile Sancaktepe ve 109 kişi ile Ümraniye takip etmektedir. 93 konuk ile Ataşehir beşinci sırada 88 konuk ile Kartal altıncı sırada yer almaktadır. Anadolu Yakasında en az kadının başvuru için geldiği ilçe 4 konuk ile Şile olmuştur.

Kaynak: Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı İstanbul İl Müdürlüğü, 2021.

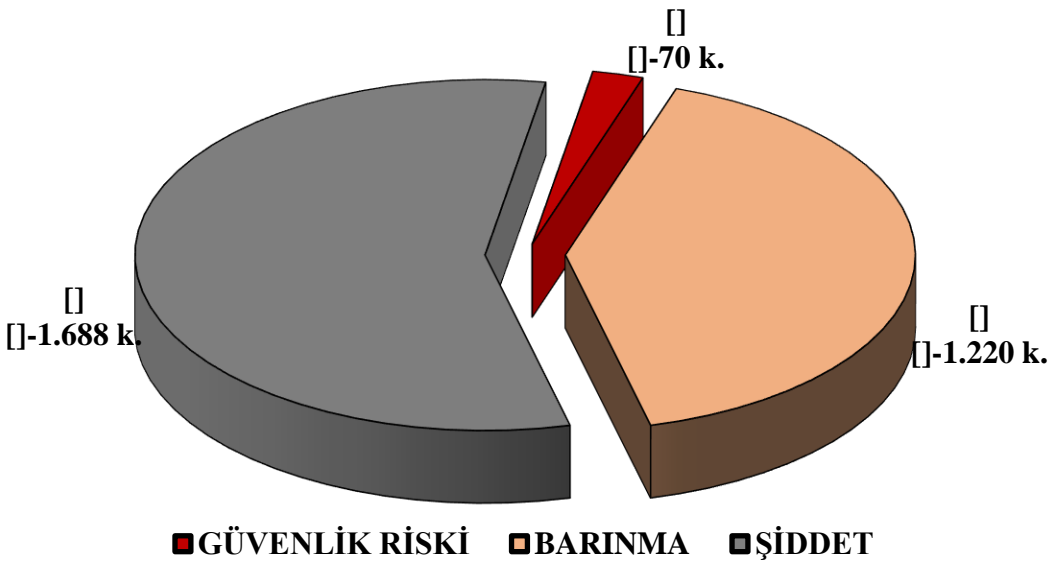
Avrupa Yakası ele alındığında Esenyurt ilçesinin 255 kadın ile en yüksek başvuru gelen yer olduğu görülmektedir. Ardından sırasıyla 161 kişiyle Küçükçekmece, 144 kişiyle Sultangazi, 135 kişiyle Bağcılar ve 126 kişiyle Bayrampaşa gelmektedir. Avrupa Yakası'nda 13 kadın ile en düşük başvuru Beşiktaş ilçesine aittir. 16 konuk ile Çatalca ve 17 konuk ile Beylikdüzü de ilçelere göre dağılımda alt sıralarda yer almaktadır.

İlçeler arasındaki bu nicel farkların nüfus ile orantısından ziyade ilçelerin sosyolojik, sosyo ekonomik, kültürel farklılıkları konusunda bilgi vermekte ve yeni bir analize kapı aralamaktadır. İlçeler ile ilgili dikkat çekici husus, konukevine başvuran kadınların yoğun olarak bulunduğu bazı ilçelerde örneğin Esenyurt, Sultanbeyli gibi ilçelerde yerel yönetimlere ait konukevi bulunmamaktadır. Buna rağmen yoğun başvurunun oluşmadığı bazı ilçelerde ise belediyeler konukevi açmıştır.

Kaynak: Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı İstanbul İl Müdürlüğü, 2021.

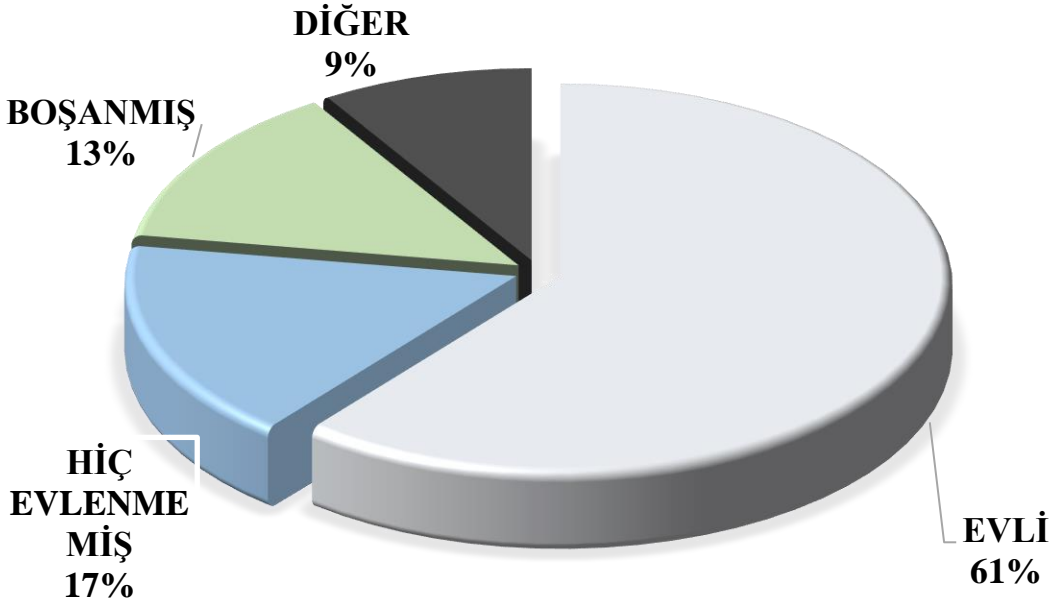
Başvuru yapan kadınları yaş aralığı incelendiğinde sığınma evlerine sığınmak isteyen kadınların %34.62'nin 19-25 yaş arasında olduğu görülmektedir. Verilere bakıldığında 18 yaş altını hariç tutarak (oran 1,68) yaş ilerledikçe başvuru oranının düştüğünü söylemek mümkündür. 56 yaş üzeri başvurulara bakıldığında oran 1.48'e kadar düşmektedir. Bu skalanın altında yatan pek çok sebep olabileceği gibi, bir kabullenme yahut gereksiz bulma psikolojisinin de yaş ilerledikçe ağır bastığı yorumu yapılabilir. Oysa daha genç yaşlarda yeni bir hayata başlama arzusu daha yüksek olabilmektedir.

Kaynak: Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı İstanbul İl Müdürlüğü, 2021.

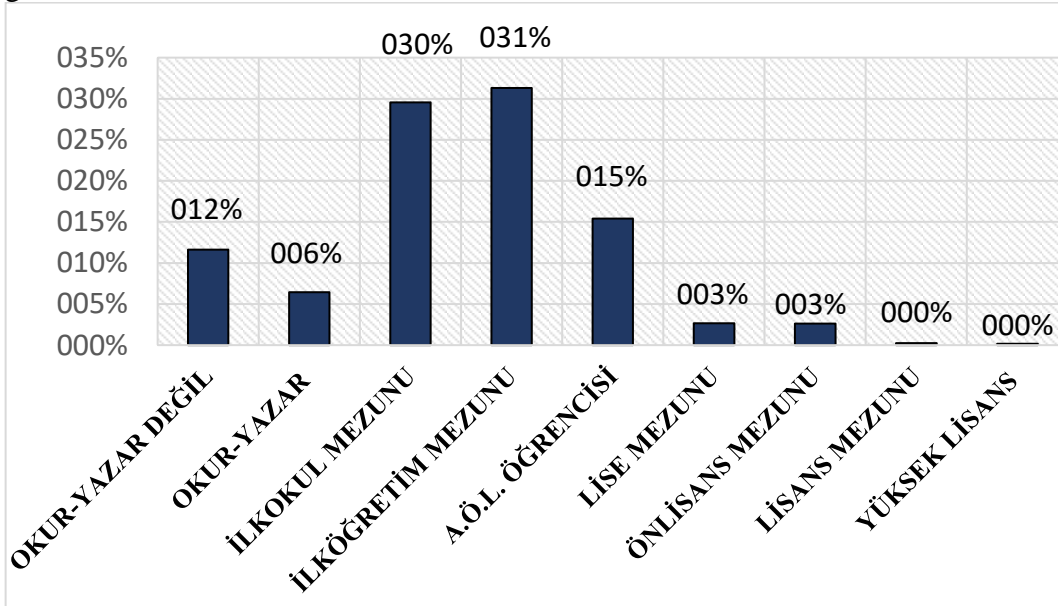
Sığınma evlerine yapılan başvuruların %57'si şiddet nedeniyle %41'nin barınma ihtiyacı için ve kalan %2'lik grubun ise güvenlik kaygısından ötürü başvuru yaptığı görülmektedir. Söz konusu şiddetin %64'ü fiziksel, %34'ü

psikolojik, %2'si cinsel şiddet türündedir. Başvuran kadınların % 80'inin geçmişinde şiddet hikayesi bulunmaktadır. Şiddet görenlerin %65,40'ı eşinden şiddet görmektedir.

Kaynak: Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı İstanbul İl Müdürlüğü, 2021.

Başvuruların medeni durumları da değişkenlik göstermektedir. Konukların %61'i yani yarısından fazlası evlidir. %13'ü boşanmış kişilerden oluşmaktayken hiç evlenmemiş olanların oranı %17'dir. %9' u ise diğer gruba girmektedir.

Kaynak: Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı İstanbul İl Müdürlüğü, 2021.

Sığınma evlerine başvuran kadınların %31,30'u ilköğretim mezunu ve %29,55'i ilkokul mezunudur. Bu iki kategorinin farklı isimlendirilmesi eğitim sisteminde yaşanan değişim ile ilgilidir. İlkokul ve ilköğretimden itibaren eğitim seviyesi yükseldikçe söz konusu hizmete olan başvuru oranı düşmektedir. Lisans ve yüksek lisans düzeyine gelindikçe oran %1'in de altına düşmektedir. Burada akla şöyle bir yorum gelebilir; lise ve üzeri eğitim düzeyini tamamlamış kimselerin mesleki açıdan avantajlı olması ekonomik bağımlılığı azaltmakta ve sığınma evleri yerine farklı çözümler geliştirmeyi kolaylaştırabilmektedir. Okur-yazar olmayanların oranı ise %11,62'dir.

İlgili mevzuat ve söz konusu siyasal ve yönetsel trendler göz önünde bulundurulduğunda konukevi hizmetlerinin taşra teşkilatı yerine belediyeler tarafından üstlenilmesi bir gereklilik gibi sunulmaktadır. Belediyeler, yerel kamusal mal ve hizmetleri yerine getirirken siyasal fayda maliyet analizleri yaparak hareket etmektedir. Bu kapsamda yönetiminde ağırlıklı olarak ŞÖNİM üzerinden merkezi yönetimin hakim olduğu ve siyasal külfetleri ve maliyetleri olan söz konusu hizmetlerin yerel yönetimler tarafından bir sosyal hizmet gibi sunulmasına yerel siyasal iradeler çok da sıcak bakmadığı gözlenmektedir. Aynı şekilde ana kentin merkezinden uzaklaştıkça kentleşme ile ilgili altyapı ve üstyapıya ilişkin ihtiyaçların henüz çözülememiş olması nedeni ile söz konusu yerel idareler kaynaklarını alt ve üst yapı üretimine yönlendirmektedir. Bu nedenle sosyal hizmetlere ve özellikle kadına yönelik şiddete ilişkin sosyal hizmetlere kaynak ayırmaya siyasal getirisi de düşünülerek, ana kentin merkezinde bulunan belediyeler alt ve üst yapı sorunlarını çok daha önceden çözmüş olmanın verdiği rahatlık ve sosyo-ekonomik hayatın akışının merkezinde olmalarının sağladığı avantajlarla birlikte elde ettikleri kaynakları sosyal hizmetlere ve kadına yönelik şiddeti engellemeye yönelik faaliyetlere yönlendirmekte zorluk çekmemektedir. Söz konusu kentlerde var olan bilinç düzeyi ile sosyo-ekonomik açıdan var olan gelişmişlik düzeyi kendi kentlerinde talep düşük olmasına rağmen ilgili hizmetlere yönelik organizasyonları kurmalarına olanak sunmaktadır.

Sonuç ve Değerlendirme

Farklı sosyal politik yaklaşımlar ekseninde aile temelli sosyal hizmet yaklaşımının kadına yönelik şiddeti tek başına halledemediği durumlarda kurumcu sosyal politik yaklaşım düzleminde devreye sokulan ŞÖNİM sistemi ile belediyelerin açmış oldukları Kadın Sığına evlerinin istenilen katkıyı sunup sunmadığının İstanbul düzleminde analiz edildiği bu çalışmada:

- Siyasal fayda maliyet analizi yapan belediyelerin söz konusu hizmetlerin idaresinde söz sahibi olamadıkları gibi ŞÖNİM tarafından ikamete bakılmadan yerleştirme yapılmasından kaynaklı yerel seçmen davranışlarını değiştirmede çok da etkisi olmayan ilgili hizmet yerine başka yerel kamusal mal ve hizmetlere yönelmeyi tercih ettikleri,
- İstanbul düzleminde ana kent civarındaki şehirlerin alt ve üst yapı sorunlarını büyük oranda çözmesi ve sosyo-ekonomik avantajlar ile entelektüel düzeye bağlı olarak ilgili hizmetleri sunma konusunda daha kararlı tavırlar sergiledikleri,
- Periferde kalan şehirlerin belediyelerinde ise sosyo-ekonomik ve kültürel açıdan kadın sığınma evlerine ilişkin çok büyük ihtiyaç hasıl olmasına rağmen, alt ve üst yapı sorunlarının henüz çözüme kavuşturulmamış olması nedeni ile kaynakların ağırlıklı olarak alt ve üst yapı yatırımlarına yönlendirildiği,
- Adalet Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı gibi çok boyutlu ilişkileri yürütme konusunda ilgili hizmeti sunmanın derin bir sosyal hizmet tecrübesi istemesi nedeni ile belediyelerin çekingen tavır sergiledikleri,
- Dolayısı ile mevzuat açısından belediyelerin ilgili hizmeti nüfus esas alınarak sunması yaklaşımından vaz geçilerek finansmanın hizmetten faydalanan kişi sayısına merkezi hükümet tarafından belediyelere aktarılmasının sağlanması kaidesi ile sosyo-ekonomik boyut, coğrafi konum, hizmetin gerekliliğine ilişkin parametreler göz önünde bulundurulurken ele alınmasının daha olumlu çıktılar vereceği sonucuna ulaşılmıştır.

Kaynakça

Parlak Börü, Ş. (2017). “Kadının Korunmasına İlişkin Uluslararası Sözleşmeler ve Türkiye’nin Konumu”, (TBB Dergisi 2017 (özel sayı), ss. 43-63.

Aksoy, S. (2022). “Tarihte Uzun ve Anlamlı Bir Yolculuk: Kadın Hakları”, İktisat ve Toplum Dergisi 131, ss.4-11.

Erbay, H. (2019). “Tarihsel Süreçte Dünyada ve Türk Toplumunda Kadın Algısı ve Haklarının Gelişimi Üzerine Bir Değerlendirme”, Ege Sosyal Bilimler Dergisi, 2(1), ss.1- 25.

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı İstanbul İl Müdürlüğü'nün TBMM Kadına Yönelik Şiddetin Sebeplerinin Belirlenmesi Araştırma Komisyonu İçin Hazırlamış Olduğu Sunum (15.10.2021)

Yıldırım, U. ve Göktürk, İ. (2008). “Toplumsal Sorunların Çözümünde Yeni Belediyecilik Anlayışı: Sosyal Belediyecilik Yaklaşımı”, 1. Ulusal Yerel Yönetimler Sempozyumu Bildirileri, 23-24 Ekim, Sakarya Üniversitesi, Sakarya, s. 237- 255.

Yücel, I. ve Kutlar, İ. (2020). “Türkiye’de Yerel Yönetimlerin Kadınlara Yönelik Hizmetlerinin Toplumsal Cinsiyet Açısından İncelenmesi”, Akdeniz Kadın Çalışmaları ve Toplumsal Cinsiyet Dergisi, 3 (1), ss. 151-169.

5393 Sayılı Belediye Kanunu, Resmi Gazete Tarih: 13.07.2005, Sayı: 25874.

5216 Sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu, Resmi Gazete Tarih: 23.07.2004, Sayı: 25531.

WOMEN IN INTERNATIONAL RELATIONS - PERSPECTIVE FROM PAKISTAN

Farhat ASIF
Institute of Peace and Diplomatic Studies
Centre for Women Peace and Leadership, Pakistan
ipd.outreach@gmail.com

Zubeda Anjum NIAZI
The Diplomatic Insight, Pakistan
zubeda.anjum@outlook.com

Aiman IQBAL
The Diplomatic Insight / Kinnaird College for Women, Pakistan
aimaniqbal106@gmail.com

ABSTRACT

International relations have undergone a revolutionary change in the 21st-century. Consequently, this transformation has raised many critical questions about the inclusion of women in the decision-making processes concerning foreign and diplomatic affairs in both the academic discourse and professional debates. Like many other countries in the world, Pakistan is still far from having an inclusive foreign policy. Pakistan, like many other nations around the world, relies on traditional foreign policy-making frameworks to solve the challenges. However, the country is also popular for producing many "first" women in foreign policy leadership like Benazir Bhutto, the first female Muslim leader; Maleeha Lodhi, the first woman to be a permanent representative to the UN; Hina Rabbani Khar as the first female Foreign Minister and Nigar Johar, the first female Lieutenant-General. When talking about the status of women in diplomacy, the role of Begum Rana Liaquat in promoting soft diplomacy and her diplomatic efforts that created space for women in foreign policy. This paper endeavors to evaluate the notion that foreign policy can create equality, justice, solidarity, and peace, globally. There is an increasing amount of data and literature which demonstrates the positive impact of the inclusion of women in the key areas of foreign affairs and the lopsided representation of women in leadership and other important positions in the field. Together with the cultural and social realities, the patriarchal has created a gender imbalance in Pakistan. However, statistics show that gender-balanced workforces are more efficient, innovative, and effective. The field of international relations needs to address this disparity. A more diverse workforce will better represent Pakistani society and fully use the available talent pool. Until this is done, it becomes difficult for Pakistan to navigate the increasingly complex world.

Keywords: International Relations, Women, Leadership roles, Foreign Policy, Women in Pakistan

Introduction

As the paradigms and perspectives in global affairs are shifting, the subject of the participation of women in foreign policy and security domains has also become extremely important. The engagement of women in these domains of policymaking ranging from theorizing to execution stages is actively encouraged by academics. Women and international policy have long been a topic of discussion. Academics studying public opinion and international policy identified a gender disparity in policymakers in the late 20th century and proposed that greater engagement of women in international affairs and policy making would result in novel and ground-breaking solutions, notably in the areas of peace and security. Still, decades later there is an ongoing discussion about the extent to which policymaking may be fundamentally modified by the growth in women's participation in the appropriate public institutions, in part due to the area's persistent discrepancy in representation.

The conventional foreign policy and affairs study has mainly examined the role of the state in the global community, looking at elements like the impact of decision-makers' views and convictions, the type of government or administration, national political forces, culture, and other variables.

When examining the individuals, choices, and results of decisions made under the foreign policy, most of the existing literature on the subject has overlooked the genders. Feminist Academics of this discipline have questioned the presumptions and subject priorities of researchers, including the development of foreign policy, in light of the growing connectivity that women want in the national and international political processes, as well as the acknowledgment of women's positions in war or peace by the global community.

As a result, this discussion has now evolved to include a variety of interconnected concerns, such as the inclusion of women, particularly at the highest levels of decision-making; national and international defense affairs; diplomatic affairs; and the study of foreign policy.

Moreover, it includes the research on women in peace operations such as peacekeeping missions and peacebuilding and conflict resolution, which concentrates on the policy initiatives empowering women's involvement in such operations, as well as the influence that women's engagement in defense will have on the overall effectiveness of such policies and operations.

In this case, the paper takes a look at the status of women in international affairs in South Asia in general and Pakistan in particular. South Asia as a region has seen a number of conflicts where the role of women has been remarkable but neglected in the wider international relations discourse. Be it the women in insurgent groups, women as freedom fighters or women as victims of conflicts, the discourse typically revolves around men as decision makers, the actors or the victims and keeps women out of defense affairs, peace processes and foreign policy making. As Pakistan is the focused case of this paper, it observes how the inclusion of the names of empowered women in political leadership determined the future of female-led politics in Pakistan. The current status is observed and recommendations are made accordingly.

Furthermore, the purpose of this paper is to evaluate the role of women in the political landscape of Pakistan along with identifying the challenges that women face while working in a professional environment that historically has been male dominated. For this research, the authors chose to use qualitative methods as well as quantitative methods.

Historical Perspective

After evaluation of history, it becomes evident that very few women were allowed to take part and have a say in international relations or global affairs. Many professions conventionally had been earmarked for men. For example, before the 19th century, women were not allowed to pursue medicine, business, or even law.

With the advent of the 21st century, questions of gender, particularly the role and place of women have acquired great prominence within the social sciences as a whole. Pakistan's international relations sector, which includes the departments, and organizations that are responsible for conducting Pakistan's international relations, historically has had a severe gender imbalance in its workforce.

While the history of Pakistan boasts extraordinary trailblazers, change has been slow and intermittent. Until recently, few of the most important diplomatic postings have ever been held by a woman in the country. Likewise, women did not appear in the sector's key policy-shaping activities (Cave, et al., 2019).

Careful analysis of the genders and their roles throughout history provides a diverse outlook on international relations. The feminist international relations (IR) theorists introduced critical approaches to interrogate the traditional conceptual male-dominated terrain of IR including national security, states and sovereignty, war, globalization, and economic development and trade, in the 1980s (Brown, 2017).

The feminist approach embodied the examination of international relations through a post-positivist lens. Scholars focusing on roles of gender in the realm of international relations highlighted the pitfalls to ascertain the minimal role of women in decision-making.

Even though an increasing number of women receive political science degrees, female representation in diplomacy and international relations woefully lags behind (Maliniak et al., 2008).

Pakistan came into being in 1947 with the joint struggle and efforts of not only men but women as well. Throughout the Pakistan Movement, women like Abadi Begum, famously known as Bi Amman, the mother of

famous Muslim leaders Moulana Shoukat Ali and Moulana Mohammad Ali Johar, and an important figure during the Khilafat Movement (1919-1922), can be easily found.

Moreover, the rise of Quaid-e-Azam led to a greater role for women in politics as he was a staunch supporter of the engagement of women in politics. Notable names in the Pakistan Movement that played a role in the inception of the country are Mohtarma Fatima Jinnah, Begum Ra'ana Liaquat Ali Khan, Lady Abdullah Haroon, Begum Jahanara Shah Nawaz, Begum Salma Tassaduq Hussain, and Shaista Ikramullah (Awan).

During his broadcast speech from Radio Pakistan, Dacca, Quaid-e-Azam Mohammad Ali Jinnah, on March 28, 1948, stated, "I know that in the long struggle for the achievement of Pakistan, Muslim women have stood solidly behind their men. In the bigger struggle for the building up of Pakistan that now lies ahead, let it not be said that the women of Pakistan had lagged behind or failed in their duty."

Likewise, Pakistan has had a number of prominent "firsts" in female foreign policy leadership, when it comes to women's political representation and rights. Benazir Bhutto, the first female Prime Minister in 1988, who was also the first female leader of the Muslim world, Maleeha Lodhi, the first female Permanent Representative to the UN, in 2015, Hina Rabbani Khar, the first female Foreign Minister, in 2011, Shireen Mazari, the first Human Rights Minister in 2018, Sania Nishtar, first female Poverty Alleviation and Social Safety Minister in 2018, and Nigar Johar, the first female Lieutenant-General in 2020, are some of the examples.

However, despite women having a pivotal role in the inception of the country, the diplomatic landscape of the country has been full of pitfalls for aspiring women. This is because, unfortunately, gender has been the organizing principle in Pakistani society. Patriarchal values are entrenched in the psyche of the people stemming from culture and local traditions. As a result, a low level of resource investment in women by the family as well as the State can be seen. Many girls are even deprived of basic education in most of the rural areas of the country. (Asian Development Bank, p. 2, 2001).

Nevertheless, the contemporary Pakistani feminist political landscape does not give institutional platform for transformative and sustainable change despite such precedents (Najeeb, 2021).

It is pertinent to note here that prevalent gender disparity is partly because Pakistan Foreign Service opened to women only in 1973. This happened because of the Administrative Reforms of 1972. Though, the role of Pakistani women in diplomacy can be traced back to 1952 when Begum Ra'ana Liaquat Ali Khan was appointed as the first woman Ambassador. (Akhlaque, 2012).

What's more, like many other states, Pakistan, is dependent on conventional foreign policymaking frameworks with a focus on hostile power dynamics, military prowess, and frequently masculine notion of dominance for addressing the dilemmas. Consequently, this created an environment that is not conducive for the women to grow in the field of the international relations. On the contrary a Feminist Foreign Policymaking (FFP) framework has much to offer in terms of an alternative approach with the objective of providing equality, solidarity, justice, and peace based on feminism (Najeeb, 2021).

Contemporary state of women in International Relations:

An increasing amount of research supports the positive impacts of promoting female representation on a same basis with men in political and economic affairs. Studies have revealed, for instance, that inclusivity contributes to improved efficiency and greater interchange of varied ideas within a sector, when encouraged by inclusive practices and policies (Turban et al., 2019). Furthermore, there is good indication that the position of women, especially their participation in policy making, is a significant determinant of state stability (Emmett et al., 2012). The wider population in the developed countries seems to have become more in favor of having more women in positions of authority or having female representation in administrative processes. According to the special Eurobarometer study on gender equality conducted in 2017, 54% of the respondents believed that participation of women in political decision-making is low and should be higher (*Special Eurobarometer 465 Gender Equality 2017*, 2017). And nearly 55% of the participants agreed that there is a need for a greater engagement of women in political decision-making. Similarly in another study conducted by Pew Research Center in 2018, participants from the United States said they wanted to see more female leaders. It's important to note that while 15% of participants say males are more effective managers, 22% of participants believed that women are better suited for leadership (Horowitz et al., 2018).

It is important to acknowledge that women have been instrumental in creating the new world order and the international institutions that support its governance. The Universal Declaration of Human Rights, which was the first document to outline the fundamental human rights, is one of the advancements made possible by women. Minerva Bernardino, Bodil Begtrup and Hansa Mehta asked to make the language more inclusive and replace the concept of “rights of men” with the “rights of humans.” Apart from that, women like Marie-Helene Lefauchaux, Evdokia Uralova, and Begum Shaista Ikramullah raise voices for addressing women's issues like marriage and equal pay. Eleanor Roosevelt guided the treaty through a contentious documentation and implementation process. In addition, female thinkers like Marie Colvin, Elena Poniatowska, and Hannah Arendt pushed us to develop fresh perspectives on the world (*Six Women Who Shaped the Contemporary World Order*, 2019).

Women continue to be significantly outnumbered in politics, especially in the fields of foreign policymaking and global affairs, notwithstanding these results and subsequent incremental advancements achieved by women in a number of countries and international organizations throughout the world. In the USA, there is a startling disparity between the participation of women in other public jobs and policy making processes mainly foreign and defense policy. Women make up around 50% or more of top management in agencies that deal with problems like accommodation and urban planning or health services, but less than 40% of senior executives in the Department of State and much fewer in the intelligence services (Brooks, 2019).

The global figures and statistics say a lot about the status of women in global defense affairs. For example, the number of women having served as Defense Ministers worldwide as of 2017 was less than 20 (*Meet the Women Defense Ministers from across the Globe*, 2017). Among the 29 NATO countries, only 8 countries have female Defense Ministers, which is a significant number when contrasted to the 2018 figures that indicated that there were only 17 female Defense Ministers globally. As of 2022, the number of female Defense Ministers in NATO is 9, which is no progress (*NATO Ministers of Defense*).

Mere equal representation of women is not enough and nor is it the sole objective of including women in high-level peace talks and international security-related procedures. The effectiveness and longevity of peace accords, as well as the permanence and degree of peace, may all be significantly influenced by women's engagement in stability and peace processes, according to studies (*Why It Matters | CFR Interactive*). Additionally, research demonstrates that peace treaties negotiated by female representatives are more likely to be carried through.

According to statistics, women are frequently considered as serious and concerned mediators in peace discussions and are thus ready to carry about a more fair and long-lasting settlement, as was the case, for instance, in the crisis settlement in Northern Ireland up until 1998. Women have also exposure to crucial knowledge because of their social responsibilities and duties. For instance, from speaking with locals, women in Afghanistan (*Afghanistan | CFR Interactives*), and Northern Ireland (*Northern Ireland | CFR Interactives*), many women researchers have been successful in gaining essential information.

A research by the US think tank Council on Foreign Relations found that before, during, and after a dispute, results can be improved by involving more women in conflict prevention and resolution. However, official peace procedures frequently alienate women. Women made up, on aggregate, 13% of negotiators, 6% of mediators, and 6% of signatories in significant peace processes throughout the world in the past three decades. Although there has been significant growth in the number of women participating, around 7 out of 10 peace processes nevertheless did not include any female mediators or signatories. The lack of women signatories also implies that few women took leadership positions as negotiators, guarantors, or witnesses (*Women's Participation in Peace Processes | CFR Interactives*).

Women have had a similarly difficult time participating in peace negotiations in 2020. For instance, only around 10% of the negotiators in the negotiations in Yemen and Afghanistan were women. Only 20% of the negotiators in the political negotiations in Libya were female. Stephanie Williams, the interim head of the United Nations Support Mission in Libya, is the lead mediator for one of the ongoing peace processes; this is the first time a woman has held this position in six years (*Women's Participation in Peace Processes | CFR Interactives*). The ongoing exclusion of women from peace processes overlooks their demonstrable achievements and omits a possible tactic to more successfully address global security issues.

South Asian women in International Relations:

South Asian women's voices are marginalized in the region's international relations thought and practices. In South Asia, males are in charge of security and defense policy. South Asian nations' foreign services have a disproportionately low number of women in positions of authority. This is primarily due to incorrect but pervasive sexist assumptions in many international relations organizations regarding women's lack of "strength" and "hardness", which leads to their exclusion from "High Politics" discussions. As a result of the flawed structure, many crucial concerns are overlooked since they are deemed less important. Furthermore, men monopolize the academic discipline of international relations in South Asia. In IR, women are frequently pushed into 'soft' topics like environment and development studies, either indirectly or openly.

The gender dimension of conflicts has frequently been ignored by governments and other agencies and this has become evident after a wide analysis of the conflict- and post-conflict areas of South Asia witnessing the consequences of peacebuilding. Not only are the women just hired as caregivers and healers to secure victory, but also as sufferers because many women are left afterward to raise their children when men are abroad serving in the war. Women were consigned to the home environment and men to the political square due to gender being a cultural framework and the preconceptions that resulted in defining women as meek, subservient, and submissive in contrast to men who are regarded as courageous and powerful. By creating both conflict and peace of, by, and for men in the most natural context, the ingrained duality in the patriarchal culture not only generalizes the tyranny imposed on the women but also worsens their role as "victims" (Rajeev, 2022).

Women are significantly impacted by wars due to the nature and dynamics of the military engagements in South Asia. Conflicts unfortunately can have the contradictory consequence of empowering women, despite the fact that women are doomed to be seen as victims. Women are left behind with their children in battle because it is both a construct and a practice that has historically been constructed and tailored to the adult males of a region. Women who formerly belonged to the household domain are frequently compelled to leave their homes and take up stereotypical masculine activities like farming, caring for others, and occasionally even spying as a matter of survival for their family members. So, rather than only being a political conflict fought through violent repression, war may be regarded as a transforming "social event" (Lubkemann, 2008).

Conflicts cause women to change from being susceptible to finding freedom, despite the extended history of victimization of women. Nevertheless, despite the fact that the patriarchal system has caused the impetus to severely decrease in the post-conflict age, particularly in South Asia, it is hard to ignore the actions taken by women in such areas to promote peace. By embracing the responsibilities of warriors and medics inside the institutional arrangements of insurgent groups in Sri Lanka and Nepal, women have made substantial contributions that illustrate how wars often involve the unseen stories of numerous common women (Yadav, 2020).

Although women are depicted as contributing in a variety of inventive ways to start conversations, the fact remains that they are restricted to their domestic roles in the case of peace being established. The fact that the overwhelming majority of women's communities established in the wars failed to reach their full potential exacerbates the public strain on women to adhere to the "ideal" concept of women set by the male-dominated cultures. This can be linked to the differences that exist between different South Asian cultural, religious, and even ideological groups. The South Asian scenario is distinct since it is represented in the dissolution of women-based organizations in nations like Sri Lanka and Nepal in the post-conflict period due to the aforementioned constraints.

Women are routinely exempted from peacebuilding operations despite having demonstrated their outstanding perseverance to the rest of the world during the most challenging circumstances by founding collectives like Women for Peace in South Asia, Tehrik-e-Niswan in Pakistan, Hill Women Federation in Chittagong, and other movements. Even while directives and international conventions are still in effect today, the situation in South Asia is unusual as women are tasked with promoting peace via the politicization of daily experiences rather than through formal discussions or formal accords. As a result, many women are once again ostracized and rendered hidden from high-level discussions and talks since they are regarded unsuited to participate in the field of international security and governance, which has been referred to for generations as a male-dominated field.

Women's role in the Afghan conflict:

In the case of the Afghan War that lasted for nearly two decades, just 15 of the 67 rounds of discussions (including official and unofficial talks, preliminary sessions, and internationally sponsored consultations) included women. Unlike the July 2019 intra-Afghan peace negotiations, where 11 out of 71 delegates were women, the September 2020 intra-Afghan discussions saw no women on the 21 member negotiation team for the Afghan government and 4 women on the Taliban's 21 team. In the civil societies' efforts, The Afghan High Peace Council's female civil society representatives had boosted popular acceptance for the peace negotiations and bridged boundaries to highlight socio economic issues. In the limited positions they have held on provincial peace councils, women have acted as mediators to help former fighters reintegrate into society, negotiate prisoner releases, and refute fundamentalist ideologies. Civil society activists have exerted influence on the Taliban, the Afghan government, and other stakeholders all throughout the peace process to safeguard Afghan women's rights and freedoms in any negotiations on Afghanistan's security (*Afghanistan / CFR Interactives*).

Women of Pakistan in International Relations:

The situation of women in Pakistan is no better than that of women in other regional countries. Despite the fact that there have been strong women in the political history of Pakistan, the biggest example of which is the former Prime Minister of the country Benazir Bhutto, the woman who was a hard blow to the status quo of the political leadership that had always remained dominated by male leaders yet being the head of the government in a country where patriarchy is an element of the culture was not an easy journey, there was verbal abuse and personal attacks on her personal life by male opponents like Nawaz Sharif (Ahmereen, 2018). One may think that Benazir's struggle in such a world paved the way for women leaders but unfortunately, that's not the case. What could have been the foundation of female leadership turned out to be a case of structural sexism where attacks on characters have become a standard to bring down a woman in power. From Benazir to Shireen Mazari being body-shamed by her political rival Abid Sher Ali (Ahmereen, 2018) to Maryam Nawaz, daughter of former Prime Minister, Nawaz Sharif becoming a victim of the sexist remarks of political rival and former Prime Minister, Imran Khan (*Imran Khan Called out for "Sexist Comments" on Maryam Nawaz, 2022*). The bottom line is that the character of a woman in politics is a potential target of her male equivalents and this has been the case in Pakistan for decades. This is not just limited to women in politics but women in civil services, civil societies, and journalism, are also likely to be judged based on their personal choices rather than their qualifications and contributions to the point that this has now become a core component of the structure and system.

Party agendas and policies also reflect the position of women in governance. In the case of Pakistan, of all the political parties, former and existing, Pakistan People's Party (PPP) has remained prominent in keeping women ahead in political leadership. Although it cannot be said that the party has made any remarkable efforts in bringing more women in leadership, it still gets the credit for producing the first and only female Prime Minister of Pakistan, Benazir Bhutto and the country's only two-time Foreign Affairs Minister, Hina Rabbani Khar, currently serving as the Foreign Minister of State. Many mainstream political parties are also responsible for keeping women out of the country's defense and foreign policy-making processes despite them being more capable of doing the job than the male politicians who were assigned the positions.

Challenges to Women in Foreign affairs:

Although all across the world as well as in Pakistan role of women in international relations is gaining preeminence, there is still a lot that needs to be addressed. One of the leading challenges in this context is that declarations and commitments about equal representation of women in foreign and security policy have more often than not amounted to rhetoric rather than actual implementation, which in turn leads to limited progress.

In the context of gender balance in the realm of foreign affairs, even though institutional, administrative, and training structures have evolved, they are still lacking in terms of enabling a balanced gender equation in leadership positions. Moreover, it is evident that gender equality has yet to be deliberated as significant or even a requirement for becoming a foremost feature of foreign policy. In the same vein, reconfiguring public perceptions is the biggest challenge in a country like Pakistan. This is also because traditional security is

predominantly associated with economic stability and military action. In order to achieve the reconfiguration of the public's perception about the connotation of security, a change in the public's thinking with a strong emphasis on human security, could be the way forward for an inclusive and well-rounded security agenda.

Many countries like Luxembourg, Mexico, Canada, Spain, France, and Sweden have officially adopted FFP frameworks, resulting in inclusivity. This has paved way for better female representation in the political sphere. Moreover it has led to a centralized focus on inclusive governance, human dignity, climate action, equitable growth, and peace and security. Doing so in Pakistan, will definitely reorient the focus to challenging the status quo, providing safety for marginalized and vulnerable groups, along with prioritizing citizenship rights within a transnational political backdrop. Although, apparently, such a change would characterize a noticeable change in the foreign policy of Pakistan. However, given the history of Pakistan, this won't be entirely unprecedented (Najeeb, 2021).

Besides that, raising awareness of gender imbalances through the correct portrayal in the public space along with addressing underlying sexism institutional culture; as well as encouraging mentorship and role models for women can bring about the required change. (Lazarou & Braden, 2019).

Another challenge that serves as a great impediment to women thriving in the arena of international relations is lack of education in many areas of the country. Girls are not allowed to pursue basic education or in some cases higher education because of the societal norms as well as the patriarchal mindset. As a result a lot of girls are deprived of their basic right. The impact of a high literacy rate for women can change the entire landscape of the country not only in the field of international relations, but also other fields. In Pakistan, according to the statistics of year 2020, currently literacy rate for women is around 47 percent. However, it is widely believed that the actual figure is way less. (*Literacy for women*, 2020).

Aside from that, legal gaps are a major issue. In this context, discriminatory laws existing in almost every country in the world have a deleterious impact on the abilities of women to participate in the economy as well as decision making bodies. For instance, laws limiting the ability of women to own or inherit property, fight sexual harassment in the workplace or access citizenship or government identification cards makes financial independence tougher for women. However, underrepresentation of women in positions of power at all levels of government is a hurdle in making legislation for gender-responsive policies.

Other issues hazarding women's participation in international relations are violence against women and limited reproductive rights. As far as women cannot exercise their rights over the spacing of their pregnancies as well as their safety at home, the contribution of women will stay constrained. (*Advancing Gender Equality in Foreign Policy*, 2020). Moreover, the familial responsibilities are also a hindrance for women to pursue their ambitions in the international relations.

Recommendations for Pakistan:

Feminist solutions to this are dismissed as foreign and alien and the concept of feminist politics in the country. The most common solution often recommended to better the situation of Pakistani women in international affairs is to follow the Swedish model of developing a "Feminist Foreign Policy." Sweden practices a Feminist Foreign Policy which has been implemented since 2014 after years of advocating gender equality and the rights of people on both national and international level (*Feminist Foreign Policy*). The policy is founded on the idea that women represent 50% of the world's population and peace, progress and stability in the true sense can never be fully achieved without their political participation. However, following the model might not be the most accurate solution for Pakistan as a Southern country as there are several challenges in the way.

Pakistan must begin by increasing the engagement of women locally before shifting its focus to reaching international goals by its foreign policy. Without increasing the participation of women in domestic affairs and creating safe spaces for women, allowing them to freely raise their voices and encourage women-led initiatives, it is not possible to encourage women to take part in Foreign policy processes. Because while there have been some prominent accomplishments of Pakistani women in leadership, there are other associated factors as well. For instance, the fact that the women in leadership come from influential families, be it Benazir Bhutto, Hina Rabbani Khar, or Maryam Nawaz. It does not take away from the accomplishments they have made but the fact that no woman without a strong familial background has made to a high position in Pakistani politics speaks

volumes about the state of women's participation in international affairs. So, simply giving a few women agency in politics is not enough, there is a need for reforms to ensure that participation of qualified women from all backgrounds is encouraged.

Theoretical work has always included a feminist approach, but policy implementation has lagged behind. Debates on how to make foreign policy more open and inclusive must be held as well as principles from significant analytical literature can be applied to practical policy formulation. Pakistan must squeeze for systemic and hierarchical transformation to confront structures that maintain the status quo to achieve this; the interconnected institutions that uphold international trends of subjugation and marginalization need to be reformed. In order to give individuals who have experienced the traditional and cultural inequities a stronger role, Pakistan needs to raise challenging issues and involve those who are typically excluded from international policy. This entails putting a focus on contextualized, historical studies of how divisive categorizations manifest in reality and challenging national and international policy choices to advance a fair world arrangement.

A feminist perspective on international relations will offer a potent prism through which we can examine the unequal international and national power structures that have kept large numbers of people in a condition of constant vulnerability. Feminist analysis of the foreign and domestic policies of states like Pakistan would benefit not just women in Pakistan but can also set new and promising precedents in Global South

References:

- Advancing Gender Equality in Foreign Policy*, (April 2020), Council on Foreign Relations, <https://www.cfr.org/report/advancing-gender-equality-foreign-policy>
- Afghanistan | CFR Interactives*. (n.d.). Council on Foreign Relations. <https://www.cfr.org/womens-participation-in-peace-processes/afghanistan>
- Ahmereen, A. (2018, May 30). *Pakistan Elections: A History of Character Assassination of Women*. TheQuint. <https://www.thequint.com/voices/opinion/women-leaders-in-pakistan-facing-abuse#read-more>
- Akhlaque, Q. (2012, March). *Women in diplomacy | Pakistan Today*. <https://archive.pakistantoday.com.pk/2012/03/08/women-in-diplomacy/>
- Asian Development Bank. (2001). *Country Briefing Paper WOMEN IN PAKISTAN ASIAN DEVELOPMENT BANK Programs Department (West) and Office of Environment and Social Development*. <https://www.adb.org/sites/default/files/institutional-document/32562/women-pakistan.pdf>
- Awan, S. (n.d.). *Women's Contributions in Pakistan Movement*. Wwww.hilal.gov.pk. Retrieved June 30, 2022, from <https://www.hilal.gov.pk/her-article/detail/MTc4Nw==.html>
- Brooks, R. (2019, June 25). *Tear Down the Foreign-Policy Glass Ceiling!* Foreign Policy. <https://foreignpolicy.com/2019/06/25/tear-down-the-foreign-policy-glass-ceiling/>
- Brown, K. (2017, April). *Gender and International Relations*. Obo. <https://www.oxfordbibliographies.com/view/document/obo-9780199756223/obo-9780199756223-0211.xml>
- Cave, D., Oliver, A., Haywards-Jones, J., Munro, K., & Harris, E. (2019, July 9). *Foreign territory: Women in international relations*. Wwww.lowyinstitute.org. <https://www.lowyinstitute.org/publications/gender-australia-ir-sector>
- Emmett, C., Ballif-Spanvill, B., Caprioli, M., & Hudson, V. (2012). *Sex and World Peace*. Columbia University Press.
- Feminist foreign policy*. (n.d.). Government Offices of Sweden. <https://www.government.se/government-policy/feminist-foreign-policy/>
- Horowitz, J., Igielnik, R., & Parker, K. (2018, September 20). *How Americans View Women Leaders in Politics and Business*. Pew Research Center. <https://www.pewresearch.org/social-trends/2018/09/20/women-and-leadership-2018/>
- Imran Khan called out for "sexist comments" on Maryam Nawaz*. (2022, May 21). The Print. <https://theprint.in/world/imran-khan-called-out-for-sexist-comments-on-maryam-nawaz/965000/>
- Literacy for women*. (2020, November 10). Wwww.thenews.com.pk. <https://www.thenews.com.pk/print/741490-literacy-for-women>

Lazarou, E., & Braden, F. (2019). *BRIEFING EPRS | European Parliamentary Research Service*. [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2019/640159/EPRS_BRI\(2019\)640159_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2019/640159/EPRS_BRI(2019)640159_EN.pdf)

Lubkemann, S. C. (2008). *Culture in chaos: an anthropology of the social condition in war*. The University Of Chicago Press.

Maliniak, D., Oakes, A., Peterson, S., & Tierney, M. J. (2008). Women in International Relations. *Politics & Gender*, 4(01). <https://doi.org/10.1017/s1743923x08000068>

Meet the Women Defence Ministers From Across the Globe. (2017, September 3). The Quint. <https://www.thequint.com/news/india/list-of-women-defence-ministers-across-the-world-nirmala-sitharaman>

Najeeb, Z. (2021, October 29). *Revisiting the Past: Pakistan & Feminist Foreign Policy • Stimson Center*. Stimson Center. <https://www.stimson.org/2021/revisiting-the-past-pakistan-feminist-foreign-policy/>

NATO Ministers of Defence. (n.d.). NATO. Retrieved June 29, 2022, from https://www.nato.int/cps/en/natohq/who_is_who_51267.htm

Northern Ireland | CFR Interactives. (n.d.). Council on Foreign Relations. <https://www.cfr.org/womens-participation-in-peace-processes/northern-ireland>

Rajeev, A. (2022, February 7). *Women And Peacebuilding: Narratives From South Asia*. Institut Du Genre En Géopolitique. <https://igg-geo.org/?p=6425&lang=en>

Six Women Who Shaped the Contemporary World Order. (2019). Council on Foreign Relations. <https://www.cfr.org/blog/six-women-who-shaped-contemporary-world-order>

Special Eurobarometer 465 Gender Equality 2017. (2017). European Commission.

Turban, S., Wu, D., & Zhang, L. (2019, February 12). *Research: When Gender Diversity Makes Firms More Productive*. Harvard Business Review. <https://hbr.org/2019/02/research-when-gender-diversity-makes-firms-more-productive>

Why It Matters | CFR Interactives. (n.d.). Council on Foreign Relations. <https://www.cfr.org/womens-participation-in-peace-processes/why-it-matters>

Women's Participation in Peace Processes | CFR Interactives. (n.d.). Council on Foreign Relations. <https://www.cfr.org/womens-participation-in-peace-processes/>

Yadav, P. (2020). Can women benefit from war? Women's agency in conflict and post-conflict societies. *Journal of Peace Research*, 58(3), 449–461. <https://doi.org/10.1177/0022343320905619>

THE BENEFIT OF THE FAMILY STRENGTHENING AND ECONOMIC STRENGTHENING TRAINING FOR THE LOW-INCOME AZERBAIJANI WOMEN IN THE CHILD DEVELOPMENT PROCESS

Eshgin TANRIVERDI
SOS Children's Villages Azerbaijan Association, Azerbaijan
eshgin.tanriverdi@sos-az.org

ABSTRACT

This paper aims to investigate the impact and benefit of the family strengthening and economic strengthening training sessions for low-income Azerbaijani women whose children reintegrated from boarding schools. Considering the main pushing factors that caused mothers to leave their children in the boarding schools were a lack of family unification, lack of stress management knowledge, and lack of communication skills to deal with a difficult situation. Another main pushing factor is the lack of economic stability. Mothers have no hope of maintaining their financial status to support a child's development process in all stages. Fundamentally, all these happen because of unawareness of the tactics and means to combine with knowledge and apply on daily basis behaviors. Obviously, most of the low-income women in Azerbaijan are uneducated and have little access to education to obtain basic knowledge, which upgrades their life standards. This paper proves that by delivering articulately prepared and designed training modules using family strengthening instruments and economic strengthening means, women increase their self-motivation to cope with difficulties and obtain a habit of constant saving out of their minimum income and knowledge to plan their financial needs. As a result, we observe confident, economically stable, emotionally positive women in our societies. The concept is if we heal women, women heal children for a better future.

Keywords: Azerbaijan, child development, economic strengthening, family strengthening, low-income women.

Introduction:

During the Soviet Union period, children were entitled as a vulnerable group in the institutions. Institutions seemed safe place for children, however, children who were left by parents under the any known or unknown circumstances carried out the momentarily trauma with them. The current deinstitutionalization efforts in Azerbaijan faces with various social and institutional obstacles and challenges, which can describe the fundamental need of economic strengthening interventions. Because of the poverty related problems either during or after the Soviet Union children were placed in the institutions in Azerbaijan. Strengthening family institutions and recalling the family reunification culture in the country. Nevertheless, government started its deinstitutionalization program for low-income families to strengthen their financial stability, whereas the minimal costs of living was above the program's financial threshold. Government's de-institutionalization program was addressed to reduce the family poverty is considered one of the main reasons and maintain the family togetherness. Government's economic empowerment-oriented program in family-level was designed to increase the level of reunification of the children with their biological parents. All these attempts to reduce the risk of being integrated into the institution. Obviously, in-depth study works are required to investigate the reasons that slow-down de-institutionalization process. In this regard, family strengthening and economic empowerment interventions one of the main instruments that can increase the level of family reunification and family institutions in the country.

Although, there is a strong social and religion condemnation to leave the elderly parents to the nursing home before and even after the Soviet Union, whereas, parents were easily leaving their children to the boarding schools and orphanages bringing various reasons, but mostly economic insufficiency and broken family unification, and this form of leave one way or another has been accepting by society. Some families left their children that they cannot cope with hardship their children cause for their life, and some families cannot maintain

the healthy communication within the family. Some families were reasoning that being only parent in the family and she cannot take the responsibility of child or children alone as her husband left the house.

Increasing number of children left in the boarding schools and orphanages that delays the de-institutionalization process. Therefore, through relevant research it was proved that after children has reintegrated to their biological families that family strengthening and economic strengthening training for low-income families help them to understand their fundamental problems and manage to plan their financial expenditures for stable financial status and family unification. Through this training, families may join to the sessions together to have homework in order to cope with difficulties such as stress management, understanding trauma, maintain healthy communication and to plan their financial income and expenses properly. This paper will demonstrate the sufficiency of the family strengthening and economic strengthening training program for the betterment of the family institution in Azerbaijan. Secondary sources will be used mostly and the paper will be finalized with the primary analysis in the conclusion.

This paper was inspired and developed by the ongoing Chicago University research project called “Optimizing prevention approaches for children reintegrating from orphanages in Azerbaijan” which is currently implementing by the SOS Children’s Villages Azerbaijan Association and Azerbaijan National Mental Health Center.

The effectiveness of the Family Strengthening Training Program:

There are multitude of unfavorable psychological, and socio-economic outcomes that institutionalized children experience. What is the reason behind? It is important to address this question to the policy-makers, researchers, and welfare-practitioners to improve the life standards of the children in the institutions (Peters & McMahon., 1996) Every child requires constant protection and support in certain age as they grow. However, numerous families couldn’t handle hardship to demonstrate a proper care to the children. No matter how difficult condition family has, however, still every child wants to grow up with loving and preferably both families, but if not to stay with one (International Child Development Initiatives., 2019, pp.5,6). However, many times families cannot take the full responsibility of child protection alone. Therefore, family strengthening training may increase the persistence and stubbornness. Children being in the institutions with an absence of the protective and stable family care most frequently exposes volatile risks factors by neglecting and discriminating them under the abusive and vulnerable (Kumpfer et al., 1989). The fundamental family problem before starting the family strengthening program is to focus on three central problem, understanding these families are traumatized, can hardly manage their stress and cope with difficulties. SOS Children’s Villages as an alternative care service provider obtain some of the ways in which they help to families in several ways such as management skills in household process and betterment of coaching in parenting, helping them to resolve issues via counseling families (SOS Children’s Villages., 2020, p.6).

Family strengthening training programs could have been designed in various forms according to the status of recruited families and children. However, the family strengthening training program gives a concrete road map to the caregivers to increase their parenting skills and apply them while raising children. There is a certain societal attitude toward parenting quite often mothers’ and fathers’ treatment of children have been affected by those attitudes (Kumpfer., 2011, pp. 4-5). The fundamental influence made parents view children as (1) children require hard punishment and constant correction because they are innately evil; (2) children are potentially greatest and can achieve every everything in good if left to themselves; (3) children are kind of a blank slate and parents have right to turn them out to be a person they want. Obviously, cultural influence in the country proves that some of these are right and some of them are wrong. Thus, it is also undeniable that this kind of influence changes the environmental and social behavior of the parents that can harm children (Cojocar et al., 2010, pp.8-9). Parents can be authoritarian with high expectations of their children, at the same time they demonstrate an enormous degree of responsiveness and warmth, meaning they are supportive and loving (Demuth et al.,2010, pp.04, 39) The stages of socio-emotional development in this regard have occurred in a series of dynamics in certain ages. Children usually do not match these kinds of general descriptions, whereas, children obtain unique personal development rates in different societies. The failure of the parent’s responsibility toward the fundamental needs

of the children creates anxiety and insecurity for children and they cannot possibly be believing to others (Molgaard et al., 2000, p.3).

The Effectiveness of the Economic Strengthening Program:

Economic insufficiency is another factor that influences the parent and child separation, at the same time bound them to reunify. Children are being institutionalized under the lack of economic circumstances that families leave even newborn children in boarding schools or orphanages reasoning of being incapable of raising children. Although, after leaving their children in the institution they became a daily workers and at some extent increase their life standards alone, but still not being courageous enough to take back children from the institution. Or they do not know how to manage their financial expenses no matter how much money they earn on daily or monthly bases. Economic strengthening training may help those families whose children reintegrated from the institutions and are at the risk of being integrated into the institution because of the economic hardship together with their parents. Most of the family have no clue how to save and plan daily, weekly, and monthly financial management (Buvinic & Furst-Nichols., 2014, p.61).

Empowering parents' economic status within consistent training courses is very practical and relevant to low-income families particularly women in Azerbaijan. Through a training program, the main aim is to provide direct support in order to increase the women's income and living standards. Delivering economic strengthening sessions increases the multidimensional social process, which provides technical knowledge to women to control their own lives. Training sessions support and empower for those women to obtain their goals while participating in the training (UNDP Azerbaijan., 2016, p.2).

Considering that, 48.1% of the labor force was shared by women in comparison to 51.9% for men. The Azerbaijani government's statistics also highlighted that 2.9% of women face unemployment in comparison to men face 2.1%. Thus, women face gender segregation under the framework of occupational patterns, meaning 73.8% of women are working in the educational sphere. 76.5% are working in social and health services. In short, women earn only 50.6% of what men earn in the labor market. Only 21.5% of women are underrepresented as business owners or entrepreneurs. Through, an economic strengthening training program women's economic empowerment may be increased if it fulfills the certain requirement; (1) breaking the expanded perception of the occupational choices that separate women and men in the labor market, (2) improving parental leave needs to be on government's agenda in order to establish the work-family balance may be the betterment of women's entry into non-traditional or increasingly and progressively senior career paths (Asian Development Bank., 2019, p.12).

Economic strengthening training sessions create a common environment for low-income women to share their stories and be healed psychologically by hearing the solution-made information from the facilitator.

Methodology:

The training module may be conducted in two intervention levels. Family Strengthening and Economic Strengthening Interventions. The family strengthening module consists of twelve sessions and the economic strengthening module consists of eight sessions. Trained facilitators may take full responsibility to conduct the intervention sessions. The family strengthening sessions may be conducted within three months, meaning one session every week, however, the economic strengthening sessions may be delivered in two months, one session every week.

Table 1: The family strengthening and economic strengthening training sessions.¹³

Family Strengthening Training Module	Economic Strengthening Training Module
S.1. Setting a Fun and Positive Atmosphere	S.1. Introduction
S.2. Identifying Family Strength	S.2. Setting goals
S.3. On the Home Front: Handling Reunification at Home and School	S.3. Basics of Saving

¹³ This training sessions are taken from the ongoing research project is called "Optimizing prevention approaches for children reintegrating from orphanages in Azerbaijan" is proposed by the University of Chicago and is implementing by the SOS Children's Villages Azerbaijan and Azerbaijan National Mental Health Center

S.4. Development Expectations: What Do Children Need?	S.4. Saving the CDA Way-Education, Housing, and Income Generation
S.5. Communication for Caregivers and Children	S.5. Budgeting
S.6. Dealing with Difficult Feelings	S.6. Planning for the Unexpected
S.7. Understanding Trauma	S.7. Involving the Family in Financial Planning
S.8. Managing Stress	S.8. Finding Support
S.9. Discipline and Behavior Management	
S.10. Creating and Adjusting Family Rules and Consequences	
S.11. Family Support: Where to Get It	
S.12. Closing Session/Farewell Party	

Conclusion:

Azerbaijan is a country where the man dominates the labor market compared to women. After the collapse of the Soviet Union Azerbaijan by gaining its independence was seemed as a low-income country, however, the country of natural resources started its transition period in a market economy as well as in other spheres. Despite the unresolved Azerbaijan and Armenia conflict over the Nagorno-Karabakh region, the Azerbaijani government managed to restore economic stability, although, approximately one million IDPs were placed all over the country. Without receiving financial assistance Azerbaijan managed to take full responsibility. The country's economic growth potentially affected the employment rate. IDP women were jobless and with a lack of occupational skills to have full integration into the labor market. Numerous capacity-building training was delivered to them periodically. However, the training was short-term and did not have a strategic plan behind it to enlighten the government to start full cooperation. Azerbaijan needed to pay full attention to the existing controversial imbalances in the labor market, where low-income women are lacking to stabilize their long-term financial status and increase their living standards. The influence of the war did not pass away within one year, but its psychological, traumatic, economic, and societal influence still affect people's daily life.

Low-income women have no university degree and although most of them have certain skills such as hair-cutting, sewing, tailoring, baking, and so forth, still lack confidence and unstable financial and psychological conditions bound them to have full integration into the social and economic dynamic. Many of them can hardly solve communication problems with children or husbands. Low-income families most of the time are in a vulnerable situation also, meaning they have been treaty aggressively by their husbands, and vulnerability within the house influence the child's growth. Women transfer the received aggressivity to children if any miscommunication happens. Low-income women in Azerbaijan lost their confidence and trust in the social treatment whether the intention was good or bad but the initial approach is the same. Low-income women see the only solution to institutionalize their children by putting them in boarding schools and orphanages. One way or another they feed institutionalization.

Considering all these, under the research project of the University of Chicago called "Optimizing prevention approaches for children reintegrating from orphanages in Azerbaijan" family strengthening and economic strengthening intervention sessions proved that low-income families whose children reintegrated into them after living a certain period of time in the boarding schools strengthen their family reunification and economic stability. Parents and most mothers learn how to solve fundamental problems together with their children during the session, and children's behavior has changed during this process. Women understand their main traumas and learn how to deal with stress and cope with difficulties in the upcoming period. Through economic strengthening training sessions, women learn how to save out of any amount. They learn how to plan financial needs and plan their budget to refrain from extra expenses. They learn all this information and tactics together with children. This study module supports families and low-income women to regain their confidence that can handle all the obstacles of being part of the active society and raising their children for a better future.

The training modules support the government de-institutionalization program in order to empower the family institution in society and strengthen the family ties internally.

References:

- Asian Development Bank. (2019). *Azerbaijan Country Gender Assessment*, Mandaluyong, Philippines. p.12.
- International Child Development Initiatives. (2019). *Family Strengthening A Collection of Promising Practices*, Save The Children International, pp. 5,6.
- Karin Demuth, Magdalena Krenn, Adelheid Miller, Irene Rojnik, and Angelika Schwaiger. (2010). *Strong Families and Strong Children*, SOS Children's Villages International, pp: 04, 39.
- Karol Kumpfer. (2011). *Strengthening Family Program*, Handouts & Worksheets, pp.4-5
- Kumpfer, K.L., DeMarsh, J.P., and Child, W. (1989). *Strengthening Families Program: Children's Skills Training Curriculum Manual, Parent Training Manual, Children's Skills Training Manual, and Family Skills Training Manual*. Salt Lake City, UT: University of Utah, Social Research Institute, Graduate School of Social Work.
- Mayra Buvinic & Rebecca Furst-Nichols. (2014). *Promoting Women's Economic Empowerment: What Works?* The World Bank Research Observer, Vol. 31 (1), p. 61. <https://doi.org/10.1093/wbro/lku013>
- Peters, R.D. & McMahon, R.J. (Eds.). (1996). *The Strengthening Families Program for the prevention of delinquency and drug use*. In *Preventing Childhood Disorders, Substance Abuse, and Delinquency*, Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- The Ministry of Communications. (2014). *National Strategy for Information Society Development in the Republic of Azerbaijan (2014–2020)*. p.12.
- SOS Children's Village. (2020). *Receiving Family Strengthening Services and In Residential Care*, A Summary of Finding, p. 6.
- Stefan Cojocaru, Daniela Cojocaru, & Ovidiu Bunea. (2010). *Family strengthening program. Evaluation Report*, Virtual Resources Center in Social Work, Expert Projects Publishing House, Vol. 14, pp. 8-9.
- UNDP Azerbaijan. (2016). *Substantive Revision IV to the Project Document of the Technical Assistance Project: Promoting Rural Women Participation in the Economic and Social Life*, The State Committee for Family, Women and Children Affairs and UNPD, p.2.
- Virginia K. Molgaard, Richard L. Spoth, and Cleve Redmond. (2000). *Competency Training The Strengthening Families Program: For Parents and Youth 10-14*, Juvenile Justice Bulletin, p. 3.

TWO WAVES OF UKRAINIAN REFUGEES TO RUSSIA: SOCIAL AND PSYCHOLOGICAL FEATURES

Natalia KHODYREVA
St. Petersburg State University, Russia
khodyrevan@gmail.com

ABSTRACT

The first wave of Ukrainian refugees appeared at the beginning of the military conflict in southeastern Ukraine in 2014. Based on the interviews with the women, the main problems were identified as the obtaining the Russian citizenship. Other problems were associated with it: employment, housing; health; education for children. Every fifth respondent noted the traumatic situations, 12% women were the survivors of the physical and sexual abuse. The new wave began after February 2022, associated with military conflict throughout Ukraine. Women need, first of all, medical help, food and clothes. Most of the refugees would like to urgently leave Russia and go to the EU countries. However, most of them would like to return to Ukraine after some time. The evidences of the rape required the organization of the psychological help in Ukrainian and Russian. But the negative reaction to Russian speech is the reason why Ukrainian women who survived rape by Russian servicemen refuse to receive help. Comparative analysis of two refugee waves can help reveal the influence of contextual and situational factors on the social and psychological problems, motives and plans for migration.

Keywords: Female refugees, rape, citizenship, migration, military conflict.

Based on the bio/ecological theory (Bronfenbrenner, 1979; Boon et al, 2012) and components of the migration theory (Lee, 1966) we will try to understand the diversity of the refugees' behavior. Voluntary mobility of the citizens is the result of the dynamic interaction of the context, situations and the different personal traits. How relevant it for the evacuation/migration in the extreme conditions during the military conflicts?

By the researching and comparing the mobility of the refugees during the 2014 and 2022 military conflicts between Russia and Ukraine, we recorded the context, its perception, the work of institutions, as well as the women's needs, problems, values and further migration behaviour during and after evacuation from combat areas. Various circumstances and situations can play a predominant role in the human behavior (Ross & Nisbett, 2011). What are their roles in the country's choice for the residence and further mobility? What is the role of the personal traits during the extreme context? The degree of the diversity of the individual behavior both the first and the second waves of the refugees can be an indicator of the weight of each of these factors in the migration process.

The first wave of the Ukrainian refugees has appeared at the beginning of the military conflict in the South Eastern Ukraine (Donbass) in 2014. From September till November 2017, after 3 years from the start of hostilities, we conducted 59 face-to-face interviews and 3 focus groups with women who fled from Ukraine to Russia (Krasnodar Territory and Rostov Region).

Socio-demographic characteristics of the participants were the following: 12.3% of women are at retirement age, young people (under 30 years old) make up 15.8%, and the rest of women of working age are 30-52 years old. Most of women (78 %) have several children. Singles, widows and divorcees make up 15.8%. 28% of women have higher education, mainly economics, the rest - specialized secondary education. 21% do not work due to the fact that they have many small children, due to illness or age.

Based on the interviews with the women, the main problems were identified as the obtaining the Russian citizenship. Other problems were associated with it: employment, housing; health; education for children. Every fifth respondent noted the traumatic situations, 12% women were the survivors of the physical and sexual abuse.

Health problems and psychological traumatization

“I spent four weeks in the basement. During all those 4 days we tried to leave Ilovajsk, and the child saw everything, including the killed on the roadsides.”

“We had bombs in our garden, and the tanks standing with their muzzles. We drove under shelling through the

dead zone in a taxi. When we had reached the Russian border, my mother had her legs paralyzed because of the terror as it was she who insisted that we leave.» “My child's treatment required expensive medicine. She is an invalid. There are no good doctors here, so there's no reason to spend money on them. It is better to pay good foreign specialists. The Ukrainian passport is enough for me to go abroad for the treatment. ”“I've got problems with my psychic state, I need to be diagnosed and treated. But I cannot even register here.”

“My health has reduced significantly after the distress I experienced. I was treated by neurologist, the diagnosis is anxiety and obsessive disorder, panic attacks. I've got stomach ulcer, because we were starving... .”

“We were leaving under the bombing, in a car, it was really scary. Donetsk was destroyed. First we thought that we could return but there's nowhere to. My parents have died, the flat in Shakhtinsk is occupied by someone. I'm exhausted. I've got no future, I can only work where the patent prescribes. So I just live for the sake of my daughter. And myself, there's nothing for me in this life.”

Financial problems

The socio-economic status of 79% of women was low and even below the minimum living threshold. In Russia, these working women have seriously reduced their professional and social status. Although a third of the women had higher education, mostly in economics, one in five of them could not get any job. Since there was no money to confirm education and specialty. On average, Ukrainian families in the Rostov region had an income level two times lower than the average subsistence level in the Russian Federation. At the same time, they were forced to constantly pay large financial costs to Russian institutions (Migration Service, Ministry of Internal Affairs, health care and education) in order to obtain intermediate civil statuses necessary for legal stay in Russia. “There is a lot of problems. The accommodation is awful, stove heating, and it takes a lot of time to get to work. We will never be able to buy our own place to live, and I wanted to help our son. I'm psychologically safe here, but in a total poverty comparing to how we used to live in Ukraine.”

“It is totally unclear how to get welfare for a child and for me as a mother. We do not even know what help is available for the children, thought they provide me with 60-100 rubles for milk. But how can get the diapers? The civil status of the new-born boy is uncertain»

Work of the state agencies and institutions

Despite the fact that the vast majority of women left the areas of hostilities, only 19% received Russian citizenship 4 years after the start of the conflict. None of the women received official refugee status. “I'm here for 3,5 years already and still I cannot get any normal documents. People say I have to wait 5 more years before I get the citizenship. Though my father was born in Ukhta, he is already gone. Where could I get his documents from? I also tried to get mortgage – but I can't do that either.”

“We were driving to the migration office and suddenly we got stuck in traffic. So here we are – missing the deadline to provide the documents again. So I need to depart to Ukraine I've got nothing and nobody there. The expenses for the documents are enormous. It is easy to spend 2-3 hours in the queues at this office.”

“We live here for 4 years already, working officially, but cannot obtain the citizenship anyway. They said that there are just no grounds for that. We wanted the temporary asylum status, but missed the opportunity to get it.”

Perspectives Concerning the migration attitudes only 7% of all are definitely going to return to Donbass, another 7% have not yet decided, since 14% have “everything destroyed” there, 14% have elderly parents and other sick relatives. The rest (86%) definitely want to stay in Russia, as they have already received Russian citizenship or in the hope of getting it. The results of the research have shown that initially, many of them did not assume that they would not be able to return home; in the situation of the uncertainty of the military conflict, not a single institution informed them about the perspective of the military conflict.

Three years after the start of the conflict, half of the women with children have not received Russian citizenship. Their expectations about assistance from the Russian authorities did not come true. State assistance ceased after the acute moment of the conflict passed and it became smoldering. This is especially emotionally difficult for people who believed in the propaganda of the Russian media. It is difficult for them to decide on mobility back to Ukraine (Donbass). Some of the women had to return because they could not integrate in Russia.

“I don't go to Ukraine, my children are too small. My husbands visits his mother, of course we cannot cut all the relations with that country. But the return is impossible.” “At first I was weeping, crying all of the time, because I want to see my friends in Ukraine, but then I think about my kid. I don't know if I ever return. It will take a lot

of time before everything returns to normal”

“We spent half of our lives to build our own house in Donbass, and now we don't have another half to build anything new elsewhere.”

“We feel safe, but there's no certainty in the future. It is unclear who we are, and where we shall be tomorrow. All we had remained in Lugansk and our minds are there too ... We have remained the citizens of Ukraine. I think that in 5 years everything will be peaceful again.”

Those who fled towards the Russian Federation were extremely disappointed with such an attitude towards themselves and dejected by administrative / bureaucratic / financial difficulties. The inconsistent policy of the Russian Federation towards this group of refugees prevented the effective use of their labor potential, although the labor market needs Russian-speaking migrants with a high level of education. “It hurts to hear about “Khokhols” (derogatory and underestimating name for Ukrainians in Russia) coming in large numbers, taking our food, etc.” “No one wants us here in Russia. And nobody care about us in Ilovaisk too”

The first wave 's women left the territory of Donbass and was in the context of the influence of the Russian media. In this group, assistance was provided by community organizations, which helped women meet their basic needs. Three years later (in 2020), most of them remained in the Russian Federation, received citizenship, and placed their children in schools. Those who did not receive a Russian citizenship had to return to the South Eastern of Ukraine after 3-7 years after the beginning of military conflict in 2014 year. Now the Ukrainian refugees of the first wave, having increased their resources and settled in the Russian Federation, are themselves helping the refugees of the second wave.

In the study of the second wave of the women refugees in 2022, the content analysis of the interviews, stories and cases in the social networks, public sites, and the media were used. Mainly it were the projects, the groups and chats created to help refugees. The information was collected online from 107 participants from 18 to 74 years old, six interviews were taken from volunteers and the organizers of help groups for the Ukrainian refugees in Russia. Data collection was carried out from April to July. According to the results of the analysis of the migration behavior, three main groups of the refugees were identified: 1) Those who have arrived in the Russia and decided to stay in it; 2) Internally displaced persons in Ukraine; 3) Those who have left Ukraine for the European countries.

Context

Due to the Russian military invasion, more than 10.4 million Ukrainians were forced to leave the country. Among these, from 1.2 to 1.8 million persons (according to various sources) have arrived in Russia, mainly from Donbass (TASS, May 2022). Eight million have become the internally displaced persons (IDP). Mostly women and minor children have left the country. The reason for the most deaths or the injuries of the civilians was the use of the explosive weapons with a large area of destruction, as well as the missile and air strikes. Those who left Ukraine were under shelling during the several months, they were on the way for a long time, it was scary and difficult.

"2014 is just a flowers compared to this year"

"A refugee did not want to move anywhere and did not plan to migrate she/he is forced to run and save himself and save his/her loved ones"

But after or during an emergency or the forced evacuation from a combat zone, people used to continue the decision-making process concerning their choices on the mobility. So we suppose that Lee theory and hypotheses on the migration behavior can be applied to these circumstances.

Those who have arrived in the Russia and decided to stay in it made up 33%, but every 5th family plans to return to Ukraine in the future. Most of them were brought by Russian structures from Donbass on the eve of military conflicts and during it. In these conditions, the refugees had the limited opportunities to choose the direction of evacuation, as the green corridors towards Western Ukraine were blocked or unsafe. According to the Ukrainian side, these citizens were "forcibly deported to Russia, expelled from their homes through their destruction with the aim of denationalization, destruction of Ukrainian identity." The refugees were taken to filtration camps, where they were checked for their civil status, non-membership in the armed forces.

In this group you can notice support for the Russian policy towards Ukraine. Some of the refugees were happy about the "recognition" of Donbass region by Russia and are sure that it is necessary to liberate Ukraine from the "nationalists".

"Among the refugees, 100 percents support independence (of Donbass), many have been waiting for this. When the Russian troops push back the front line, peaceful life will begin."

"The decision to go to the Far East was made thoughtlessly, in a hurry, on the third day after they got out of the basements. I was hungry, dirty, scared. Our whole civilized life collapsed, I think it was not worth freeing us like that. Personally, no one oppressed me in Ukraine."

The search behavior associated with the obtaining official legal status, for which it is necessary to overcome many bureaucratic and financial barriers in Russia were dominated in this group.

Institutions

"It becomes difficult for the Ukrainians who begin to face the Russian bureaucracy and reality, even for those who were very pro-Russian" It is not enough to gain the Russian passport in order to get a job - you need to register at your place of the residence. But as soon as a person receives a Russian passport, she/he ceases to be a refugee and does not receive some social help from the state. If the person obtains the status of the temporary asylum, it is necessary to be located geographically in the place of its issuance, where there may be often no any good jobs. Sometimes people from the temporary accommodation facilities (TAF) were sent far from the center - to Primorye as an example. A feature of the work of institutions in the Russian Federation is the monopoly of the certain political structures to provide assistance to refugees. In addition, TAF are different. In Ufa, Samara, Nizhny Novgorod region, the directors of the TAF refused to let volunteers in. Such of the state practice significantly worsens the social help for the refugees. Despite this, there are many independent volunteer groups working in Russia, using modern IT technologies; online psychological assistance groups are widespread.

Gender aspects

It is necessary to emphasize the particular vulnerability of the single mothers and pregnant women.

"I received the status of a temporary asylum, but I can't get my son to the kindergarten, I have to take the children with me for part-time work" "It's difficult to get a full-time job with a child, only for hourly work."

People from this group have small finances and insufficient information resources.

It can be concluded that the preferred choice for the Russian residence is the rather stable in both the first and second waves of refugees from Donbass.

The decisive moment in this group in order to make a decision to stay in Russia are the following: 1) The destruction of the places of residence in Ukraine; 2) The presence of the relatives and the friends in Russia.

Such personal traits as the assertiveness and legal literacy helped some women to get free housing under the «Rental program for the refugees and internally displaced persons (IDP)» after their leaving the TAF.

Nevertheless, despite the forced evacuation, some neighbors, the relatives and acquaintances of the refugees have remained in Ukraine due to poor health, the old age, the fear of looters, and someones were able to get to Europe. In this way, within the first group, there is also another variant of migration behavior: every fifth family plans to return to Ukraine or get to Europe in the future.

"I haven't decided yet, but actually I don't like in Primorye, I want to go to Poland or Germany"

"Today we thought maybe we should go to Europe. I wanted to exchange rubles for euros. But I was told that it is impossible. That stopped us. But most of all I would like to go home. But there is no possibility. And our house is no longer there either."

The second group of refugees who left Ukraine for European countries accounted for 32%. They got there in two main ways: 1) By trains and personal vehicles, 2) Through Donbass to Russia, and then left it through the Estonian border. In Europe, most refugees immediately received the status of "Temporary protection" for the three years, which gave them access to jobs and medical care. The European states actively support the independent volunteer groups.

The key factor that influenced the decision to leave Ukraine was the destruction of the infrastructure and the constant bombing. This group has faced robberies and violence in their places of their residence.

"I was walking down the street and one Russian military man called me and offered to go into the building for the sex with him. I was saved by another military man"

Many people could not believe till the end that Russia could attack Ukraine. The decision-making process about the leaving was long and only the threat of the death has forced these people to leave their home.

"They couldn't believe it. My grandmother refused to leave, she is going to die here, but we persuaded her; we

finally have left our apartment with our dog through Khmelnytsk to Poland, and then to Germany"

"The world has collapsed. We don't want to leave the apartment we've lived in all our lives. But I don't want to die. We have spent the weeks in the cold basements, in the end we have left it" "The looters plundered everything, the Russians have taken the cars, the parents decided to get out at any cost. We crossed the night river by boat, then had walked eight km by the foot to the safe village."

"We were waiting for ten days and didn't want to leave, my family kicked me out of the house from Isum, then Hungary refugee camp, I have flew by plane to Krakow"

The resources for the leaving were: the presence of relatives and the acquaintances abroad, and the possibility of studying at a European university for the young people. But some "went into the unknown ."

The main problems were: the heavy road in the crowded trains and the quality of the provided social help, the threats to security in the countries of the destination.

"It was terrible in the refugee camp in Poland, I left it after five days. I wanted to go back to X. I am waiting for that Arestovich says that it will be possible to return."

Some women have faced the labor exploitation and the involvement in prostitution. Among the volunteers at the train stations there were some people who are going to recruit Ukrainians girls into prostitution and invite them to act in the porn movies. In some countries, refugees did the hard unpaid work for free housing and the meals provided in the private homes (construction, care for bedridden patients, etc.).

Psychological problems and health

Many women have experienced psychological trauma because of the of the severe stressful situations when "the house was blown apart by an explosion," "a neighbor was torn to shreds in my eyes," "only a leash remained from my dog." "We were sitting in the basements, a week later shells began to fall into the shelter, the houses were destroyed nearby and we decided to leave after fifty days. The older brother refused to leave and stayed in X. I will definitely come back, but these days I have turned gray."

Even if a person is young and relatively healthy after extreme stress, s/he may experience the serious health problems because s/he has spent all his/her resources for the survival. Therefore, young people turn gray, their hair and teeth fall out, women's menstrual cycle was disrupted and stomach problems begin. There are the suicide threats. Most of the refugees, according to psychologists, have developed PTSD.

"I wanted to close myself in the bathroom and open up (veins - NKh)"

"The help in the TAF was good, but my son needs the qualified medical care, so we left for Europe, it will be easier for me to have such a child in Europe."

The value positions and motivation of this group differ from the first one. Despite the similar context of the current military conflict, the Russian media did not influence on this group. "And I will rather die than I will live under the Russian flag."

The family from Mariupol have come to Russia first, later they were able to get Europe, having a high motivation to leave Russia: "The Russians came and started the evacuation. I had a threat of the premature birth, we were getting to Finland during a month. I was hoping not to give birth in Russia. We were afraid that we would not get Ukraine again with the Russian documents"

The third group of 35% includes women who remained in their cities or became IDP in Ukraine.

Some could not leave because of their loved ones, their state of health or the need to preserve the dignity by staying in their native home. Courage, the faith in the victory, the desire to actively help and work for the Ukrainian army has become a motivation for many Ukrainians.

"Among the refugees there are those who demonstrate incredible strength of the spirit and will to live. And these qualities do not correlate in any way with socio-demographic factors. There are Russian-speaking Ukrainians who defend Ukraine, and there are Ukrainian-speaking pro-Russian people."

"The occupiers are drunk, threatening children and teenagers, shooting randomly. We didn't want to leave until the last moment. How we can be defeated at all when even children and teenagers were walking through the streets against the tanks, going to the meetings! We decided to leave, it hurts, it's a shame, but it's necessary now"

"It's a shame to leave, we need to preserve dignity"

"At first there was a panic, then a plan, now I am volunteer for the territorial defense headquarters (TDH - NKh), I fed people. I have stayed here."

"I'm staying here in Kiev for the time being, I'm delaying everything with my departure. Before the war, I thought that if it started, I would be the first to leave, I would run away from here as soon as possible. When it all started, I didn't want to leave. I wanted to tear for my teeth and with my bare hands."

"I was apolitical all the time, I have read the news about the probable invasion as a fiction. I tried to leave, but failed. I decided that I would be more useful here, I took the four cats"

"I understood that the loss of my house, my people, my things is a more traumatic experience for me than being here under fire. I have to live right now. So I went to the TDH to offer the help with my hands. In the evening I have a training for the psychological support in the crisis situations and it is very supportive."

"I can't leave, I don't want to leave my own. For this reason, the question "how to live with it?" is still relevant to me. Because if you don't live, you don't respect those who fought for this "life" and continue to fight"

Although evacuation during military operations were predominantly forced, we see a variety of the behavior even in the similar contexts and the circumstances. In the first wave, women with their families have run away to both Russia and Western Ukraine. Those who have got Russia wanted to obtain Russian citizenship as a way of further economic stability.

The second wave study was conducted in March-July 2022 during the hot conflict, when people were fleeing from the bombing and saving their lives. Nevertheless, even in these limited circumstances, there was a high level of the subjectivity and the agency.

We have revealed the three main groups with the different migration behavior, despite the similar context of the war, the impact of the Russian media, and a high level of psychological trauma. Women have overcome their material and physical limitations with the strong motivation to leave or avoid the Russia. Situational factors included the different quality TAF and volunteer organizations, the peculiarities of the regional labor market. Thus, personal traits have determined the migration mobility even in the extreme circumstances of the general context. Taking into account these factors and situations will help in the providing practical socio-psychological assistance to the refugees.

The limitations of the comparative study contain the different time impacts of the military conflict and the methods of data collection. We studied the first wave of refugees three years after the start of the military conflict, with the help of face-to-face interviews only with those who got to Russia. Collecting materials and obtaining information just during the extreme period of hostilities took place online among women of the second wave with different political positions and values, which posed a lot of the ethical problems. Among them is a preservation researcher's position of the neutrality. From my point of view it is impossible in this context.

References

- Bronfenbrenner, U. *The ecology of human development* / U. Bronfenbrenner. – Cambridge, MA: Harvard University Press. 1979. – 330 p.
- Bronfenbrenner's bioecological theory for modeling community resilience to natural disasters / H.J. Boon, A. Cottrell, D. King, R.B. Stevenson, J. Millar // *Natural Hazards*. – 2012. – V. 60. – P. 381–408
- Everett S. Lee (1966) *A Theory of Migration* *Demography* Vol. 3, No. 1 (1966), pp. 47-57 Published By: Duke University Press <https://doi.org/10.2307/2060063>
- Ross, L.D., & Nisbett, R.E. (2011). *The person and the situation: Perspectives of social psychology* (2nd ed.). New York; McGraw-Hill. - 429 p.

THE DEVELOPMENT OF IRANIAN LEGISLATION REGARDING THE PROTECTION OF WOMENS RIGHTS

Mehrdad TAHMASEBI
University of Kazeroon, Iran
T.shibanyan87@yahoo.com

Rasool BAZYAR
University of Tehran, Iran

ABSTRACT

Although the Iranian law gives womens what were considered progressive rights regarding marriage, inheritance, and child custody, any legal guarantees remained tenuous. Through this article we have tried to trace the development of Iranian legislation, regarding the protection of womens rights. Consequently we studied family law and concerns about marriage and the rights and obligations between the spouses; polygamy dismantling marital tie; amendments enshrined in the nationality law in terms of women's right to acquire and transfer. We studied the rights prescribed for women in labor law protection, as well some amendments devoted to protecting the rights of woman in the Iranian penal code.

Keywords: National legislation, Iranian legislation, womens rights, family law, nationality law, labor law, penal law.

Introduction

In their over a hundred-year history of collective activism, Iranian women have made remarkable achievements in the realms of education; scientific, literary, and artistic creativity; and to some extent in economic productivity and sociopolitical participation. However, they have not succeeded in gaining equal rights in many areas, particularly in the family (inheritance, marriage, divorce, and child custody). During the process of rapid modernization under the Pahlavi dynasty (from the 1930s through the 1970s), many institutions in Iran, including the public education and judiciary systems, were modernized and went through secularization. But the personal status and family law remained strictly on the basis of the old sharia (Islamic law) (Ali Akbari,2000,67).

In the 1920s, women's rights in Iran began to make significant progress toward gender equality. Education was more accessible to girls when it became free for both girls and boys. In addition, Iran's first university allowed the enrollment of women. By the mid-1900s, the suffrage movement made significant headway, especially politically. Women's organizations underwent implementation and the Iranian Women Party began in 1942. Despite the large opposition and obstacles, women's organizations and the Women's Party lobbied for improvements in women's rights. It was also helpful that the Shah of Iran (Mohammad Reza Pahlavi) had a twin sister, Ashraf Pahlavi (Khosrokhavar, 2001, 14). She worked in the High Council of Women's Organizations of Iran. At the beginning of 1963, the Shah proposed a reform program "primarily aimed at land reform" but also incorporating "a provision for extending suffrage to women (Ardalan, 2002,89)." He allowed women to vote on the referendum, which passed. This monumental moment eventually led to Iranian women gaining the right to vote. A handful of laws passed around this decade, including raising the minimum age of marriage from 13 to 18, the ability to request for a divorce, gaining the ability to fight for child custody and other marriage and child custody rights under the Family Protection Law. After the Islamic revolution, women were the first group to be neglected and oppressed by the new elites in power. Oppression towards women was reinforced with the desecularization of Iranian society. Therefore Through this article we have tried to trace the development of Iranian legislation.

Women and the Revolution

Women were major participants in the Iranian Revolution against the Shah, which unfolded between 1977 and February 1979. Like other social groups, their reasons for opposing the Shah were varied: economic deprivation,

political repression, identification with Islamism. The large urban street demonstrations included huge contingents of middle-class and working-class women wearing the veil as a symbol of opposition to Pahlavi bourgeois or Westernized decadence. Many of the women who wore the veil as a protest symbol did not expect hejab (Islamic modest dress) to become mandatory. Thus, when the first calls were made in February 1979 to enforce hejab and Ayatollah Khomeini was quoted as saying that he preferred to see women in modest Islamic dress, many women were alarmed. Spirited protests and sit-ins were led by middle-class leftist and liberal women, most of them members of political organizations or recently-formed women's associations. Limited support for the during the first half of the 1980s, the Islamic Republic (IRI) banned women from acting as judges and discouraged women lawyers (Farhadpour, 2002: 5). It repealed the Shah's Family Protection Law of 1967 and 1973, which had restricted polygyny, raised the age of marriage for girls from 9 to 15 years of age, and allowed women the right to divorce (Dinmore, 2002: 32). The Islamic government all but banned contraception and family planning, lowered the marriage age for girls to 9 years, and excluded women from numerous fields of study, occupations, and professions. The IRI waged a massive ideological campaign that celebrated Islamic values and denigrated the West, extolled women's family roles, and championed hejab as central to the rejuvenation of Islamic society. The visibility and growing public participation of urban women in the 1960s and 1970s had alarmed clerics and the men of the petty bourgeoisie, leading to calls for women's domestication. Westernized women were blamed for the decline of Islamic values, cultural degradation, and the weakening of the family (Mir-Hosseini, 1996, 150). In the IRI's remake of Iran's political culture, compulsory veiling signaled the redefinition of gender rules, and the veiled woman came to symbolize the moral and cultural transformation of society. The success of the revolution and the return of Islamic values depended on the appearance and comportment of women—a responsibility that some women gladly assumed but which others found extremely onerous. Ayatollah Khomeini had his women supporters, but the government of the IRI initially included no women in important or visible positions (Paidar, 2001: 89). The regime was masculine in style as well as in composition, consisting overwhelmingly of Islamic clerics. The effects of the Islamic Republic's preoccupation with cultural and ideological issues and with the definition of women's roles were considerable. The full range of their social impact, which came to light when the results of the 1986 national census of population and housing were analyzed, included an increase in fertility and population growth and a decline in female labor-force participation, particularly in the industrial sector; lack of progress in literacy and educational attainment; and a sex ratio that favored males. Clearly, Islamist politics had produced an extremely disadvantaged position for women (Mohammadi, 2003: 111). But with the rise of Islamism and after the establishment of the theocratic state of the Islamic Republic in Iran since 1979, many of the laws and policies in both the public and domestic domains have come under the direct control of the clerics, who have furthered the extent of gender discrimination in favor of men. A few significant progressive reforms made in family law in 1960s and 70s under the rubric of the Family Protection Law (during the second Pahlavi) were repealed in 1980s, and family law and the penal code regressed to the way they were in the 1930s and 40s.⁵ Due to women's objections, however, and also because no replacement legislation was passed, in practice the Family Protection Law remained the guide for answering questions not explicitly dealt within sharia, hence a later reversal of some of the initial regressions (Moghadam, 2003: 35).

By the late 1970s, several women served in Iran's parliament and hundreds took up positions in local councils. Iranian women were also a considerable part of the workforce. However, in 1979, Iran's revolution led to a regression of women's rights in Iran that is present to this day. Women in Iran suffer under a system of discrimination and inequality. This fact is manifest in the constitution and penal code of the Islamic Republic. Based on this system, the life of a woman literally is regarded as half as valuable as that of a man. In tort cases, she is entitled to 50 percent of what her male counterpart would be awarded. Regardless of her accomplishments and intelligence, her testimony in court is legally viewed with less credibility as she is only "worth" half of a man. In domestic cases, the court considers men as heads of the household with legal authority over their wives. A woman is required to satisfy all of a man's sexual needs and her refusal to do so could result in the loss of her "maintenance" payments, including shelter, food, and clothes. Divorce is easily granted to a husband with a simple request but women must fight strenuous legal battles before they can be released from a marriage. Child

custody is immediately granted to the man. Brothers are entitled to twice as much inheritance as sisters, male widowers twice as much as female widows (Neshat, 1983: 62).

The Legal Status of Women

The road from 1979 to 2005 has been an arduous one for Iranian women. They were, first, the major losers of the Revolution, as they saw their legal status and social positions dramatically decline in the name of religious revival. Compulsory veiling, the ban on women singers, exclusion from political power, economic marginalization, and—adding insult to injury—the return of unilateral divorce, polygamy, and temporary marriage were some of the egregious gender outcomes that characterized the first ten years of the Islamic Revolution. The second decade of the Islamic Republic saw the emergence of policy shifts, new leadership, and rising societal expectations. The promises of reform, however, were not realized, and the protest movements of the late 1990s dissolved from internal cracks or external repression. Nevertheless, much social change has come about—in family dynamics, educational attainment, cultural politics, women’s social roles, and attitudes and values—though largely in spite of the state rather than due to progressive state initiatives. This paper will examine changes connected to women’s legal status and gender relations; legal disparities, contemporary social realities, and international norms; and the strengths and weaknesses of women’s collective action.

After the Revolution, 3 changes affected the women’s lives: number of official norms and ideological declarations about gender mainstreaming, and the veiling and gender discrimination in public sphere; the restrictions on women in accessing to education, professions and bureaucracy; the creation of a new legislation system that brings the discrimination towards women through the penal code and civil code.

In Iran, the Constitution has been formed by Shariat, which is God’s words and constitution forbids any legislation contrary to Shariat. In order to understand the discriminations, the basic principle of the Islamic Republic of Iran should be investigated. The first principle is that “divine law is the unique source of legitimacy and political authority.” The second one is that, “while waiting for the reappearance of the Twelfth Imam, the interpreter of divine law is the Spiritual Leader” (Article 5 and 94). These two principles form the concept of “Velayate Faghih” or “spiritual leadership” which is the cornerstone of Iran. Article 110 of the constitution lists all the duties and responsibilities of the Spiritual leader appointed for an unlimited duration (Yeganeh,1982: 45).

In the Iran Civil Code, the Articles between 906-948 under “Section 6: On the Portions of Inheritance of the Various Degrees of Heirs” are all related with the rules of inheritance. According to the Sharia law, if a man dies while married and has children, the sons always receive twice the amount of inheritance compared to the daughters. However, if a man dies in a marriage and has no children, the widow can receive only one fourth of his belongings and the rest will be given to the government. On the contrary, if a woman dies before her husband, the husband receives all of her belongings.

Temporary marriage (Sigheh): In Iran Civil Code Articles between 1075-1101 are all related with temporary marriage and mehriyeh¹² In temporary marriage, the wife does not benefit from her husband’s will or does he have to pay a monthly allowance to her. Unless stated otherwise, men have to pay (mehriyeh) an amount of money or something of value during a divorce. This sort of payment doesn’t cover any expenses for a divorcee. In any type of marriage whether temporary or permanent, the wife doesn’t have the right to file for divorce. Men have the right to cut chases and file for divorce or step out marriage legal, as is polygamy when the man is certain he can treat his wives equally (something now decided by an Islamic court). A woman can object to her husband’s remarriage and the court might uphold her protest, but only if she can prove him incapable of caring for more than one family. Divorce and Parentage: In Iran Civil Code Articles between 1133-1167 are all related with divorce. A man can divorce his wife whenever he wishes to do so. According to the Sharia law, after a divorce women cannot take custody of their children. The children are given to the father unless the girl is above 11 years of age and the boy is above 2 years of age In Islam divorce is permissible; however it is not actively encouraged among the Islamic community. Islam recognizes that two people may simply not be compatible for one another and the woman in this scenario has right to ask for divorce (Baghi, 2004: 14).

Politics: as follows during Khomeini decade (1979-1989) politically, women held on to the right to vote and run for parliament. Four women were elected to the first parliament in 1980, and later sat on local councils. But most women in decision-making positions were either dismissed, given early retirement, or demoted. A decade passed

before the first woman was named deputy minister, 17 years passed before a woman was appointed vice president, and 30 years passed before the Islamic Republic named its first female minister. The constitution bars women from the position of supreme leader – the highest post in the country—but does not stipulate the gender of the president or cabinet members. Women have tried to run in presidential elections, but they have all been disqualified (Esfandiari, 1007, 69).

states that in the 2008 parliamentary elections, the only two reformist women in parliament were voted out. Of 7,168 candidates, 585 were women, but only nine were elected. Police cracked down on women for dress code violations. Ahmadinejad also called on women to have more children. In the June 2009 presidential campaign, tens of thousands of women from all social classes supported the two reformist candidates who backed greater women's rights. For the first time, candidates had women advising and campaigning for them in public. After the election, Ahmadinejad lost the support of a large number of conservative women because of atrocities committed by the security forces against protesters. He was noticeably silent on the trials and harsh on the sentencing of women, allegations of rape and torture of detainees, and the mistreatment of women protesting the detention of relatives. After his reelection, Ahmadinejad nominated three women to his cabinet. But only one of his nominees, Marzieh-Vahid Dastjerd as minister of health, was approved by parliament because of objections by a number of leading clerics and conservative politicians. In 2009 elections, 42 women registered to run for the presidency.

Education: since the 1990s, there has been a significant increase in Iranian women's educational attainment and especially their participation in higher education (2011:421). As of 21 February 2013, literacy rate among women is 70.4 per cent.¹⁹ In 2010, 1,287,000 students participated in the concour (the entrance examination) and in 2011, 1,400,000 students participated in the concour. In both cases, 60 per cent of them were female who get support from their families. Women has become the majority in most universities and male students a minority. In social sciences and humanities courses, there are no male students. In 2009-2010, the number and percentage of female students in universities is 1,874,966 (49 per cent) (Rostami Povey, 2001: 69).

gender relations characterized by profound inequality.² However, a number of factors came to undermine the Islamic Republic's project for women, family, and gender relations. The changes began after the death of Ayatollah Khomeini in 1989 and continued during the presidency of Hashemi Rafsanjani (1989-1997), in the context of economic liberalization and integration into the global economy. During this time, Iranian civil society developed and a lively women's press emerged. Further changes occurred during the two terms of President Mohammad Khatami (1997-2005), including the growth and vitality of Iranian civil society and a movement for political and cultural reform. women's protests came from the main left-wing political groups. As a result of the women's protests, the ruling on hejab was rescinded—but only temporarily. With the defeat of the left and the liberals in 1980 and their elimination from the political landscape in 1981, the Islamists were able to make veiling compulsory and to enforce it harshly.¹ Cosmetics were also banned. Some young women who defied the new regulations and wore lipstick in public were treated to a novel punishment by the enforcers of public morality—removal of lipstick by razor blade. Women are unlikely to obtain jobs that require travel because they need to obtain permission from a male family member before traveling for work or pleasure. With inequity formalized in the law, the second-class treatment of women also is maintained through society. Women are banned from entry in certain fields of study. They are excluded from many public places, even barred from singing and dancing. Athletic stadiums were closed off to women until the self-immolation of a female fan in 2019 sparked global outrage, leading to the token gesture of separate and unequal access to some sporting events.

The change in political structure in Iran also changed women's rights in the country. Rollbacks in family law rights occurred. Iran enforced strict laws and punishment regarding Islamic dress codes. Iran reduced the legal marriage age to just 9 years old and women had to leave several government positions. Women “held on to the right to vote and run for parliament,” however, officials ignored their voices. Even with severely stricter laws, activists still persevered and fought for women's rights in Iran throughout the years. Because of this activism, more women attended schools, there was a slight increase in women in office and the minimum age of marriage increased to 13 years old. However, even though women gained some rights, they continue to suffer misogyny and discrimination under Iranian law. Men continue to have significant legal authority over women. The government disregards violence and sexual assault against women. Women experience punishment for standing up for themselves and, in some cases, they even experience execution. Despite women making up more than half

of the student body at universities, they only make up 15.2% of the Iranian workforce. From these facts, it is clear that there is a dire need to improve women's rights in Iran (Mir-Hosseini, 1996: 157).

Women activists are framing their grievances and demands in Islamic terms to press for women's rights and equality. At the same time, they use secular language and point to international conventions and standards to challenge the dominant political and ideological framework. They conduct feminist re-readings of the Quran, in which they highlight its emancipatory content and dispute patriarchal interpretations and codifications; they point to the discrepancy between the Islamic Republic's claim of having liberated women versus the fact of male privilege in areas such as divorce and child custody; they call for the adoption of international conventions and standards such as the UN's Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women and the Beijing Platform for Action; they participate in international forums such as the Beijing Plus Five deliberations in June 2000; they have formed links (albeit limited) with feminists outside Iran; and they have received various kinds of support from Iranian expatriate feminists and from other international feminist organizations (Farhadpour, 2002, 198).

Conclusion

After the Islamic Revolution of Iran until now, there have occurred many changes in Iran's law. And in many cases, Islamic laws were implemented that were against women's freedom. They have not succeeded in gaining equal rights in many areas, particularly in the family (inheritance, marriage, divorce, and child custody). Increase in the age at first marriage; lower fertility rates; growing educational attainment and tertiary enrollments; and rising divorce rates, all signal changes in the nature of social dynamics and women's positions within the family, despite the fact that women are still legally disadvantaged. The legal disadvantage may well remain rooted in the patriarchal nature of the state and its institutions, such as the legislature, the judiciary, and state-owned media. Patriarchy is in crisis in Iran, due to the increased educational attainments of women, changes in family structure, the proliferation of a lively feminist press, and the emergence of a feminist press. But patriarchal attitudes and practices still govern the lives and life-options of low-income urban.

REFERENCES

- Ardalan, Parvin, "Joining on the Condition to Discriminate," *Bad Jans: Iranian Feminist Newsletter* (22 May 2002).
- Ali Akbari, Mahdi, "Caught Between Local and Global: Iranian Women's Struggle for a Civil Society," paper presented at the CIRA annual meeting, Bethesda, MD, April 2000.
- Baghi, Emadeddin, "Hope for Democracy in Iran," *The Washington Post* October 25, 2004, p. A19.
- Dinmore, Guy, "Death by Stoning Defended in Iran," *Financial Times*, 8 July 2002.
- Esfandiari, Haleh. *Reconstructed Lives: Women and Iran's Revolution* (Washington, DC and Baltimore: The Woodrow Wilson Center and The Johns Hopkins University Press, 1997), especially Chapter 5.
- Farhadpour, Lili, *Zanan-e Berlin (The Women of Berlin)*, Tehran: Cultural Center of Women, 1371 [2002].
- Khosrokhavar, Farhad, "New Social Movements in Iran," *ISIM Newsletter*, no. (2001).
- Mir-Hosseini, Ziba, "Women and Politics in Post-Khomeini Iran: Divorce, Veiling, and Emerging Feminist Voices," in *Women and Politics in the Third World*, ed. Haleh Afshar (London and New York: Routledge, 1996): 142-169.
- Paidar, Pary, "Gender of Democracy: The Encounter between Feminism and Reformism in Contemporary Iran", Geneva: UNRISD, Democracy, Governance and Human Rights Programme Paper no. 6, October 2001.
- Rostami Povey, Elaheh, "Feminist Contestations of Institutional Domains in Iran," *Feminist Review*, number 69 (Winter 2001): 44-7.
- Mhamadi, Ali, "Islamic Feminism and Its Discontents: Toward a Resolution of the Debate", *Signs: Journal of Women in Culture and Society* (vol. 27, no. 4, Summer 2002).
- Moghadam, Saeed, *Modernizing Women: Gender and Social Change in the Middle East* (Boulder, CO: Lynne Rienner Publishers, 2003).
- Yeganeh, Nahid (eds.), *In the Shadow of Islam: The Women's Movement in Iran* (London: Zed, 1982).
- Neshat, Guity (ed.), *Women and Revolution in Iran* (Boulder, CO: Westview Press, 1983)

KADININ YEREL SİYASETE GİRİŞİNDE MAHALLE MUHTARLIĞININ ÖNEMİ: MANİSA ÖRNEĞİ

Müge BOZKURT
Manisa Celal Bayar Üniversitesi, Türkiye
mugebozkurt17@gmail.com

Rasim AKPINAR
Manisa Celal Bayar Üniversitesi, Türkiye

ÖZET

Kadın ve erkek nüfusu neredeyse eşit olmasına rağmen kadın ekonomik, toplumsal, siyasal alanda aktif değildir. Geçmişten günümüze kadın ve erkeğe eşit haklar tanınmış olsa da siyasette kadın oranı çok düşük seviyededir. 2018 yılında yapılan en son seçim de kadın parlamenter oranı %17'dir. Düşük temsil oranına sahip olan kadın ulusal siyasette yeteri kadar temsil edilemiyorken yerel düzeyde temsil oranı nedir? sorusunu da beraberinde getirmektedir. 2019 yerel seçimlerinde kadın muhtar sayısında artış yaşanması dikkat çekicidir. Kadınların kamusal alanda görünürlüğü'nün ilk basamağı olarak mahalle muhtarlıkları önemli bir role sahiptir. Bu amaçla çalışmanın amacı, mahalle muhtarlığı kurumunun kadınların yerel siyasete girişindeki rolü üzerinde durulmuştur. Manisadaki kadın mahalle muhtarlarının mahalle muhtarı olma süreci, muhtar olmaya iten motivasyonları, seçmenlerin bakış açısı ve muhtarlık görevi boyunca olumlu ve olumsuz durumları üzerinde durulmuş ve son olarak da yerel siyasette kadının yeri ile alakalı düşünceleri incelenmiştir. Kadın muhtarlar için en çok zorlayıcı olan zihniyetle mücadele etmeleri ancak yaptıkları işlerle bu algıyı yıkmaları ve muhtarlık kurumuna cinsiyet temelinde değil birey temelinde yaklaşmaları, yaptıkları projeler ve eğitimlerle kadın ve çocuklara örnek olmaları, kadınların yerel siyasette temsil oranının artması için pozitif ayrımcılık, kota, eğitim uygulamaları önerilerinde bulunmaları üzerinde durulmuş ve incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kadın, Katılım, Yerel Siyaset, Muhtar, Mahalle Muhtarlığı Kurumu

GİRİŞ

Siyasi arenalar da hem de akademik çalışmalarda kadınların siyasette erkeklere oranla daha düşük düzeyde kalması yıllardır tartışılan bir konu olarak güncelliğini korumaktadır. Türkiye'de kadınlar birçok ülkeden önce siyasal haklarını elde etmelerine rağmen günümüzdeki verilere bakılarak istenilen düzeye gelemediğini söyleyebiliriz. Verilere göre, kadının ulusal siyasetteki katılım oranı, yerel siyasetteki katılım oranından daha yüksek olduğu görülmektedir. Sonuç olarak, siyasi katılımı ve temsilinde kadınların yetersiz temsili yerel siyasette daha çok hissedilmektedir.

Yerel yönetimler demokrasinin gelişimi için oldukça önemli birimlerdir çünkü halka en yakın birim olma özelliğine de sahiptirler. Halkın seçimle başa getirdiği, kolay ulaşılabilirlik gibi özelliklerinin olması ve halkın katılım yollarıyla alınan kararlara müdahalede bulunabilmesi demokrasinin gelişimi için büyük bir öneme sahiptir. Yerel düzeyde kadınların yetersiz temsil oranına sahip olması demokrasinin gelişimiyle çelişen bir durumdur. Bu nedenle yerel düzeyde kadınların katılım ve temsil oranının artması yerel demokrasinin gelişeceğine ve bu da daha genele yayılarak ülkenin demokratik bir görünümüne kavuşmasına neden olacaktır.

Bu çalışmada, mahalle muhtarlıklarının konumu ve önemi üzerinde durularak kadınların yerel siyasete girişindeki etkisi üzerinde incelenmiştir. Mahalle muhtarlıkları bir yerel yönetim birimi olmamasına rağmen halka en yakın kuruluş olma özelliğini taşımaktadırlar.

Mahalle muhtarlıklarının kadınların yerel siyasete girişinde etkili olabilir mi? Mahalle muhtarlıklarının kadınların üzerindeki etkisi nedir? Muhtarlığı tercih etme sebepleri nelerdir? sorularıyla çıkış noktasını oluşturan bu sorular çalışmanın temel dayanağını oluşturmaktadır. Çalışma, Manisa'daki merkez ilçelerindeki kadın muhtarlar odak görüşme sağlanmış ve elde edilen bulgular incelenmiştir. Kadın muhtarların yerel siyasette kadının konumuyla ilgili görüşleri alınmış ve kadının siyasette katılımının artması için öneriler alınmıştır.

1. Siyasette Kadının Katılımı

II. Meşrutiyetten sonra kadınlara tanınan haklar arasında siyasal anlamda bir gelişme olmamıştır. Genellikle toplumsal alanda kadınların yetki ve sorumluluklarını arttırarak erkeklerle eşit haklara getirilmeye çalışılmıştır. Cumhuriyet'in ilanından sonra kadınlar siyasal haklarına kavuşmuşlardır.¹

3 Nisan 1930 yılında belediye seçimlerinde seçme ve seçilme hakkı tanınmıştır.1933 yılında yapılan değişiklikle kadınlara köy ihtiyar heyetine ve muhtar seçme ve seçilme hakkı tanınmıştır.1934 yılında da milletvekili seçme ve seçilme hakkı tanınarak siyasal hakları tamamlama sürecine girilmiştir.²

1.1. Ulusal Siyasette Kadının Katılımı

Tablo 1: Türkiyede Yıllar Bazında Kadın Milletvekili Sayısı ve Temsil Oranları (1935-2018)

Seçim Yılı	Toplam Milletvekili Sayısı	Erkek Milletvekili Sayısı	Kadın Milletvekili Sayısı	Kadın Temsil Oranı (%)
1935	395	377	18	4,6
1939	429	414	15	3,7
1943	435	419	16	3,7
1946	465	456	9	1,9
1950	487	484	3	0,6
1954	541	537	4	0,7
1957	610	602	8	1,8
1961	450	447	3	0,7
1965	450	442	8	1,8
1969	450	445	5	1,1
1973	450	444	6	1,3
1977	450	446	4	0,9
1983	399	387	12	3,0
1987	450	444	6	1,3
1991	450	442	8	1,8
1995	550	537	13	2,4
1999	550	527	22	4,2
2002	550	526	24	4,4
2007	550	500	50	9,1
2011	550	471	79	14,4
2015-Haziran	550	452	97	17,8
2015-Kasım	550	469	81	14,7
2018-Haziran	600	488	101	17,3

Kaynak: TÜİK Toplumsal Cinsiyet İstatistikleri,2020

1980'den günümüze kadar olan süreçte kadın milletvekili oranı ilk defa 2007 yılında %9,1 ile en yüksek rekoruna ulaşmıştır. Ondan sonraki süreçte de gözle görülür bir artış yaşanmıştır. Yapılan en son seçim olan 2018 yılında oran %17,3'e yükselse de dünyadaki gelişmiş ülkelerin kadın milletvekili oranlarına göre kıyaslandığında çok düşük seviyede kaldığı gözlemlenmektedir. Haliyle kadının Türk siyasi hayatına katılım oranı yeterli değildir.

¹ Aytunç Altındağ, "Türkiye'de Kadın", Alfa Yayınları, 2004, İstanbul, s.72

² Orhan Topçuoğlu, "Cumhuriyet Döneminde Olaylarda ve Mesleklerde Basınımda Yer Alan Kadınlar", Demirci Oğlu Matbaa Ankara, 1984, s13

Kadın erkek eşit temsil hakka sahip olmasına rağmen kadınların seçilme hakkını tam olarak kullanabildiğini söylemek zordur. Birçok ülkeden daha önce elde ettiği bu hakkı tam olarak uygulayamaması ve topluma yansımaması sonucu olarak kadın temsil oranı oldukça düşüktür.

1.2. Yerel Siyasette Kadının Katılımı

Kadının ulusal siyasette katılımının az olduğu düşünüldüğünde yerel boyutta da değişiklik olmadığını göstermektedir. Genel seçimlerdeki gibi eski verilere ulaşamadığından 1999 yılından sonraki yapılan yerel seçimlerde yerel yönetim organlarında kadın temsilinin genel görünümü aşağıdaki gibidir.

Tablo 1: 1999-2019 Yerel Seçim Sonuçları Kadın Oranları

	Toplam Sayı	Kadın Sayısı	Kadın Oranı
1999 Seçimleri			
Belediye Başkanlığı	3126	20	0,6
İl Genel Meclisi	3122	44	1,4
Belediye Meclis Üyesi	34084	541	1,6
2004 Seçimleri			
Belediye Başkanlığı	3225	18	0,56
İl Genel Meclisi	3208	56	1,75
Belediye Meclis Üyesi	34477	799	2,32
2009 Seçimleri			
Belediye Başkanlığı	2948	26	0,9
İl Genel Meclisi	3379	110	3,25
Belediye Meclis Üyesi	31790	1340	4,21
2014 Seçimleri			
Belediye Başkanlığı	1398	40	2,9
İl Genel Meclisi	1251	60	4,8
Belediye Meclis Üyesi	20498	2198	10,7
2019 Seçimleri			
Belediye Başkanlığı	1398	43	3,09
İl Genel Meclisi	1272	48	3,77
Belediye Meclis Üyesi	19546	2283	11,68

Kaynak: Sezgin Sezgin.”Yerel Siyasette Kadın Temsili: 31 Mart 2019 Yerel Seçimleri: Kırklareli İli Örneğinde Bir Değerlendirme”, **Trakya Üniversitesi İİBF E-Dergi**, Cilt:8, Sayı:2, ss.28-29

Tabloya bakıldığında 1999-2004-2009-2014-2019 yılları arasında kadın oranları yıllar bazında artmış ve en yüksek oranlarına 2019 yılında elde etmiştir. Ancak bu artış yeterli değildir. 2019 verilerine göre 43 kadın belediye başkanı tüm belediye başkanlıklarının sadece %3,09 da yer almaktadır. Türkiye nüfusunun %49.9’nu oluşturan kadınlar için oldukça düşük orandır.³

2019 seçimlerinde kadın mahalle muhtar muhtarlarında artış olduğu gözlemlenmiştir.

Tablo 2: Yıllar bazında Kadın Muhtar sayıları

	2009		2014		2019	
	Kadın	Toplam	Kadın	Toplam	Kadın	Toplam
Köy Muhtarı	65	34.275	58	18.143	108	18.196

³TÜİK, İstatistiklerle Kadın, 2020

Köy İhtiyar Heyeti	329	138.177	1.007	80.696	1.007	80.696
Mahalle Muhtarı	429	18.607	622	31.635	963	32.019
Mahalle İhtiyar Heyeti	1.409	72.583	3.419	137.781	3.418	137.780

Kaynak: TÜİK, 2020

Türkiye’de 30.005 mahalle,18.152 köy ve 50.157 muhtarlık bulunmaktadır. Kadın muhtarların sayısı genel muhtarlık için sadece %2,4’ünü oluşturmaktadır. 2019 seçim de 963’ü mahalle muhtarı 108’i köy muhtarı olmak üzere toplam 1071 kadın muhtar sayısına ulaşılmıştır.⁴ Bir önceki seçime göre artış olsa da kadın milletvekili oranına göre 8 kat daha düşük durumda olması yeterli olmadığını göstermektedir.⁵

Kadınların mahalle muhtarı olması kadın sorunları ve temsiliyet açısından oldukça önemlidir. Son seçimde yeterli bir konumda olmasa da kendi içinde bir artış yaşaması kadınların yerel düzeyde görünür olmak istemesi ve yerel temsilden uzaklaşmak istemediğinin göstergesi olduğu düşünülmektedir. Mahalle bir yerel yönetim birimi olmasa da kadınlar için en kolay ulaşılabilir bir yönetim biçimidir. Bu açıdan muhtarlık kurumu kadınların siyasal katılımına arttıracak önemli bir etkidir.

2. Manisa’da Kadın Muhtarlar Alan Araştırması, Yöntemi Ve Verileri

2.1. Araştırmanın Temel Problemi

Yerel yönetimlerin en önemli noktası katılımıdır. Yerel demokrasi açısından yerel yönetim organlarının halkı temsil etmesi, sorunlara çözüm bulması, alınan yerel kararlara halkın etkisinin olması açısından katılım önemlidir. Bu nedenle demokrasinin gelişimi açısından kadın ve erkek katılımın eşit derece temsil edilmesi gereklidir.⁶ Yerel yönetimlerde kadının katılımının artırılması ve teşvik edilmesiyle beraber kadının siyasete giriş sağlanması ile zaman içerisinde elde ettiği tecrübeyle kadının siyasette görünürlüğünün de gün be gün artacağı çıkarımı da yapılabilmektedir.

2.2. Araştırmanın Amacı

Yerel yönetimler ve demokrasi arasında sıkı bir bağ vardır. Kadın temsiline bu kadar az olması demokrasinin çok gelişemeyeceğini gösterir. Kadın ve erkek temsiline eşit oranda temsil edilebilmesi demokratik bir zemin hazırlanmaktadır. Kadınlarının sayısı artması kadınların ihtiyaçlarının daha gözle görünür bir şekilde temsil edilebileceği ve bu da siyasal sistemde değişiklik yaratabileceği düşünülmektedir.⁷ Yerel yönetimlerde kadın sayısının artması ne gibi değişiklik getirebileceğini kadın mahalle muhtarlığı üzerinden belirtilmeye çalışılmıştır. Bu çalışmanın amacı yerel düzeyde düşük katılım ve temsil oranına sahip kadınlar için katılım ve temsil konuları üzerinde durulmuş ve yerel yönetimler ve kadın arasındaki ilişki muhtarlık kurumu üzerinden açıklanmaya çalışılmıştır.

Bu çalışma Manisa şehrinin Şehzadeler ve Yunusemre ilçesindeki kadın muhtarlarla odak grup görüşmesi yapılarak gerçekleştirilmiştir. “Kadının yerel siyasette temsili açısından son seçimde önemli bir artış yaşanan mahalle muhtarlığı kurumunda diğer yerel yönetim organlarından farkı nedir?” ve “Kadının yerel siyasete girmesinde muhtarlık kurumunu ile nasıl bir etkisi vardır?” gibi araştırmaya temel oluşturan sorular üzerine çalışma hazırlanmıştır.

⁴Ayşe Kaşıkırık ve Diğerleri, ”2019 Yerel Seçimlerine Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Perspektifinden Bakmak” , Kadın Adayları Destekleme Derneği Yayınları, 2020, s.9

⁵<https://www.evrensel.net/haber/397229/turkiyedeki-muhtarlarin-sadece-yuzde-2-14u-kadin> (08.01.2022)

⁶ Hasan Yaylı ve Gülçin Eroğlu, “Yerel Katılım Bağlamında Türkiye’de Kadın Temsili”, **International Journal of Science Culture and Sport (IntJSCS)**, 2015, s. 517.

⁷ Ahu Sumbas, **Demokrasi ve Kadın Temsili Çerçevesinde Yerel Siyasette Kadın Temsilcilerin Etki ve Katkıları: Türkiye’de 2009 Yerel Seçimlerinde Seçilen Kadın Belediye Başkanları Örneği**, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2012, ss.56-57

2.3. Araştırmanın Modeli

Bu çalışmada, nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. İnsanların kararlarını nasıl aldıklarını ve içinde buldukları durumu nasıl şekillendiklerini üzerinde durulmuştur. “Ne kadar” sorusu değil de “neden” sorusu nitel araştırmanın temelini oluşturmaktadır.⁸

Kadınların yaşadıkları süreçleri ve tecrübelerini daha iyi anlamak ve muhtarlık kavramıyla ilişkiyi yorumlamak için görüşme tekniği bu amaca en uygun yöntem olarak seçilmiştir.

Nitel Araştırma yöntemi anahtarlarından olan yorumlama, aktörlerin bakış açıları anlama ve öyküsel anlatım kullanılarak Manisa'daki Yunusemre ve Şehzade kadın muhtarlarıyla ayrıntılı ve derinlemesine görüşme sağlanmıştır. Muhtarların kendisini daha iyi ifade edebileceğine olanak verdiği için nitel araştırma yöntemi tercih edilmiştir.

Kadın muhtarlarımızla odak grup görüşmesi gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmada derinlemesine nitel bir bilgi edinebilmek için yarı yapılandırılmış sorularla görüşmeler yapılarak bilgiler toplanmıştır.

2.4. Çalışma Grubu

Çalışmanın amacı doğrultusunda çalışmanın evrenini Manisa ilinin Yunusemre ve Şehzadeler ilinde görev yapan kadın mahalle muhtarları oluşturmaktadır. Yunusemre ve Şehzadeler Kaymakamlığından ulaşılan verilere göre toplam 154 mahalle bulunmaktadır. Yunusemre ilçesinde bulunan 87 mahalleden toplam 6 kadın muhtar görev yapmaktadır. Şehzadeler ilçesinde ise 67 mahalle arasında 4 kadın muhtar görev yapmaktadır. Toplam 10 kadın muhtarın görev yaptığı ilçelerde 9 kadın muhtarla Celal Bayar Üniversitesinde odak görüşme yapılmıştır. Bir kadın muhtar da kişisel sebeplerden ötürü katılamamıştır. Yapılan görüşme boyunca kişisel bilgilerin korunacağı ve paylaşılmayacağı konusunda bilgi verilip onay alınmıştır.

2.5. Veri Toplama Araçları

Konunun dağılmasını önlemek ve zamanı verimli kullanmak amacıyla ve bilgilerin daha sistematik bir şekilde elde edebilmek için yapılan görüşmelerde yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Görüşme formunda yer alan demografik bilgilerle ve konunun amacına uygun olarak hazırlanmış sorularla derinlemesine bilgi elde etmek amaçlanmıştır.

Katılımcılar ile gerçekleştirilen görüşmelerde sorulan sorular şu şekildedir:

Soru 1: Muhtar olmaya nasıl karar verdiniz? Sizi hangi motivasyonlar bu sürece itti?

Soru 2: Nasıl bir adaylık süreci yaşadınız? Kadın olmanızın bu sürece nasıl bir etkisi oldu? Seçmenlerin size karşı bakış açısı nasıldı?

Soru 3: Görev süreniz boyunca nasıl bir muhtarlık deneyimi yaşadınız? Bir kadın olarak muhtarlığın zorlukları ve kolaylıkları nelerdir?

Soru 4: Yerel siyasette kadının yeri konusunda ne düşünüyorsunuz?

Soru 5: Kadın muhtar olarak hangi konuların daha çok üzerinde duruyorsunuz ve sebebi nedir?

Soru 6: Konuştuğumuz konular üzerinden sizce kadının yerel siyasete katılımının güçlenmesi için neler yapılmalıdır? Önerileriniz nelerdir?

2.6. Verilerin Toplanması

Odak görüşme için Celal Bayar Üniversitesi Dekanlık binasında görüşme yeri belirlenip toplam 9 kadın muhtarımızla görüşme sağlanmıştır. Toplam 2 saat süren toplantıda her bir kadın muhtarımıza 10'ar dakikalık süre verilmiştir.

Görüşmeye başlamadan önce her bir katılımcımıza araştırmanın amacı ve önemi hakkında bilgi verilmiştir. Bu çerçevede odak grup görüşmesi esnasında yapılan konuşmalar katılımcıların onayları alınarak ses kayıt cihazına kaydedilmiş ve katılımcılara kayıtların gizli kalacağı bilgisi verilmiştir. Görüşmeler herhangi bir yönlendirme olmadan yürütülmüş ve görüşme sonrası elde edilen kayıtların deşifresi Word ortamında yapılmıştır.

⁸ Ali Yıldırım ve Hasan Şimşek, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2005, s.48-65

2.7. Araştırmanın Bulguları

Alan araştırmamızın temel hedefi; kadının yerel siyasete katılımında mahalle muhtarlığının önemi ve işlevidir. Bu bağlamda katılımcılara toplam 6 soru sorularak cevaplar alınmıştır. Bu doğrultuda kadın mahalle muhtarlarının,

- Demografik özellikleri,
- Mahalle muhtarlığı sürecine nasıl başladıkları,
- Muhtar olmaya iten motivasyonları,
- Adaylık süresi boyunca seçmenlerin bakış açısı,
- Seçildikten sonra yaşanan zorluklar ve kolaylıklar,
- Yerel siyasette kadının yeriyile ilgili düşünceleri değerlendirilmiştir.

2014 yılında kadın muhtar sayısı ise 685 iken 30 Mart 2019 seçimlerinde yapılan yerel seçimlerde seçilen toplam kadın muhtar sayısı 1071'dir. Ayrıca Türkiye genelinde toplam muhtar sayısı ise 50.271'dir.⁹Yaşanılan bu artışı, oranlayacak olursak kadın muhtar sayısı toplam muhtar sayısının sadece yüzde 2.14'nü oluşturmaktadır. Yaşanılan gözle görülür bir artışa rağmen oldukça küçük bir oran olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bu çalışmada kadının yerel siyasete katılım konusundaki kararları ve muhtarlık süreçleri sorgulanmış ve Manisa ilindeki Yunusemre ve Şehzadeler ilçesindeki kadın muhtarlar örneklem grubu olarak seçilmiştir.

2.7.1. Kadın Mahalle Muhtarlıklarının Demografik Özellikleri

Tablo 3: Katılımcıların Demografik Bilgileri

Katılımcı	Yaş	Eğitim Düzeyi	Medeni Hali	Mahallede Oturduğu Süre	Dönem
M1	39	İlköğretim	Evli	17 Yıl	1.Dönemi
M2	53	Lise	Bekar	10 Yıl	1.Dönemi
M3	43	Lise	Evli	23 Yıl	1.Dönemi
M4	59	Lise	Evli	30 Yıl	3.Dönemi
M5	55	Lise	Evli	12 Yıl	2.Dönemi
M6	56	İlköğretim	Evli	20 Yıl	1.Dönemi
M7	48	Lise	Bekar	45 Yıl	2.Dönemi
M8	58	Lise	Evli	14 Yıl	1.Dönemi
M9	42	Lise	Evli	23 Yıl	2.Dönemi

Tablo 3'de demografik özellikler; yaş, eğitim düzeyi, medeni hali, mahallede oturduğu süre ve kaç dönem muhtarlık yaptığı bilgilerine yer verilerek altı bölümde çıkarım yapılmıştır. Tablo da yaş durumlarına bakıldığında 39-59 yaş arasında değişim göstermektedir. Medeni hal dağılımının da ise dokuz kadın muhtar arasında ikisi bekar geri kalanlarında evli olduğu görülmektedir.

Tablo 3'de eğitim dağılımı da görülmektedir. Muhtar seçilebilmek için bir eğitim düzeyi koşulu aranmamaktadır. 2972 sayılı kanuna göre, okuma yazma biliyor olması yeterlidir.¹⁰ Tabloda da eğitim durumuna bakıldığında iki ilköğretim, yedi lise mezunu muhtarın görev yaptığı görülmektedir. Tablo da mahallede oturdukları süre dağılımı görülmektedir. Muhtar olabilmek için mahallede en az altı ay oturuyor olmak koşulu yeterli görülmektedir.¹¹ Tablo 19'da görüldüğü gibi en az on yıl en çok kırk beş yıl arasında mahallede oturma süreleri vardır. Muhtarlık dönemlerinde ise beş kadın muhtarın 1.dönemi olduğu, üç kadın muhtarın 2. dönemi olduğu ve bir kadın muhtarında 3. dönemi olduğu görülmektedir. Yarısından fazlasının muhtarlıkta yeni olduğu görülmektedir.

⁹<https://ka-der.org.tr/kadin-muhtarlar-gunu-turkiyede-kadin-muhtar-orani-yuzde-2-14/> (04.03.2022)

¹⁰<https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2972.pdf> (15.03.2022)

¹¹<https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2972.pdf> (15.03.2022)

Tablo 3’de yer alığı üzere muhtarların çoğunun lise mezunu ve ilkokul mezunu olması ve mahalle de oturdukları süre 6 ayın üzerinde olması ve 18 yaşından büyük olmaları aday olmalarına engel teşkil etmemektedir.

2.7.2. Katılımcıların Muhtarlığı Tercih Etme Nedenleri

Katılımcıların muhtarlığı tercih etme nedenleri konusunda, ‘...zaten bu işi daha önceden yapıyorduk’, ‘yardım etmeyi seviyorum’, ‘bir kadının istediği bir şeyi başarabileceğini göstermek için muhtar oldum’, ‘kalıplaşmış düşünceleri yıkmak istiyorum.’ cümleleri ön plana çıkararak kadınların muhtar olma süreci başlamıştır.

Katılımcıların genel düşüncelerine göre uzun süredir oturdukları mahalleye fayda sağlamayı amaçlamak ve hizmet vermek, kimileri içinse sosyal bilinç oluşturmak ve kalıplaşmış düşüncelere mücadele etmek ve önyargıları kırabilmek ve kimi için de baba geleneğini devam ettirerek içinde bulunduğu durumu bir kadın gözüyle görmeyi ve görülmesini istemesi nedeniyle muhtarlığı tercih ettiğini belirtmişlerdir.

Verilen cevaplarda, zaten bu işlerin içinde oldukları ama işi resmiyete dökmek ve yasal ayağını oluşturmak için muhtar olmaya karar verdikleri görülmektedir. Mahalleye hizmet etmek ve yardıma ihtiyacı olan kişilerin sesi olabilmek adına muhtarlık kurumunu tercih edilmiş ve seçilen kadın muhtarların önemli roller üstlendiği görülmektedir.

2.7.3. Katılımcıların Adaylık Sürecinde Yaşadığı Durumlar ve Seçmenlerin Bakış Açısına İlişkin Bulgular

Muhtarların adaylık sürecinde yaşadıkları durumlarda daha çok, ‘Muhtar dediğin yaşlı olur algısı’, ‘medeni hal durumu’, ‘... aman o kadın kimmiş olmaz’, ‘Erkek muhtar olmalıydı.’, ‘Kadından muhtar mı olur?’, ‘konuşanlar çok oldu.’, ‘Aday olmam çok tepki aldı.’ cümleleri ön plana çıkmaktadır.

Muhtarlık seçimi boyunca kadın muhtarların erkeklerle kıyaslandığı ve seçim boyunca önlerindeki en büyük engel olan seçmenlerin düşünce yapılarıyla mücadele ettikleri görülmektedir.

Görüşlerden elde edilen çıkarımlara göre toplumun kadın muhtarları ilk başta tam olarak benimseyemediğini göstermektedir. Muhtarlık algısı geçmişe göre değişime uğramaya başlasa da hala zihinlerde mahallenin Mehmet amcası, Osman dayısı akla geldiği görülmüştür. Yaşanan bu cinsiyetçi tutumla kadınlar genellikle anne olmak, ev işiyle uğraşmak, daha naif olmak gibi toplum tarafinsan kendilerine biçilen rollerle eş tutulmaktadır. Bu da kadınların siyasetten uzak durmasına ve görünür olmamasına ve ilk başta tepkiyle karşılanmasına neden olmaktadır. Kadınların kabul görmek için çok çalıştıkları ve kapı kapı gezerek kendilerine yer bulmaya çalıştıkları gözlemlenmektedir.

2.7.4. Katılımcıların Görev Süresi Boyunca Yaşanılan Durumları Hakkında

Muhtarların görev süresi boyunca yaşadıkları durumları hakkında, ‘kadın kimliğimden dolayı bir zorluk yaşamadım.’ ‘sıkıntılı zamanlar yaşadı.’ ‘kadın muhtar olarak bir zorluk yaşamadım.’, ‘sen bizim baş tacımızsın’, ‘Herhangi bir sıkıntı yaşamadım.’, ‘dezavantajlarıyla karşılaşmadım.’ cümleleri ön plana çıkmaktadır.

Kadınların adaylık sürecinde yaşadığı önyargıların muhtar olduktan sonra az da olsa kırıldığı ve görev süreleri boyunca cinsiyetçi bir olayla karşılaşmadıkları aksine daha çok avantajlarını yaşadıklarını belirtmişlerdir.

Muhtarların iletişim becerileri sayesinde cinsiyetçi ayrımlara maruz kalmadıkları tatlı dil ve samimiyet özellikleri ile her sorunu çözdükleri görülüyor. Suç mahallerinde bile davranışların çekidüzen verildiği ve özel bilgilerin bile muhtara aktararak yakınlık kurulması bu iletişimi ne denli iyi kurduklarını göstermektedir.

2.7.5 Yerel Siyasette Kadının Yeri Konumu

Kadının Yerel siyasette konumu hakkında, ‘Kadınlar daha aktif rol almalar’, ‘Kadının yerel siyasette hak ettiği yerde olmadığını düşünüyorum’, ‘Hak etmediği yerde olduğunu düşünüyorum.’, ‘Pozitif ayrımcılık istiyoruz.’, ‘Kadının yerel siyasette hiç ağırlığı yok.’, ‘Yerel siyasetteki oranı çok düşük.’ cümleleri ön plana çıkmaktadır.

Katılımlarının hepsi kadının yerel siyasetteki oranının az olduğu ve arttırılması gerektiğini belirtmişlerdir. Katılımcıların vermiş oldukları cevaplardan yerel siyasette daha fazla kadının katılım sağlaması ve aktif rol oynaması gerektiği ve bunun içinde pozitif ayrımcılık istedikleri belirtmişlerdir.

Yerel siyasette kadının görünür olması gerektiğini ve bunu her anlamda destekleyen birimlerin olması bu konuda oldukça önem taşımaktadır. Özellikle siyasi partilerin kadın kollarının karar mekanizmalarında daha çok yer alması ve kadın adayları desteklemesi gerekmektedir. Kadın kollarından bahsederek, kadınların seçim kampanyalarında yer alarak partiye yardımcı oldukları ve kadınların da oylarını çekebilmek için kullanıldıkları ve bu nedenle görünür olsa da aslında siyasette etkisiz olduklarından bahsetmektedirler.

2.7.6. Kadın Muhtar Olarak Üzerinde Durulan Konular

Katılımcılarımızın üzerinde durduğu konular daha çok sosyal, güvenlik ve eğitim alanında yaptığı çalışmalar ön plana çıkmaktadır. Kadınların ve çocukların sosyal alanda bilinçlenmesi ve haklarını öğretmeleri, mahallelinin güvenliğinin sağlanması adına ışıklandırma sistemine dikkat edilmesi, maddi açıdan zorluk yaşayan bireyleri belirleyip destek sağlaması ve iş bulamayan bireylere destek olunması muhtarların üzerinde durduğu konulardandır.

2.7.7. Kadının Yerel Siyasete Katılımının Güçlenmesi için Öneriler

Katılımcılarımızın kadınların yerel siyasette katılımının güçlenmesi için önerileri arasında, ‘‘Eğitim’’, ‘‘etkin politikalar’’, ‘‘aile’’, ‘‘kota uygulaması’’, ‘‘istemek’’, ‘‘ekonomik bağımsızlık’’, ‘‘sosyal derneklere katılmalı’’ kavramları ön plana çıkmaktadır.

Katılımcıların verdikleri cevaplar doğrultusunda kadınların yerel siyasette katılımının yetersiz olduğu bunun için kadınların yerel siyasette aktif olarak rol alabilmesi için istekli olması ve bunun içinde kendisini geliştirmesi ve eğitim alanında desteklenmesi gerekmektedir. Kadının kamusal alanda aktif rol alabilmesi aile içindeki değerine de bağlı olduğu görülmektedir. Kadına değer verilen, saygı duyulan ve çalışma hayatında desteklenen kadın cinsiyetçi rolünden sıyrılıp bir birey olarak hareket ederek yerel siyasette aktif rol oynayabilir.

Kendini tanıma ve isteme kelimelerinin sıkça tekrarlandığı cevaplarda kadının yerel siyasette aktif rol almasını belirleyen iki kelime olarak görülebilir. Her ne kadar yasalar kadınlara destek verse de kadın istemedikçe, kendini tanımadıkça ve kendini geliştiremedikçe yerel siyasette yeterli katılım olamayacağıdır. En büyük gereksinim toplumun zihniyetindeki kadın düşüncesinin ancak kadının istemesi ve bunu başaracağına inanmasıyla olacağı anlaşılmaktadır.

SONUÇ

Bu araştırma Manisa ilinin mahalle muhtarlığı kurumunun kadınların siyasal katılımını gerçekleştirmesi rolü üzerinde durulması amaçlanmıştır. Farklı mahallelerden aday olup seçilen kadınların aday olma sebepleri, adaylık sürecinde ve muhtarlık görevini icra ettiklerinde karşılaştıkları olumlu ve olumsuz durumları üzerinde durularak benzer ya da farklı projeleri ortaya konmuş ve kadınların yerel siyasette katılımının artması için önerileri alınmıştır.

Mahalle kültürünün yaygın olduğu ülkemizde mahalle kavramı bir arada yaşayan insanların ilişkilerini ve biriktirdikleri anılarını paylaştıkları yerdir. Siyasi otoriteyi sağlayabilmek ve halkla olan ilişkilerini yakından sürdürebilmek için kurulan mahalle muhtarlıkları bir yerel yönetim birimi olmayıp merkezin bir uzantısı olarak görülmektedir.

Mahalle muhtarlıklarının kadın ve yerel arasındaki bağlantı işlenerek hazırlanan bu çalışmada muhtarlık teşkilatının siyasi temele dayanmaması ve mahallenin seçtiği kişinin göreve gelmesi ve daha kolay ulaşabilirdik düzeyinde olması kadın adaylar için önemli bir noktadır.

Zamanla varlığı kaldırılan ve sonra tekrardan yürürlüğe girilen muhtarlık kurumu varlığı tam olarak anlaşılacağı görülmektedir. Günümüz teknolojisiyle birçok uygulamanın online olması ve internet üzerinden halledilmesi bu kurumun etkinliğini azalttığı söylene bile hiçbir şeyin insan ilişkilerinin yerini tutamayacağını ve ruhuna dokunamayacağı açıktır. Özellikle kadınların sadece kamusal işleriyle değil özel işleriyle de yardım istemesi, çocukların kadın muhtarları örnek olması ve halkla iletişimin kolay olması herhangi bir kurum özelliğinden farklılaşarak önemi ortaya çıkarır.

KAYNAKÇA

Altındağ, Aytunç. **Türkiye’de Kadın**, Alfa Yayınları, İstanbul, 2004

Kaşıkkırık, Ayşe ve Diğerleri, **”2019 Yerel Seçimlerine Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Perspektifinden Bakmak”**, Kadın Adayları Destekleme Derneği Yayınları,2020
Sezgin Sezgin.”Yerel Siyasette Kadın Temsili:31 Mart 2019 Yerel Seçimleri:Kırklareli İli Örneğinde Bir Değerlendirme”,**Trakya Üniversitesi İİBF E-Dergi**,Cilt:8,Sayı:2
Topçuoğlu, Orhan. **”Cumhuriyet Döneminde Olaylarda ve Mesleklerde Basınıımızda Yer Alan Kadınlar”**,Demirci Oğlu Matbaa, Ankara, 1984.

Yaylı, Hasan ve Gülçin Eroğlu, “Yerel Katılım Bağlamında Türkiye’de Kadın Temsili”, **International Journal of Science Culture and Sport (IntJSCS)**, ISSN : 2148-1148, 2015, ss.504-524

Yıldırım, Ali ve Hasan Şimşek. **Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri**, Seçkin Yayıncılık , Ankara, 2005

Sumbas, Ahu. **”Demokrasi ve Kadın Temsili Çerçevesinde Yerel Siyasette Kadın Temsilcilerin Etki ve Katkıları: Türkiye’de 2009 Yerel Seçimlerinde Seçilen Kadın Belediye Başkanları Örneği”**,(Yüksek Lisans Tezi) Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2012

<https://ka-der.org.tr/kadin-muhtarlar-gunu-turkiyede-kadin-muhtar-orani-yuzde-2-14/> (04.03.2022)

<https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2972.pdf> (15.03.2022)

<https://www.evrensel.net/haber/397229/turkiyedeki-muhtarlarin-sadece-yuzde-2-14u-kadin> (08.01.2022)

KIRSALDA ANNELER VE KIZLARI - KUŞAKLAR ARASINDA ATAERKİLLİĞİN GÖRÜNÜMÜ

Kadriye SEMERCİ ÖZKAN
Manisa Celal Bayar Üniversitesi, Türkiye
kadriyesmrc@gmail.com

Derya ŞAŞMAN KAYLI
Manisa Celal Bayar Üniversitesi, Türkiye
dsasmankayli@gmail.com

ÖZET

Çalışmanın amacı, kırsalda yaşayan kadınların kadınlık ve erkeklik kimliklerinin kurgulanmasında hâkim olan ataerkil kültürün kuşaklar arası aktarımını kadınların söylemleri üzerinden açığa çıkarmak, söylemlere ilişkin benzerlikleri ve farklılıkları anlamaktır. Bu çerçevede çalışmanın araştırma boyutunda; ilgili literatür taranarak hazırlanan yarı yapılandırılmış form doğrultusunda derinlemesine görüşme tekniğiyle veriler toplanmış, verilerin analizinde feminist metodolojiden yararlanılmıştır. İki aşamalı olarak tasarlanan saha araştırmasının ilk aşamasında kadınların sosyo-demografik yapılarına ait veriler “Sosyo-Demografik Görüşme Formu”, ikinci aşamasında kadınlara ait veriler ise “Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu” aracılığıyla elde edilmiştir. Araştırmada maksimum çeşitlilik ilkesiyle kartopu örneklem yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın örneklemi oluşturan; Manisa'nın Akhisar ilçesinin Karaköy Mahallesi'nde yaşayan anneler ve kızları olarak 1. kuşaktan 8 kadın, 2. kuşaktan 8 kadın olmak üzere toplam 16 kadın ile yapılan derinlemesine görüşmeler sonucunda ana temalar ve alt temalar oluşturularak tematik analiz gerçekleştirilmiştir. İki farklı grupla gerçekleştirilen çalışmada annelerden oluşan birinci kuşak kadınlar A1, A2,..., A8 olarak, annelerin evli kızlarından oluşan ikinci kuşak kadınlar ise K1, K2, ...K8 olarak kodlanmıştır.

Araştırmanın bulgularında; evlilik, aile içi şiddet, anne ve baba rollerine dair algı, kadınların bakış açılarından kadın bedeni ve kadınların mekanları kullanma biçimlerine yönelik kuşaklar arası farklılaşmaların yer aldığını gösteren bulgulara ulaşılmıştır. 1. kuşaktan 2. kuşağa doğru çalışmanın eğitim temasında farklılaşmaların yer aldığı, kadınların eğitim seviyelerinin yükselmesiyle birlikte ev dışı alanı kullanma biçimlerinde otonomi sahibi oldukları ve anne-baba rollerine ilişkin eşitlikçi yaklaşımlar benimsedikleri görülmüştür. Evliliğin, her iki kuşak kadınlar tarafından toplumsal yaşamda kimlik kazanmanın vazgeçilmez bir gerçeği olarak görüldüğünün saptandığı çalışmada, kadınları baskı altında tutan toplumsal normların, erken yaşta evlilik oranlarını yükselttiği saptanmıştır. 1. kuşak ve 2. kuşak kadınların eril şiddeti meşrulaştırmaya yönelik ifadelerin ortak olduğunun görüldüğü çalışmada, sosyo-ekonomik şartların, şehir merkezine uzaklıkla birlikte sağlık kuruluşlarına erişimindeki güçlüklerin, eril ideolojinin kadın bedeni üzerindeki tahakkümünün ve dini değerlere bağlı kadercilik yaklaşımların kadınların doğum kontrol yöntemlerine yönelik tutumlarını etkilediği görülmüştür. 2. kuşaktan kadınların ev dışı alanı kullanma biçimlerinde izin alma ile haber verme arasında bir fark olduğuna yönelik vurguları, 2. kuşağın hareket alanını belirleyici olanın kadının kendisi olması, izin alarak erkeğe tabi olduğu denetim alanından kurtuluşu, 2. kuşak kadınlarda okullaşma oranlarının ve ücretli bir işte çalışma oranlarının 1. kuşağa göre daha yüksek olmasıyla ilişkili olduğu saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Ataerkillik, Kırsal Alan, Toplumsal Cinsiyet Roller, Karaköy Mahallesi, Kadınlık ve Erkeklik Kimliği, Kuşaklararası Aktarım

MOTHERS AND DAUGHTERS IN THE RURAL - THE APPEARANCE OF PATRIARCHY BETWEEN GENERATIONS

ABSTRACT

The aim of the study is to decipher the generational transmission of the patriarchal culture prevailing in the construction of the identities of femininity and masculinity of rural women through women's discourses and to understand the similarities and differences related to the discourses. In this context, in the research dimension of

the study; data were collected by in-depth interview technique in accordance with the semi-structured form prepared by scanning the relevant literature, and feminist methodology was used in the analysis of the data. In the study, the effect of patriarchy on the definition and transformation of identities of femininity and masculinity and on the experiences between generations was revealed, and the findings of the study were analyzed within the framework of thematic analysis. As a result of the research, in the discourses of the 1st generation and 2nd generation women living in Karaköy Neighborhood; findings showing that there are intergenerational differences in the theme of the female body, motherhood and fatherhood role and social mobility have been reached.

Keywords: Patriarchy, Rural Area, Gender Roles, Karaköy Neighborhood, Femininity and Masculinity Identity, Intergenerational Transfer

Giriş
Ataerkil değer yargıları geleneksel cinsiyet rollerini güçlendirdiği ve kadının kendini gerçekleştirmesini, kendi hayatı üzerinde inisiyatif almasını zorlaştırdığı için önemli bir sorun alanı olarak karşımıza çıkmaktadır. Kırsalda kadınların karşı karşıya kaldığı sorunların temelinde ataerkil değerler ve toplumsal cinsiyete dayalı ayrımcılığın sonuçları olan eşitsizlikler yer almaktadır. Kırsalda egemen olan ataerkil değerler; kadınların ihtiyaçlarının karşılanmasına yönelik eşitsizlikler, kadının emeğinin değersizleştirilmesi ve kendi bedeni üzerindeki kontrolünün, sağlık ve eğitim olanaklarına erişim imkanlarının zayıflığına yol açmaktadır (Umay Ülker, 2013, s.3).

Ailenin sınırlı ekonomik kaynaklara sahip olması ve bu kaynakların hanenin ihtiyaç önceliklerine göre kullanılması zorunluluğu, geleneksel değerler etrafında inşa edilen ataerkil toplumsal normlar, iç göçlere dayalı sosyal hareketliliğin yoğunluğu ve buna bağlı ortaya çıkan düzensiz kentleşme ile oluşan toplumsal ve kültürel istikrarsızlıklar, eğitim alanındaki eşitsizliklerin nedenleri arasında yer almaktadır (Gönen ve Özmete, 2002). Köy-kent ayrımına dayanan coğrafi etkenler, ataerkil aile yapısı, nüfus yapısı, etnik gruplara yönelik ayrımcılık, din ve dil ayrımı gibi sosyal etkenler, ailenin sosyo-ekonomik düzeyi ve devlet kaynaklarının sınırlılığı gibi ekonomik etkenler eğitimde fırsat eşitliğinin önündeki engeller olarak açıklanmaktadır. Ülkelerde kaynakların eşitsiz dağılımında dezavantajlı olan bölgelerin daha çok kırsal alanlar olduğu görülmektedir. (Çakır, 2008; Kara, 2015; Yavuz, 2015).

Ataerkil değerlerin egemen olduğu kırsal toplum yapısında, kadınların tarımsal üretimde, kırsal kalkınmanın sürdürülebilirliğinde önemli bir rol üstlenmelerine ve emek-yoğun işlerde çalışmalarına rağmen eğitim ve sağlık hizmetlerinden yeterince yararlanamadıkları anlaşılmaktadır. Kırsal kadını geleneksel yapısı ve kırsala özgü uğraşı biçimi nedeni ile kentli kadına göre farklılıklar göstermektedir (Gökdemir ve Ergün, 2012: 71-72). Kırsalda yaşayan kadınlar temizlik, çocuk bakımı, ekmek yapma, yakacak temini, gıda ve beslenme gibi ev işleri ile birlikte tarımsal ve hayvansal üretime, tarım dışı ücretli işçilik ve pazarlama faaliyetlerine katılımında bulunmaktadır (Ulusal Eylem Planı, 2012; Umay Ülker, 2013; Özmete, 2012). Kırsalda cinsiyet rollerine dayalı iş bölümüne dayalı farklılaşmalar olmasına rağmen, henüz kadının statüsünün ikinci derecede olduğu görülmektedir (Peker ve Kubar, 2012: 177-178). Çalışmalar göstermektedir ki, nesiller arası eşitlik hâkim toplumsal cinsiyet ilişkilerinin altında yatan toplumsal nedenlere değinmeden ve bunları ortadan kaldırmadan gerçekleştirememektedir (Warth ve Koparanova 2012: 5'ten aktaran Kasap, 2019 :29). Kadınlar hakkında pek çok araştırma yapılmasına karşın, kentli kadınlara göre ataerkilliğin kadınlar üzerinde yarattığı baskıyla birlikte ayrımcı uygulamaların dezavantajlarını daha çok deneyimleyen kırsal kadınına yönelik yapılan araştırmaların sayısı oldukça sınırlı olduğu görülmektedir.

Kırsalda egemen olan, kadınlık ve erkeklik kimliklerinin inşasını ve kuşaklar arası aktarım sürecini belirleyen ataerkil değerler, kadını ve erkeği iki kutba yerleştiren dikotomik ilişkiler ağı üzerinden kadının ve erkeğin var oluşuna ilişkin anlam ve söylem dünyası kurgulayarak kadının deneyimlerine ve söylemlerine var oluş kazandırmaktadır. Toplumsal dönemlerin içinde bulunduğu tarihsel koşullar, bireyleri etkileyerek yaşamlarını ve kimliklerini inşa etmektedir. Tarihsel süreçlerin kendine özgü koşulları, kuşaklar arasında farklılaşmalara neden olmakta, toplumsal cinsiyet rolleri çerçevesinde her kuşak kendi döneminin koşullarına göre cinsiyet rollerini şekillendirmektedir. (Özkan, 2014: 12-42). Literatürde yer alan araştırmaların ortaya koyduğu argümanlardan hareketle çalışmanın amacı; gündelik yaşamın kurgulanmasında, ev içinde ve kamusal alanda ilişkilerin

sürdürülmesinde belirleyici ve yönlendirici olan ataerkil söylemler ile kadınlık ve erkeklik kimliklerinin tanımlanması, dönüştürülmesi ve kuşaklar arasındaki deneyimlerle ilişkiyi anlayabilmektir.

“Kırsal Alanda Yaşayan Kadınların Söylemleri Üzerinden Kadınlık Kimliklerinin Kuruluşunun Ve Dönüşümünün Analizi-Manisa İli Akhisar İlçesi Karaköy Mahallesi Örneği” isimli çalışmadan elde edilen verilerin, ataerkilliğin kırsalda yaşayan kadınlar üzerindeki etkilerini, kadınların ataerkiyle mücadele stratejilerini, kuşaklar arası kadınlık ve erkeklik kimliklerinin aktarımında rol oynayan toplumsal faktörleri anlamaya yardımcı olacağı, kırsal kadınının sorunlarını ve ihtiyaçlarını görünür kılacağı, toplumsal cinsiyete dayalı eşitsizliklerin giderilmesine yönelik kırsala özgü toplumsal politikaların oluşturulmasına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Yöntem

Nitel araştırma yöntemi ile gerçekleştirilen bu çalışmada, kırsalda yaşayan kadınlık ve erkeklik kimliklerinin kuşaklar arası aktarımını incelemek üzere feminist teori yaklaşımı kullanılmıştır. İki aşamalı olarak tasarlanan saha araştırmasının ilk aşamasında kadınların sosyo-demografik yapılarına ait veriler “Sosyo-Demografik Görüşme Formu”, ikinci aşamasında kadınlara ait veriler ise “Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu” aracılığıyla elde edilmiştir.

Araştırmada maksimum çeşitlilik ilkesiyle kartopu örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın örneklemi, 1. kuşak ve 2. kuşak katılımcılar olarak belirlenmiş, 1. kuşağın ve 2. kuşağın belirlenmesinde kadın katılımcıların anneler ve kızları olmaları dikkate alınmış, 1. kuşak kadın katılımcıların anneleri ve 2. kuşak kadın katılımcıların kızları olmak üzere iki gruba ayrılmıştır. Araştırmanın örneklemi, Manisa'nın Akhisar ilçesinin Karaköy Mahallesi'nde yaşayan anneler ve kızları olmak üzere 1. kuşaktan 8 kadın, 2. kuşaktan 8 kadın olmak üzere toplam 16 kadından oluşmaktadır. Verilerin analizi iki aşamada gerçekleşmiştir. İlk olarak sosyo-demografik değişkenlerin betimsel analizi yapılmış, ikinci aşamada ses kayıt cihazındaki görüşmeler yazıya aktararak deşifre edildikten sonra veriler gruplandırılarak organize edilmiştir. Deşifre edilen görüşmeler tekrar tekrar okunarak temalar oluşturulmuş ve her temaya bağlı tanımlanan alt temalarla tematik analiz gerçekleştirilmiştir.

Bulgular

Verilerin analizi iki aşamada gerçekleşmiştir. İlk olarak sosyo-demografik değişkenlerin betimsel analizi yapılmış, sonrasında ana temalar ve alt temalar oluşturularak tematik analiz gerçekleştirilmiştir.

1.kuşak ve 2.kuşak kadınların sosyo-demografik özellikleri tespit edilen 50 soruluk görüşme formunun verileri; 1.kuşak kadınların yaşları 48-86 yaşları arasında, 2.kuşak kadınların ise 29 ile 51 yaş arasında değiştiğini göstermektedir. Okullaşma oranları iki grup arasında farklılaşmakta, 1. kuşakta okur-yazar olmayan kadınların oranı yüksekken, 2. kuşak kadınlarda ilköğretim ve ortaokul mezunu kadınların olduğu dolayısıyla kuşaklar arasında okullaşma oranlarının artışın olduğu görülmektedir. Bir diğer önemli farklılık da iki grup kadın arasındaki çocuk sayılarıdır. 1.kuşak kadınların 1 ile 5 çocuk arasında değişen çocuk sayısına sahip oldukları, 2.kuşak kadınların sahip olduğu çocuk sayısının maksimum 3, minimum 1 olduğu saptanmıştır. Sigortalı bir işte çalışma örneği 1. kuşak kadınlarda mevcut değilken, 2. kuşak kadınların bireysel gelirlerini elde ettikleri istihdam alanlarında yer aldıkları görülmektedir. İki farklı grupta gerçekleştirilen çalışmada annelerden oluşan birinci kuşak kadınlar A1, A2,..., A8 olarak, annelerin evli kızlarından oluşan ikinci kuşak kadınlar ise K1, K2, ...K8 olarak kodlanmıştır (Tablo 1, Tablo 2).

Karaköy Mahallesi'nde yaşayan 1. kuşaktan 8 kadın, 2. kuşaktan 8 kadın olmak üzere toplam 16 kadın ile yapılan derinlemesine görüşmeler sonucunda ana temalar ve alt temalar oluşturularak tematik analiz gerçekleştirilmiştir. Evlilik, aile içi şiddet, kadınlık ve erkeklik rollerine dair algı, kadınların bedenlerini deneyimleme durumları ve ev dışı alanı kullanma biçimleri temalarına yönelik kuşaklar arası farklılaşmaların yer aldığını gösteren bulgulara ulaşılmıştır. (Tablo 1)

Tablo 1: Tema ve Alt Temalar Tablosu

Ana Temalar	Alt Temalar
1.Tema: Kadın ve Evlilik	Görücü Usulü Evlenme
	Kaçarak Evlenme

	Kadının Rızasıyla Evlilik
	Çocuk Yaşta Evlilik
	İdeal Evlilik Yaşı
	Eğitim Alamadığı İçin Pişmanlık
2.Tema: Aile İçi Şiddet	Eril Şiddetin Meşruluğu
	Şiddete İlişkin Anlamlandırmalar
3.Tema: Kadınların, Kadınlık ve Erkeklik Rollerine Dair Algısı	Annelik Rolü
	Babalık Rolü
4.Tema: Kadınların Bedenlerini Deneyimleme Durumları	Üreme Sağlığıyla Bilgiye Erişim
	Kadın Bedenine Yüklenen Anlam
	Çocuğa Atfedilen Anlam
5.Tema: Kadınların Ev Dışı Alanı Kullanma Biçimleri	Eşten İzin Almak
	Eşe Haber Vermek

Kuşaklararası Evliliğe İlişkin Kadın Söylemleri

1.kuşak ve 2. kuşak kadın katılımcıların evliliğe ilişkin söylemlerinde “kaçarak evlenme” ve “çocuk yaşta evlilik” alt temalarının sıkça vurgulandığı görülmektedir. 1. kuşak kadınlar ifadelerinde kaçarak evlenmeyi sevgiyle ilişkilendirirken 2. kuşak kadınlar kaçarak evlenmeyi tercih etmelerinde, evlenmenin aile denetiminden kurtulmanın bir yolu olarak görülmesinin ve babanın onayının olmamasının etkili olduğunu ifade etmişlerdir.

“Sevgili olarak biz dört yıl görüştüğümüzden sonra aileler istemeye geldi karşı taraf. Babam vermeyince biz kaçtık. Düğün sonradan yapıldı. Ben ortaokulu çıktığıktan sonra okumadım zaten. Babam zaten karşıydı köylü olduğu için köy çocuğu olduğu için. Annem zaten benden yanaydı da. Ama annelerin pek etkisi olmuyor böyle konularda. Babam olmaz deyince biz de oldurduk. Şükür yok bir sorunumuz şimdilik bakalım” (K1, 42, Ev Hanımı).

1.kuşak kadınlarda görücü usulü evliliğin kuşaklar arası aktarımına ilişkin örnekler yer almakla birlikte rızaya dayalı evliliğin kuşaklar arası devamlılığına dair söylemler de yer almaktadır. 1.kuşak kadınların kadının rızasıyla sonuçlanan evliliği, yoksulluk nedeniyle zor bir süreç olarak tanımladıkları, evlilik ile yoksulluğu ilişkilendirdikleri görülmüştür. 1. ve 2. kuşak kadınlar, sevgiyi kadının kendi rızasıyla evliliğinin gerekçesi olarak gördüklerini ve kadınların evlilik kararlarında aile büyüklerinin de etkisinin olduğunu ifade etmişlerdir.

“Dünürücü, aracı vardı. Evveli öyleydi. Göstermediler bizi. Dünürücüler geliyorlar. İstiyor. Anan baban da gayrı şeye gelirse, senin fikrini alıyor.” (A4, 65, Çiftçi ve Ev Hanımı)

“Anne-babalar aldı. Daha önce öyleydi mesela köy yerlerde. Kızlara soruluyordu ama daha önce anne babalar mesela karar veriyordu. Şöyle bir şey eşimin ailesi beni beğenmiş oradan annem ve babama çıtlatmış mesela annesi. O da babama çıtlatıyor tabi. Uygun buluyorlar. Sonra oldu işte nasip.” (K4, 51, Çiftçi)

1. kuşak kadınlar çocuk yaşta evlilik ile ilgili pişmanlıklarını dile getirmekte, ebeveynlerinin evinden erken ayrılışına neden olan evliliklerin sonucunda yaşadıkları üzüntüyü vurgulamaktadırlar.

“Çok küçük everdiler bizi. Anamın evinde ne bir çay pişirdim ne bir çorba pişirdim ne bir kaya pişirdim. O kadar küçüktüm. 14-15 o aradaydım işte” (A8, 72, Ev Hanımı).

2. kuşaktan kadın katılımcı K2'nin ifadeleri kadınların toplumsal normların etrafında şekillenen erken yaşta evliliğe ilişkin pişmanlığını ortaya koymaktadır.

“Okumamayı ben kendim istedim ama sonraki aklım olsaydı okurdum, şu an okumadığıma pişmanım yani” (K2, 29, İşçi)

Kırsalda yaşayan 1. kuşak kadınlar, ataerkilliğin şekillendirdiği toplumsal koşulların etkisini vurgulayarak kendi kuşağında kadının eşini seçme şansının olmadığını ifade etmektedir.

Görücü usulü. Nerden bulcan ki sevcen. Telefon yok şey yok. Annem babam istedi (A1, 72, Çiftçi).

Anneler ve kızları, ideal evlilik yaşı hakkında ortak söylemlere sahiptir. Evlenme yaşı olarak 20-25 yaş arasının uygun olduğunu, evliliğin önkoşullarının ve aşamalarının, toplumsal normlara göre belirlendiğini ifade eden kadınlar, evlilik yaşının, kadınların evlilik kurma biçimlerini ve aile üyeleri arasındaki ilişkilerin yönetimindeki rollerini, kayınvalide-gelin arasındaki iletişimi etkileyen bir faktör olarak tanımlamaktadırlar:

“17 yaşında evlendim ben. Erken ama napcan. 20'yi geçmeli yine...” (A4, 65, Çiftçi ve Ev Hanımı).

“21 evlenme yaşı. Aslında 21-22 yaş tam zamanı bence. 23 falan. Ama bence şöyle bir şey var. Eğer bir hedefin varsa, çalışıyorsan, okuyorsan evliliği ertelemek gerekir diye düşünüyorum yani” (K2, 29, İşçi).

Aile İçi Şiddet

Araştırmada kadınların söylemlerinde tespit edilen aile içi şiddet teması; eril şiddeti meşrulaştıran söylemler ve şiddete ilişkin anlamlandırmalar araştırmanın çarpıcı bulgularından biridir. 1. kuşak kadınlar sözlü şiddeti, şiddet olarak tanımlanmamakta ve şiddet evin “doğal” hali olarak görmektedir:

“Olmaz mı şiddet ev hali bu kızım. Babam huysuzdu. Vurmuyordu ama bağırtıveriyordu çığırıveriyordu” (A8, 72, Ev Hanımı).

Evlilikle birlikte kadınların kurduğu ailede olduğu gibi içine doğduğu hanede de şiddete tanık olduklarına dair ifadeler, 1.kuşak kadınlarda aile içi şiddetin kuşaklar arası aktarılan bir olgu olduğuna işaret etmekte ve “evlatlar uğruna katlanılan şiddet”, “erkeğe duyulan sevgi ve saygı nedeniyle sessiz kalınan şiddet” gibi gerekçelere dayandırarak ifade ettikleri aile şiddeti meşrulaştıran söylemlerin varlığını koruduğu anlaşılmaktadır.

“Olsa da (şiddet) ehemmiyeti yok kuzum. Ben severek, kocamı çok saydım, sevdim. Saygım, sevgim sonsuzdur üstünde. Olsa da sesimi çıkarmadım. Çıkarsan napcan kızım. Ayrılсан çocukların var” (A4, 65, Çiftçi ve Ev Hanımı).

“Yapıyor bir şeye kızdı mı tokat kaldırır hemen yapıştırır. Hep öyleydi. Alır zaten eline bir şey bırakmaz ki. Para vermez.” (A1, 72, Çiftçi)

“Tabi tabi anacım oluyor. Benim ona olmadı ama onun bana oldu şiddeti. Azıcık dış ayaklı oldu. Babam anneme yapardı öyle. Kızdı mı yapar kızmadı mı yapmaz.” (A7, 86, Ev Hanımı)

Anne-Kız Kuşağında Anne-Baba Roller

Araştırmamızın bulgularında yer alan kadınların, kadınlık ve erkeklik rollerine dair algılarını içeren söylemlerde 1. kuşak kadınlar, erkek egemenliğin en belirgin unsuru olan aile içi iş bölümünde erkeğin ailenin geçimini sağladığı, kadının ise ev işleri ve çocuk bakımı ile ilgilendiği ataerkil örüntüye ait ifadelerden biri olan kadın olmayı anne olmak olarak tanımlayan özcü bakış açısına vurgu yapmaktadır. 1.kuşaktan ve 2. kuşaktan kadınlar, anne olmayı doğurmak, büyütme, baba ile çocuklar arasındaki ilişkiye köprü olmak, babanın değişken varlığını ve aile içindeki ilişkileri dengede tutmak ile eşdeğer görmektedir. Kadın olmayı anne olmak olarak tanımlayan özcü bakış açısına her iki kuşağın da sahip olduğu görülmektedir. Çocuğuyla özdeşleşme, çocuğa bağlılık duyma kadının hem annelik hem de kadınlık kimliğini belirleyen kavramlardır. Bu özdeşleşme, kadını yalnızca annelik tanımının içine hapseden, özerk bir var oluşundan söz edilemeyen ideal kadınlık kimliğine işaret etmektedir.

“Anne olmak daha başka. Olmasa eksikliğini hissederdim. Anne olmak daha değerli kadın olmaktan” (A5, 54, Çiftçi).

“Anne olmak daha zevkli bir şey. Şimdi çocuklar geldi mi bak annem diye sarılırlar ederler sen de gururlanıyon tabi.” (A4, 65, Çiftçi ve Ev Hanımı)

“Analık başka bir şey tabi. Baba olmadığımız için bilmiyoz ama ana olmak çocuğun hasta görsen için yanyor mesela üzgün görsen için yanyor. Ana olmak bambaşka bir şey. Herhalde anne olmasam hissedilirdi. İnsan anne duygusu başka bir şey tatcak onu yani insan. Kadın olarak annelik duygusunu tatmak lazım yaşamak lazım. Baba olunca baba hissediyor babalık duygusunu.” (K7, 62, Çiftçi)

1. kuşak ve 2. kuşak kadınların anlatılarında babalık modelinden beklentilerin, toplumsal cinsiyet rollerinden, ataerkilliğin inşa ettiği erkeklik kimliğinden bağımsız olmadığı görülmektedir. Babanın kalitesi, prestiji ve iyiliği, başka her türlü yükümlülüğünün üstünde, daha çok ailesini geçindirebilme yeteneğiyle ölçülmektedir.

“İyi baba iyi. Şimdi bir şey diyemem. Desem bir de günah olur. Geldik mi gittik mi paran var mı diye soruyor bana daha ne yapsın öyle değil mi?” (A7, 86, Ev Hanımı).

“Babam iyi bir babaydı. Ben hiç babamın evinde yokluk görmedim, üzüntü görmedim. Ne bileyim maddi manevi hiç sıkıntı görmedim babamın evinde. Babam dedeyi çalıştırıyordu o zaman. Bizim dedemiz var ya. Mesela kasaptı hiç ete süte bizim ihtiyacımız yoktu yani. Dolap doluydu. Yokluk yoktu yani. Kahve çalıştırıyordu. Evin altı bizim kahveydi. Dede çalıştırıyordu. Tütün yapıyorduk işimiz çoktu ama aşımızda çoktu yani.” (K4, 51, Çiftçi)

Aile rahatını sağlayan, besleyen iyi baba imajı kadınların ifadelerinde sıkça dile getirilmektedir. Baba bütün kazancını düzenli olarak ailesine getirmek için kendini ne kadar harap ederse, o kadar takdir görmektedir. Çocukların ve evin, baba için ikinci sınıf bir uğraş olduğu vurgulanmaktadır (Badinter, 237, Annelik Sevgisi).

“Evet babam çok iyiydi bize. Benim şey böyle bizim hiç incinmezdi. Fakirdi ama. Tarlaya gider çalışırdı bizim isteklerimizi alırdı. Annem söylerdi gider alırdı. Babamızdan hiç şikayetçi değildim babam çok iyiydi. İyi bir eşti babam çok iyi bir insandı. Benim eşim iyi. Çok ileri bakınca öyle kötü bir alışkanlığı yok, içkisi yok, şiyi yok. İyi bize göre iyi mesela.” (A2, 48, Çiftçi)

2. kuşak kadınların babalık rolünü tanımlama biçimleri 1. kuşağa göre farklılaşmaktadır. 2. kuşaktan kadın katılımcımız K2 ve K7, iyi bir babanın çocukların bakımıyla ilgilenen baba olduğuna işaret ettiği, çocuk bakımında babanın rolünün, kadınları çocuk bakımında destekleyici bir rol olarak tanımlandığı görülmektedir.

“Çocukların bakımında da eşim hep destek oluyor. Kendisi de meraklı zaten ondan da kaynaklanıyor” (K2, 29, İşçi).

“Babam iyi bir eş, iyi bir babaydı. Gözümde iyiydi yani. Eşim iyi bir eş, iyi bir baba. En azından çocuğuna bakıyor ilgileniyor.” (K7, 62, Çiftçi)

Annelerin ve Kızlarının Bedenlerini Deneyimleme Durumları

Kadınların bedenlerini deneyimleme durumları teması altında yer alan alt temalara ilişkin 1.kuşak ve 2.kuşak kadınların söylemlerinde benzerliklerin ve farklılıkların olduğu; kadın sağlığı ve aile planlaması konularında görülen bilgi eksikliği, kaliteli hizmetlere erişimin yetersiz olması ve seçeneklerin sınırlı olması, kadınların doğum kontrol yöntemlerini kullanmaya yönelik davranışlarını ve doğum yöntemlerini etkilediği görülmektedir.

“Hiç ben kullanmadım. En çok eşim de öyle çok şey kullanmadı. Hiç ne öyle hap içtim ne spiral takıldı hiç öyle bir şey görmedim.” (A6, 60, Çiftçi)

“Biz bilmiyoduk ilaç. Hiç biz öyle şey görmedik. Üç tane çocuk oldu ne hastaneye gittim ne şey ettim. Hepsini evde doğurdum...” (A8, 72, Ev Hanımı).

“Birlikte karar verdik eşimle istedik ikisi de isteyerek oldu, planlayarak. Az çok biliyorsun. Zaten sağlık ocağında da ebeler bilgilendiriyor ya. E ondan sonra hamile kaldığını da öğrenince zaten doktor kontrolünde oluyorsun.” (K2, 29, İşçi)

“Çocuk sahibi olmaya evlenince karar verdim, hemen. Hiç durmadık. Çocuk kendi isteğimle oldu.” (K5, 35, Ev Hanımı ve Temizliğe Gidiyor)

Yalnızca 1. kuşağın anlatılarında yer alan istenmeyen hamilelik alt temasına ait ifadeler, kadınların doğum kontrol yöntemlerine dair bilgiye sahip olmadıklarını ya da kullanmadıklarını, kadınların dini değerler nedeniyle hamile kalsalar dahi çocuk aldırmadıklarını göstermektedir.

1. kuşak kadınların söylemlerinde kırsalın sosyo-ekonomik yapısının, şehir merkezine uzaklıkla birlikte sağlık kuruluşlarına erişimindeki güçlüğü kadınların doğum kontrol yöntemlerine yönelik tutumlarını ve davranışlarını etkilediği görülmektedir. Kadınların ifadelerinde aile planlaması yöntemi kullanılması ve hizmetin yaygınlaştırılmasını engelleyen, güçlü kültürel öğeler içeren kırsalın toplumsal yapısının, aile içi ilişkilerdeki otoriter ve ataerkil yapı bütün konularda olduğu gibi aile planlaması yöntemi kullanma konusunda da erkeğin onayının alınmasını zorunlu kıldığı yer almıştır. Kadınların, kadın sağlığı ve aile planlaması konularında görülen bilgi eksikliği, kaliteli hizmetlere erişimin yetersiz olması ve seçeneklerin sınırlı olması, kadınların doğum kontrol yöntemlerini kullanmaya yönelik davranışlarını ve doğum yöntemlerini etkilediği görülmektedir.

“Hiç karar vermedik biz. Ben bir kirlendiydim işte evlendikten sonra ondan sonra olmadıydı benim ay başım. Kayınvalideye sordum anne benim ay başı olmadı ya dedim. Hamilesindir kızım dedi. Sağlık ocağına gittim. Sağlık ocağı dedi iki haftalık mı dedi üç haftalık mı dedi sen hamilesin dedi. Ondan sonra ölen çocuk öyle oldu.” (A2, 48, Çiftçi)

“İstemedik hamilelik oldu. Napcan bilemeyince. Aldırmadık da düşürmedik de kızım. Günah diye aldırmadık. Sonra zaten param mı vardı çocuk aldırmaq için neyle aldırcaz kızım. Benim bir küçük oğlanda ben, onu hiç istemedim. Ona her hareketi yaptım ben. Ağır kaldırdım onu yaptım bunu yaptım gene düşmedi bak o gene düşmedi” (A4, 65, Çiftçi ve Ev Hanımı).

Kadınlar, doğurganlığı dini değerler etrafında yorumlamaktadır. Çocuklar arasında cinsiyete dayalı ayrımcılık, annelerin karşı çıktığı bir yaklaşım olarak karşımıza çıkmaktadır. İlahi olandan gelene karşı gelmek ile çocuklar

arasında cinsiyete dayalı ayırım yapmak, erkek çocuğunun olmasını daha çok arzulamak, kız çocuğunu değersizleştirmekle eşdeğer görülmektedir.

“Ne veririse Allah kabul. Allah ki tane oğlan verdi, bir tane de kız verir dedim. İki tane de kız verdi. Dünyalar bizim oldu. Yok yok şükür. Hiç öyle bir şey olmadı. Çocuklardan da hiç öyle bir sorun duymadık. Ne veririse Allah o.” (A5, 54, Çiftçi)

“Hiç almadık. Allah ni vedi aldık kabul ettik. Allah ni vedi aldık kabul ettik. Napcen. Yok hiç içinde olmadı bizim. Bizim Akhisar’daki oğlan çocuk onların üç de oğlan çocuğu verdi kız çocuğu vermedi. Napcen. O da gelin etti çocuğu üç tane kızı oldu napcen. Allah verdi” (A7, 86, Ev Hanımı).

Kırsalda Kadınların Ev Dışı Alanı Kullanma Deneyimleri:

“İzin Alma”dan “Haber Verme”ye Dönüşüm

Annelerin ve kızlarının ev dışı alanı kullanma biçimlerini anlamak için yönelttiğimiz sorulara ilişkin söylemleri, kuşaklar arası farklılaşmaların olduğunu işaret etmektedir. Anneler, ev dışı alanı kullanma biçimlerini “eşten izin almak” alt temasına ait vurgularla dile getirmektedir.

“Eşimden izin alıyoz tabi. Anam zaten çarşı Pazar bilmez. Şurda komşuya çıkmaz babamdan izinsiz. Çocuklar da alırlar. Herkes sorumlu, alırlar, herkes sorumlu alırlar” (A5, 54, Çiftçi).

“Bir yere gitceğim zaman eşimden izin alırım. Çocuklarım da izin alıyordur herhalde. Öyle dip komşuya çıkarsın o bir yere gider camiye gider çıkarsın da. Akhisar’a gitcek olayım, bir şey olayım haber vermeden gitmeyiz.” (A3, 67, Çiftçi)

Kırsalda kadının pek çok hareketinin eşlerinin “iznine” tabi olması, erkeğin eşinin gündelik hayatı üzerindeki yoğun denetimini ortaya koymaktadır. 1.kuşak kadınların ifadelerine göre okuma-yazma bilmek, kadınların hareket alanını belirleyici bir faktördür. 1. kuşaktan okuma-yazma bilen kadınların oranı 2. kuşağa göre düşük olduğu için mahalleleri dışına çıkmaları gerektiğinde okuma-yazma bilmiyor olmalarının bireysel hareket etmelerine engel olduğunu, bu nedenle ancak mahallelerindeki komşularıyla ya da akrabalarıyla seyahat edebildiklerini belirtmektedirler.

“Filan yere varcam gelcem sen durago dersin. Burda olmadı gider usulca gelişin geri. Gidemem Akhisar’a kendim cık cık cık. Okumak bilmiyom ya gitmem ondan” (A7, 86, Ev Hanımı).

2. kuşak kadınlar, ev dışı alanı kullanma biçimlerine ilişkin “eşe haber vermek” alt temasını vurgulayarak 1. kuşağa göre farklılaşmaktadır. 2. kuşaktan kadın katılımcılar K5 ve K2 söylemlerinde, 2. kuşağın hareket alanını belirleyici olanın kadının kendisi olduğunu ve annelerinin de kendileri gibi eşlerinden izin almadıklarını yalnızca haber verdiklerini dile getirerek bu davranışın kuşaklar arası aktarım olduğunu ifade etmişlerdir.

“Yok sadece söylerim çıkıyorum. Çıkıyım mi çıkabilir miyim yok yani. Annem de yok almazdı. Gidiyorum gittim yani. İzin ayrı bilgi vermek ayrı.” (K2, 29, İşçi)

“Ben izin almıyom. Haber vermeye izin arasında imdi fark var. Ben şimdi buraya gitcem diyor o da tamam diyor ben sadece haberi olsun diye diyom yani. Annem de öyleydi haber ederdi izin almazdı. Kızım nasıl davrancak gittiği geldiği yeri kendi bildikten sonra oranın şey olduğunu bildikten sonra benim için şey yok tabi ki de izin almasına gerek yok” (K5, 35, Ev Hanımı ve Temizliğe Gidiyor).

Tartışma ve Sonuç

Araştırmanın bulguları, kadını ve erkeği karşıt iki kutba yerleştiren, sosyal ve kültürel kimlikler bağlamında inşa eden toplumsal cinsiyet rollerinin, ebeveynler tarafından yeni kuşaklara aktarıldığını, kadınların ikincil konumlarının varlığını koruduğunu göstermekle birlikte kuşaklar arası aktarım sürecinde kadınlığın ve erkekliğin tanımlarının değişime uğradığını da ortaya koymaktadır. Kırsalda yaşayan kadınların toplumsal cinsiyete dayalı eşitsizliklerle mücadelesini güçleştiren en önemli toplumsal etkenlerden birinin kadınların örgün ve yaygın eğitim olanaklarına daha az erişimi olduğu saptanmıştır.

1. kuşaktan 2. kuşağa doğru çalışmanın eğitim temasında farklılaşmaların yer aldığı, kadınların eğitim seviyelerinin yükselmesiyle birlikte kadınların ev dışı alanı kullanma biçimlerinde otonomi sahibi oldukları ve anne-baba rollerine ilişkin eşitlikçi yaklaşımlar benimsedikleri görülmektedir. 1. kuşak ve 2. kuşak kadınların eril ideolojinin inşa ettiği kadınlık ve erkeklik kimliklerinin kuşaklar arası devamlılığını sağladığını ortaya koyan

anlatılarıyla birlikte 2. kuşak kadınların söylemlerinde tespit edilen eşitlikçi yaklaşıma dair ifadeler, babaların çocuk bakımına katılımının yavaş yavaş arttığını göstermektedir.

Anneler ve kızları evliliği, toplumsal yaşamda kimlik kazanmanın vazgeçilmez bir gerçeği olarak gördüklerini, ataerkil toplumlarda kadınların evlilik kurumu üzerinden toplumsal saygınlık ve statü elde ettiklerini ortaya koymaktadır. Her iki kuşakta da kadınları baskı altında tutan toplumsal normların, erken yaşta evlilik oranlarını yükselttiği saptanmıştır. Kadınların evlilik kararlarında ataerkil normların varlığını koruduğu; görücü usulü ve kaçarak evlenme biçimlerinin yaygın olduğu görülmekle birlikte, 2.kuşak kadınların evlilik kararlarında bireysel tercihlerinin etkili olduğuna ilişkin veriler, kadınların evlilik kararlarında ataerkil denetimin zayıflamaya başladığını ortaya koymaktadır.

Eril şiddeti meşrulaştırmaya yönelik ifadeler her iki kuşakta da ortak olarak görülmektedir. Görüşme yapılan kadınların ifadelerinde şiddetin dış kaynaklı olması, erkeğin şiddetini masumlaştıran, suçunu hafifleten bir gerekçe olarak görülmektedir. Erkeğin kızgın, öfkeli olması, kendisini kontrol edememesi, erkekliğin “doğal” hali olarak ifade edilmektedir. Büyüdükleri hanelerde şiddete tanık olan kadınların, evlendiklerinde eşlerinden gördükleri şiddete boyun eğdikleri, eş ile ilişkinin bir parçası olarak görülerek şiddetin olağanlaştırıldığı görülmektedir. 1.kuşakta ve 2.kuşakta sözlü şiddet, şiddet olarak tanımlanmamaktadır.

Kırsalda kadınların kadın sağlığı ve aile planlaması konularında bilgi eksikliğini, kaliteli hizmetlere erişimin yetersiz olduğunu ve seçeneklerin sınırlı olduğuna ilişkin söylemlerin saptandığı çalışmada, sosyo-ekonomik şartların, şehir merkezine uzaklıkla birlikte sağlık kuruluşlarına erişimindeki güçlüklerin, eril ideolojinin kadın bedeni üzerindeki tahakkümünün ve dini değerlere bağlı kadercî yaklaşımların da kadınların doğum kontrol yöntemlerine yönelik tutumlarını etkilediği görülmüştür.

2. kuşaktan kadınların ev dışı alanı kullanma biçimlerinde izin alma ile haber verme arasında bir fark olduğuna yönelik vurguları, 2. kuşağın hareket alanını belirleyici olanın kadının kendisi olması, izin alarak erkeğe tabi olduğu denetim alanından kurtuluşu, 2. kuşak kadınlarda okullaşma oranlarının ve ücretli bir işte çalışma oranlarının 1. kuşağa göre daha yüksek olmasıyla ilişkili olduğu saptanmıştır. Okuma-yazma bilmek ya da bilmemek, kadınların hareket alanını belirleyici bir faktördür. Çalışma hayatına katılarak kamusal alanda daha varlık gösteren, özel alanın sınırlarından dışarıya çıkan kadının sosyal ağlarının genişlemesi, kent merkeziyle kurduğu ilişkinin artması ve maddi imkanlara sahip olmasıyla ataerkil değerleri sorguladığı görülmekte, kadınlar tarafından bir yere giderken izin almak yerine eşe bilgi vermenin önemine dikkat çekilmektedir.

KAYNAKÇA

Akis, Y., Özakın, Ü., ve Sancar, S. (2017). Türkiye’de Feminizm ve Kadın Hareketi. *Cogito-Feminizm*. (s.245-258). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Arat, N. (2017). *Feminizmin ABC’si*. İstanbul: Say Yayıncılık.

Badinter, E. (1992). *Anelik Sevgisi-17. Yüzyıldan Günümüze Bir Duygunun Tarihi*. İstanbul: Afa Yayınları.

Berktaş, F. (2016). *Tektanrılı Dinler Karşısında Kadın-Hıristiyanlık’ta ve İslamiyet’te Kadının Statüsüne Karşılaştırmalı Bir Yaklaşım*. İstanbul: Metis Yayınları.

Bolak Boratav, H., Okman Fişek, G. ve Eslen Ziya, H. (2017). *Erkekliğin Türkiye Halleri*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Bozok, M. (2018). Türkiye’de Ataerkillik, Kapitalizm ve Erkeklik İlişkilerinde Biçimlenen Babalık. *Fe Dergi* 10(2): 31-42. http://cins.ankara.edu.tr/20_4.pdf

Butler, J. (2017). Toplumsal Cinsiyet Düzenlemeleri. *Cogito-Feminizm*. (s.73-92). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Connell, R. W. (2017). *Toplumsal Cinsiyet ve İktidar-Toplum, Kişi ve Cinsel Politika*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Çakır, H., Ve Aksoy, H. (2016). Yozgat Kırsalında Yaşayan Üç Kuşak Kadının Aile İçi Cinsiyet Rollerindeki Değişim. *International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* Volume. 11(2): 259-280.

Delaney, C. (2017). *Tohum ve Toprak-Türk Köy Toplumunda Cinsiyet ve Kozmoloji*. İstanbul: İletişim Yayınları.

Ertürk, Y. (2015). Doğu Anadolu'da Modernleşme ve Kırsal Kadın. *1980'ler Türkiye'sinde Kadın Bakış Açısından Kadınlar*. (s.177-186). İstanbul: İletişim Yayınları.

Gündüz Hoşgör, A. (2011). Kalkınma ve Kırsal Kadının Değişen Toplumsal Konumu: Türkiye Deneyimi Üzerinden Karadeniz Bölgesindeki İki Vaka'nın Analizi. *Birkaç Arpa Boyu (2 Cilt) 21. Yüzyıla Girerken Türkiye'de Feminist Çalışmalar Prof. Dr. Nermin Abadan Unat'a Armağan*. (s.219-249) Der. Serpil Sancar. İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları

Hooks, B. (2018). *Değişme İsteği-Erkekler, Erkeklik ve Sevgi*. İstanbul: bgst Yayınları

Kadılar, E. (2011). *Üç Kuşak Kadının Cinsiyet Rollerini: Ankara Örneği*. (Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü)

Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü. (2016). *Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele-Ulusal Eylem Planı (2016-2020)*. Ankara: T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı-Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü.

Kandiyoti, D. (2015). Ataerkil Örgütler: Türk Toplumunda Erkek Egemenliğinin Çözümlemesine Yönelik Notlar. *1980'ler Türkiye'sinde Kadın Bakış Açısından Kadınlar*. (s.327-340). İstanbul: İletişim Yayınları.

Kandiyoti, D. (2015). *Cariyeler, Bacılar, Yurttaşlar-Kimlikler ve Toplumsal Dönüşümler*. İstanbul: Metis.

Özbay, F. (2015). Kadınların Ev İçi ve Ev Dışı Uğraşlarındaki Değişme. *1980'ler Türkiye'sinde Kadın Bakış Açısından Kadınlar*. (s.115-140). İstanbul: İletişim Yayınları.

Paçacıoğlu, B. (2018). *Üç Farklı Kuşaktaki Evli Kadın ve Erkeklerin Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Tutumları İle Aile İşlevleri Arasındaki İlişki*. (Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü)

Sancar, S. (2016). *Erkeklik: İmkânsız İktidar-Ailede, Piyasada ve Sokakta Erkekler*. İstanbul: Metis Yayınları.

Sever, M. (2015). Kadınlık, annelik, gönüllü çocuksuzluk: Elisabeth Badinter'den Kadınlık mı Annelik mi?, Tina Miller'dan Annelik Duygusu: Mitler ve Deneyimler ve Corinne Maier'den No Kid Üzerinden Bir Karşılaştırmalı Okuma Çalışması. *Fe Dergi: Feminist Eleştiri*. 7(2): 72-86. http://cins.ankara.edu.tr/14_6.pdf

Sirman, H. (2015). Köy Kadınının Aile ve Evlilikte Güçlenme Mücadelesi. *1980'ler Türkiye'sinde Kadın Bakış Açısından Kadınlar*. (s.221-246). İstanbul: İletişim Yayınları.

Şenol Cantek, F.; Ekin Akşit, E. (2011). Kadınların Kuşaklar ve Sınıflar Arası Bilgi Aktarımları. *Birkaç Arpa Boyu (2 Cilt) 21. Yüzyıla Girerken Türkiye'de Feminist Çalışmalar Prof. Dr. Nermin Abadan Unat'a Armağan*. (s.535-571) Der. Serpil Çakır İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.

Tol, U. U.; Taşkan, D. (2018) *Erkeklik ve Babalık Halleri*. Türkiye'de Babalığı Anlamak Serisi – III. İstanbul: Yaşama Dair Vakıf-AÇEV

Yavuz, Ő. (2015). Ataerkil Egemen Erkeklik Değerlerinin Üretiminde Kadınların Rolü: Trabzon Örneği. *Fe Dergi*. 7(1): 117-130. <http://cins.ankara.edu.tr/>

İŞÇİ KADINLARIN ÖZEL VE KAMUSAL ALANDAKİ ATAERKİL DENEYİMLERİ VE BAŞA ÇIKMA STRATEJİLERİ: MANİSA ORGANİZE SANAYİ BÖLGESİ ÖRNEĞİ

Ümran Berfin GUNEYSU
Manisa Celal Bayar Üniversitesi, Türkiye
berfinguneyasu1995@gmail.com

Ayşe GÖNULLÜ ATAKAN
Manisa Celal Bayar Üniversitesi, Türkiye

ÖZET

Kadınların toplumdaki ikincil konumlarının temel nedenlerinden biri olan ataerkillik, sistematik ve tarihsel erkek egemenliği ve kontrolüne dayanan bir toplumsal örgütlenme düzenidir. Ataerkil kültür içerisinde şekillenen toplumun norm, inanç, kültür ve adetlerine göre kadın ve erkeğe farklı sorumluluklar ve roller yüklenir. Söz konusu toplumsal cinsiyet rolleri çoğu zaman kadının yaşam döngüsünde erkeklere göre daha dezavantajlı konumda olmasına neden olmaktadır. Diğer yandan kadınların hem özel hem de kamusal alanda karşılaştıkları toplumsal cinsiyet temelli sorunları açıklayabilmek için tek başına ataerkil sistem analizi yeterli olmamaktadır. Kadına yönelik şiddetin nedenlerini anlamada etkili bir araç olan ataerkil sistem analizi, toplumda süregiden üretim ilişkilerinin dinamiklerini hesaba katmadan kadınların ezilmesine yönelik bir anlayış geliştirmekte eksik kalma riski taşımaktadır. Bu doğrultuda kadınların toplumdaki ezilmiş konumlarını hem ataerkil hem de kapitalist üretim ilişkileri olmak üzere birbirini karşılıklı olarak tamamlayan iki sistemin uyumlu birlikteliğine bağlayan sosyalist feminist teori bu alanda çalışan araştırmacılara önemli bir metodolojik yaklaşım sunmaktadır. Sosyalist feminist teorisyenlerden bir kısmına (Eisenstein ve Young) göre kapitalist sistemin temelinde ataerkil sistem olduğu için kadınların emeği marjinalleşmiş ve değersizleştirilmiştir. Var olan durumda kadınlar hem ataerkil yapının baskısı altında tutulmakta hem de kapitalist sistemin sınıf temelli sömürsüne maruz kalmaktadırlar. Bu kapsamda bu çalışma işçi kadınların hem özel alan hem de çalışma yaşamında karşılaştıkları deneyimleri sosyalist feminist perspektiften analiz etmeyi amaçlamaktadır. Kadınların kendi deneyimlerine odaklanan feminist metodolojik yaklaşımla yürütülen çalışmada nitel araştırma yöntemleri kullanılmıştır. Manisa Organize Sanayi Bölgesinde yer alan bir fabrikada çalışan işçi kadınlarla yüz yüze derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın bulguları kadınların toplumsal cinsiyet rollerine göre şekillenen yeniden üretim ve üretim emeklerinin, yaşam döngülerindeki eğitim, evlilik, istihdam gibi özel ve kamusal alandaki deneyimlerini şekillendirdiğini ortaya koymuştur. Araştırmanın bir diğer bulgusu da kadınların aktif özneler olarak var olan sistem içerisinde karşılaştıkları sorunlarla baş etmeye yönelik ataerkil pazarlık stratejileri geliştirdikleri yönündedir.

Anahtar Kelimeler: Ataerkillik, Toplumsal Cinsiyete Dayalı İşbölümü, Ataerkil Pazarlık, Kadın Emeği

THE PATRIARCHAL EXPERIENCES OF WOMEN WORKERS IN PRIVATE AND PUBLIC SPHERE AND THEIR PATRIARCHAL BARGAINING STRATEGIES: THE EXAMPLE OF MANISA INDUSTRIAL ZONE

ABSTRACT

Patriarchy, one of the main causes of women's secondary positions in society, is a system of social organization based on systematic and historical male domination and control. Different responsibilities and roles are assigned to men and women according to the norms, beliefs, cultures and customs of the society shaped in the patriarchal culture. These gender roles often cause women to be more disadvantaged in the life cycle than men. On the other hand, patriarchal system analysis alone is not sufficient to explain the gender-based problems that women face in both private and public spheres. Patriarchal system analysis, which is an effective tool in understanding the causes of violence against women, carries the risk of being deficient in developing an understanding of women's oppression without taking into account the dynamics of ongoing production relations in the society. In this

direction, socialist feminist theory, which connects the oppressed positions of women in society to the harmonious coexistence of two mutually complementary systems, both patriarchal and capitalist production relations, offers an important methodological approach to researchers working in this field. According to some of the socialist feminist theorists (Eisenstein and Young), the labor of women is marginalized and devalued, as the patriarchal system is at the core of the capitalist system. In the current situation, women are both oppressed by the patriarchal structure and are subject to class-based exploitation of the capitalist system. In this context, this study aims to analyze the experiences of working women in both private and working life from a socialist feminist perspective. Qualitative research methods were used in the study carried out with a feminist methodological approach focusing on women's own experiences. In-depth interviews were held face-to-face with worker women working in a factory located in the Manisa Organized Industrial Zone. The findings of the research reveal that the reproduction and production efforts, which are shaped according to women's gender roles, shape their experiences in private and public spheres such as education, marriage, employment in their life cycle. Another finding of the research is that women develop patriarchal bargaining strategies to deal with the problems they face as active actors in the system.

Keywords: Patriarchy, Gender Based Labor Division, Patriarchal Bargaining, Women's Labor

Kadınların toplumdaki ikincil konumlarının temel nedenlerinden biri olan ataerkillik, sistematik ve tarihsel erkek egemenliği ve kontrolüne dayanan bir toplumsal örgütlenme düzenidir. Ataerkil kültür içerisinde şekillenen toplumun norm, inanç, kültür ve adetlerine göre kadın ve erkeğe farklı sorumluluklar ve roller yüklenir. Söz konusu toplumsal cinsiyet rolleri çoğu zaman kadının yaşam döngüsünde erkeklere göre daha dezavantajlı konumda olmasına neden olmaktadır. Diğer yandan kadınların hem özel hem de kamusal alanda karşılaştıkları toplumsal cinsiyet temelli sorunları açıklayabilmek için tek başına ataerkil sistem analizi yeterli olmamaktadır. Kadına yönelik şiddetin nedenlerini anlamada etkili bir araç olan ataerkil sistem analizi, toplumda süregelen üretim ilişkilerinin dinamiklerini hesaba katmadan kadınların ezilmesine yönelik bir anlayış geliştirmekte eksik kalma riski taşımaktadır. Bu doğrultuda kadınların toplumdaki ezilmiş konumlarını hem ataerkil hem de kapitalist üretim ilişkileri olmak üzere birbirini karşılıklı olarak tamamlayan iki sistemin uyumlu birlikteliğine bağlayan sosyalist feminist teori bu alanda çalışan araştırmacılara önemli bir metodolojik yaklaşım sunmaktadır. Sosyalist feminist teorisyenlere göre kapitalist ataerki kadınların hem hane içinde hem de kamusal alandaki emeğinin marjinalleşmesine ve daha yoğun sömürülmesine yol açmaktadır (Eisenstein, 1979; Hartmann 1992; Mitchell 1974; Young 1981; Walby 2016). Var olan durumda kadınlar hem ataerkil yapının baskısı altında kalmakta hem de kapitalist sistemin sınıf temelli sömürüsüne maruz kalmaktadırlar (Berktay, 2011, s. 11; Ecevit, 2011, s.16-17).

Bu doğrultuda Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyoloji Bölümü lisans bitirme tezi kapsamında yapılan bu çalışma evli ve çocuk sahibi işçi kadınların hem özel alan hem de çalışma yaşamında karşılaştıkları cinsiyet temelli deneyimleri sosyalist feminist perspektiften analiz etmeyi amaçlamaktadır. Kadınların kendi deneyimlerine odaklanan feminist metodolojik yaklaşımla yürütülen çalışmada nitel araştırma yöntemleri kullanılmıştır. Çalışmanın örneklemini Manisa Organize Sanayi Bölgesinde yer alan kadınların yoğunlukla istihdam edildiği bir beyaz eşya fabrikası oluşturmaktadır. Bu fabrikada çalışan sekiz işçi kadınla yüz yüze derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Katılımcılara kartopu yöntemi ile ulaşılmış ve görüşmeler katılımcıların evlerinde gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın bulguları kadınların hane içi ve çalışma yaşamı deneyimleri olarak iki grupta ele alınmıştır. Katılımcı kadınların özel alanda karşılaştıkları cinsiyet temelli sorunlar eğitim, evlilik, hane içi iş bölümü, şiddet gibi alanlarda karşımıza çıkarken, çalışma yaşamında ise yatay ve dikey mesleki ayrışma, ücret eşitsizliği ve mobbing olarak ortaya çıkmaktadır.

Çalışma kapsamında görüşülen kadınların eğitimlerini genellikle ortaokula kadar sürdürmüş olduğu anlaşılmıştır. Katılımcıların ifadesine göre kadınların eğitimlerine devam etmemelerinin nedenlerinin altında çoğu zaman kız çocuğunun namusunun korunması, kadının okumasının anlamsızlığı ve kadının yerinin bir aile ortamı olması

gerektiği gibi ailenin ve çevrenin sahip olduğu geleneksel ataerkil düşünceler yatmaktadır. Bununla birlikte çocukluğu kırsal alanda geçmiş ya da kırsaldan kente geçiş sürecini yaşamış hanelerden gelen kadınların ailelerin ekonomik kaynaklarını kız çocuklarının eğitime harcamama eğilimi de öne çıkmaktadır. Diğer yandan katılımcı kadınlar erkek kardeşlerinin hanenin yaşam koşulları ne olursa olsun aileleri tarafından desteklendiklerini, kırsal alanda da olsa erkeklerin eğitime erişebildiklerini ifade etmişlerdir.

Diğer kardeşlerim de erkek oldukları için okudular. Bize okumamız için izin vermediler. Kız kısmı okumaz, eğer okursa gider koca bulur, yani arası da uzak olduğu için şehirle köyün ee kalacak yer de yok ne bilim bir de köy kesimiyle şehir kesimi farklı. (K3)

Araştırma bulguları göstermiştir ki kadının eğitim düzeyi yaşam döngüsündeki diğer tüm deneyimleri biçimlendirmektedir. Bu çalışmada kadınların eğitim düzeyinin düşük olmasının onları birçok alanda dezavantajlı duruma düşmesine neden olduğu anlaşılmıştır. Eğitime devam etmemenin özellikle kız çocukların aileleri tarafından evlendirilme risklerini yükseltmektedir. Katılımcıların evlilik deneyimlerine bakıldığında genellikle 18 yaşından önce evlendikleri anlaşılmıştır. Bununla birlikte katılımcıların çoğu evliliklerin kendi istekleri dışında görücü usulü olduğunu ifade etmişlerdir.

Neyse sonra kaynanam kayınpedirim geliyor o zaman yetmişlerinde. Neyse ben kapıdan duyuyorum babam diyor ki ne diye uğraştıralım yaşlı insanlar zaten verdim gitti diyor ben kapıdan duyuyorum tabii. Babam bana sormadı bile oğlanı görmedim bile. (K3)

Katılımcıların evlilik sonrası hane içi toplumsal cinsiyete dayalı iş bölümüne bakıldığında kadınların ev içerisindeki yemek, bulaşık, çamaşır, çocuk ve hasta bakımı gibi tüm yeniden üretim işlerini yalnız başlarına yürüttüklerini, eşlerinden ya hiç yardım almadıklarını ya da sınırlı yardım gördüklerini ifade etmişlerdir. Katılımcılar hane dışında ücretli olarak çalışmalarının hane içi işlerini hafifletmediği, aksine daha uzun süre çalışmak zorunda kaldıklarını ve işleri organize etmek için fazladan emek sarf ettiklerini ifade etmişlerdir. Bu anlatılardan kadınların kendilerine ayıracak veya dinlenecek zamanlarının olmadığı anlaşılmıştır. Diğer yandan katılımcılar hane içerisinde okul çağına gelmemiş ve bakım isteyen bir çocuk varsa çalışmaya ara verdiklerini ya da çocuk büyüdükten sonra çalışmaya başladıklarını ifade etmişlerdir.

Evde işlerin hepsi bana bakıyor. Yemek temizlik, bulaşık hepsini ben yapıyorum. Bazen çok çalışınca yemek yapamıyorum evde. O zaman da yemek sipariş ediyorum. (K2)

Eğer programlarsan hayatını o zaman bi sıkıntı olmuyordu. Mesela bir saat erken yatacaksam bir saat geç yatıyordum. Dinlenme uykudan feragat ediyordum. Ee bütün işleri yapıyordum. (K5)

Önceden ben çocuk doğurduktan sonra 5 yıl çalışmadım çocuğa bakmak için. Her şeyi ben yapıyordum. (K3).

Katılımcıların anlatılarından hane içinde ekonomik, fiziksel başta olmak üzere farklı şiddet türlerine maruz kaldıkları anlaşılmıştır. Katılımcıların şiddet gördükleri failler evlenmeden önce baba ağabey gibi hanedeki erkekler iken evlendikten sonra bu kişilerin yerini kocaları almıştır. Bu doğrultuda, katılımcılar kendi kazançlarını yönetemedikleri, eşlerine zorla ya da kendi isteklerine göre para verdiklerini ifade etmişlerdir. Katılımcılar arasında evlenmeden önce kazançlarını babalarına verdiklerini söyleyenler bulunmaktadır.

Eşime para vermek istemesem de zorla alıyordu. Evin içinde bir kavga bir kıyamet mecbur veriyordum. Bu oturduğumuz evin kirasını bile ben ödüyorum. Çocuklara da ben bakıyorum faturaları da ben ödüyorum. Ee bir de kocamın borcu yüzünden benim kartımdan her ay yedi yüz milyon para kesiyorlar. (K1)

Para kazanırdık da tütünden. Kazanırdık ama kendine değil yani eve kazanırdık. Kazanılan para babaya geçerdi senin eline geçmezdi. (K3)

Katılımcılardan bazıları eşlerinden fiziksel şiddet gördüklerini ifade etmişlerdir. Söz konusu şiddeti ekonomik şiddette olduğu gibi evlenmeden önce de babalarından veya erkek kardeşlerinden gördüklerini söyleyen katılımcılara da rastlanmıştır. Diğer yandan katılımcılar arasında cinsel şiddete maruz kaldıklarını söyleyenler de bulunmaktadır.

Özellikle parası olmadığı zaman çok sinirli olurdu o zaman döverdi. (K4)

Eşimle en çok yatak konusunda kavga ederdik. Vermediğim zaman bağırırdı. Tüm erkekler böyle bence. (K1)

Katılımcıların ataerkil deneyimlerinin sadece özel alanda değil çalışma yaşamında da süreklilik gösterdiği anlaşılmıştır. Bununla birlikte kadınların ücretli çalışması ekonomik güçlenmeleri açısından önemli bir kazanım olsa da her iki alanda da çifte sömürüye maruz kalmalarını engellememektedir. Katılımcıların anlatıları da hem yatay hem de dikey mesleki ayrışmaya örnek teşkil etmektedir.

Patronum erkek, ama çalıştığım iş yerinde kadın ağırlıktaydı. Herkes her işi bilir. Bizi her alana yönlendiriyor ustabaşları. (K2)

Posta başım erkek patronum da erkek. (K4)

Kadınların iş yerinde yaşadığı sorunlardan biri de cinsiyete göre farklılaşan ücretlerdir. Çalışanların sosyal güvenceye erişimleri de yine erkeklere göre farklılıklar göstermektedir.

O da fabrikada çalışıyor. Ben asgari ücret alıyorum eşim asgari ücretin biraz üzerinde maaş alıyor. Mesaiye kalınca da tabii illa biraz daha para veriyorlar. (K2)

Ben sordum bana sigorta yapar mısın diye abla benim işim çok ağır kadınlara da biz sigorta yapmıyoruz hele sen asker eşymişsin sana hiç yapamam dedi. He ben toplasan 11 aydan fazla çalıştım o kadar sigortam yok ama. Soruyorum sana ben ne zaman emekli olacam? (K4)

Katılımcılar çalışma alanlarında karşılaştıkları sorunlara genellikle mesai dışı ücretsiz çalışma, sözlü şiddet, mesai sırasında tuvalete gitme izinlerinin verilmemesi ve mobbing gibi olaylardan örnekler vermişlerdir.

İşini yaptıktan sonra bir şey yok ama üstler insana çok bağıyor. Bir dakika önce çıksak işten hemen bağıyorlar. En çok lavabo sorunu oluyor. Gitmemize izin vermiyorlar. Posta başımız da erkek onun da ağı çok bozuk. Mesela rapor aldığımızda hesap veriyoruz patrona. Niye rapor aldın diye yanına çağırıyor. İş yavaş yaparsan da bağıyorlar. Belli bir iş sayısı var onu tamamlamak zorundayız. Mesela Çin ile anlaşmamı ne yapmışlar acele ettiriyorlar bize. Yapamayınca seni başka istasyona geçiriyorlar hemen. Orda da mı yapamadın başka orda da mı olmadı bu sefer istifa ettiriyorlar. Performans notlarımız var onlar düşük olunca pirimler kesiliyor. İzin bile alamıyon. Doğum izinleri de ücretsiz. Yani oraya bir giriyon bir daha çıkamıyon. (K1)

Biraz molalarımız sıkıntı. Belirli saatlerimiz var çişe çıkmak için. Amirlerimizle sorunlar yaşıyoruz illaki. İzin alma konusunda sorun yaşıyoruz. (K2)

Sonuç ve tartışma

Araştırmanın bulguları sosyalist feminist perspektifle uyumlu olacak şekilde kadınların toplumsal cinsiyet rollerine göre şekillenen yeniden üretim ve üretim emeklerinin, yaşam döngülerindeki eğitim, evlilik, istihdam gibi özel ve kamusal alandaki deneyimlerini şekillendirdiğini ortaya koymuştur. Diğer yandan ücretli bir işte çalışıyor olması kadını hane içi sorumluluklarından feragat etmesi ya da eşi ile eşitlikçi bir şekilde paylaşması ile sonuçlanmadığı anlaşılmaktadır. Özellikle çocuk bakım yükünü hafifletmiş ya da bu tür sorumlulukları olmayan kadınların ücretli istihdama girdikleri göze çarpmaktadır. İşçi kadınlar iş ve hane arası yaşamlarını uyumlaştırma ve geleneksel iş bölümü altında yükledikleri sorumlulukları iş yükü ile başa çıkma stratejilerini kadınlar yine ataerkil bir düzen içerisinde emeklerinin yeniden organizasyonu ile bulmuşlardır. Araştırma kadınların her iki alanda var olabilmek için, bir ataerkil pazarlık biçimi olarak, hane içi işlerini zamanlarını sistematik bir şekilde organize ederek yürüttüklerini göstermiştir.

Ataerkil bir toplum düzeni içerisinde doğan kadın, yaşam koşullar fark etmeksizin hayatının her alanında cinsiyete dayalı sorunlarla karşı karşıya gelmiştir. Kadının hem doğduğu aile içerisindeki konumuna hem de evlilik yoluyla katıldığı hane içindeki konumuna baktığımızda yaşadıkları cinsiyet temelli eşitsizliklerin süreklilik gösterdiği anlaşılmaktadır. Ataerkil bir toplumda kadına uygulanan baskının failinin yalnızca erkek olmadığını söylemek de ayrıca önemlidir. Bu bağlamda diyebiliriz ki; ataerkil kültür yalnızca erkek tarafından değil, kadın tarafından da içselleştirilmektedir. Bunun temelinde kadın ve erkeğin aynı toplum içerisinde doğumdan itibaren farklı bir sosyalizasyon sürecinden geçmesi yatmaktadır. Bu süreçte kadın ve erkek, toplumsal rollerini, konumlarını, amaçlarını hatta kendi benliklerini inşa eder. Kaynaklara ulaşma ve fırsatları kullanmada toplumsal cinsiyet eşitsizliği bu inşa sürecinin sonucunda ortaya çıkar. Bu cinsiyet eşitsizliği, kadının ilk doğduğu aileden itibaren kendini gösterir. Kendisinin toplumda birincil konumda olduğunu, cinsiyetinin, varlığının ve gücünün herkesten üstün olduğunu öğrenen erkek, bundan sonrasında toplumun her alanında kendisine bir tahakküm alanı yaratmaya çalışır. En güçlü denetimini kadın üzerinde sağlar. Bundan dolayı kadın özel alanda erkek egemenliğinden kaynaklanan ikincilleştirme, kontrol ve sömürü ile başa çıkmak zorunda bırakılmıştır. Diğer yandan, yalnızca özel alandaki cinsiyet temelli sorunlara odaklandığımızda kadının ikincil konumunun tek nedenin ataerkil sistem olduğunu söyleyebiliriz. Bu da bizlerin kapitalist sistem içerisindeki ataerkil düzenin varlığını görmemizi büyük oranda engeller. Aynı şekilde tek olarak, çalışma hayatı düzenini oluşturan kapitalist ideoloji içerisinde

kadınların, özel alanda yaşadıkları cinsiyet temelli sorunlardan, çok da farklı cinsiyet temelli sorunlarla karşılaştıklarını söylemek mümkündür. Ataerkil toplumda özel alanda dezavantajlı grubu temsil eden kadın, kamusal alanda da dezavantajlı konumdadır. Sermayesini arttırmak isteyen sermayedar kapitalist sistem içerisinde emek sömürsünü gerçekleştirir. Yine bu emek sömürsü özel alanda erkek tarafından gerçekleştirildiği gibi kamusal alanda da gerçekleşmeye devam eder. Kamusal alanda da var olan cinsiyet eşitsizliği, özel alandaki cinsiyet eşitsizliğinin farklı bir boyutunu bizlere gösterir. Dolayısıyla kadının toplumdaki konumu ataerkil ve kapitalist sistemin karşılıklı etkileşiminin bir sonucu olarak ele alınarak analiz edilmelidir.

Kaynakça

- Berktaş, F. (2011). Feminist teoride açılımlar. Y. Ecevit, & N. Karkıner içinde, *Toplumsal Cinsiyet Çalışmaları* (s. 2-23). Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Ecevit, Y. (2011). Toplumsal cinsiyet sosyolojisine başlangıç. Y. Ecevit, & Y. Karkıner içinde, *Toplumsal cinsiyet sosyolojisi*. Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Eisenstein, Z. (1977). Constructing a theory of capitalist patriarchy and socialist feminism. *Critical Sociology*, 7(3), 3-17.
- Hartman, H., 1992, "Marksizm ve Feminizmin Mutsuz Evliliği: Daha İleri Bir Birlikteliğe Doğru", içinde *Kadının Görünmeyen Emeği*, der. Savran, G., & Tura, N., Kardelen Yayınları, İstanbul.
- Mitchell, J. (1974) *Psychoanalysis and Feminism*. New York: Vintage.
- Walby, S. (2016). *Patriyarka Kuramı*. İstanbul: Dipnot Yayınları
- Young, I. (1981). Beyond the unhappy marriage: A critique of the dual systems theory. *Women and revolution*, In. Sargent, L. (Ed.). *Women and revolution*. London: Pluto Press

HARRY POTTER KİTAPLARINDA ANNELİK OLGUSUNUN FEMİNİST BİR DEĞERLENDİRMESİ

Meltem ERDINC
Sosyolog

Duygu ALPTEKİN
Manisa Celal Bayar Üniversitesi, Türkiye
alptekin.duygu@gmail.com

ÖZET

Feminist teoride annelik, içgüdüsel bir duygu olmaktan öte sosyal, politik ve kültürel normlar etrafında tartışılan bir olgudur. Annelik bir yandan toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin ve dayatılan cinsiyet rollerinin sürdürülmesinde etkin bir araç olarak kullanıldığı için sorgulanırken, diğer yandan kadınlığa özgü düşünme ve deneyim pratiği olarak olumlu açıdan değerlendirilmektedir. Kadınların üreme hakları ve sağlık durumları, doğum ve emzirme izni gibi yasal hakları, annelik öğretileri ve deneyimleri, ev içi roller ve bakım emeği, sınıfsal farklılıklar ve yoksulluk gibi konular ile annelik, feminist tartışmaların her zaman gündeminde olmuştur. Çocukluk döneminde annelik algısının oluşum süreci ise masallar, çocuk edebiyatı ve medya ürünleri çözümlenmeleriyle tartışılmaya devam etmektedir. Bu çalışma J. K. Rowling'in yazdığı Harry Potter kitap serisindeki kadın karakterlerin annelik rolüne odaklanmaktadır. Harry Potter fantastik kurgu serisi, 1997-2007 yılları arasında çıkan yedi kitaptan oluşmaktadır. Kitapların incelendiği bu çalışmada nitel araştırma yöntemi izlenmiş, doküman analizi tekniği kullanılarak bulgulara erişilmiştir. Serideki anne karakterlerin özellikleri, üstlendikleri sorumluluklar, aile içi konumları ve çocuklarıyla ilişkileri incelenmiştir. Harry Potter kitaplarının sihir dünyasının ataerkil kalıp değerleri içerip içermediği tartışılmıştır. Anneliğin kadınlar için önemli bir rol olarak işlendiği, hayal gücünün sihir dünyasını dahi toplumsal cinsiyet eşitsizliğinden kurtaramadığı sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Annelik, Feminizm, Harry Potter, Toplumsal Cinsiyet Roller.

A FEMINIST REVIEW OF THE MOTHERHOOD PHENOMENON IN HARRY POTTER BOOKS

ABSTRACT

In feminist theory, motherhood is a phenomenon that is discussed around social, political and cultural norms rather than being an instinctive feeling. On the one hand, motherhood is questioned as it is used as an effective tool in maintaining gender inequality and imposed gender roles, on the other hand, it is positively evaluated as a practice of thinking and experience specific to femininity. Issues such as women's reproductive rights and health status, legal rights such as maternity and breastfeeding leave, motherhood teachings and experiences, domestic roles and care work, class differences and poverty, and motherhood have always been on the agenda of feminist debates. The formation process of the perception of motherhood in childhood continues to be discussed with the analysis of fairy tales, children's literature and media products. This study focuses on the maternal role of female characters in the Harry Potter book series written by J. K. Rowling. The Harry Potter fantasy fiction series consists of seven books released between 1997 and 2007. In this study, in which the books were examined, the qualitative research method was followed and the findings were reached by using the document analysis technique. The mother characters in the series, their features, their responsibilities, their positions in the family and their relations with their children were examined. It has been discussed whether the magic world of Harry Potter books includes patriarchal stereotypes. It was concluded that motherhood was treated as an important role for women, and that imagination could not save even the magic world from gender inequality.

Keywords: Motherhood, Feminism, Harry Potter, Gender Roles.

Giriş

Kadınlık ve annelik olgusu çoğu zaman iç içe geçmiş, birbirine bağlı iki olgu olarak düşünülmektedir. “*Kadınlık genelde özel alanla ve özellikle annelikle tanımlanmaktadır*” (Doğan Kutlu, 2020, s.2). Kadınların anne olma/olmama ya da çocuk sayıları üzerinden de birçok toplumsal algı üretilebilmektedir. Günümüz toplumlarında kadın kimliğinin betimlenmesinde çocuk sahibi olmak hala önemli bir rol oynamaktadır. Kadınlara çocuk sahibi olup olmama ya da kaç çocuk sahibi olacakları konusunda verecekleri kararları doğrultusunda bazı sıfatlar atfedilebilmektedir. Çocuk sahibi olmayı tercih eden bir kadın makbul, fedakâr, kutsal olarak değerlendirilirken çocuk sahibi olmamayı tercih eden kadın bencil, marjinal, değersiz ve bazı durumlarda ‘yarım’ olarak nitelendirilebilmektedir.

Annelik olgusu ideolojik olarak da incelenen bir olgudur. Demir (2014) kadınların doğuştan anne olmadıklarını zamanla anne haline getirildiklerini hatta kadın kimliğini de anne olduklarında hissettiklerini belirtirken, Badinter (1992) kadınların patriarkal sistem tarafından belirlenen annelik rollerine uyum sağlamak zorunda olduklarını vurgulamıştır. Yine Badinter’e (1992) göre kadınlar cinsiyet rollerine uyum sağlamayı reddettiklerinde mücadele etmek durumunda kalacaklardır. Burada göze çarpan durum ise biyolojik bir özellik olan üremenin, bireysel bir tercih olmaktan çıkıp kültürlerin etkisi ve devletlerin uyguladıkları politikalarla belirlenmesi durumudur. Bu açıdan bakıldığında annelik toplumsal olarak inşa edilmektedir demek mümkündür (Demir ve Badinter’dan akt. Doğan Kutlu, 2020, s.1).

Sanayi Devrimi ve kadınların daha fazla iş hayatına katılmasıyla birlikte annelik olgusuna bakış kısmen değişmiştir. Ancak erkeğe kamusal alanda evin geçimini sağlama kadına ise ev işleri ve çocuk bakımı gibi rolleri atfeden ayrı dünyalar ideolojisi olarak da adlandırabileceğimiz evcimenlik kültürü, değişime uğramış olsa da diğer ideolojiler ile harmanlanarak günümüze kadar ulaşmıştır. Evcimenlik kültürünün temelde iki ayağı vardır. Bunlardan biri olan ev işleri ailenin artan geliri ve teknolojik gelişmelerle bir sorun olmaktan çıkmıştır. Ancak diğer ayağı olan çocuk bakımı hala kadınların doğuştan gelen, biyolojik bir yetisi ve görevi olarak görülmektedir. Annelik ideolojileri, çocuk bakımını annenin üstlenmesi etrafında gelişirken cinsiyete dayalı iş bölümünün devamlılığına hizmet etmişlerdir. Bu ideolojiler anneliğe atfedilen değeri, annelik kurumundan beklentileri, kültürel kodların annelik üzerine etkilerini, annelik faaliyetlerini ve aile ilişkilerini şekillendiren sistemli bir düşünce tarzını ifade etmektedir (Kılıç, 2019, s.18). Kadınların üreme hakları ve sağlık durumları, doğum ve emzirme izni gibi yasal hakları, annelik öğretileri ve deneyimleri, ev içi roller ve bakım emeği, sınıfsal farklılıklar ve yoksulluk gibi konular ile annelik, feminist tartışmaların da her zaman gündeminde olmuştur. Çocukluk döneminde annelik algısının oluşum süreci ise masallar, çocuk edebiyatı ve medya ürünleri çözümlemeleriyle tartışılmaya devam etmektedir.

Bu araştırmada annelik olgusunu kavramsallaştırmak için öncelikle feminist teorilerde annelik tartışmalarına odaklanılmıştır. Bazı feminist kuramların annelik ile ilgili görüşlerine değinilerek annelik olgusu tartışılmıştır. Aynı zamanda sosyal bilimlerde annelik olgusuna dair bazı görüşler açıklanmak istenmiştir. Bu çalışmanın temel amacı ise J. K. Rowling’in yazdığı Harry Potter kitap serisindeki kadın karakterlerin annelik rolüne odaklanmaktır. Harry Potter fantastik kurgu serisi, 1997-2007 yılları arasında çıkan yedi kitaptan oluşmaktadır ve araştırma kapsamına serinin tüm kitapları dahil edilmiştir.

2017 yılında açıklanan toplam satış sayılarına göre Harry Potter ve Felsefe Taşı çıktığı 1997 yılından itibaren 107 milyon satış sayısına, Harry Potter ve Sırlar Odası çıktığı 1998 yılından itibaren 60 milyon satış sayısına, Harry Potter ve Azkaban Tutsağı çıktığı 1999 yılından itibaren 60 milyon satış sayısına, Harry Potter ve Ateş Kadehi çıktığı 2000 yılından itibaren 55 milyon satış sayısına, Harry Potter ve Zümrüdüanka Yoldaşlığı çıktığı 2003 yılından itibaren 55 milyon satış sayısına, Harry Potter ve Melez Prens çıktığı 2005 yılından itibaren 60 milyon satış sayısına, Harry Potter ve Ölüm Yedigârları çıktığı 2007 yılından itibaren 60 milyon satış sayısına ulaşmıştır¹. Bu sayılara bakıldığında Harry Potter serisinin günümüzde de hala en çok satan serilerden birisi olduğu göze çarpmaktadır. Harry Potter serisi yayınlandığı ilk günden bugüne kadar çoğu çocuğun okuduğu ilk seri olma özelliğini korumaktadır. Çocuklar bu kitapları okuyup geçmenin ötesinde Harry Potter kitaplarında yaratılan evreni hayatlarına taşımakta, bu evrende öğrendikleri arkadaşlık, dostluk, sırdaşlık, aile olma gibi birçok olguyu hayatlarının ilerleyen yıllarında da işlemeye devam etmektedir. Annelik olgusu da Harry Potter kitap serisinde

¹<https://www.haberturk.com/ekonomi/is-yasam/haber/1543815-harry-potter-efsanesinin-20-yili/22>

sıklıkla işlenen bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu önem doğrultusunda Harry Potter kitap serisinde yer alan kadın ve anne karakterlerin anlatı biçimlerini ve yaşadıklarını feminist bir perspektiften incelemek, araştırmanın temel amacı olarak metnin çerçevesini belirlemiştir.

1. FEMİNİST KURAMLAR VE ANNELİK

Feminist tartışmalar anneliğin içgüdüsel bir duygu olmaktan çok sosyal ve kültürel normlar çerçevesinde oluşturulan ve kadın üzerindeki ataerkil baskının yansımalarını içeren bir olgu olduğu üzerinedir (Bahar, 2019, s.21-27). Anneliğin anlamlandırılması feministler arasında dönemsel olarak ve politik yaklaşımlara göre bazı farklılıklar da gösterir. Bu çalışma kapsamında liberal, marksist ve radikal feministlerin annelik hakkındaki görüşlerine kısaca değinmek mümkündür.

Evlenen kadınların yasal haklar konusunda erkeklere göre dezavantajlı bir konumda olduklarına vurgu yapan liberal feministler, evlilik anlaşmasını bir kölelik anlaşması olarak nitelmişlerdir. Donovan (2005: 26) bu durumu evlilik anlaşmasıyla birlikte erkeğin kadının vatandaşlığını sona ermiş olarak göstermesi şeklinde tanımlamaktadır. Liberal feministler kadınların evlilikle birlikte ev hayatında güya korundukları iddia edilen her şeyi yaşadıklarını öne sürerek her evde erkeklerin egemen, kadınların ise köle konumunda olduğunu dile getirmişlerdir. Özel alan kamusal alan ayırımına odaklanarak kadınların evlilikle birlikte özel alana hapsedildiğini vurgulamışlar ve bu hapis hayatından ancak kamusal alanda var olmaları ile kurtulabileceklerini savunmuşlardır. 19. yüzyıl boyunca kanun önünde eşitlik, mülkiyet hakkı ve vatandaş olmaktan ileri gelen oy hakkı için mücadele eden liberal feministler, 20. yüzyıla gelindiğinde ise çalışan kadınlara doğum izni, emzirme izni gibi haklar ile ilgilenmeye başlamışlardır. Çiftlerin yasalar önünde eşit birer eş olmaları gerektiğini savunarak çocuk bakımından tek tarafın sorumlu olarak görülmesini eleştirmişlerdir. İdeal annelik anlayışı da kadınlar üzerinde baskı kuran bir unsur olarak görülmektedir. Liberal feminizme göre kadınların yaşadıkları olaylara cevap verme şekilleri ileride yetişecek olan kız çocukları için örnek teşkil etmektedir. İdeal annelik anlayışına boyun eğen ve sessiz kalan kadınlar ise ataerkil düzenin devam etmesine imkan tanımaktadır (Bahar, 2019, s.28-29).

Marx *Alman İdeolojisi* adlı eserinde aile içindeki eşitsiz iş bölümünün insanın insan üzerindeki efendiliğinin ilk biçimi olduğunu, kadın ve çocukların baba tarafından egemenlik altına alınarak köleleştirilmesinin de özel mülkiyetin ilk biçimi olduğunu söylemektedir. Engels ise *Ailenin, Özel Mülkiyetin ve Devletin Kökeni* adlı kitabında tarih öncesi anaerkil toplumun ataerkillik tarafından belirli bir anda tersine çevrildiğini belirtir. Engels bu geçişin ekonomik sebeplerle olduğunu öne sürmektedir. Bu geçişi özellikle özel mülkiyetin ortaya çıkışı ile değişim ve kar için metallerin ortaya çıkmasına bağlamıştır (Donovan, 2005, s. 137, 142-143). Bu görüşler temelinde Marksist feminizm ekonomik temelli toplumsal eşitsizliğe vurgu yapan, kadınların ezilmesinin temel nedeninin sınıf farklılığı ve kapitalizm olduğunu savunan bir feminizm türüdür. Marksist feminizme göre sosyalist sisteme geçilince kadınların erkek egemenliğinden kurtulması mümkün olacaktır. Toplumsal devrimin tam anlamıyla gerçekleşmesi için ailenin yeniden üretimi ortadan kaldırılmalı, toplumsal bütünleşme iktisadi ortaklık ile sağlanmalıdır (Dikici, 2016'dan aktaran Bahar, 2019, s.29).

Marksist feminizme göre sınıf farklılıkları kadınların annelik deneyimlerini de farklılaştırır. Üst sınıfa dahil olan kadınlar alt sınıfa dahil olan kadınlardan daha az baskıya maruz kalırlar. Düşük ücretli işlerde çalışan, ekonomik şartları daha yetersiz olan kadınlar çocuklarının beslenme ihtiyaçlarının giderilmesinde yetersiz kalırlar ve sorun yaşarlar. Annelik kavramının algılanışı da işçi sınıfı, orta sınıf ve üst sınıf olmak üzere üç farklı grupta incelenebilmektedir. İşçi sınıfı için çocuk, iş gücü olarak görülür ve ekonomik bir fayda sağlayacağı düşünülür. Annelik açısından bakıldığında ise anneler çocukların gelişiminde önemli bir yer tutar, çocuk ve anne arasında kurulan güçlü bir duygusal bağ vardır. Ancak işçi sınıfına mensup anneler ağır çalışma şartları sebebiyle çocukları ile yeterince ilgilenememektedirler. Orta sınıf anneler daha bilgili ve eğitilmiş annelerdir. Bu sınıfa dahil olan anneler ile çocukları arasında da güçlü bir bağ vardır. Erkek çocukları daha çok babalarının izinden giderken kız çocukları ideal bir eş olmaları beklentisiyle büyütülmektedir. Üst sınıf ailelerde ise kadınlar gebelik sürecinden başlayarak kimi ayrıcalıklara sahip olurlar. Hamilelik sürecinin başından itibaren el üstünde tutulan kadınların bebekleri süt anneler tarafından büyütülür. Anne ve çocuk arasında diğer alt sınıflarda olduğu gibi çok güçlü bir bağ yoktur (Braiaz, 2013'ten aktaran Bahar, 2019, s.30).

Kamusal ve özel alan arasındaki ayrımın derinleşmesi ve üretimin ev içinden ev dışına çıkmasıyla birlikte kadınların maddi karşılığı olmayan ev içi emeği değersizleşmiştir. Ancak kadınlar anne olarak kapitalizmin

yeniden üretimine katkıda bulunmaktadırlar. Marksist feministlere göre biyolojik yeniden üretim ve çocuk doğurmanın yabancılaştırıcı etkisinden bahsedilmemesi büyük bir eksiklik (Donovan, 2005, s.163). Marksist feministler, kadınların kendilerinden yabancılaşması anlamına gelen yabancılaşmadan ve emeklerinin değersizleştirilmesinden kurtulmalarının yolu olarak ev içi emeğin ücretlendirilmesi gerektiğini iddia ederler (Kesen, 2019, s.50).

Kadın ve erkek arasındaki tartışmayı insanlık tarihinin en önemli tartışması olarak gören radikal feministlere göre kadınlar kendilerini üretimde de üremede de etkin hale getirmelidir (Kesen, 2019, s.55). Radikal feministler aşkı da evliliği de reddeder ve evlilik kurumunun ortadan kalkması gerektiğini iddia ederler. Kadınların kendi bedenleri üzerinde söz sahibi olması gerektiğini savunan radikal feministler doğum kontrol yöntemlerinin kullanımının gerekliliğini ve istenmeyen gebeliklerde kürtaj hakkını gündeme getirmişlerdir.

Kadınların ikincil konumunun bir sebebi olarak da anneliği gören radikal feministler, rahim dışı üreme yollarının geliştirilmesi gerektiğini savunurlar. Böylelikle kadınların annelik rolüyle birlikte üstlerine yüklenen fazla sorumluluktan kurtulacağını ve kadın bedenine bağlı üremeden kurtulan kadınların özgürleşeceğini iddia ederler. Radikal feministler aynı zamanda bu şekilde cinselliğe dayalı toplumsal rollerin tamamen ortadan kalkacağını ve toplumda büyük bir değişikliğin gerçekleşeceğini de düşünürler (Donovan, 2005, s.270-272).

2. SOSYAL BİLİMLERDE ANNELİK KAVRAMI

Annelik kavramına yaklaşımların tarihsel süreçte farklılaştığı söylenebilir. Bunun yanında annelik kavramına farklı kültürlerde farklı anlamlar yüklenmiştir. Birçok disiplin altında ya da disiplinler arası çok geniş bir araştırma alanında incelenen annelik olgusu sosyal bilimler açısından toplumsal cinsiyet, iş bölümü ve kutsallık gibi farklı olgular çerçevesinde de tartışılmaktadır.

2.1. Doğal ve Toplumsal Olarak Annelik

Annelik insan sürekliliği olarak gerçekleştirilen bir davranış olmanın yanında bir dönüm noktası olarak da görülmektedir. Badinter (2020, s.69) bunu, “Çocuk sahibi olmaya karar vermek kişinin sorumluluklarının artması demektir. Mükemmel bir çocuk hayali kuran anne bunun bedelini ödeyecektir.” şeklinde açıklar. Gerçekten de annelik kadınların hayatında bir dönüm noktasıdır, kadın anne olduktan sonra toplum tarafından farklı bir şekilde tanımlanır. O artık bir birey olmanın ötesinde “anne”dir. Bu, kadınların tüm tercihlerini etkilemesi beklenen bir değişimdir.

Kadın için gebelikle birlikte annelik sorumlulukları başlar ve bu andan itibaren kadın için köklü değişiklikler dönemi başlamış olur (Badinter, 2020, s.70). Ancak kadınlar için annelikle birlikte gelen toplumsal beklenti yalnızca hamilelikle başlar denemez. Kadınlar doğdukları andan itibaren ‘aday anne’ olarak görülerek belirli toplumsal norm ve davranışların beklentisi altında kalırlar (Altaş, 2018, s.1).

Anneliğin doğal ve toplumsal boyutlarını aynı anda taşıdığını düşünen bu düşünceye göre annelik yalnızca içgüdülerle açıklanamaz, aynı zamanda kültürel, ahlaki ve sosyal bilgiler de anneliği etkileyen faktörler arasındadır. Aslında annelik kişisel değil de evrensel olarak ve sosyal, kültürel ve toplumsal olarak inşa edilen bir yapıdır. Bu açıdan bakıldığında annelik hem içgüdüsel hem de toplumsal unsurları içinde barındıran bir roldür (Kesen, 2019, s.29-30)

2.2. Cinsiyete Dayalı İş Bölümü Olarak Annelik

Anneliğin doğal ve toplumsal yönlerinin yanı sıra anneliğe cinsiyete dayalı iş bölümünü temel alarak yaklaşmak da mümkündür. Burada Veblen’in ebeveynlik içgüdüleri kavramı dikkat çekmektedir. Bu kavram kendisini bir çocuk yetiştirmeye hazır hisseden erkek ya da kadına ilişkin kullanıldığı için önem taşımaktadır (Altaş, 2018, s.4). Diğer bir deyişle çocuk yetiştirme sorumluluğu yalnızca kadının sorumluluğu olarak değil erkek ve kadının ortak sorumluluğu, ebeveynlik sorumluluğu olarak görülmektedir.

Aynı şekilde Chodorow da anneliğe yüklenen bütün sorumlulukların erkekler tarafından da yapılabilecek işler olduğunu iddia eder. Chodorow’a göre cinsiyete dayalı iş bölümünde annelik rolü, kadınların ikincil plana düşmesinde önemlidir. Annelik rolü cinsiyetler arası eşitsizliğin yeniden üretilmesi üzerinde büyük etkilere sahiptir (Erdoğan, 2008, s.4). Chodorow aynı zamanda çocuk bakımında etkin rol alan erkeklerin anneleştiklerinden bahsedildiğini ancak aynı şekilde yüksek statülü bir işte çalışan kadınların hiçbir zaman babalaşmadığını söyler

ve anneliğin yalnızca çocuk bakmakla alakalı bir şey olmadığını, yani ebeveynliğin eşit şartlarda başlamadığı gibi eşit şartlarda ilerlemediğini de iddia eder (Altaş, 2018, s.4).

Günümüze geldiğimizde ise toplumsal baskı ve eleştirilerin kadınların annelik ve kadınlık deneyimlerinde büyük değişimlere yol açtığını görebiliriz. Buna rağmen günümüzde hala kadınlar için bir görev alanı olarak tanımlanan çocuk bakımı ve ev işleri cinsiyete dayalı iş bölümündeki eşitsizliği derinleştirmeye devam etmektedir.

2.3. Kutsal Bir Görev Olarak Annelik

Anneliğe çağlar boyunca atfedilmiş bir kutsallık vardır. Annelik insan soyunun devamını sağlaması açısından kutsal kabul edilmektedir. Bu kutsallık söylemi dinsel ve kültürel açıdan farklı anlamlar taşısa da neredeyse her din ve kültür açısından ortak bir bakış açısı yaratır (Altaş, 2018, s.7).

Aslında anne üretkenliği, doğurganlığı ve toplumların niceliksel gücü olması açısından kutsanmaktadır. Anneliğin gelecek nesillere yön verdiği yönündeki yaklaşım, sosyal devletlerin gündeminde de anne ve anneliğin olmasına sebep olmaktadır. Geleceğin anneler sayesinde var olacağını iddia edildiği bu yaklaşıma göre nüfus planlamaları, doğum teşvik uygulamaları ve kadınların anne olmaları durumunda çalışma koşullarının buna göre düzenlenmesi gibi politikalar üretilmektedir. Hatta bazı devletler için anne olmak, kadınlar için 'iyi vatandaş' olmakla eş değer tutulmaktadır (Altaş, 2018, s.31).

3. HARRY POTTER KİTAPLARINDA ANNELİK OLGUSU VE ANNELER

Harry Potter fantastik kurgu serisi yarattığı 'sihir evreni' ile birçok çocuğun hayatında etkili olmuştur. Serinin ilk kitabı olan 'Felsefe Taşı', Harry'nin anne ve babasının trajik ölümü sonucu teyzesi Petunia Dursley'nin evinin kapısına, bir mektupla birlikte bırakılması ile başlar.

Harry 11 yaşına kadar büyücü olduğunu öğrenemez çünkü teyzesi ve eniştesi (Vernon Dursley) sihir karşıtı insanlardır. 11. yaş gününde bir sihirbaz olduğunu öğrenen Harry Potter, İngiltere'de bulunan Hogwarts adlı büyücülük okuluna gitmeye başlar ve burada başına çeşitli olaylar gelir. Hayatında ilk defa bu okulda arkadaş edinen Harry en yakın arkadaşları Hermione Granger ve Ron Weasley ile birlikte seri boyunca 'kötülüğün karşısında' mücadele eder. Harry'nin anne ve babasını öldüren, kitapta tanımlandığı şekliyle, sihir tarihinin en karanlık büyücülerinden olan Voldemort ile arasındaki savaşı temel alan fantastik seride, sevginin tüm kötülükleri ve tüm zorlukları yenebileceği fikri hakimdir. Bu anlayış serinin son kitabında yer alan, Hogwarts Müdürü Albus Percival Wulfric Brian Dumbledore'un şu sözleri ile açık bir şekilde görülmektedir; "*Ölümlere acıma Harry! Yaşayanlara acı, her şeyden çok da sevgisiz yaşayanlara*" (Rowling, 2020e, s.658). Dumbledore, serinin en güçlü büyücüsü olarak işlenmiştir. Okul müdürü olmadan önce bir başka güçlü kara büyücü olan Grindelwald ile yaptığı düelloyu kazanması ile ünlenen Dumbledore, mütevazı ve bilge kişiliği ile ön plana çıkmaktadır.

Kitaplarda açıkça sevginin ve fedakarlığın yüceltiği görülmektedir. Aslında seride kara büyücü de olsa herkes birbiri için fedakârlık yapmaktadır. Ancak fedakarlığın en büyüğünü gerçek gündelik hayatta olduğu gibi annelerin yaptığı göze çarpmaktadır. Kitaplarda dikkat çeken bir diğer nokta ailelerde kadınların genel olarak çalışmadığı ancak çalışan annelerin de büyük bir kısmının *Büyük Hogwarts Savaşı* 'nda ya da öncesinde hayatını kaybetmesidir. Kadının evi ya da kariyeri arasında bir tercih yapmadan ikisini bir arada yürütmesinin trajik bir şekilde sonlandığı söylenebilir.

Araştırmanın ulaştığı diğer bir bulgu, okulda çalışan kadınların hiçbirisinin evli olmamasıdır. Bu kadınlar kariyerleri ve aileleri arasında bir seçim yaparak Hogwarts'ta hocalık yapmayı tercih etmişlerdir. Buna göre denilebilir ki, incelenen kitap serisinde kadınların çalışmasıyla ilgili olumlu bir tablo sunulmamaktadır. Çalışan kadınlar ya hiç aile kuramamakta ya da kitabın sonunda hayatlarını kaybetmektedirler. Seride kutsallıkla yüceltilen anneliğin bu trajik ölüm anlatıları ile değerinin pekiştirildiği fikrine karşıt olarak bu durumun okuyucunun bilinçaltında annelik ve çalışma arasında olumsuz bir bağlantı kurmasına ve izleyicilere bu yönde olumsuz bir bakış açısı yansıtmasına yol açtığı söylenebilir.

Serideki kariyer sahibi kadınların çoğunun bekar olması, kadınlara yönelik evlilik, çocuk sahibi olma ile kariyerlerinde ilerleme arasında bir tercih yapmak zorunda olduğu şeklindeki cinsiyetçi kalıbı tekrarlamaktadır. Diğer bir ifadeyle kadın ya iyi bir kariyere ya da iyi bir aileye sahip olabilir ancak erkekler için bu kural geçerli değildir. Bu durum liberal feministlerin bahsettiği 'eş olarak eşit olma' koşuluna tamamen zıttır; radikal feministlerin evlilik karşıtlığının da temel sebeplerinden birisidir.

Harry Potter kitaplarının “annelerini” ayrı ayrı incelemek, daha detaylı değerlendirmek mümkündür. Serinin anne denince akla gelen ilk isimlerinden birisi kuşkusuz Harry Potter’ın annesi Lilly Potter’dır. Lilly, muggle (büyücülük yeteneği olmayan) bir ailenin tek büyücü çocuğudur ve çok başarılı bir büyücüdür. Ancak seride çoğunlukla Lilly’nin çok başarılı bir büyücü olarak değil de oğlu için hayatını kayıtsız, şartsız veren bir anne olarak işlendiğini görmekteyiz. Harry Potter’ın annesi Lilly Potter, Harry doğduğu zaman en güçlü dönemlerinden birisini yaşayan Voldemort’a karşı savaşırken hayatını kaybetmiştir. Aslında Harry’nin hedef alınmasının sebebi Harry’nin doğduğu gün doğan bir erkek çocuğu ile ilgili gerçekleşen kehanete dayanır. Bu kehanete göre ikisinin aynı anda yaşamlarını sürdürmeyeceğini duyan Voldemort, daha bebek olan Harry’nin peşine düşer ve onu öldürmeye karar verir. İkisi de güçlü büyücüler olan Harry’nin anne ve babası güçlü bir koruma büyüsüyle kendilerini ve oğullarını korumaya çalışsalar da arkadaşlarının onlara ihaneti üzerine yaşadıkları evde yakalanırlar ve önce Harry’nin babasını öldüren Voldemort daha sonra evin ikinci katında bebek odasına giriş yapar. Bu an serinin en etkileyici anlarından birisidir. Voldemort’un Lilly Potter’a bebek beşiğinin önünden çekilip oğlunu ona teslim ederse ölmesine gerek olmadığını söylemesine rağmen Lilly, oğlunu korumak uğruna canını vermeye hazırdır. Bundan sonrasındaki olaylar örgüsünde ise Voldemort, Lilly’i öldürür ancak esasını Harry’e çevirdiğinde ona şimşek biçiminde bir yara izi bırakmasının dışında zarar veremez ve tüm zamanların en karanlık büyücüsü bir bebek tarafından alt edilerek tüm gücünü kaybeder, gölgeler arasına karışır. Bunun nedenini ise serinin ilk kitabı olan Felsefe Taşı’nda Hogwarts Müdürü Dumbledore açıklar. Bu çok eski ve kuvvetli bir büyüdür ve Harry’nin annesinin onun için hayatını feda etmesi Harry’ye bir dokunulmazlık vermiştir. Annelerin çocukları için canlarını bile feda edebileceği kimi durumlar olsa da serinin ilk kitabından itibaren açıkça gösterilen şey annelerin fedakarlığının kıymetidir. Denilebilir ki ilk kitabın sonunda öğrendiğimiz bu bilgiyle ‘anneliğin kutsallığı’ ve ‘fedakâr annelik’ yüceltilmektedir. Anneler çocukları için gerekirse canlarını feda etmelidirler ki çocuklarını kötülöklere karşı sonsuza dek koruyabilsinler. Bu toplumsal cinsiyet mitlerinden ve bununla birlikte anneler üzerine yüklenen sorumluluklardan en büyüğüdür. Öyle ki Lilly Potter bu büyüyü yaparken büyülü sözleri kullanmasına gerek olmamıştır (serinin hiçbir kısmında bu büyülü sözlerden bahsedilmemektedir), anne Lilly sadece anne olduğu ve zaten annelik kutsal bir merteye olduğu için oğluna bir dokunulmazlık kazandırabilmiştir.

Lilly Potter gibi hayatını çocuklarına adayan bir başka anne ise, seride anne deyince ilk akla gelen karakterlerden bir diğeri olan, Molly Weasley’dir. Molly Weasley yedi çocuk sahibi bir ev hanımı olarak anlatıda yerini almaktadır. Ev işleri konusunda bir usta olarak gösterilen Molly, mücadele döneminde dahi bir örgüt üssü olarak kullanılan evi yaşanabilecek bir yere çevirerek destek vermektedir. Aslında Molly Weasley kadının ev içine hapsolmuşluğunu en açık şekilde gösteren karakterdir. Molly, ‘ideal’ bir anneden beklenen her özelliği göstermektedir. Şefkatli, sevecen, ailesine bağlı ve kocasının üzerindeki otoritesini kabul eden bir eş ve anne olarak seride yerini almaktadır. Molly’nin eşsiz saati bile birçok şeyi anlatır niteliktedir. Bu saat, yedi çocuğunun ve kocasının nerede olduğunu gösteren bir saattir. Diğer bir ifadeyle kitapta açıkça gösterilen, bir ev kadınının gününü planlamadaki önceliğinin kocası ve çocuklarının eve gelişi ya da okula/işe gidiş saatleri olmasıdır. Aynı zamanda Molly Weasley’nin okuduğu kitaplardan dinlediği müziğe kadar idealleştirilmiş bir kadınlık ve annelik anlayışının hâkim olduğunu söylemek mümkündür. Bununla birlikte Molly ev işi büyülerini dışındaki büyülerde de oldukça usta olduğunu *Büyük Hogwarts Savaşı*’nda açıkça göstermektedir. *Büyük Hogwarts Savaşı*’nda Belatrix Lestrange ile mücadele etmekte olan tek kızı Ginny Weasley’nin neredeyse ölüyor oluşu Molly’i sınırlendirir ve “*evlatlarımdan birisine daha zarar vermene izin vermeyeceğim*” (Rowling, 2020e) diyerek serinin başından beri en güçlü kara büyücülerden birisi olarak gösterilen Belatrix’le girdiği düelloda onu öldürür. Ancak Molly’nin bu büyük başarısı bile ancak “*bir annenin çocuklarını koruma içgüdüsü*” devreye girdiğinde gerçekleşir ya da anneliği ile gölgelenir.

Harry’nin okuldan arkadaşı olan Neville Longbottom da serinin önemli karakterlerinden birisidir. Yalnızca Dumbledore ve Harry’nin bildiği bir sır olan kehanette bahsedilen günde, Harry ile aynı günde doğmuş olan Neville, Voldemort onun peşine düşseydi belki ölmüş olacağı gerçeğini de hiçbir zaman öğrenememiştir. Serinin 6. kitabında bunu sorgulayan Harry, okula giderken Neville ile aynı kompartımanda seyahat eder ve şöyle düşünür; “*Voldemort Neville’i seçmiş olsaydı eğer, Harry’nin karşısında şimşek biçimli yara iziyle ve sırtında kehanetin ağırlığıyla oturan Neville olacaktı...*” (Rowling, 2020d, s.132). Aynı anda Harry’nin aklından geçen şu cümleler seride anneliğe bakış açısını açıkça göstermektedir, “*Neville’in annesi, Lilly’nin Harry uğruna*

öldüğü gibi, onu kurtarmak için ölür müydü? Elbette ölürdü...” (Rowling, 2020d, s.132). Elbette ölürdü, o zaman, bir anne için evladının canından daha değerli bir şey olması mümkün müydü? Hikâye bunu hiçbir zaman düşünmez, seride anneler için annelik ve evlatları kutsal bir değerdir, vazgeçilemez ve devredilemez. Aslında Neville’in annesi (Alice Longbottom) ve babası (Frank Longbottom) dönemlerinin en iyi seherbazlarındandı (Bakanlık adına suçlu büyücüleri yakalayan büyücülerdi), Ancak Voldemort’un kaybolduğu geceden sonra Belatrix Lestrage (bir kara büyücü) ve beraberindeki birkaç *ölüm yiyen* (Voldemort’un müritleri kendilerine bu ismi vermiştir) tarafından çıldırana kadar Caricatus Laneti ile işkenceye maruz kalmışlardır. Diyebiliriz ki Neville Longbottom’un annesi de Harry Potter serisindeki çalışan kadınlara biçilmiş olan trajik sondan kaçamamıştır ancak onun sonu ölmek değil tüm hafızasını yitirdiği bir hiçliğe mahkûm olmaktır.

Ancak annelik sadece iyi büyücüler için değil kara büyücüler için de şiddetli bir bağlılık getirmektedir. Bunu en iyi Draco Malfoy’un annesi Narcissa Malfoy örneğinde görmekteyiz. Narcissa, oğlunu her şeyden, kendisinin ve kocasının hayatından da önemli bir yerde tutmaktadır. Statüsel ve maddi olarak çok güçlü ve önemli bir insan olan kocası Lucius Malfoy’un tüm isteklerine boyun eğen Narcissa, oğlu Draco’nun hayatı tehlikeye girdiğinde ise artık bu bağlılığı hissetmez. Eşi ile birlikte Voldemort’un müridi/ölüm yiyen olan Narcissa, kardeşi Belatrix’e dahi hayatı pahasına karşı çıkararak hareket etmeye başlar. Serinin 6. kitabı olan *‘Melez Prens’* Narcissa’nın oğlu Draco için göze aldığı bir tehlike ile başlar. Narcissa, Voldemort tarafından oğluna verilen, döneminin en güçlü büyücüsü olan Dumbledore’u öldürme görevinden rahatsızdır, bunun onun için çok zor bir görev olduğunu düşünür ve bir başka ölüm yiyen olan Severus Snape’ten yardım istemeye gider. Burada önemli olan nokta bu yardım isteğinin Voldemort’un emirlerine karşı gelmek anlamına gelmesidir. Aslında Narcissa, Severus’tan çok da hoşlanmamaktadır yine de oğlunun hayatı için bu büyük tehlikeyi göze alır ve Severus’la bozulmaz yemini eder Bozulmaz yemini bozmanın cezası ise ölümdür.

Narcissa’nın oğlunun hayatını kurtarmak için çabaları serinin son kitabı olan *Ölüm Yadigarları*’nda devam eder. Bir hortkuluk olduğunu trajik bir şekilde öğrenen Harry Potter, Voldemort’a teslim olur ve *‘Avada Kedavra’*² lanetine maruz kalarak ölümlerle burun buruna gelir. Ancak Harry bu lanetten ikinci kez kurtulur. Voldemort, Narcissa’ya Harry’nin ölüp ölmediğini kontrol etmesini ister. Narcissa, Harry’e doğru eğilir ve *“Draco yaşıyor mu, sağ mı?”* diye sorar ve oğlunun yaşadığını öğrenir. Voldemort’a ise Harry’nin öldüğünü söyleyerek savaşın seyrini değiştirir ve oğlunu bu savaşın içinden çekip çıkarma fırsatını bulur. İşte kitapta yüceltilen annelik her şeyden önce çocuklarının hayatını düşünen, kendi hayatından, başarısından, korkularından öte çocuklarını koyan bir anneliktir.

Sonuç Yerine

Harry Potter serisinde açıkça görülmektedir ki annelik duygusu kadınlar için her şeyden önce gelmekte ve kadınlar birer birey olmanın ötesinde anne olarak anlatılmaktadır. Kadınlar kendilerini başarılı kariyerlere değil ancak ve ancak ailesine adayabilmektedirler. Serinin hiçbir bölümünde çok başarılı, kariyer sahibi bir anne yoktur; çocukları ve işini başarıyla yürüten bir anneden söz edilmez. Aksine kadın çocukların ve eşin bakımını karşılamak için kendisini ev içine hapseder ve tüm hayatını bunun üzerine kurar. Bu seride anne olan kadınların kitaplarla (yemek kitapları ve magazin dergileri hariç), toplumsal yaşamla hatta saatle bile ilgisi yoktur, kendilerine ayırdıkları zamandan bahsetmek mümkün değildir. Onlar için önemli olan tek şey çocukları ve eşlerinin güvende olduğunu bilmek ve onların eve gelişini beklemektir.

Kadınlar tarihsel süreçte edindikleri birçok hakla bu seride anlatıldığından çok daha iyi konumda olmalarına rağmen küçük yaşlardan itibaren okunmaya başlanan bu serinin yazarının kadın olması da dikkat çekmektedir. Radikal feministlerin de sıklıkla dile getirdiği gibi cinsiyet eşitsizliğinin temelinde ataerkil bir zihniyetin olduğu aşikardır.

Anlaşılabileceği üzere sihir aleminde de muggle aleminde olduğu gibi ataerkil kurallar geçerlidir. Yani kadın olmak çok zordur, kadın olmanın bir bedeli vardır. Bu bedel kimi zaman kadınların büyük cesaret göstermeleri ile hayatlarına mal olsa da kimi zaman aşktan ve evlilik hayatından vazgeçerek kariyerlerinde yükselmeleri demektir. Bir kadın ya başarılı bir kariyere ya da iyi bir evlilik hayatına sahip olabilir aksi sihir dünyasında/evreninde dahi düşünülemez.

---

² Öldüren Lanet.

Kaynakça

- Altaş, B. (2018). Tüketim Toplumunda Anneliğin Yeni Görünümleri (Yayınlanmamış Doktora Tezi, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı).
- Badinter, E. (2020). Kadınlık mı? Annelik mi?. 4. Baskı, (Çev.) Ayşen Ekmekçi. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Bahar, B. (2019). Toplumsal Cinsiyet Bağlamında Kadının Annelik Rolü: Elisabeth Badinter ve Eleştirel Annelik Teorisi (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kadın Çalışmaları Ana Bilim Dalı).
- Doğan Kutlu, G. (2020) Kadın Akademisyenlerin Annelik ve Çocuk Kavramlarına Yükledikleri Anlam ile Kadın Kimliği Arasındaki İlişkiler. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kadın Araştırmaları Ana Bilim Dalı).
- Donovan, J. (2005). Feminist Teori. (Çev.) Aksu Bora, Meltem Ağduk Gevrek, Fevziye Sayılan. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Erdoğan, T. (2008). Nancy Chodorow'un Düşüncesinde Toplumsal Cinsiyet Organizasyonunun Merkezi Unsuru Olarak Annelik. Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi, 14(14), 73-82.
- Kesen, H. (2019). Feminist Teori ve Annelik: "Feminist Politika (2009-2015) ve Amargi Dergilerinde (2006-2015) Annelik Olgusu" (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı).
- Kılıç, E. (2019). Evcimenlik Kültüründen Çalışan Anneye: Annelik İdeolojileri Üzerine Bir Değerlendirme. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 20(1), 17-36.
- Rowling, J. K. (2017a). Harry Potter ve Felsefe Taşı. 57. Baskı. (Çev.) Sevin Okyay ve Kutlukhan Kutlu. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Rowling, J. K. (2017b). Harry Potter ve Sırlar Odası. 43. Baskı. (Çev.) Sevin Okyay ve Kutlukhan Kutlu. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Rowling, J. K. (2020a). Harry Potter ve Azkaban Tutsağı. 54. Baskı. (Çev.) Sevin Okyay ve Kutlukhan Kutlu. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Rowling, J. K. (2020b). Harry Potter ve Ateş Kadehi. 50. Baskı. (Çev.) Sevin Okyay ve Kutlukhan Kutlu. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Rowling, J. K. (2020c). Harry Potter ve Zümrüdüanka Yoldaşlığı. 34. Baskı. (Çev.) Sevin Okyay ve Kutlukhan Kutlu. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Rowling, J. K. (2020d). Harry Potter ve Melez Prens. 30. Baskı. (Çev.) Sevin Okyay ve Kutlukhan Kutlu. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Rowling, J. K. (2020e). Harry Potter ve Ölüm Yadigarları. 24. Baskı. (Çev.) Sevin Okyay ve Kutlukhan Kutlu. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Tong, R. P. (2006). Feminist Düşünce. (Çev.) Zafer Cirhinlioğlu. İstanbul: Gündoğan Yayınları.
- <https://www.haberturk.com/ekonomi/is-yasam/haber/1543815-harry-potter-efsanesinin-20-yili/22> (Erişim Tarihi: 15.06.2021)

CUMHURİYET’İN “İDEAL KADIN” SÖYLEMİNİ YERELDE OKUMAK: MANİSA GEDİZ DERGİSİ ÖRNEĞİ (1937-1950)

Faika ÇELİK
Manisa Celal Bayar Üniversitesi, Türkiye
faika.celik@gmail.com

Gamze SARITUNALI ELVERİŞLİ
Manisa Celal Bayar Üniversitesi, Türkiye
saritunaligamze@gmail.com

ÖZET

On dokuzuncu yüzyılın ikinci yarısında başlayan ve yirminci yüzyılın ilk yarısına kadar devam eden modernleşme süreci boyunca Osmanlı – Türk toplumu ve siyaseti önemli değişim ve dönüşümler yaşamıştır, Yaşanan değişimler toplumun hemen her kesimini etkisi altına almış ve kadınların hukuki ve sosyo-politik konumları üzerinde önemli etkileri olmuştur. Yapılan yasal düzenlemeler ve uygulamaya sokulan sosyal politikalar neticesinde kadınlar kamusal alanda daha çok görünür olma imkânını elde etmiş ve hukuki anlamda erkekler ile eşit sayılmışlardır. Erken Cumhuriyet döneminde “kadın hürriyeti” için yapılan hukuki düzenlemeler, uygulamaya konulan politikalar ve üretilen söylemler Cumhuriyet’in elit kadroları tarafından geliştirilmiştir. Yeni kurulan Cumhuriyet’in söylem ve politikaları yine Cumhuriyet’in yeni kurulan kurumları tarafından yukarıdan aşağı, merkezden taşraya doğru yaygınlaştırılıyordu. Bu bağlamda Türkiye’de modern bir ulus devletin kuruluşu ile rejimin yerleşmesi için atılan adımlardan biri Halkevleri’nin kuruluşu olmuştur. Erken Cumhuriyet döneminde sosyal ve kültürel kalkınmada büyük etkiye sahip olan Halkevleri (1932), Cumhuriyet ideallerinin geniş halk kitleleri arasında yaygınlaştırılması bağlamında önemli görevler üstlenmiştir. Halkevlerinin faaliyetleri aynı zamanda Türk modernleşmesi sürecinde Cumhuriyet elitleri tarafından kadınlar için biçilen yeni rollerin tanıtılmasında ve yaygınlaştırılmasında kayda değer etkilere sahip olmuştur. Bu bağlamda bizim çalışmamızın amacı, Manisa Halkevi tarafından çıkarılan ve 1937-1950 yılları arasında yayımlanan Gediz Dergisi’nde kadınların nasıl temsil edildiğini ve kadın sorunlarının nasıl ele alındığını ortaya koymaktır. Çalışmada öncelikle Manisa Halkevi’nin bir yayın organı olan Gediz dergisi tanıtılacak ardından ise dergide kadınlar üzerine yayımlanan yazıların içerik analizi yapılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Halkevleri, Erken Cumhuriyet Dönemi, Kadın, Gediz Dergisi

READING THE REPUBLIC'S "IDEAL WOMAN" DISCOURSE THROUGH LOCAL LENSES: THE CASE OF MANISA GEDİZ MAGAZINE (1937-1950)

ABSTRACT

The social and cultural transformations that can be observed in the Ottoman- Turkish society are the result of the modernization process that started in the second half of the nineteenth century and continued up until the first half of the twentieth century. These socio- cultural and political changes affected almost every sphere of society including women’s lives. Women's socio-political and legal status transformed significantly as a result of various new laws and state policies initiated by the Republican elite. As a result of the legal regulations and social policies, women achieved the opportunity to be more visible in the public sphere and were considered equal to men in a legal sense. In the early Republican period, the legal regulations, social policies and political discourse for “women's freedom”, were developed by the elite cadres of the Republic. These regulations, policies and the discourse pertaining women’s freedom were again being disseminated by the newly established institutions of the modern Republic from the top down, from the center to the provincial level. In this context, one of the steps taken to settle the regime with the establishment of a modern nation-state in Turkey was the establishment of People’s Houses (Halkevleri) in 1932. People’s Houses had a great influence on social and cultural development in the early Republican period and performed important tasks in the context of popularization of Republican ideals among the masses. The activities of public houses also had a significant impact on the promotion and dissemination of new roles for women constructed by the Republican elites in the process of modernization. In this context, the purpose of our study is to demonstrate how women were represented and how women's issues were addressed in the Gediz Magazine published by Manisa Halkevi between 1937 and 1950. In the study, first, Gediz magazine, which is a publishing organ of Manisa Halkevi, will be introduced and then the content analysis of the articles on women will be carried out.

Keywords: People’s Houses, Early Republic Period, Women, Gediz Magazine

BÖLÜM 1

1.1. GİRİŞ

On dokuzuncu yüzyılın ikinci yarısında başlayan ve yirminci yüzyılın ilk yarısına kadar devam eden modernleşme süreci boyunca Osmanlı – Türk toplumu ve siyaseti önemli değişim ve dönüşümler yaşamıştır, Yaşanan değişimler toplumun hemen her kesimini etkisi altına almış ve kadınların hukuki ve sosyo-politik konumları üzerinde önemli etkileri olmuştur. Yapılan yasal düzenlemeler ve uygulamaya sokulan sosyal politikalar neticesinde kadınlar kamusal alanda daha çok görünür olma imkânını elde etmiş ve hukuki anlamda erkekler ile eşit sayılmışlardır. Erken Cumhuriyet döneminde “kadın hürriyeti” için yapılan hukuki düzenlemeler, uygulamaya konulan politikalar ve üretilen söylemler Cumhuriyet’in elit kadroları tarafından geliştirilmiştir. Yeni kurulan Cumhuriyet’in söylem ve politikaları yine Cumhuriyet’in yeni kurulan kurumları tarafından yukarıdan aşağı, merkezden taşraya doğru yaygınlaştırılıyordu. Bu bağlamda Türkiye’de modern bir ulus devletin kuruluşu ile rejimin yerleşmesi için atılan adımlardan biri Halkevleri’nin kuruluşu olmuştur. Erken Cumhuriyet döneminde sosyal ve kültürel kalkınmada büyük etkiye sahip olan Halkevleri (1932), Cumhuriyet ideallerinin geniş halk kitleleri arasında yaygınlaştırılması bağlamında önemli görevler üstlenmiştir. Halkevlerinin faaliyetleri aynı zamanda Türk modernleşmesi sürecinde Cumhuriyet elitleri tarafından kadınlar için biçilen yeni rollerin tanıtılmasında ve yaygınlaştırılmasında kayda değer etkilere sahip olmuştur. Bu bağlamda bizim çalışmamızın amacı, Manisa Halkevi tarafından çıkarılan ve 1937-1950 yılları arasında yayımlanan Gediz Dergisi’nde kadınların nasıl temsil edildiğini ve kadın sorunlarının nasıl ele alındığını ortaya koymaktır. Çalışmada tarihsel ve belgesel yöntem kullanılmıştır. Manisa İl Halk Kütüphanesi’nde bulunan Manisa Halkevi yayını olan Gediz Dergisi’nin 1937-1950 yılları arasında çıkarılmış, 9 ciltten oluşan toplam 103 sayılı çalışmanın amacı doğrultusunda incelenmiştir.

Bu bağlamda çalışma üç ana bölümden oluşmaktadır. İlk bölüm giriş bölümüdür. Çalışmanın genel çerçevesi, amaçları, metodolojisi ve sorularına bu bölümde yer verilmiştir. İkinci bölüm üç alt başlıktan oluşmaktadır. Bu başlıklar tarihsel arka plan olarak ele alınmıştır. Birinci alt bölümde, Cumhuriyet’in başlangıcında Türkiye’de kadının durumu ve kadının statüsü hakkında bilgi verilmiştir. İkinci alt bölümde erken Cumhuriyet döneminde Halkevleri hakkında bilgi verilmiştir. Üçüncü alt bölümde ise Manisa Halkevi’nin tarihsel süreci, faaliyetleri ve yerel basını olarak yayınlanan Gediz dergisi incelenmiştir. Üçüncü ana bölümde ise bulgular yer almaktadır. Bulguların içeriğinde, Gediz Dergisi içinde yer alan kadın temalı metinler yakından okunmuş ve erken cumhuriyet yerel basınında kadının nasıl temsil edildiği üzerinde durulmuştur.

BÖLÜM 2

2. TARİHSEL ARKA PLAN

2.1. Cumhuriyetin Erken Döneminde Türkiye’de Kadın

Cumhuriyetin ilanı ile Türk toplumu ve siyaseti önemli bir dönüşüm sürecine girmiştir. Bu süreç, Osmanlı İmparatorluğu’nun Batı modernleşmesiyle buluşması ile başlamıştır. Bu ilişkinin sonucunda Türkiye’de gelenek ve modernitenin farklı sentezleri ortaya çıkmıştır. Zira Osmanlı Devleti’nin on dokuzuncu yüzyılın başında siyasi ve sosyal modernleşme süreci, önceki dönemin egemen kurumlarının sarsılmasına neden olmuştur. Osmanlı-Türk modernleşmesinde en önemli aktör "devlet" olmuştur. Osmanlı’dan Cumhuriyet’e geçiş, siyasal modernleşmenin de etkisiyle geleneksel devlet yapısını modern bir ulus-devlet yapısına dönüştürmeye başlamıştır. Bu modern ulus-devlet yapısının kurumsallaşması, bir "tepeden devrim" sürecini ortaya çıkarmıştır. Devrime kitle mücadelesi değil, devletin üst kademesi önderlik etmiştir. Bu dönemde hukukun laikleşmesi, burjuva hukuk sisteminin uyarlanması ve genel olarak toplumsal sekülerleşme gibi önemli ilerlemeler kaydedilmiştir (Ahmad, 1994, Zürcher., 1998).

Siyasal ve toplumsal alana yayılan bu devrimler, Türk halkını büyük bir değişim serüvenine dâhil etmiştir. Türkiye’de Cumhuriyet’ten gelen "tepeden devrim" olarak adlandırılan reformlar, kadınlar üzerinde önemli değişim ve gelişmeler sağlamıştır. Batılılaşma cinsiyetler arasında da değişimleri beraberinde getirmiştir. Bu nedenle sosyal hayatın yeniden düzenlenmesi gerekmektedir. Toplumsal hayattaki ev içi ve ev dışı düzenlemeler özellikle kadınlar için önemli değişikliklere neden olmuştur. Bu durumda Türk modernleşme sürecinin en önemli hedeflerinden biri kadının toplumdaki yeridir.

Mustafa Kemal Atatürk, Osmanlı İmparatorluğu’nun yıkımı üzerine yeni bir yapı kurmaya başladığında, kadının sosyal, siyasi, ekonomik ve kültürel hayattaki dönüşüm için en uygun aktör olduğunu vurguladı. Bu anlamda Mustafa

Kemal Atatürk, 3 Mart 1924'te halifeliği kaldırmadan önce; aynı gün, Tevhid-i Tedrisat Kanunu kabul edildi ve Atatürk tarafından tek, laik, çağdaş bir eğitim sistemi kuruldu. Kadınların kamusal yaşama daha fazla katılımı laik bir sistemin varlığı olarak görülmektedir. Atatürk, her iki cinsiyete de eşit eğitim imkânı sağladı ve okulları devlet kontrolüne aldı.

Bunun yanında, 16 Haziran 1923'te Türk kadınları tarafından Kadınlar Halk Fırkası kurulmuştur. Partinin kuruluş amacı, kadınların sosyal, ekonomik, siyasi haklarını güvence altına almaktır. Başkanlığını Nezihe Muhittin'in yaptığı bu partiden ayrı olarak, 1924 yılında kadınları sosyal ve siyasi haklara kavuşturmak amacıyla "Türk Kadınlar Birliği" adı altında bir dernek kurulmuştur. Türk Kadınlar Birliği, kadınlara seçme ve seçilme hakkını verildikten sonra, birliğin amacına ulaştığını söyleyerek kendisini feshetmiştir (Zihnioğlu, 2003).

1924 Anayasası'nda siyasi haklar açısından kadın ve erkek eşit değildir. Milletvekili seçimine katılma hakkı 18 yaşını doldurmuş erkekler ve 30 yaşını doldurmuş erkekler milletvekili olma hakkı kazandıkları zaman tanınmıştır. Kadınlar seçme ve seçilme hakkına sahip değildir. 4 Ekim 1926'da yürürlüğe giren Türk Medeni Kanunu ile çok eşliliğe son verilmiş ve kadınlara yeni medeni haklar tanınmıştır. 3 Nisan 1930'da kadınlara belediye seçimlerine katılma hakkı verildi. 1933 yılında Köy Kanununun 20. ve 25. maddelerinde yapılan değişikliklerle kadınlara köyde muhtar olma hakkı verilmiştir. Nihayet, 1934'te kadınların milletvekili seçme ve seçilme hakkı tanınmıştır. Böylece 18 kadın milletvekili Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne (TBMM) girmiş oldu. Ayrıca önemli bir bilgi olarak parlamentonun 7. yasama döneminde (1943-1946), toplam 492 milletvekili ve toplam 16 kadın milletvekili girdi. Manisa'dan toplam 12 milletvekili meclise girdi ve ayrıca Manisa'dan ilk kadın milletvekili, Saada Kağıtçılar meclise girmiştir.

2.2. Erken Cumhuriyet Döneminde Halkevleri

Cumhuriyetin ilanından sonra merkezde çok hızlı yürürlüğe konan değişikliklerin aynı hızla kitlelere ulaşması, inkılapları yaymak ve kökleştirmek için çözüm yolları aranmıştır. Bu çözüm yollarından en önemlilerinden bir tanesi Halkevlerinin kuruluşudur (Zürcher, 1998). Literatür Halkevlerinin açılması konusunda Türk Ocakları'nın önemli bir yere sahip olduğunu belirtir (. Zira 1930-1932 yılları arasında Türk Ocaklarında Vildan Aşır Savaşır, Hamit Zübeyr Koşay, Yusuf Akçura, Selim Sırrı Tarcan dönemin entellektüel bürokratları tarafından verilen konferanslar halkevlerini açma düşüncesinin zeminini hazırlamıştır. Özellikle Çekoslovakya'daki Sokol Teşkilâtı başarılı bir örnek olarak değerlendirilmiş ve bu konu hakkında Selim Sırrı Tarcan ve Vildan Aşır Savaşır düşüncelerini konferans, film gösterimi ve radyo mülakatları aracılığıyla kamuoyu ile paylaşmıştır. Cumhuriyetin ilk yıllarında Türk Ocakları halkı eğitmeyi üstlenmiştir. 1930-1932 yılları arasında Türk Ocakları tarafından gerçekleştirilen konferans veya film gösterimleri Halkevlerinin açılması düşüncesine zemin hazırlamıştır (Özdemir, & Aktaş, 2011; Arıkan, 1999)

Tüm bu çalışmaların sonunda, 19 Şubat 1932'de 14 merkezde ilk Halkevleri resmen kurulmuştur. Bu merkezler Afyon, Ankara, Aydın, Bolu, Bursa, Çanakkale, Denizli, Diyarbakır, Eminönü, Eskişehir, İzmir, Konya, Malatya ve Samsun. Ayrıca açılışa ulaşamayan evler 24 Haziran 1932'de açılmış; Bunlar Antalya, Bilecik, Edirne, Gaziantep, Giresun, Silifke, Kastamonu, Kayseri, Kırklareli, Kocaeli, Kütahya, Ordu, Rize, Sinop, Şebinkarahisar, Tekirdağ, Trabzon, Van, Yozgat ve Zonguldak'taki Halkevleridir. Halkevleri çalışmaları 1932-1951 tarihleri arasında dönemin tek partisi olan Cumhuriyet Halk Partisinin parti programındaki ilkeleri doğrultusunda yürütülmüştür. İlk kurulduğu zaman 14 vilâyette çalışmalarına başlayan halkevlerinin sayısı 1951'de 478'e yükselmiştir. Cumhuriyet Halk Fırkası (CHF) seçkinlerine göre, Halkevlerinin gerçek ulusu yaratmaya hizmet edecek bir kitle toplumu yaratması gerekiyordu (Karaömerliçolu, 1998).

1931 yılı Cumhuriyet Halk Fırkası Büyük Kongresi, hem parti hem de Türk siyasi düşünce tarihi açısından önemli bir dönüm noktasıdır. Bizzat Atatürk tarafından Kemalizm olarak adlandırılan ilkeler, Altı Ok olarak son şeklini III. Büyük Kongrede alır. Bu kongrede Kemalist ideoloji kendisini Altı Ok ile net olarak ifade etmekle yetinmez, aynı zamanda ilkelerle formüle edilen ideolojinin geniş kitlelere yayılmasını sağlayacak mekanizmaları örgütlemek üzere hareket eder. Bu bağlamda Erken Cumhuriyet Dönemi'ndeki Millet mektepleriyle başlatılan Latin harflerini okuma-yazma seferberliğinden sonra yapılan inkılapların benimsenmesi, mevcut hâkim kültürel öz doğrultusunda halkın eğitilmesi, halkta ulusal birliğin yaratılması amaçlarını gerçekleştirmeye çalışan kurum halkevleri olmuştur (Özdemir, & Aktaş, 2011; Arıkan, 1999)

Halkevleri; halka laik, çağdaş, modern yaşamın tüm unsurlarını öğretmekle vazifelendirilmişti. Bir bakıma başında şapkısıyla, çağdaş giyimleri, yeni harfleri, yeni dili, devlet kontrollü dini inancıyla yeni bir "millet" in yaratılması gayretleri sarf ediliyordu. Kısacası halka ideal bir Türk vatandaşı nasıl olunur anlayışı Halkevleri tarafından yerelde yaygınlaştırılmaya çalışılıyor. Dolayısıyla halkevleri erken cumhuriyet döneminde merkezde inşa edilen resmî ideolojinin yerel temsilcileri olarak faaliyet gösteriyor ve yaptıkları faaliyet ve yayınlarla yeni modern bir ulus oluşturma yolunda görev üstleniyorlardı (Zürcher, 1998; Karaömerliçolu, 1998).

2.3. Manisa Halkevi'nin Kuruluşu ve Gediz Dergisi

24 Şubat 1933 tarihinde açılan Manisa Halkevi, açıldığı ilk yılda spor kolu, köycülük kolu, halk dersaneleri ve kurslar şubesi ile çalışmalarını yürütmüştür. Manisa Halkevi 1930- 1940'lı yıllar Manisa şehrinin en önemli sosyo- kültürel kurumu olmuştur. Manisa'nın önemli kişileri halkevinin Tarih-Dil-Edebiyat, Güzel Sanatlar, Temsil, Spor, Sosyal Yardım, Halk Dersaneleri ve Kurslar, Kütüphane ve Yayın, Köycülük, Müze ve Sergi şubelerinde bir araya gelerek gerçekleştirdikleri faaliyetlerle kente canlılık kazandırmışlardır. Manisa Halkevi tarafından Nisan 1937 tarihinde yayımlanmaya başlayan Gediz Dergisi Manisa kültür tarihinin de önemli bir kilometre taşıdır (Güneş & Güneş, 2007).

Manisa Halkevi'nin yayımladığı dergi olan Gediz Dergisi 23 Nisan 1937-Nisan 1950 tarihleri arasında 104 sayı çıkmıştır. Aylık bir dergi olan Gediz 1937'de Manisa Halkevi başkanı Azmi Önakin ile Manisa İnhisarlar Baş Müdürü Mustafa Dümer kurmuşlardır. Gediz'de 150'den fazla değişik kalemin yazısı vardır. Gediz'i diğer halkevi dergilerden farklı hâle getiren en önemli özellik bu dergide yerel tarih incelemelerine verilen önemdir. Dergide Manisa'nın tarihi, sosyal, kültürel, ekonomik ve ticarî yönleriyle ilgili yazıların yanı sıra, Manisa'yı ilgilendiren orijinal her türlü yazıyı bulmak mümkündür. Bilhassa Mustafa Çağatay Uluçay, İbrahim Gökçen ve Kâmil Su gibi tarih araştırmacıları Manisa'nın şeri'ye sicillerine dayanan yerel tarihle ilgili araştırmalarını önce Gediz'de yayımlamışlar; daha sonra Manisa Halkevi adına kitap olarak bastırmışlardır. Bu araştırmalar günümüzde de önemini kaybetmeyen ciddi ve emek mahsulü çalışmalardır. Bu bakımdan Gediz yerel tarih araştırması denildiğinde ilk akla gelen süreli yayınlardan biridir. Dergi yörenin tarihi, ziraatı, etnografyası, edebiyatı, folkloru, musikisi, âdetleri ve daha birçok özellikleri üzerinde yapılan ve yayımlanan bu eserlerin çeşitli bilimsel sahalardaki araştırmalarda ehemmiyeti inkâr edilemez bir gerçektir (Şen,1996). Dergi aynı zamanda çağdaş ve medeni bir toplumun inşası için 1 Kasım 1922 ile başlayan inkılapları topluma nasıl anlatıldığına dair önemli ipuçları sunmaktadır. Taşıdıkları bu gayeyi Gediz Dergi birinci sayısında şöyle anlatmaktadır:

“ Kiblemiz inkılabın beşiği, yeni Türkiye'nin başşehri Ankara'dır. Mukaddes kitabımız, yeni Türkiye'yi yaratanın yüreklerimize doldurduğu inkılap kitabının güneşli sayfalarıdır. Yolumuz, altı oklu bir zafer geçidine uğrar ki, her birisinden Türk yurduna şeref, saadet ve hayat ırmakları köpüre köpüre, dalgalana dalgalana akar. Mabedimiz, yüzyıllık çamların büyük bir şefkat ve muhabbetle kucakladığı, penceresinden içine inkılap nurları dolan ve bunları, dört bucağa yayan halkevlerimizdir.” (Gediz, sayı 1, s.2)

Öte yandan Erken Cumhuriyet Dönemi'nin ulus inşası sürecinde ulusal kimlik, laik devlet-toplum, ulusçuluk, vatandaşlık, milliyet gibi kavramları ele alarak yeni Türkiye ulus devlet modelinin tek, homojen bir millet, tek devlet, tek dil ve siyasî aidiyet oluşturmak için izlediği politikaların izlerini, Gediz Dergisi'nde Osmanlı'dan keskin bir kopuşu ifade eden yazılarla görebiliriz. Bu konuya dair bir örnek:

“ Umumi harpte Osmanlı devleti ve onun bağlı olduğu grup mağlup düşmüştü. Başındakiler, can kaygısına düşmüşler, başlarını alıp kaçmışlardı. Açlık ve sefalet, senelerin biriktirdiği mahrumiyetler ve kayıplar milletin bünyesini sarsmıştı. Silâhları, cephaneleri elinden alınarak, kurbanlık koyun gibi, kısıvrak bağlanmıştı. Memleketin her tarafı itilaf devletleri ve onların aletleri tarafından kuşatılmış, insafsızca yapılan ve imzalanan mütarekename ile en korkunç ve ürpertici bir vaziyet açılmıştı. Düşmanın mertçe yaramadığı, aşamadığı Çanakkale boğazı, hain tedbirler ve kahbece teşebbüslerle açılmış İstanbul yolları, Anafarta mağluplarına kolayca yol vermişti. Akla, hayale gelmeyen bütün şeytanlıklar yapılmış ve bütün tuzaklar kurulmuştu. Bütün Müslümanların halifesi (?) unvanını takınan Osmanlı padişahı, güya ortada hiçbir şey olmamış gibi ve güya saraylarının önüne donanmaları dizilen devletler babalarının kardeşleriymiş gibi füturuz ve hissiz, tacını giymiş, tahtına oturmuş, sigarasını tütürüyor, postunu bırakmamak için bütün zilletleri, bütün hıyanetleri imzasıyla kabul ediyor, hatta buna karşı koyanları ve memleketi, milleti kurtarmaya savaşanları da (Hurucualessultan) fetvaları ile asmaya kalkıyorlardı. Beşer tarihi, bu kadar yüz kızartıcı bir alçaklığı, hiçbir devrinde kaydetmemiştir.”” (Gediz, sayı 1, s.2)

Gediz Dergisi'ne konu olan dikkate şayan olan bir diğer husus ise batıl inançlar ve bir ulusun inşasında batıl inançların varlığının olumsuz etkilerinden bahsetmesidir. Tefrika halinde, derginin birçok sayısında yer bulan bu konu Osmanlı'nın izlerinden kurtulmak ve inkılapların ilerlemesi noktasında bir engel olarak görüldüğü için üzerinde çok durulmuştur. Fen, akıl, rasyonalizm, pozitivizm vurgularının bolca olduğu Gediz Dergisi, tüm bunların karşıt varlığı olarak Osmanlı İmparatorluğunu koymuştur. Derginin farklı sayılarından bu konunun ele alınmasına dair söyle örnek verebiliriz:

“ Başımıza şapka giyerek gökten taş yağacağına inandık. Cumhuriyet bize şapka giydirdi. Ne taş yağdı, ne de demir. Hayat gene eskisi gibi fakat daha kudretli ve daha parlak olarak devam edip durdu. Kadınlar açılırsa yurdu baştanbaşa fuş saracağı, ber bereket kalmayacağını mahvolup gideceğimizi sanırken kadınlar açıldı. Fakat ne fuş arttı ne de bet

bereket azaldı. Mahvolacağımıza bilakis kudretli bir devlet olarak dünyanın siyasi muvazenesinde bir amil olduk.” (Gediz, sayı 8, s.13)

Öte yandan Gediz Dergisi’nde konu edilen bir diğer alan ise milli bayramlardır. Bir milletin kurtuluşunu sembolize eden, var olma hikâyesini güçlendirmek ve akıllarda yaşanan olayları canlı tutmak için kutlanır, ulus devlet inşasında milli bayramların önemi bu bakımdan çok önemlidir. 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı, 23 Nisan Türkiye Büyük Millet Meclisi’nin açılışı ve Çocuk Bayramı, 19 Mayıs Atatürk’ün Samsun’a çıkışı ve Gençlik ve Spor Bayramı’na denk düşen tarihlerde, Gediz Dergisi bu olayları hayli coşkulu işlemiştir. Ayrıca Manisa’da kutlanan yerel Üzüm ve Tütün Bayram’ları da önemli bir yer tutmaktadır. Derginin farklı sayılarından bu konunun ele alınmasına dair söyle örnek verebiliriz:

“Türk Ulusu 23 Nisan’da şahsi ve keyfi idareyi yıkmış, millete musallat olan sultanları kovmuş, kendi dışından, tırnağından artan paracıklarla kurulan tahtları yıkmış, bir çılgınlık iradesine son vermiştir. Türk ulusu bugün zulme, ceberute, haksızlıklara bir rejim halinde ve kalp birliğinde kılıcını çekmiş, O ulvi ve mukaddes ayaklanmasının zaferini ilan etmişti.” (Gediz, sayı 14, s.1)

“19 Mayıs büyük Türk İnkılabının temel taşı attığımız tarihsel, en heyecanlı günü yaşıyoruz. Ulu Önderimiz, mübarek Anadolu topraklarına Samsun’da uğurlu ayağını basmış, daima başlar üstünde, daima yükseklerde dalgalanmış olan şanlı ve şerefli Türk bayrağını aziz yurdun ta ortasına dikmiş, esaret zincirlerini kırmış, parçalamış ve Türkün hakiki istiklalini dünyalara ilan etmişti.” (Gediz, sayı 11, s.1)

BÖLÜM 3

3. BULGULAR

3.1. Gediz Dergisi’nde Kadın ve İdeal Annelik Algısı

Uzun süren savaşlar sonrası düşen popülasyonun artırılma politikasına paralel olarak yeni Türkiye kadınlarına, yeni bir kimlik inşa etmeye başlamıştır. Bu yeni kimlikte en çok vurgu yapılan alanlardan biri İslam öncesi Türklerde kadının pozisyonuna yapılan vurgu olmuştur. Bunlara derginin farklı sayılarından söyle örnek verebiliriz:

“Türk tarihini incelediğimizde, görüyoruz ki Türk anaları, kocaları ve çocukları ile beraber ülkesinin siyasi, ekonomi ve sosyal durumu ile meşgul olmakla beraber, Türkler için en yüksek ve kutsi bir ödev sayılan; çocuk doğurma, büyüme, terbiye etme ve sıcak bir yuva kurmak işi ile meşgul oluyorlardı.” (Gediz, sayı 6, s.6)

“Bazı toplumlarda Poligami (bir erkek istediği kadar karı alabilir) evlenme usulü vardı. Türklerde ise, monogami (tek karı alma) usulü hakimdi. Çünkü erkek ve kadın diye cinsi bir ayrılık yapılmamıştır.” (Gediz, sayı 6, s.14)

“Halbuki İslamiyet’ten evvel erkek ve kızların yetiştirmelerinde göze batacak ayrılıklar görülmezdi. Kızlarda erkekler gibi ata biner yarışa girer, silah oyunları oynar ve ava çıkarlardı.” (Gediz, sayı 7, s.3)

“Hatta Türk Ulusunun başına geçen şeflerin saraylarda zevk u sefaya dalarak ulusunu unutmaları ve soyunu yabancı kadınlarla bozması devrine kadar, Türk anaları ülkesinin iktisadi, sosyal ve siyasal hayatında kocaları ile baş başa çalışmışlardır.” (Gediz, sayı 7, s.4)

Gediz Dergisi’nde “medenilik söylemi”, “ırk ve köken”, “ortak dil”, “milliyetçilik” , “Çağdaş Yeni Türkiye” ve “tarihi ve kutsal vatan” temalarına sıkça rastlanmaktadır. Ulus-devletlerin amaçladığı türdeş toplum için ortak kültürel değerler, anılar ve davranış kodları yeniden tanımlanmış bu doğrultuda bir aidiyet bağı inşa edilmeye çalışılmıştır. Başka bir ifadeyle, Gediz Dergisi’nde ortak mekân, köken, dil ve kültürel değerler üzerinden bir birliktelik yaratılmasının amaçlandığı görülmektedir.

Kadınlar Cumhuriyet ideallerinin vücudu haline gelmiş; kamusal alanda modern, sosyal ve siyasal olaylara karşı fikir yürütebilen, hane içerisinde ise Türk ulusuna aydın çocuk yetiştiren anne rolü biçilmiştir. Bu çıkarıma, dergi içinde özellikle tefrika halinde yayımlanan ‘ ‘ Türk Anası’ ’ yazı dizisinden varabiliriz. Ayhan Karasu tarafından ele alınan “Türk Anası” metninde Türk anası her şeyden önce kutsaldır. Buna ek olarak, Türk annesinin, annelik görevlerinin yanı sıra ülkesine siyasi, sosyal ve ekonomik alanlarda da yardım ettiği metinde belirtilmiştir. Türk annesinin çocuk yetiştirmesi hakkında bilgi verilmiştir. Çocukların ebeveynlerini örneklerini aldıklarını bu yüzden iyi eğitilmiş olmaları gerektiği vurgulanmıştır. Makalede belirtilen önemli noktalardan biri, annelerin İslam öncesi Türk toplumlarındaki konumudur. Bu dönemde, Türk anneleri çocuk yetiştirme ve ev koruma konusunda çok titiz davranmıştır. Türk anneler, çocuklarıyla birlikte, ülkelerinin politik, ekonomik ve sosyal durumuyla yakından ilgilenmişlerdir. Ayrıca, eski Türklerde, doğurmak, çocuk yetiştirmek, yetiştirmek ve sıcak bir ev kurmak kutsal bir görevdir ve anneye aittir. Dahası, makalede medeniyeti

inşa edenlerin sadece erkekler olduğu, bir çocuğu doğuran ve ev işlerine bakan insanların sadece kadın olarak görülmemesi gerektiği vurgulanmaktadır. Avrupa devletlerinde bir kadının durumu ve annenin yetiştiriciliğinin psikolojik özellikleri detaylı olarak belirtilmiştir.

Bununla birlikte metnin “ideal annelik” algısına yönelik kategorizasyon oluşturduğu görülmektedir. Bu sistem içinde ideal anne ve ideal kadın 4 gruba ayrılmıştır. İlk grup, “köylü analar, erkeklerle eşit düzeyde tutuluyor” ifadesi altında köylü kadınların kalkınmada maddi ve manevi açıdan gösterdikleri özveriye ifade eden ve erkeklerle aynı ayarda olduklarını vurgulamaktadır. Diğer bir grup ise “yalnız ev ve çocuk işleri ile ilgilenenler” olarak belirlenmiş ve Türk neslinin bugün ve yarını için en uygun olan gruptur. Diğer grup ise, “memur, sanatkar ve işçilerdir”. Bu grup kadınlar işleri ve meslekleri doğrultusunda anneliği unutacak düzeye gelebilecek olan acınası kadınlardır. Son grup ise, “görüş ve düşünüşte kısırlı olanlar, parazitler” olarak ifade edilmiştir. Bu kadınlar süs ve kazanç düşkünü olanlar, erkeklerin onlar için çalıştıkları inancından beslenen kadınlar olarak ifade edilmiştir (Gediz Dergisi içinde, Karasu, 1937, s.10-11).

SONUÇ

Bu çalışmada, 1937-1950 yılları arasında Manisa Halk Evi tarafından yayınlanan Gediz dergisi incelenmiştir. Bununla birlikte Gediz Dergisi’nde özellikle kadını konu alan metinler incelenmiştir. Erken Cumhuriyet döneminde kadınların yerel bir dergide nasıl temsil edildiği, nasıl idealize edildikleri çalışmanın en önemli sorularından bir tanesini oluşturmaktadır.

Cumhuriyetin ana eğitim kanalı olan Halkevleri zamanla tüm nüfus için önemli bir kurum haline gelmiştir. Halkın eğitimini ve toplumun gelişmesini sağlamışlardır. Aynı zamanda, Halk Evleri, kadınlar için önemli bir eğitim ve gelişim merkezi olmuşlardır. Kadınların burada birçok alanda eğitim aldığı görülmektedir. Bunun yanı sıra, Halkevlerinin gelişmesini daha geniş bir alana yaymak için dergi ve gazeteler yayımlanmıştır. Manisa Halkevi’nin yayınlarından biri olan Gediz Dergisi, dönem içerisinde yerel düzeyde önemli yayınlardan biri olmuştur. Dergi, Manisa hakkında sosyal anlamda bilgiler vermektedir. Ayrıca dergiye edebi eserler de eklenmiştir.

Gediz dergisinde, kadınlarla ilgili yazılara bakıldığında, kadınların toplumdaki durumu hakkında önemli bilgiler edinilmektedir. Dergide farklı yazarların kadınlar hakkında eserleri mevcuttur. Hukuk alanında kadınların birçok hakka sahip olduğu yazılmıştır. Türk annelerinin değerleri ve güçleri açıklanmıştır. Gelin ve damat olarak, kadın ve erkeklerin görevleri yazılmıştır. Dergide kadınların eğitiminin önemine vurgu yapılmıştır. Kadının anneliği önemle vurgulanmıştır. Anne-çocuk ilişkisi, çocuğun gelişimi ve annenin rolü hakkında yazılar kaleme alınmıştır. Dergiye göre, çocuk gelişiminden en çok sorumlu olan annedir. Bu önemli bir noktadır çünkü aynı şeyin baba için geçerli olduğu vurgusu yapılmamıştır.

KAYNAKÇA

- Ahmad, F. (1994). *The Making of Modern Turkey*. New York: Routledge,
- Akagündüz, U. (2015). Cumhuriyet’in İlk Yıllarında Siyasi Atmosfer ve Dönem Dergilerinde Kadın Düşüncesi (1923-1925), *Fe Dergi: Feminist Eleştiri*, 7(2). https://doi.org/10.1501/Fe0001_0000000139
- Özdemir, Y. & Aktaş, E. (2011). Halkevleri (1932’den 1951’e) . Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi , 0 (45) , 235-262 .
- Arat, Y. (1997). *The Project of Modernity and Women in Turkey*. Bozdoğan, S. And R. Kasaba, (Eds). *Rethinking Modernity and National Identity in Turkey*. Seattle and London: University of Washington Press.
- Arıkan, Z. (1999). Halkevlerinin Kuruluşu ve Tarihsel İşlevi. 6(23), https://doi.org/10.1501/Tite_0000000129
- Bakacak Gelgeç, A. (2009). Cumhuriyet Dönemi Kadın İmgesi Üzerine Bir Değerlendirme, Ankara Üniversitesi, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü, Atatürk Yolu Dergisi, 11(44), https://doi.org/10.1501/Tite_0000000306
- Çakır, S. (1994). *Osmanlı Kadın Hareketi*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Gediz Dergisi*, sayı 1-103
- Gökçimen, S. (2008). Ülkemizde Kadınların Siyasal Hayata Katılım Mücadelesi . *Yasama Dergisi*, (10). <https://dergipark.org.tr/tr/pub/yasamadergisi/issue/54538/743277>
- Güneş, G. & Güneş, M. (2007). Cumhuriyet Döneminde Manisa’nın Sosyo-Kültürel Yaşamında Halkevi’nin Yeri ve Önemi . *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi* , 6 (15) , 55-72 .
- Karaömerlioğlu, M. A. (1998). The People’s Houses and the Cult of the Peasant in Turkey. *Middle Eastern Studies*, 34(4), 67–91. <http://www.jstor.org/stable/4283970>
- Karpat, K. H. (1974). The Impact of the People’s Houses on the Development of Communication in Turkey: 1931-1951. *Die Welt Des Islams*, 15(1/4), 69–84. <https://doi.org/10.2307/1570122>

- Manisa Halkevi, (1937-1950), Gediz Dergisi.
- Şakiroğlu, Mahmut H. (1996). “Halkevi Dergileri ve Neşriyatı”, Kebikeç, 3, http://kebikecdergi.files.wordpress.com/2012/07/15_sakiroglu.pdf
- Sancar, S. (2012). Türk Modernleşmesinin Cinsiyeti. İstanbul: İletişim Yayınları,
- Şen, M. (1996). Manisa Halkevi Yayınları ve Yerel Tarih Çalışmaları Örneği, Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi, 2(6), <https://dergipark.org.tr/tr/pub/cttad/issue/25231/266708>
- Sezer, A. (1998). Türkiye’deki İlk Kadın Milletvekilleri ve Meclis’teki Çalışmaları. <http://www.ait.hacettepe.edu.tr/akademik/arsiv/kadin.htm>
- Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM). (1920-2010). Milletvekilleri Albümü (1920-1950). 1, <https://acikerisim.tbmm.gov.tr/handle/11543/2343>
- Suzan ÜNAL. (2014). Türk Kadınının Seçme Ve Seçilme Hakkını Kazanması Ve Basın. Journal of Turkish Studies, 9(7), <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.7098>
- Zürcher, E. J. (1998). Turkey: A Modern History. New York: I.B. Tauris.
- Zihnioğlu, Y. (2003). Kadınsız İnkılap İstanbul: Metis Yayınları.

TÜRK SİNEMASINDA KADIN İMGESİ

Meral ÖZÇINAR
Manisa Celal Bayar Üniversitesi, Türkiye
meral.ozcinar@cbu.edu.tr

ÖZET

Türk Sinemasında kadın imgesi ve bu imgenin değişimi üzerine tasarlanan bu çalışma alan yazınındaki diğer çalışmalardan farklı olarak Bechdel testi kullanmayı planlamaktadır. Bugüne kadar Türk Sinemasında kadın imgesine dair yapılmış çok sayıda çalışma olmasına rağmen, Bechdel testi kullanan az sayıda çalışma bulunmaktadır. Bechdel test, Türk Sinemasının feminist bir perspektiften okunması bağlamında farklı bir bakış açısı sağlama potansiyeline sahiptir.

Bu çalışma Yeşilçam Sineması'ndan (1960-1978), *Vesikalı Yarım* (Akad, 1968) *Gurbet Kuşları* (Refiğ, 1964) ile Yeni Türk Sineması olarak tanımlanan 90 sonrası Türk Sinemasından *İşe Yarar Bir Şey* (Esmer, 2017) ile, *Bir Zamanlar Anadolu* (Ceylan, 2011) filmlerini Bechdel test üzerinden analiz ederek iki dönemi karşılaştırmayı ve sinemada kadın imgesinin değişim yaşayıp yaşamadığı üzerine bir değerlendirme ortaya koymayı planlamaktadır. Bu filmlerde üretilen kadın söyleminin karşılaştırılması ve Bechdel testin sağlamanın da yapılması amacıyla metin analizi yöntemi de kullanılmıştır. Bechdel test 1985 yılında sinema kadın ilişkisine mizahi bir dille yaklaşarak ortaya çıkmasına rağmen oldukça geniş bir tartışma yaratmıştır. Yapılan bu çalışmada incelenen filmlerin bu temel kriterleri bile geçememesi sinemada kadın imgesinin yokluğuna dair önemli bir sonuç ortaya koymaktadır. Ancak kadın imgesinin eksikliğine rağmen film öykülerinin gizli kahramanının kadın olması ise bir başka ilginç noktadır. Bu bağlamda Avrupa ülkelerinde uygulanan Bechdel test ve Türk Sinemasının kendine özgü parametreleri göz önünde tutularak, Türk Sinemasında kadın imgesinin toplumsal cinsiyet eşitliği perspektifinden analiz edilmesine olanak sağlayacak yeni bir ölçeğin geliştirilmesi gerekmektedir.

Anahtar Kelimeler: Türk Sineması, Kadın İmgesi, Bechdel Test, Toplumsal Cinsiyet

Giriş

Toplumsal cinsiyet eşitsizliği yaşamın birçok alanında olduğu gibi kültür endüstrisi içinde de önemli bir sorun olmaya devam etmektedir. Yaratıcı endüstrinin kadın bedeninin metalaştırılmasından fazlasıyla beslenen yapısını göz önüne aldığımızda kadının daha az görünür olması ya da toplumsal cinsiyet eşitsizliği çelişkili görünmektedir. Yaratıcı endüstri ideal kadın bedeni kriterlerini üretmekte, ürettiği kriterler üzerinden kadın bedenini tüketimini pazarlamaktadır. Bir başka deyişle söz konusu endüstri, kadın bedeninin aşırı görünür olması üzerine kuruludur. Ancak bu durum kadın temsiline sorunsuz olduğu anlamına gelmez.

Popüler kültür ürünlerinin birçoğunda kadın imgesinin temsili sorunludur. Sinemada da diğer popüler kültür ürünlerinde olduğu gibi kadın temsiline gerçekçi olmaması, temsil biçimlerinin ataerkil fantazi dünyasından beslenmesi gibi problemler yaşanmaktadır. “Sinemada kadına dair önemli sorunlardan biri, film metinlerinin erkek özneler üzerine kurulu olması, kadınların bu metinlerde ya hiçbir yer almaması ya da kadının kimliksiz ve metnin akışında işlevsiz bir aksesuar, birer nesne konumunda yer almasıdır.” (Öztürk, 2000:69). Kadın karakterler hikâyede var olsalar da erkekler tarafından kontrol edilen kolayca yönlendirilebilen basit karakterler olarak tasarlanırlar.

Sinemada kadın imgesinin toplumsal cinsiyet eşitliği perspektifinden okunduğu bu çalışma da Türk sinemasında kadın imgesinin değişimini tartışmayı hedeflemektedir. Bu değişimi de Türk Sinemasının geleneksel kurucu sineması olarak kabul edilen Yeşilçam Sineması ve 90'lı yılların ikinci yarısından itibaren başlayan Yeni Türk Sineması içinden seçilen film örnekleri üzerinden tartışılmaktadır. Çalışmada, popüler kültür ürünlerinde kadının temsiline inceleyen 1980'li yılların ikinci yarısından itibaren literatüre giren Bechdel test kullanılacaktır. Bechdel test, kadının yokluğunu vurgulayarak bir farkındalık yaratmaya çalışmaktadır.

Bechdel Test

Bechdel test, Amerikalı çizgi roman yazarı, Alison Bechdel'in 1985 yılında yayınlanan "Dykes to Watch Out For" isimli çizgi romanındaki bir karaktere dayanır. Karikatürde ismi geçen Lic Wallace'den dolayı "Bechdel-Wallace" test olarak tanımlanır. (Rughuniş vd, 2016) ancak yaygın kullanım Bechdel test olduğu için bu çalışmada da tercih edilmiştir. Karikatür de yer alan kadın karakter izlediği filmleri üç kriter üzerinden değerlendirir.

Bu üç kriter sırasıyla şunlardır.

1-Filmde en az iki kadın karakter var mı? Bu karakterler kendi kimlikleri ve isimleriyle yer alıyorlar mı?

2-Bu iki karakter birbirleriyle diyalog içine giriyor mu?

3- Kadın karakterler arasında erkekler dışında bir konu üzerine mi konuşuyor?

Filmin yukarıda sözü edilen üç kriteri sağlıyor olması toplumsal cinsiyet eşitliğinin olduğu anlamına gelmediği gibi tersi de doğru değildir. Ancak yine de Bechdel test, film endüstrisinin kadına olan başına dair fikir verebilir. Bu nedenle test, genel olarak fikir verebilmesi açısından bir dönemin içinde yapılan çok sayıda filme uygulanmıştır. Elde edilen sonuçlar üzerinden ise söz konusu dönem için film endüstrisinin kadına olan bakışına dair fikir geliştirilmesine olanak vermektedir. Örneğin İsviçre'de 2013 yılı içinde gösterime giren filmlere uygulanan Bechdel test sonucu bu filmlerin sadece %30 u testi geçmiş, 2014 yılında bu rakam %60 a 2015 yılında ise bu oran %85 e ulaşmıştır. (Öz ve Seçen 2019: 470). Buradan elde edilen veriler bakış açısını ortaya koyabilmekte ve bunun sonucunda da kadın temsiline artırılması için önlemler alınabilmektedir.

Bechdel testin kullanımına ilişkin çok sayıda örnek verilebilir. Bunların içinde önemli olanlardan bir diğeri ise Eurimages'in 2014 yılında Bechdel testi temel değerlendirme kriterleri arasına almasıdır. Bechdel test Eurimages'in toplumsal cinsiyet eşitliği stratejisi planında yer almaktadır. (Council of Europe, 2014).

Bechdel test sinemanın dışında çizgi roman, dizi ve bilgisayar oyunlarında da yaygın olarak kullanılmaktadır. Kitle iletişim araçlarının klişelerle kalıpsal toplumsal cinsiyet rollerini yeniden ve yeniden üreten yapısını ortaya çıkarması bakımından Bechdel test önemlidir. Testin uygulanmasının son derece basit olması ve kümülatif uygulandığında ortaya çıkaracağı sonuçların işe yarar olması uygulama alanlarını çoğaltmıştır. Testin sonraki yıllarda ırkçı Bechdel test gibi farklı versiyonların da ise; iki siyahi kadının birbiriyle konuşup konuşmadığı annelik üzerine olanda ise kadınların çocuklar üzerine konuşması sorgulanmıştır. Bunlar göz önünde bulundurulduğunda testin farklı versiyonlarının üretilebileceği ve geliştirilebileceği söylenebilir.

Bu çalışma kapsamında ele aldığımız hem Yeşilçam sineması içinde hem de Yeni Tür Sinemasında filmler de çok sayıda kadın imgesine rastlarız. Burada özellikle kadın karakter değil, kadın imgesinden bahsediyoruz çünkü kadınlar fazlasıyla klişeler üzerinden inşa edilmişlerdir ve bu nedenle bir karakter değil stereotiplere daha yakındırlar. Bechdel test, filmde yer alan kadın imge sayısına değil, tasvir biçimine odaklandığı için filmlerdeki kusurlu tasviri eleştirel bir perspektiften ortaya koymaktadır.

Yeşilçam Sinemasında Kadın İmgesi ve Temsili

Yeşilçam Sineması, Türk Sinemasının geleneksel kurucu sinemasıdır. (Scognomillo, 2003) 1960-1978 yılları arasını kapsayan dönem, üretilen film sayısı, seyirci ile kurmuş olduğu olumlu ilişki ve belirli anlatım kalıplarının oluşması bakımından önemlidir. Türk Sineması Yeşilçam sinemasını referans olarak dönemselleştirilir. Yeni Türk Sineması tanımlaması bu nedenle Yeşilçam sinemasını referans olarak dönemselleştirilmiş ve adlandırılmıştır. "Yeni" kelimesi, Yeşilçam Sinemasının değişmesini ve farklılaşmasına işaret eder.

Yeşilçam Sineması klişeler ve anlatım kalıplarının kendini tekrar etmesi bağlamında eleştirilir. Mutsuz ve imkânsız aşk, fakir kız zengin oğlan ya da tam tersi, yanlış anlaşılmalarda sürekli ertelenen mutluluk, birdenbire zenginleşme ve sınıf atlama gibi temalar etrafında çok sayıda film üretilmiştir. Yeşilçam Sineması yılda üretilen film sayısı ve bu filmlerin seyirciye ulaşması bakımından çok özel bir dönemdir. Türk Sineması denildiğinde akla ilk olarak Yeşilçam sineması geldiğini söylemek mümkündür.

Yeşilçam Sinemasını daha iyi anlamak için birbirine yakın dönemlerde çekilmiş *Vesikalı Yarım* (Akad, 1968), *Gurbet Kuşları* (Refiğ, 1964) filmlerine Bechdel test uygulanarak elde edilen veriler, Yeşilçam sinemasında üretilen kadın imgesi toplumsal cinsiyet eşitliği perspektifinden değerlendirmemize olanak sağlayacaktır.

Vesikalı Yarım, Yeşilçam sinemasında başat tür olan melodrama örnektir. Filmde dönemin popüler temalarından biri olan imkânsız aşk konu edilir. Bir pavyonda çalışan Sabiha ile evli iki çocuk babası olan manav Halil'in

imkânsız aşkı anlatılır. Tema dönemin pek çok filmine benzemesine rağmen Akad'ın şiirsel sinematografisi ile dönemin diğer filmlerinden ayrılır.

Gurbet Kuşları, Refiğ'in dönemin önemli sorunlarından birisi olan köyden kente göçü anlatır. Maraşlı bir ailenin İstanbul'a kral olmak için gelişini ve yaşadıklarını anlatır. Filmin sonunda Maraşlı aileyi fireler vererek ve hayal kırıklığına uğramış olarak memleketlerine giderken garda görürüz. Başka bir aileyi ise aynı hayallerle İstanbul'a ayak basmıştır. *Gurbet Kuşları*, toplumcu gerçekçi sinemaya örnektir. Toplumun yaşadığı sorunları anlatmayı ve dönemine ayna tutmayı hedeflemektedir. Bu durum sinemada kadın imgesinin temsilinde bir değişiklik yaratmış mıdır?

Çalışmada bu dönemle ilgili olarak iki ayrı türden film seçilmesinin nedeni farklılıkları ortaya koyma potansiyelidir.

Tablo 1: Bechdel Test uygulanmış olan filmlerin puan durumları.

Filmin Adı	Film Tarihi	Yönetmen	İsmi Bilinen İki Kadın Karakter Var Mı?	İsmi Bilinen Kadın Karakterler Birbirleri ile Konuşuyorlar Mı?	İsmi Bilinen Kadınlar Erkekler Dışında Başka Bir Konu Hakkında Konuşuyorlar Mı?	Puan Toplamı
Vesikalı Yarım	1968	Ö.L.Akad	1	1	0	2
Gurbet Kuşları	1964	H.Refiğ	1	1	0	2

Tablo 1 de yer alan her iki filmde 2 puan alarak Bechdel testi geçememiştir.

Yeni Türk Sinemasında Kadın İmgesinin Temsili

Yeni Türk Sineması kavramı Asuman Suner (2010)'in *Hayalet Ev* kitabında kullanılmıştır. Yeni Türk Sineması kavramı Yeşilçam Sinemasından belirgin bir kopuşu işaret etmektedir. Yönetmen sinemasının ortaya çıkması, derinlikli bir düşünsel perspektife yaslanması, ortak anlatım kalıplarının değil, bireysel konuların anlatılması, estetik bir perspektifin gelişmesi bakımından Yeni Türk Sineması, Yeşilçam Sinemasından farklılaşır. Bu bağlamda Yeşilçam Sineması kadar genellemelere uygun değildir. Bir başka deyişle seçilen film belirli bir türe dahil olmadığı için genelleştirmelere küçük oranda izi vermektedir.

Yeni Türk Sinemasında seçilen filmler ise: *İşe Yarar Bir Şey* (Esmer, 2017), *Bir Zamanlar Anadolu* (Ceylan, 2011).

İşe Yarar Bir Şey, Pelin Esmer'in şiirsel bir estetikle hayatın anlamını sorguladığı, yeni sorular soran ancak çok az sayıda soruya az cevap verdiği bir filmidir.

Bir Zamanlar Anadolu ise bir Anadolu kasabasında gündelik yaşamı anlatır. Her ne kadar ortada çözülecek bir cinayet olsa da Ceylan'ın kamerası onu çözmeye isteksizdir. Cinayetin nedeni üzerine kafa yordığımız filmde sonlara doğru hikâyenin kilidi çözülür ve karşımıza bir kadın çıkar.

Tablo 2: Bechdel Test uygulanmış olan filmlerin puan durumları.

Filmin Adı	Film Tarihi	Yönetmen	İsmi Bilinen İki Kadın Karakter Var Mı?	İsmi Bilinen Kadın Karakterler Birbirleri ile Konuşuyorlar Mı?	İsmi Bilinen Kadınlar Erkekler Dışında Başka Bir Konu Hakkında Konuşuyorlar Mı?	Puan Toplamı
İşe Yarar Bir Şey	2017	P. Esmer	1	1	1	3
Bir Zamanlar Anadolu	2011	N.B.C	1	0	0	1

Tablo 2 de yer alan *İşe Yarar Bir Şey* Bechdel testi her üç sorudan da 1 puan alarak geçmiştir.

Bir Zamanlar Anadolu ise toplam 1 puan alarak testi geçememiştir.

Sonuç

Yeşilçam Sineması döneminden seçilen *Vesikalı Yarım*, *Gurbet Kuşları* filmleri Bechdel testi geçememiştir. Melodram ve Toplumcu Gerçekçi sinemaya örnek olarak seçilen her iki filmde de iki kadın karakter isimleriyle ve kimlikleriyle yer almakta ancak erkekler dışında herhangi bir konudan söz etmemektedirler.

Tablo 2 de yer alan filmlerden *İşe Yarar Bir Şey* 3 puan alarak testi geçmiş, *Bir Zamanlar Anadolu'da* ise 1 puan alarak geçememiştir.

İşe Yarar Bir Şey filminin üç temel karakterin ikisi kadındır. Bir tren yolculuğunda tanışan Canan ve Leyla film süresince birden çok kez aralarında erkekler dışında sohbet etmektedir. Yaşamın anlamı, var-oluşu sorgulayan film derinlikli bir düşüncenin gelişimini konu almaktadır. Canan ve Leyla ise filmde oluş-şiiir ve hayat üzerine sohbet etmektedir. İki kadının entelektüel bir sohbet etmesi sadece Türk Sineması için değil, dünya sineması içinde sıra dışı bir durumdur. Agarwal, Zheng, Kamath, Balasubramanian, Key (2015) yaptıkları çalışmada kadınların çok nadir olarak incelikli düşünsel karakter olarak tasarlandığını, bir filozof olarak tasarlanmalarının neredeyse hiç görülmediğini öne sürerler. Bunun nedenini ise kadın karakterlerin derinlikli incelikli karakterler olarak değil klişeler üzerinden kurulmuş olması olduğunu öne sürerler. *İşe Yarar Bir Şey* bu çalışmada sözü edilen nadir film örnekleri arasına girmektedir.

Bir Zamanlar Anadolu'da ise iç içe geçen hikayelerin nedeni, sonucu kadınlar tarafından belirlenmiş olsa bile Bechdel testten sadece 1 puan alarak testi geçememiştir. Filmdeki tüm erkek karakterlerin acısı travması kadınlardan kaynaklıdır ancak filmde kadın karakterler neredeyse görünmezdir. Onlardan sık sık hikâyede söz edilir ancak görünürlükleri sadece estetik bir imge olmaktan öteye geçmez.

Genel bir değerlendirme yaptığımızda bu her ne kadar az sayıda örneklem üzerinden yola çıkılarak değerlendirme yapılırsa da Türk Sinemasında kadın imgesinin Yeni Türk Sinemasıyla birlikte toplumsal cinsiyet eşitliğinin temsili bakımından olumlu anlamda değiştiğini söyleyebiliriz.

Kaynakça

Agarwal, A., Zheng, J., Kamath, S.V., Balasubramanian, S., ve Dey, S.A. (2015). Key Female Characters in Film Have More to Talk About Besides Men: Automating the Bechdel Test. Human Language Technologies: The 2015 Annual Conference of the North American Chapter of the ACL, s.830, 833.

Council of Europe. (2014). Eurimages Strategy – For Gender Equality in the European Film Industry. Erişim: 25 Ağustos 2018. <https://rm.coe.int/eurimages-strategy-for-gender-euqality-in-the-european-film-industry/168073286d>.

Rughiniş, C., Rughiniş, R. ve B. Humă. (2016). Impromptu Crowd Science and the Mystery of the Bechdel-Wallace Test Movement. Proceedings of the 2016 CHI Conference Extended Abstracts on Human Factors in Computing Systems - CHI EA '16, s. 487–500.

Scognomillo, G. (2003). Türk Sinema Tarihi. İstanbul: Kabalcı Yayınları.

Suner, A. (2010). Hayalet Ev. İstanbul: Metis Yayınları.

Öz, G.G, Seçen, D. Türk Sinemasında Kadının Temsil Sorununa Alternatif Bir Yöntemle Bakmak, Erciyes İletişim dergisi, 2019.

Öztürk, S.R. (2000). Sinemada kadın Olmak. İstanbul: Alan Yayıncılık.

Film Kaynakça

Vesikalı Yarım, Ömer Lütfü Akad, 1968.

Gurbet Kuşları, Halit Refiğ, 1964.

İşe Yarar Bir Şey, Pelin Esmer, 2017.

Bir Zamanlar Anadolu'da, Nuri Bilge Ceylan, 2011.

WOMEN AT THE CROSSROAD OF RELIGION AND POLITICS

Sedigheh SHAKOURI RAD
University of Tehran, Iran
Shakouri.rad.s@ut.ac.ir

ABSTRACT

In the first Constitutional mandate in 1906 *Shī'ī* Islam found an official authority through a committee of mujtahids to ensure the compatibility of laws ratified by the newly established parliament with Islamic law. Since then, the interactions of religion and politics have been reflected on the changes in the condition and rights of Iranian women. This article explores these interactions in both the private and public spheres. Using historical approach and library method, it focuses on the following two issues: women's right to education and to vote. The historical evidence indicates that the interpretation of Islamic sources by Muslim scholars on the rights and duties of women has been influenced by their own social-political status and their views on those holding the power in office. That means in some cases when they were on power the social and political pressure made them accept some of these rights whereas they rejected them when did not hold governmental power and vice versa. This means women's rights and status have always been in the crossroad of politics and Religion.

Keywords: Islam, Iran, women, vote, education.

Introduction

The study of Iranian society shows that the widespread norms and values were derived from some internal cultural tradition passed through generations. In a hierarchal and patriarchal society, men of power and knowledge, who were the sources of building political power and religious reading, shaped and enforced these norms and values and, consequently deprived women of certain roles and rights, which had molded women's beliefs as well. The right to vote was raised during the Constitutional Movement in Iranian society and was approved only for adult sane men. The issue of women's right to vote first was also brought up then and in four more occasions since the beginning of twentieth century. Their right to be elected, however, has had its own history and limits which is not our focus here. Education, however, in its traditional way was accessible to some men and women of upper classes before the Movement. Women could learn to read in mosques, madrasa, and in private of their homes. But when the idea of opening modern school for girls was raised and demanded almost at the same time, it was denied at first. It took years and a lot of courage from active women and official measures by the modernizing government to gradually be accepted. It took until general women gained the opportunity to attend primary and secondary schools and universities. A socio-historical study of the changes happening to modernize Iran indicates that the public generally thought that women's proper role and place is at home. Such view seems to be rooted in both cultural and religious beliefs shaped throughout centuries.

There is no doubt that Islam has had a great influence in Iranian society and politics, including on the status and rights of women, throughout history and specifically, in contemporary modern stage of development. The religious background of people and the role religious scholars have played in mobilizing them in shaping the political momentum in the history is a historical fact. A review of movements in the last century and half including Tobacco Movement(1891-1892),¹ Constitutional Movement (1906-1911), Oil Nationalization Movement (1951-1953), and the Islamic Revolution (1979) confirms that. It is also evident that in the Muslim scholars' view, the status and rights of women have always been a focal point of interest and a very important indicator of the identity of a Muslim society.

In the culturally dominant understanding of the society, women are different from men and their role and duties as determined by God indicate that their proper place is family. For the traditionalists the physical and psychological differences between men and women are planned in their creation by God to hold different responsibilities and play different roles which reasonably lead to the differences in their rights, duties and status in the family and society) Mişbāh, 1991:9). According to the traditionalists, men essentially possess more physical and bodily strength, whereas women are more emotional. The structure of their body, including muscles,

height, bones, brain, heart, reproductive system, and also their sexual characteristics are different from those of women (Ibid., Miṣbāh, 2003 19-20). Along with the physical differences, arise some psychological dissimilarities between the sexes. The psychological differences make men firmer, stronger, and steadier towards their objectives but women's different neural system makes them more emotional and sentimental than men. Men, in contrast to women, enjoy more intellectual capacity and their intellect is in command of their emotions. Women are intellectually inferior, since their emotion basically dominates their intellect. This characteristic in women leads to the poor performance of their intellect and consequently their judgment (Miṣbāh, 1991:20, 2, 23-24). As a result, men are more prone to provide for the family and protect it, whereas women are more predisposed and inclined towards others, more prepared for familial chores and more focused on child birth and bearing (Tīhrānī, 95, Miṣbāh, 1991: 11. F20-22).

Such view has always been defended and enforced during all the movements and revolutions mentioned above by the public as well. However, the emergence of new ideas and social and political systems in the Muslim world mainly in early nineteenth centuries gradually challenged these beliefs and increasingly gained public support. By growing a new generation of educated Muslims and specifically educated women amongst practicing Muslims it became day by day more difficult to enforce the idea of gender inequality. The elite men and women opposed such view on women and argued for the equality of men and women in the eyes of God, based on new concepts of modernity, the principle of justice and the meaning and spirit of the Quranic verses.

Furthermore, the close study of the interaction between Islam and politics during this period shows that Muslim scholars particularly became more open to the changes in women's rights and roles in the society when they established the Islamic government and held social and political responsibilities.

This research closely studies the Muslim scholars' views on women's rights in different political settings to see how their views have been subjected to changes because of changes in the social conditions and their political status. We will focus here on two issues: women's rights to education and to vote. We will try to explain why the views of the Muslim scholars and their reactions to these two rights have changed in different political settings. We will also attempt to see to what extent their view has determined women's conditions? Since these questions are brought about by the emergence of modern Iran, this research investigates the period between the Constitutional Movement in 1906-1911 till 2020.

This is an explorative library research using a historical descriptive-analytic approach. The debates and historical events about women's rights and conditions, the relation between the religious scholars' views on the socio-political system and their views on the rights of women have been studied and its effect on women's access to these rights is analyzed.

The Constitutional Movement

The traditional understanding of Muslim scholars about women and their characteristics was developed in a hierarchal society under the power of monarchic dictatorship over many centuries. Nonetheless, when in the early twentieth century, the Constitutional Movement of 1906-1911 took place many beliefs came under scrutiny. Hence, this movement is considered to be the turning point in the history of Iran and the inception of its modern time. The movement was against government corruption and its objectives were to confine the power of monarchic dictatorship and to form a parliament and a system of law, and to shield Iran's national interests from western (also read non-Muslims) economic and political intervention. The opposition to the Qajar (1785-1925) and the foreign domination had a strong public acceptance. It was led by diverse alliances including merchants, *Shī'a* clergy and other educated Iranians. The *'ulamā's* extreme objection with the Qajar was a strong factor to mobilize people (Sanasarian, 1982: 15-18; Paidar, 1996:51-52; Esfandiari, 1997:21).² The fact that Muslims are supposed to manage their daily life and acts according to Islamic *sharī'a*, determined by Muslim scholars, granted them a legal position in the first constitution to monitor the laws passed in the parliament from a religious perspective. As a result, in the first constitution, a committee of jurists was appointed to monitor the laws passed in the parliament and make sure that they were compatible with the Islamic teachings and *sharī'a*. Such a position evidently provided them an additional official power to shape people's socio-cultural beliefs and actions.

In the Constitutional Movement (1906-1911), women, who were mainly influenced by the religious leaders and also some by secular poets and writers, played a significant role in the movement through demonstrations,

donating their jewelries, carrying news and guns among various groups and even armed fighting. Nonetheless, they did not gain much in the Constitutional Movement and their great efforts did not cause any change in their legal position. It, however, was not fruitless either, since it introduced and fortified particular concepts of modernity, independence, democracy, justice, and women's emancipation. In visualization of modern Iran, "the movement created a conceptual link between national independence and progress and women's emancipation." (Paidar, 52. also see: Tohidi, 111)

By limiting the power of Monarchy and establishing parliament, men found the right to vote and be elected as an M.P., but despite of women's great participation in the Constitutional Movement, their right to vote was not raised as an issue. Yet, their right to vote was discussed at the time of writing the Constitution in the Parliament, but only once. Unfortunately, Āyatullāh Mudarris (1870-1937), an active clergyman and parliamentary spokesman who was later assassinated, strongly opposed it (Feyrahi, 2003:83-84). Following the dominant view of Muslim scholars, rooted in the traditional jurists' interpretations of some specific verses of the Quran and *aḥādīth*, he considered women's suffrage Irrational. In his speech in Parliament, he argued that "according to reason, God has not granted women the mental ability and competence to choose and vote, like insane people and fools (*sufahā*)" (Ibid.). Based on the public beliefs and such understanding of Islam, women were restricted at home. Therefore, women's right to vote was denied at that time.

Regarding education, there were no opposition to women's education in general as it was conducted in mosques and madras. But majority of clergy and religious institutes in the Islamic countries rejected modern schools for girls. Nevertheless, the spread of liberating ideas during the Constitutional Movement influenced people's attitudes towards women and gave them the opportunity to receive the right to education and establish women's associations and publications. Before the Constitutional Movement, there were no schools for Muslim girls. A school for girls had been opened by American missionaries in 1835 in Tehran but no Muslim was allowed to study there until 1875 when Nāsir-i (al)ddīn Shah permitted it. In the new circumstances, the first Western-style primary school for girls, Dūshīzegān (1905) was opened for ages 7 to 11. Some clerics such as Shiykh Faḏl-u (a)llāh-i Nūrī, a constitutionalist who rejected modern values and became anti-constitutionalist later, emphasized traditional education. These scholars based their political opposition to the idea of modern school for girls on their understanding of Islamic texts. It is reported that he specifically "saw 'the opening of schools for women's education and elementary schools for girls' along with the 'spread of houses of depravity' as one of the breaches in Islamic law perpetrated by the constitutionalists." (Najmabadi, 1998:76; Rizvani, 1983:28, 62) The traditionalists and their followers believed that women must stay home and their education in modern schools would give them an illegitimate freedom which would damage their chastity (Sadiq, 1976:16/2). Therefore, people invaded and forced the school to close. However, soon after the first school was closed, Muslim women who were pioneers in the Constitutional Movement opened another school called Nāmūs (1907), for ages 4 to 6, and few more private schools (Nashat; 24; S. Bahar, 176).

It is important to notice here that the issue of Muslim women's education was one of the demands of the religious and non-religious constitutionalists against anti-constitutionalists (Najmabadi, 76). Therefore, contrary to the majority of traditional Muslim scholars, some of them supported the establishment of new schools for girls on the basis of their different interpretations of the same sources. Āyatullāh Tabātabāyī, for example, who supported the Constitution as a way to secure and develop the country ('Ādamīyat, 1975:4), let his daughters attend school. Under the guidance of the intellectuals, the constitutionalists tried to translate works of some of Muslim Thinkers from other countries and used Islamic concepts and ideas to marginalize the traditionalists and respond to objections and complaints (Bitarafan et al, 1997).

However, public modern school did not become a reality until 1918 when the idea of modern education for girls was generally accepted and the first public school for girls was officially opened. From that time on gradually many private schools were founded in Tehran and other cities like Fars, Isfahān, Tabrīz and Mashhad. The state also established teacher training colleges for men and women separately in 1919, though out of necessity the teachers at the women's college were men (Esfandiari, 22; S. Bahar, 176).

This seems a historical fact that the Pahlavi Dynasty was in favor of Western-style modernization and centralization of authority. Reza shah tried to build a modern centralized state and introduced some economic

and social reforms on the model of modern Turkey, at the expense of repressing the protesting clergy, all political groups and women's organizations.

The rise of the state as a driving force of social reform in modern Iran, though accompanied by massive repression, brought women some improvement and encouraged some secular and feminists to support Rizā Shah and they joined governmental organizations and publications. There was no clear distinction by that time between women as secularists and Islamists in their fight for better conditions, according to Afsaneh Najmabadi (Najmabadi:76). She emphasizes that both the incorporation of secular feminists into governmental organizations, which followed the suppression of independent publications and organizations of women, and compulsory unveiling, which was welcomed by secular feminists but opposed by *Shī'ā* clergy, finally led to the breach between religious and secular women in their struggle to advance women's conditions. Hence, women's emancipation was considered by religious scholars as a devaluation of Islamic teachings and a promotion of Westernization.³ Muslim women also argued that Islam does not oppose women's education and their public participation.

Unlike women's education, the issue of women's right to vote was neither demanded nor included in Reza Shah's reforms. Following his vision to modernize the country, however, he developed public education for girls, and then advanced it by opening secondary schools. His aim, however, was mainly in line with the traditional view, to make them better mothers, able to train better men for the country. The debate on women's education was expanded to higher education in the 1930s and finally the first woman was admitted to the University of Tehran in 1935. But since, based on Rizā Shah's measures, no woman was allowed to appear in public veiled, most women preferred to stay at home. The policy which was supposed to give more freedom to women and encourage them to social participation and gain education turned into more suppression and seclusion for most of them. Religious women and young girls lost the chance to attend school which had been recently granted to them. Apparently this line of change and maltreatment of Muslim women "created a great deal of resentment among most women and made them suspicious of reform and modern ideas." Reza Shah's way of establishing a modern society through secularization, the abolishment of *hijāb*, weakening the influence of the clergy in the society and the dismissal of the committee of mujtahids mandated in the Constitution made Muslim scholars and religious people suspicious of his actions and policies.

The Oil Nationalization Movement:

With the abdication of Rizā Shah in 1941 and the decline of the state power in the first decade of the rule of his successor, Muḥammad Rizā Shah (1941-1979), the second and last Pahlavi king, Iranians experienced some freedom under which many groups and publications arose. The religious authorities, which had been muted by Rizā Shah, began to re-establish their position again (Esfandiari, 26. In this period, there was little state pressure on the society and hence women were able to make their own choices. Veiled girls found the opportunity to go to school and educated and working women who were participating in the society tried to gain the support of some political elites to improve the situation of women, while at the same time, as Afkhami suggests, they had to consider religious sensitivities, since they believed that the opposition of the clergy would hinder their efforts to demand equal citizenship (Afkami:10).⁴

During the Oil Nationalization Movement (1951-1953), the National Council of Women, a confederation of various women groups, "wrote a petition demanding political and economic rights for women, especially the right to vote" in 1952, but the religious activists and influential religious figures rejected it (Poya, 42; S. Bahar, 181; G. Nashat, 29.) In one of his messages, 'Āyatullāh Kāshānī, a leading Muslim leader (d.1962) explicitly stated that:

... equality between men and women leads to giving the right of divorce to women, equality of inheritance between men and women, granting the opportunity to women to elect and get elected for the parliament.... How can I ... be indifferent and watch these disasters happening? (Italicized for emphasis) (Bākhtar-i Emrūz, 28/09/1330, n.699:4)

Āyatullāh Mudarres also argued that the existing laws could perfectly protect women's rights and warned that granting more rights to women would lead to political and religious chaos and social unrests (Muzākirt-i Majlis, 17th Majlis, 14/10/1331[1952].) Drawing on the fact that in the constitution all citizens are equal, Muṣādiq's advisers, the then prime minister, favored giving the right to vote to women but the *ulamā*, supported by the heads

of many guilds, argued that according to the *sharī‘ah* women are not allowed to vote (Muzākirt-i Majlis, 17th Majlis, 16/11/1331 [1952].)

The White Revolution

A decade later, the Shah, who had devalued the Constitution and suspended the parliament and had not called for a new election, was impelled by Kennedy, the President of the United States, to bring some reforms into the country to gain popularity and improve his international image. The Shah, who apparently did not believe in gender equality and considered women less able,⁵ also initiated some reforms to women's conditions. Therefore, women received the right to vote and get elected in the council election in 1962. But clerical leaders, amongst them the prominent Āyatullāh Khomeini, who were suspicious of the Shah's reforms, saw it in the line of previous measures embarked by the Shah's father and considered it as a threat to women's modesty and integrity. Historical evidence indicates that the *‘ulamā* believed that the Shah's regime was western-dependent and its modernization was in fact westernization. Such assessment led to a sheer suspicion about the measures of the government including those improving the situation of women. In their view, the right to vote was the demand of minority secular women, and not the mass population of Iranian Muslim women and would bring them into the public sphere and eventually jeopardize their modesty and moral values. Not only some distinguished Muslim scholars but also some other organizations and groups rejected women's right to vote based either on their political views on the government and its aims to westernize the country or on the basis of Islamic beliefs (Thaqafi: 55). Most of clergy held that granting women the right to vote is basically against Islamic teachings. Yet, in his speeches in different occasions, Āyatullāh Khomeini made it clear that his disagreement with women's right to vote rests on his political opposition with the changes proposed by the Shah towards Modernization of the country. He believed that all the rights and freedom granted to women were in line with western ideals and values rather real political liberation, democracy and genuine emancipation of women:

"We are not against the advancement of women, we are against this depravity, we are against these wrongdoings. Are men free that women want to be free? Is "male freedom" and "female freedom" correct with the word????????? Are men free? Are men free in this country now? In what are they free." (Sahīfih-yi Imām, 305)

"The issue of women's right to participate in elections is not forbidden; but their right to be elected leads to depravity. The issue of women's suffrage, etc. has the least degree of importance. We want to preserve constitutionalism. Now that we have been deprived of our right to freedom in Iran, they are thinking of women! People are now deprived of freedom of speech, expression, thought and even the right to life. (Ibid., 191)

"It is the Shah who corrupts women and wants to make them puppets. Religion opposes these tragedies and pains, not the freedom of women." (Ibid., 472)

In fact, the clergy's protest targeted different aspects of the Shah's program, specially land reform, non-Muslims' right to vote and women's suffrage. Āyatullāh Khomeini attacked the Shah for his dependence on the United States and restoring the Capitulation bill.⁶ On 28 October 1962 in a telegraph to Alam, the then prime minister, Khomeini wrote:

"The entry of women into the state, provincial and municipal assemblies and associations is contrary to the strict laws of Islam, the recognition of which, according to the text of the constitution, is left to the scholars and authorities of fatwas, and for others there is no right to interfere. And the jurists of Islam and the authorities of the Muslims give and give fatwas in its sanctity. "In this case, the right of women to vote and to be elected at all stages is contrary to the text of the second principle of the constitutional amendment." (Ibid., 80)

In an interview, Khomeini elaborated his view about the political and social issues of Iran more clearly. He emphasized that Islam protects women's rights:

"Regarding women, Islam has never opposed their freedom. conversely, Islam has challenged the concept of woman as an object and restored her honor and dignity. Woman is equal to man. Like men, women are free to choose their own destiny and activities; but it is the Shah's regime that is trying to prevent women from being free by drowning them in immoral matters. Islam strongly objects to this. The regime has, of course, destroyed and trampled on women's liberation like men. Women, like men, have filled Iranian prisons. This is where their freedom is threatened and endangered. We want to free women from the corruption that threatens them." (Ibid., V.3: 370)

Consequently, the government had to withdraw the women's right to vote two months later, though for a short time to calm the situation. In January 1963, the Shah lunched his reforms as the "White Revolution", which included women's right to vote. However, when it was put to a referendum many different groups protested, including secular groups and the clergy. (Esfandiari, *Reconstructed Lives*, 27)

Nevertheless, women's right to education was gradually confirmed by the society and Muslim scholars during all these years from the beginning of the century. The schools were mainly single-gendered and many religious families let their daughters go to public schools. The public education was accessible for girls living in cities but rural areas had little opportunities. Only 85% of people are reported to be literate then. To widespread education a Literacy Corps was included in the White Revolution's principles. According to it the young men and women could spend their two-year army service period as teachers in the villages. It was believed that with the Literacy Corps, the Shah planned to take over education to some extent which had been controlled by the '*ulamā*', who were trying to shape the younger generation along traditional lines. The aim of this program thus was to "help the regime in establishing a modern nation-state on a basis different from religion." (www.iranicaonline.org/articles/literacy-corps-1; Hadi Vakili, 2016)

Although fifteen years of work before the Islamic Revolution resulted in changes to villagers' education from children to even elderlies. Along with that, single-gendered teacher training college were also found which were welcomed by girls while a small number of women compared to men attended universities. There seem to be two opposing tendencies in the social norms of the society: on the one hand, girls were expected to marry when graduated from high school and their higher education was not considered necessary to the most families and women themselves because they were not expected to work and earn money. On the other hand, families seemed reluctant to send their daughters to mixed universities. Girls from high middle or higher classes attended universities. Because of the increased acceptance of women's higher education, the demand for university education also rose in the 1970s and led to the opening of several new private and public universities in large cities. Female student population, including Muslim women wearing hijab, reached one-third of the number of male student before the 1979 Revolution.

After the Islamic Revolution

The majority of '*ulamā*', were the representatives of traditional Islam throughout history. They hold men and women to have different natures, abilities, rights and responsibilities in the family and society. Despite the different approaches of the leader of the Islamic Revolution, Āyatullāh Khomeini and many prominent figures, the traditional view was dominant and influential in the first year of the Islamic Republic. Therefore, before the new Constitution was ratified, women lost many of the opportunities and rights they had gained after the beginning of the twentieth century. The laws promulgated by the former regime, specifically the Family Protection Law, were regarded with suspicion by the new Islamic state and, hence suspended immediately. But women's right to vote and education stayed untouched, though their education opportunities in some fields were limited to some extent.

It appears that the intellectual and religious influence of thinkers such as Sharī 'atī, mostly before the Islamic Revolution, and Muṭahharī, mostly after the Revolution, along with other factors, played an important role in women's position in the newly formed society. Moreover, the active and outstanding presence of women at various stages of the Islamic Revolution depicted a very different picture of women and entitled them to social rights. Whereas, as explained above, pre-revolution women were conceived of as victims of Western consumerism and exploitation, ignorant and blind followers of Western values and lifestyle, post-Islamic Revolution women were seen as informed, responsible, pious and influential followers of Islam. Therefore, women's right to participate in public life seemed undeniable. Neither men nor women considered it to be in opposition to Islam nor to the interests and dignity of the family, or women or the whole society.

It is evident that supporting women's right to vote in the Constitution was against Muslim scholar's view during the Constitution Movement, Oil Nationalization Movement, the White Revolution and even Āyatullāh Khomeini's view in 1962-3, as mentioned above. Although some of his statements support the general view of Muslim scholars at that time, yet, based on his explanations, mentioned above, it is conceivable that his disagreement with women's rights mainly was due to his political opposition to the Shah's intentions and his way

of modernizing the country, which was in line with alienating Iran, and particularly women, from an Islamic identity, rather than to its contradiction with *shari'a* law. Therefore, it seems logical that the new emerging women who largely participated in all activities and demonstrations during the Islamic Revolution were seen entitled to vote despite the traditional outlook. Women got the right to choose the kind of regime Iranians in the first election and all the elections afterward in the new Islamic constitution.

The Islamic Constitution also declared women's right to access free education at all levels. Islamic order had negative and positive sides and outcomes for women's education. Soon after, the political splits led to Cultural Revolution in 1981 by the Islamist students, with the aim to Islamize the universities both in the content of books and courses and also students. This event led to the closure of the universities for about two years. When the universities re-opened some groups of the society including women were banned from universities because of non-compliance with Islamic norms, or their active support of political oppositions. Furthermore, for a time, co-education was banned and sex segregation, dress codes, surveillance, and state regulation of women's appearances in public were imposed. Some women showed their disagreements to these policies but they failed. It appears that, these regulations had a positive side too since they resulted in silencing traditionalists and increase in women's social presence and access to schools and universities. Compulsory abolishment of *hijab* had made some girls abandon schools in 1936. However, this time, compulsory *hijab* did not make any one to give up education and increased their enrolment in schools and universities, though unjustly made it difficult for some who did not want to wear it. The literacy share of women (10 years old and more) in the country increased from 35.3% in 1977 to 52.1% in 1987. This share for rural women was twice as that of urbans.⁷ Establishment of The Literacy Movement Organization on the 7th of December 1979 also with the aim of educating a large number of illiterate people in the country widely spread women's education in all ages from big cities to remote villages in 1987, %93.74 in 1998 and %97.38 in 2003 (Markaz Muṭāli 'āt va Tahqīqāt Zanān, 1383:46).

Women's rights to education in all levels to the top have been affirmed in the constitution and specifically in the Charter of Women's Rights and Responsibilities in the Islamic ratified in 2000 (Karāmadī-yi Niḍām-i Jumhūrī-yi Islami-yi Iran dar Masā'il-i Zanān, 2008: 88) unfortunately, studying regulations on women education shows a lot of ups and downs. Here, of course, our objective is not to explore them, but rather to show that the Islamic beliefs about women and their role in family and society have distorted their equal rights to access education. For example, since the number of female students in some fields of study was low and, following sex segregation, higher education institutes could not provide separate courses for them, they were made to change their fields of study. Moreover, since men were considered breadwinners and some work places were thought not to be suitable for women, men got higher chance to win university seats specially in some fields, and women were not accepted to a few degree courses in which they did not have the opportunity to work after graduation, such as agriculture and mining in the annual national university entrance examination (*Kunkūr*) held in 1979-80. When the Universities reopened after the Cultural Revolution, women became deprived of studying in 91 disciplines mostly in fields of engineering, agriculture and veterinary medicine. In some other disciplines in the field of health their share was limited to 50% at most and in few other disciplines to 40% or 25% or 20%. A few fields only accepted women like gynecology, midwifery, design and sewing. Such rules decreased the number of university female students from 32% in 1979 to 28.6% in 1987. (FarasatKhah, 1383:45)

Nonetheless, the limitation on women's education was gradually decreased and their number in various disciplines, even those culturally assumed to be male fields, increased. By 2000, female students represented 50.5% of all students and acceptance rate of women in 2001 was 61.7%. The opportunity to study in almost any field and the provision of some disciplines only for women from the first year, such as midwifery, was appreciated by women and led to an increase in their number from 33 per cent of students on the eve of the Islamic Revolution to 53 per cent in 2004. It is also noteworthy that in the same year, women made up 63 percent of universities' intake of new students. The rate of annual increase in the number of new female students over the last few years, which has been up to 3 per cent each year, has raised concerns among some of the government officials. Some sociologists have warned the government about the social and economic aftermath of the increase in the number of educated women as compared with men. Women embraced all the opportunities to get more education. Their number grew steadily so that on average, between 1994 and 2017, 48% of students in higher education were women. In the academic year 2016-2017, more than 46% of master's and doctoral students were women.

Although in the academic year 1988-89, women constituted only 4.3% of engineering students, this figure reached 23.1% in 2016-17, which is not far from the average of developed countries. The proportion of women working in basic sciences has almost doubled in the last 30 years.

Conclusion

Based on the Islamic traditional view on women elaborated in the historical turning points mentioned above, it becomes clear that according to the dominant view of Muslim scholars, women were not considered entitled to participate in social activities and this limited their role to home and family responsibilities. This understanding of Islam denied women's right to vote and to have modern education. The review of political changes in Iran also indicates that particularly Ayatollah Khomeini's opposition to granting the right to vote to women in 1962-3 was not an opposition to the principle of women's participation in social affairs, but to oppose the western policies of the Pahlavi regime.

At the beginning of the century, the religious scholars and other groups of elites and secular activists believed that in order to advance the country it is necessary to limit the power of the Shah. This emphasis on restricting the power and democratization of the society made the Iranian elite compromise on women's rights to vote and opening modern schools for girls. Religious scholars thought that in the new world instead of using military means to control the third world, America tries to introduce changes in the social structure and the living conditions of the people. Therefore, the social reforms encouraged by the seculars and western-educated politicians or put forward by western state were treated by religious scholars and leaders with suspicion. In their view, reforms encouraged by America aimed at social conditions and values in order to prevent any political uprisings, and to create extensive changes in the economic and social infrastructure of Iran in order to keep it in the Western bloc. In other words, Western values, including those that would presumably create a better condition for women, were not considered by Muslim scholars as genuine values that promote equality and justice for women, but rather as tools in the hands of western countries to put the political and consequently economic resources of Iran under their control.

Furthermore, the traditionalists thought, on the basis of their interpretation of Islamic sources, that women's right to suffrage and education are contrary to Islamic laws. Interestingly however, Ayatollah Khomeini who also supported their view, clearly stated in 1962-3 that he is not against women's right, but rather he is opposed to the use of women as puppets to blindly adopt western values and way of life.

Granting women the right to vote and have access to modern education in all levels after the Islamic Revolution certainly is against the traditional view. But having the power to regulate the social interactions between the two sexes under the newly built society, called Islamic republic, gradually accompanied those the traditional Muslim scholars as well. Since some regulations were implanted for women's participation in the society that would serve preserving their dignity and healthy relation of men and women in the society, they did not seem to see them against Islamic sharia. As a result, in the Islamic state women got some of the rights they were denied as being against sharia law. Not only now do they have the right to vote but also to be elected and hold office with some exceptions. They have access to all levels of education and even outnumber men in higher education in many disciplines. Almost all universities are mixed and the female professors teach mixed classes. This study clearly indicates that the issue of women's rights has been at the heart of the intersection of politics and religion and, therefore, the political view of these scholars and specifically their view of the state to a large extent determined their view on the scope of women's rights. depending on the socio-political view of the Muslim scholars their right in the Sharia has been determined. The more the Islamic state.

References

- Ādamīyat, Firiydūn. (1975). *Fikr-i Dimukrāsī-yi Ijtimā'ī dar Nahzat-i Mashrūṭiyat-i Iran* (Social Democratic Thought in the Constitutional Movement). Tehran: Intishārāt-i Payām.
- Afkhami, Mahnaz. (1985). 'Iran: A Future in the Past - The "Prerevolutionary" Women's Movement'. In Robin Morgan. ed., *The International Women's Movement Anthology: Sisterhood is Global*. Penguin Books.
- Bahar, Sima. (1983). 'A Historical Background to the Women's Movement in Iran'. In Farah Azari. ed. *Women of Iran: The Conflict with Fundamentalist Islam*. London: Ithaca Press.

- Bayat, Mangol Philip. (1980). 'Women and Revolution in Iran, 1905-1911'. In Lois Beck and Nikki Keddie, eds., *Women in the Muslim World*. London and Cambridge: Harvard University Press.
- Bitarafan, Mohammad et all. (2017). 'Inqigāb-i Mashrūṭiyat va I'tiraād 'layhi Jāyghāh-I Āmūzishī va Tarbiyātī-I Zanān' (The Constitutional Movement and opposition against women's educational position (1287-1285), Faṣḥnāmeḥ ulūm Ejtemaii, [1396]. Y. 26, N. 79.
- Davood Feyrahi. (2003). Ijtihād va Siyāsāt dar Duvri-yi Mashrūṭih (Ijtihād and Politics in the Constitutional Era). Farhange Andishe, Year 2, N.5, [1383].
- Esfandiari, Haleh. (1997). *Reconstructed Lives: Women and Iran's Islamic Revolution*. Maryland: The John Hopkins University Press.
- Falahati, Leila (ed.). (2019). *Amūzish 'Ālī va Tahavulāt-i Farhangī- Ejtemā ī-yi Zanān*. Pazhūhishkadih Muṭālī 'āt Ijtimā ī farhangī, [1398].
- Farasatkah, Masud. (1383). 'Zanān Amūzesh-i 'Āli va Bāzār-i Kār'. Pazhūhish Zanān, p.2, n.1. 147-163.
- Hadi Vakili, N. (2016), 'Barrisī-yi Ahdāf-i Piydā va Pinhān-i Sipāh-i Dānish', Nashrih-yi Asnād Bahāristān, n.9 [1395] <https://www.magiran.com/paper/1927683>
- Karāmadī-yi Niḍām-i Jumhūrī-yi Islami-yi Iran dar Masā īl-i Zanān (2008). Daftar Nash māārif, [1387] pp 249-297.
- Markaz Muṭālī 'āt va Tahqīqāt Zanān (Center for Women Studies (CWS), University of Tehran. 'Zanān va Masa īl-I Jinsiyatī dar Barnāmih-yi Chahārum Tusi īh'. Riyḥānih, N.8, 1383.
- Miṣbāh, Muhammad Taqī. (1991). *The Status of Women in Islam*. Tehran: Islamic Propagation Organization. 3rd ed.
- _____. (2003). Pursishhā va Pāsukhhā, H(uqūq-i Zan dar Qurān. Qum: Markaz-i Intishārāt-i Muassisi-yi Āmūzishī va Pazhūhishī-yi Imām Khomeinyi, [1382].
- Muzākirt-i Majlis, 17th Majlis, year 1331[1952].
- Nahād-i Rahbarī dar dānishgāāhhā, Karamadiye Nezam-e Jomhuriy-e Islami-e Iran dar Masael-e Zanan, 1387, Daftar-i Nashr-i māārif,
- Najmabadi, Afsaneh. (1998). 'Feminism in an Islamic Republic, Years of Hardship, Years of Growth', in Yvonne Yazbeck Haddad and John Esposito, eds., *Islam, Gender and Social Change*, (Oxford, New York: Oxford University Press.
- Najmabadi, Afsaneh. ed. *Bibi Khanum Astarabadi's Ma'ayib al-Rijal: Voices of Men*. Midland Printers. Chicago, 1992.
- _____. (2005). *Women with Moustaches and Men without Beards: Gender and Sexual Anxieties of Iranian Modernity*. University of California Press, Berkeley, 2005.
- Nashat, Gity, Lois Beck. eds. (1980). *Women in the Muslim World*. London & Cambridge: Harvard University Press.
- _____. (ed.). (1983). *Women and Revolution in Iran*. Colorado: Westview Press.,
- _____. (ed.). (1996). *Women in Iran from 1800 to the Islamic Republic*. Chicago: University of Illinois Press. London, New York: I.B. Tauris Publishers.
- Poya, Maryam. (1999). *Women, Work and Islamism*. London and New York: Zed Books.
- Rizvani, Huma (ed.). (1983). *Lavāyih-I Āqā Shiykh Faḥlullāh Nuri*. Tehran: Nashr-i tārikh-i Iran, [1361].
- Sadiq, Isa. (1976). *Yādighār-i ūmr*. Tehran: AmirKabir, [1354].
- Sanasarian, Eliz. (1982). *The Women's Rights Movement in Iran, Munity, Appeasement, and Repression from 1900 to Khomeini*. New York: Praeger.
- Sarmadi, Parastou. (2017). *Zanān va Dulat pas az Inqigab*, Tehran: Intishārāt Kavīr.
- Shakouri Rad, Sedigheh (editor and contributor). (2003). Barresī va Tahlīl-i Payāmadhāy-I Afzāyish-i sahm-i zanān dar 'Āmūzish-i 'Ālī (An Investigation and Analysis of the Consequences of the Increase of women's Share in Higher Education). Tehran: Intishārāt-i Elmī va Fahangī.
- Shakouri Rad, Sedigheh (ed.). (2000). *Zanān, Dānishgāh, Āyandih-yi Behtar (Women, University, the Better Future*. Tehran: Intishārāt-i Elmī va Fahangī.
- Shakouri Rad, Sedigheh (ed.). (2002). *Development of Women's Participation in Higher Education*, Tehran: Intishārāt-i Elmī va Fahangī.

- Thaqafi, Morad. ((1991). 'Ḥaq-i Ra' y-i Zanān 1341-1358', Guftigū, [1374] n.9, 53-61.
- Tihirānī, Sayyid Muḥammad ḥusiyān Ḥusiyānī. (1989). *Aanvār al-Malakūt*. Mashhad: Intishārāt-i 'Allāmiḥ Ṭabāṭabāyī, [1410 A.H.].
- _____. (1997). *Risālih-yi Badī'ā*. Mashhad: Intishārāt-i Allāmiḥ Ṭabāṭabāyī, [1418 A.H.].
- _____. (2004). *Risālih-yi Nikāḥīyih; Kāhish-i Jam īyyat Ḍarbiḥyī Sahmgīn bar Piyykar-i Muslimīn*. Mashhad: Intishārāt-i Mu'assisi-yi Tarjumih va Nashr-i Duwrih-yi 'ulūm va Ma'ārif-i Islam. [1425 A.H.].
- Tohidi, N. (1994). 'Modernization, Islamization, and Gender in Iran'. In Valentine Moghadam (Ed.), *Gender and National Identity: Women and Politics in Muslim Societies* (110-147). London & Karachi: Zed Books & Oxford University Press.
- _____. (1996). *Fimīnīsm, Dimukrāsī va Islāmgarāyī dar Iran*. Los Angeles: Kitābsarā
- www.iranicaonline.org/articles/literacy-corps-1
- <https://www.amar.org.ir/>

¹ In the boycott of the Tobacco Movement, for example, Iranian women, inspired by their religious leaders, played an important role along with men. Nāsir-i (al)Ddīn Shāh granted 50 years of the monopoly of tobacco to an English company in 1890. Considering its harmful consequences for the people, Mirzā-yi Shirāzī, the greatest mujtahid of the time, forbade the consumption of tobacco. In the support of this fatwā, women felt justified, contrary to the social and religious norms, to appear in public in large groups. They participated in the street demonstrations for the first time and even the wives of the Shāh and royal family stopped smoking and broke their pipes. This was very hard on the Shāh and finally the boycott successfully ended. See: M. Bayat -Philip 297; Sima Bahar, 172-3; and M. Poya, 31-32.

² Afkhami M., 10. Emphasizing the power of clergy, Afkhami justifies the emergence of state power to initiate reforms in women's condition. See p. 32

³ For example, Siddīqih Duwlat-Ābādī, the founder of Sāzmān-i Shirkat-i Khavāfīn (Women's Participation Organisation), became the president of the Kānūn-i Bānūvān (Ladies' Centre) two years after its establishment by the state in 1935. Other women's organizations influenced the promotion of better conditions for women mostly through their limited activities in charity work, sports clubs and adult literacy programs for women.

⁴ M. Afkhami, 10. Emphasizing the power of clergy, Afkhami justifies the emergence of state power to initiate reforms in women's condition. See p. 32.

⁵ See its video:

https://www.aparat.com/v/8zZjN/%D9%86%D8%B8%D8%B1_%D8%B9%D8%AC%DB%8C%D8%A8_%D8%B4%D8%A7%D9%87_%D8%AF%D8%B1%D8%A8%D8%A7%D8%B1%D9%87_%D8%B2%D9%86%D8%A7%D9%86%21_%2F_%D8%AD%D8%AA%D9%85%D8%A7_%D8%A8%D8%A8%DB%8C%D9%86%DB%8C%D8%AF____%D9%BE%D9%87%D9%84%D9%88%DB%8C

⁶ A bill according to which American diplomats could not be put on trial in any Iranian court for the crime they had committed.

⁷ See for more information and comparison: Karāmadī-yi Niḍām-i Jumhuūrī-yi Islami-yi Iran dar Masā'il-i Zanān, 1387, Daftar Nash māārif, pp 249-297.